

Lei 5.50

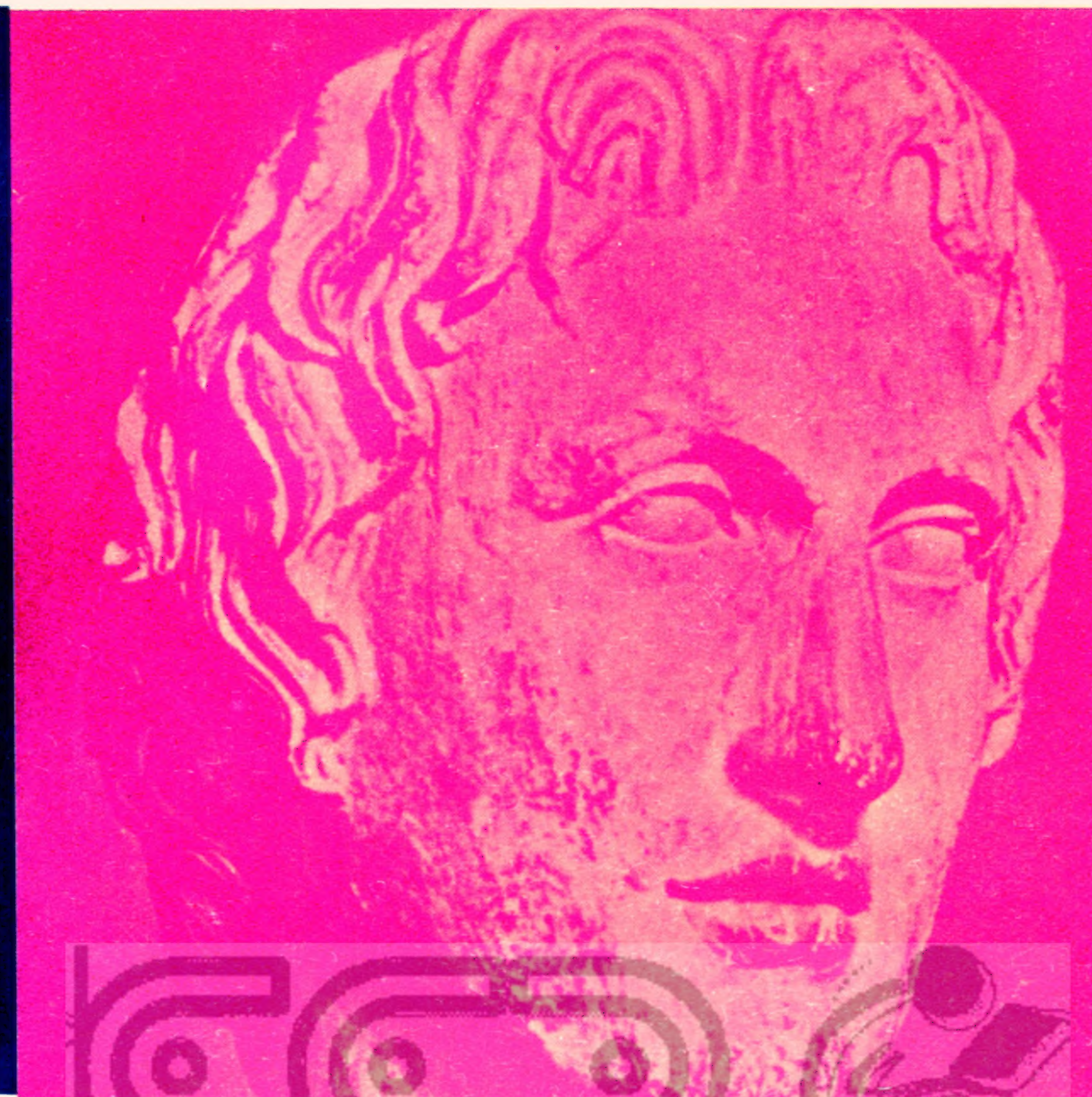

VLADIMIR HANGA • ALEXANDRU CEL MARE

VLADIMIR HANGA

ALEXANDRU CEL MARE

EDITURA ALBATROS

VLADIMIR HANGA

ALEXANDRU CEL MARE

EDITURA ALBATROS

Lector : MARIETA CROICU
Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU

Bun de tipar 19.IV.1974. Apărut 1974. Comanda nr. 202. Tiraj 44.500 broşate. + 4 000 legate. Coli de tipar 12

Tiparul executat sub comanda nr. 40 147 la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1 Bucureşti
Republica Socialistă România

D.M.
PATRI MEO

CUVÎNT ÎNAINTE

Viaţa lui Alexandru Cel Mare constituie o grandioasă pagină în istoria lumii. Şi aceasta nu atît din cauza strălucitelor şi uimitoarelor victorii sau romantismului trăsăturilor sale de caracter şi nici din cauza sfîrşitului tragic al eroului, ci pentru unitatea pe care, pentru un moment, tînărul, dar genialul mecedonean, a reuşit s-o dea unei mari părţi din lumea pe atunci cunoscută.

Campaniile lui Alexandru au deschis omenirii noi perspective care au dus pe plan filozofic la ideea unităţii „întregii lumi", la concepţia unei societăţi unitare cel puţin sub aspect politic şi cultural. Această idee nu a însemnat continuarea alteia mai vechi, căci lumea elină rămăsese în practică ca şi în teorie la statul cetate: polis-ul grec. Platon şi Aristotel îi teoretizaseră valoarea, iar Atena şi Sparta îi confirmaseră limitele, fără a-i crea perspectiva dezvoltării.

Pax macedonica *instaurată de îndrăzneţul macedonean avea să uşureze circulaţia bunurilor, a ideilor şi oamenilor şi să obişnuiască lumea din vremea sa cu un nou concept: acela al statului cosmopolit. Dacă sub aspectul populaţiei, statele componente ale imperiului clădit de Alexandru rămîn eterogene, sub aspectul civilizaţiei şi culturii, prezintă surprinzătoare elemente unitare. Ca limbă oficială a întregului imperiu se impune elina comună, întemeiată pe cel mai de seamă dialect grec: cel atic. În privinţa civilizaţiei se estompează tot mai mult dife-*

renţele locale, care tind să se omogenizeze într-o anumită măsură. „Sînt multe cetăţi — afirma Poseidippos în sec. III î. e. n. — dar o singură Grecie".

Unitatea politică — de nuanţă monarhică — şi cea culturală — de factură elină — ce caracteriza structura noului stat făurit de Alexandru, este cunoscută în istorie sub numele de „elenism", termen pe care istoricul Droysen, profund cunoscător al epocii, l-a pus în circulaţie încă din 1836.

Statul creat de Alexandru, unitar sub aspect politic, a fost acela care a uşurat din punct de vedere economic schimburile comerciale frînate pînă atunci de tendinţele locale, iar, din punct de vedere cultural, aderarea la spiritualitatea greacă. Cine acceptă elenizarea — inclusiv „barbarul" — avea un loc de egal în noua patrie în care cetăţenia nu mai era un privilegiu al naşterii, ci o legătură social-politică.

Ideea unităţii lumii, în sensul elenistic al termenului, a fost reluată, pe un alt plan şi cu mai multă certitudine organizatorică de către Caius Iulius Caesar, cel mai ilustru dintre romani.

Tradiţiile elenistice au fost vehiculate şi dezvoltate de imperiul roman, a cărui capitală, Roma, devenise în multe privinţe un oraş cu puternice trăsături elenistice.

Această notă de civilizaţie greacă este comună nu numai Capitalei, dar şi provinciilor şi chiar ţinuturilor din afara fruntariilor romane: a celor africane — din Sudan şi pînă în Sahara — şi a celor ce se întindeau dincolo de Asia Mică, pînă în India şi legendara China.

Cartea de faţă înfăţişează viaţa unui om pe care istoria l-a aşezat în Panteonul ei. De aceea am socotit că trebuie s-o scriem aşa cum a fost, deşi biografului onest nu-i este uşor să-i refacă conturul purificîndu-l de aluviunile legendelor apocrife. Pe de altă parte ne-am străduit să-i dăm şi eroului putinţa de a se prezenta singur, căci numai astfel va putea cititorul să înţeleagă pe deplin viaţa şi faptele marilor genii.[1]

AUTORUL

[1] Documentaţia acestei cărţi se bizuie în primul rînd pe izvoarele istorice antice (Arrianus, Plutarh, Q. Curtius Rufus, Diodor din Sicilia şi Trogus Pompeius), la care s-a adăugat literatura modernă de specialitate, începînd cu lucrarea clasică a lui Droysen şi terminînd cu cele mai noi ale lui Ap. Daskalakis şi D. Tudor. Mulţumim totodată, pe această cale, colegului Sabin Belu pentru ajutorul ce ne-a acordat ca referent al lucrării.

PREGĂTIRILE

I ÎNAINTE DE ALEXANDRU

Dincolo de hotarul de miazănoapte al Greciei antice se întindea, între semețul masiv al Olympului, Alpii Dinarici, munții Rodope și Marea Egee, țara Macedoniei. Puțin mai întinsă decît Albania de azi, Macedonia era în cea mai mare parte a ei o țară muntoasă, străbătută de trei mari fluvii : Haliakmon [1], Axios [2] și Strymon. [3] Văile largi ale apelor și șesul numit Emathia, ce se întindea de-a lungul țărmului mării, de la muntele Olympului și pînă la vărsarea Strymon-ului în Marea Egee, alcătuiau cîmpia.

Tot de Macedonia aparține și peninsula Chalcidică [4] ce se termină prin trei promontorii alungiți care o fac asemănătoare unei mîini. Dintre aceste promontorii cel răsăritean era și cel mai cunoscut datorită muntelui Athos, care atinge înălțimea de aproape 2 000 m. Multă vreme porturile din această peninsulă au fost în stăpînirea grecilor.

Ca și astăzi, clima Macedoniei cunoștea contraste pronunțate. În interiorul țării iernile erau grele, iar zăpada răscolită de vînturi acoperea din belșug solul. Verile, în schimb, erau calde și bogate în ploi. Pe țărmul mării contrastele însă nu erau atît de violente, deoarece iernile erau mai dulci, datorită mării Mediterane.

Mai toate locurile și așezările aveau pitorescul lor. Munții acoperiți de păduri bogate se ridicau falnici, iarna, în mantie albă, iar vara în cetină verde, spre albastrul adînc al cerului, profilîndu-și pînă în depărtare conturorile.

[1] Azi Vistrița.
[2] Azi Vardar.
[3] Azi Struma.
[4] Același nume îl poartă și azi.

Văile erau udate de ape repezi și limpezi, iar vegetația uneori sălbatecă de pe coastele mării contrasta cu nuanța verde-albăstruie a mării.

Macedonia era o țară bogată mai ales în comparație cu ținuturile înconjurătoare ale Greciei și Illyriei, cu care se mărginea spre apus. Materialul lemnos din pădurile seculare de stejar și conifere servea pentru construcții de tot felul, fiind în mare cantitate cumpărat de negustorii greci. Numeroase turme și herghelii de cai — caii macedoneni erau vestiți în acea vreme — își găseau hrana în pășunile cu iarbă deasă și grasă ce acopereau înălțimile, iar pe luncile apelor și pe cîmpia dinspre mare, mai ales spre peninsula Chalcidică se cultivau cereale, pomi roditori și vița de vie.

Nici subsolul nu era sărac: aveau bogate mine de aur și argint.

Așezată la o răscruce de drumuri, Macedonia a cunoscut toate avantajele și dezavantajele inerente unei asemenea poziții: aceleași căi de comunicație au slujit și schimbului de mărfuri și invaziei triburilor dușmane.

Macedonenii erau oameni dîrji, obișnuiți și cu greutățile climei și cu ale războiului, deoarece adesea erau hărțuiți de triburile vecine. Iubeau cu pasiune caii și vinul și erau pricepuți în folosirea armelor.

Așezați între semințiile grecești și cele traco-illirice, macedonenii alcătuiau un popor aparte. Istoricul Tucidide îi socotea, față de greci, barbari, iar scriitorii secolului al IV-lea î.e.n. îi priveau ca fiind cu totul deosebiți de semințiile grecești. De altfel atît în epoca lui Alexandru, cît și mai tîrziu, pe vremea diadohilor, macedonenii aveau conștiința limpede că nu aparțin marii familii a elinilor.

Din cauza așezării țării lor, ei nu s-au putut sustrage influențelor și uneori amestecului cu elemente străine, fie grecești, fie traco-illirice care s-au manifestat, cele dintîi, mai ales asupra aristocrației, iar celelalte asupra poporului de jos.

Limba veche a macedonenilor nu ne este cunoscută, căci pînă acum nu există nici texte și nici inscripții care să îngăduie reconstrucția structurii ei. Glosele și numele de locuri și de persoane ce s-au păstrat nu sînt suficiente pen-

tru a ne informa în mod satisfăcător. Doar gramatica comparativă a limbilor vechi ne poate da cîteva puncte de orientare și de sprijin.

Limbă indoeuropeană, ca mai toate limbile europene, și-a păstrat individualitatea ei caracteristică cu toate influențele pe care limba greacă și cea traco-illirică le-au exercitat; prima — asupra limbajului păturii culte [1], iar cea de a doua asupra vorbirii populare.

Procesul de plămădire a statului macedonean a început cu vreo 700 de ani înaintea erei noastre și a durat vreo două secole. În urma unor adînci frămîntări interne și a unor înverșunate ciocniri între familiile aristocratice și autoritatea regală, aceasta din urmă a biruit, punînd temelia unui stat monarhic.

Primul rege al noului stat macedonean a fost Alexandru I (495—450 î.e.n.). Silit în cursul invaziei perșilor să se supună acestora și chiar să-i însoțească în campaniile purtate împotriva grecilor, el și-a schimbat, îndată după alungarea cotropitorilor, atitudinea, redobîndindu-și independența. A restabilit apoi statornice relații comerciale și culturale cu cetățile grecești, pentru care politică a și fost poreclit „amicul grecilor". Istoricul Herodot ne informează că el însuși s-a bucurat de o fastuoasă ospitalitate la curtea regelui Macedoniei și aceeași bună primire a avut-o și marele poet grec Pindar.

La finele secolului IV î.e.n., sub domnia regelui Archelaos (413—399 î.e.n.), statul macedonean se consolidează. Se ridică cetăți întărite, se construiesc drumuri pietruite, armata este organizată pe noi baze, iar circulația monetară se îmbunătățește. Noua capitală a regatului, Pella, a fost înfrumusețată cu monumente de artă și construcții somptuoase, dintre care cel mai de seamă a fost palatul regal. Decorată cu fresce de către pictorul grec Zeuxis, reședința regală a primit ca oaspeți artiști de seamă și poeți de frunte din Grecia, printre care și Euripide, a cărui piesă intitulată Archelaos are o temă macedoneană.

După Archelaos, asasinat în anul 399 î.e.n., au urmat cîteva decenii de lupte interne care — favorizate și de pri-

[1] Herodot I, 56; VIII, 43 opiniază într-o înrudire între dialectul doric și graiul macedonean.

mejdia dinafară — au amenințat procesul de centralizare a statului. Catastrofa a fost evitată prin urcarea pe tron a unuia din cei mai destoinici generali și oameni politici ai vremii : Filip al II-lea (359—336 î.e.n.).

În copilărie noul rege trăise ca ostatic la Teba, unde avusese prilejul să cunoască atît civilizația și cultura greacă, cît și organizarea militară pe care Epaminonda o dăduse oștilor tebane. Filip era orator talentat și era manierat ca un aristocrat atenian, dar asemenea macedonenilor, era viteaz, cutezător și răbdător și-i plăcea vinul și vînătoarea. Spirit viclean, dar adesea generos, știa să citească în caracterele oamenilor, să-i aprecieze la valoarea lor reală și să profite de slăbiciunile lor. Știa totodată să folosească momentul — pe atunci se spunea că zeii îi sînt favorabili — și avea iscusința de a înțelege mersul lucrurilor, pe care adesea îl grăbea, cu tact și uneori cu aur.

A fost în același timp un talentat militar ce a știut să-și organizeze o armată permanentă bine instruită. Aristocrații slujeau la trupele călări, iar țăranii în unitățile de pedestrași. Cu toții erau gata la cea dintîi chemare să pornească la luptă. Cu această armată va reuși Filip să facă din statul macedonean hegemonul lumii grecești.

După ce respinse atacurile ilirilor, Filip al II-lea avînd nevoie să-și asigure căile de comunicație maritimă își îndreaptă privirea spre marea Egee, spre peninsula Chalcidică, unde orașele-porturi se găseau în stăpînirea coloniilor ateniene. Profitînd de neînțelegerile dintre acestea, el atacă pe neașteptate și ocupă coloniile Amphipolis și Potidea unde-și instală garnizoane. Cetatea Atenei, preocupată de soluționarea problemelor pe care le ridica confederația maritimă din care făcea parte, n-a putut interveni prompt pentru a-și salva coloniile din peninsulă, deși oratorul Demostene ceru intervenția imediată a trupelor, dezvăluind primejdia pe care o reprezenta regatul macedonean. Victoriile lui Filip al II-lea întrerupeau legăturile Atenei cu regiunile limitrofe Mării Negre, cu care grecii aveau — precum se știe — legături comerciale strînse. Întreaga economie maritimă ateniană era amenințată. Discursurile lui Demostene, capodopere ale oratoriei din toate timpurile, sînt o pledoarie caldă și convingătoare pentru interesele grecești, pentru libertatea amenințată a Atenei și pentru onoarea ei de hegemon al lumii grecești. În dorința de a apăra aceste interese, marele orator s-a gîndit chiar la o alianță cu rivalii de odinioară a atenienilor, cu perșii.

Împotriva lui Demostene s-au ridicat așa-zișii partizani ai păcii, oratorul Eschine și retorul Isocrate. Aceștia — poate convinși și de bogatele daruri ale macedonenilor — luptau pentru o înțelegere cu Filip, pe care, după părerea lor, ar fi fost bine să-l pună în fruntea tuturor oștilor grecești pentru a porni împreună împotriva „barbarilor" perși.

Prin toate aceste elemente duelul Demostene-Filip deveni și mai viu și mai plin de semnificații. Vestmîntul în care acesta era îmbrăcat era acela al unei tragedii clasice : o ciocnire violentă între pasiunile și ideile umane de totdeauna. Dorința de dominare se înfruntă cu sentimentele nobile de apărare a patriei și a libertății, iar admirația pentru cei doi eroi se împletește cu compasiunea pentru acela care, apărîndu-și patria, cade la datorie.

În curînd, datorită luptelor dintre cetățile grecești, pricinuite de neînțelegerile lor religioase, Filip al II-lea reuși să-și consolideze timp de un deceniu (355—345 î.e.n.) și mai mult poziția sa în Grecia. Zadarnice au fost discursurile lui Demostene — Philipicele și Olynthicile [1] ; „războiul sfînt" dintre cetățile grecești duse la consolidarea dominației macedonene. O solie condusă de Filocrate — secretarul adunării poporului atenian — din care făceau parte și Demostene și Eschine fusese trimisă în capitala Macedoniei, Pella, ca să semneze pacea prin care Atena recunoștea toate cuceririle pe care Filip le făcuse în nordul Greciei.

La Atena frămîntările și neînțelegerile continuau. Lupta dintre grupările politice era în toi. Isocrate, membru marcant al partidului păcii, se adresă în mod public lui Filip, rugîndu-l să fie arbitrul între polis-urile grecești, să primească comanda supremă a oștilor macedonene și grecești

[1] Primele erau numite așa, deoarece erau îndreptate împotriva lui Filip al II-lea, iar celelalte, deoarece fuseseră pronunțate cu ocazia atacului pe care regele macedonean îl porni împotriva celui mai puternic oraș din Chalcidica, Olynthul, aliat al Atenei.

pe care să le conducă spre lumea persană, unde să întemeieze noi şi rodnice colonii.

Filip al II-lea cunoştea *de visu* realităţile din Grecia, unde-şi petrecuse în tinereţe multă vreme ca ostatic. El ştia că polisurile greceşti sînt slabe şi incapabile să-şi făurească unitatea politică, din pricina ambiţiilor mărunte ce măcinau păturile conducătoare. Dar şi grecii dispreţuiau pe macedoneni — de la care, după cum se exprima Demostene, nu puteai dobîndi „nici un sclav bun". Cetăţile greceşti nu bănuiau reala primejdie ce le ameninţa existenţa.

Iată de ce regele macedonean îşi putea continua opera sa de cuceriri, profitînd de neînţelegerile dintre cetăţile Eladei.

În anul 340 î.e.n. izbucni din nou „războiul sfînt" între polisurile greceşti. Acest fapt dădu încă o dată prilej lui Filip să intervină în treburile Greciei. Demostene dădu ca întotdeauna semnalul de alarmă. La Cheroneea în Beoţia trupele lui Filip se ciocniră, în anul 338 î.e.n., cu cele ateniene. Armata macedoneană număra 30 000 de pedestraşi şi 2 000 de ostaşi călări, comandaţi de fiul lui Filip al II-lea, tînărul Alexandru, în vîrstă de 18 ani. Oştile greceşti, în rîndurile cărora se afla şi Demostene, luptară cu multă vitejie, dar atacul cavaleriei macedonene, condusă de Alexandru, hotărî destinul luptei. Armatele Eladei fură înfrînte ; 1 000 de atenieni căzură în luptă, iar 2 000 fură luaţi prizonieri.

După biruinţă multe cetăţi greceşti au fost pedepsite ; cu cetatea Atena însă Filip se purtă cu oarecare generozitate, ceea ce îi făcu pe atenieni să-i acorde cetăţenia şi să-i ridice o statuie cu inscripţia : „Binefăcătorului patriei".

Steaua favorabilă a lui Filip strălucea acum în toată măreţia ei. În curînd şi partea sudică a Greciei, Peloponesul, îi recunoscu supremaţia. Pentru a-şi oficializa stăpînirea, Filip convocă pe reprezentanţii cetăţilor greceşti, la Corint, în anul 337 î.e.n. ; toate, cu excepţia Spartei, îşi trimiseră delegaţi la adunare. Cu această ocazie se constitui o ligă pan-elenică a polisurilor greceşti, care, încheind un tratat de alianţă, statornici o „pace generală" şi decretă pregătirea

războiului contra Persiei. Filip al II-lea fu investit cu funcţia de generalisim.

Supremaţia macedoneană însă n-a însemnat transformarea Greciei într-o provincie alipită Macedoniei. Cetăţile greceşti au rămas, ca şi înainte, libere să-şi rezolve treburile lor interne, dar în domeniul politicii externe ca şi a problemelor militare cuvîntul hotărîtor îl aveau macedonenii.

Filip reuşi să facă din statul macedonean cel dintîi stat din marea ligă greco-macedoneană. Dar nu acest lucru constituia pentru el ţinta finală. În mintea sa supremaţia europeană a Macedoniei însemna doar preludiul alcătuirii unui stat mondial care să cuprindă, pe lîngă lumea mediteraneană, şi întinderile nesfîrşite ale imperiului persan. Grecul Isocrate ne informează destul de limpede despre acest plan al regelui, pe care însă Filip, fiind asasinat, la vîrsta de patruzeci şi şapte de ani, nu-l putu duce la îndeplinire.

După asasinarea lui Filip al II-lea, în anul 336 î.e.n., la tronul Macedoniei urmă fiul său, Alexandru.

II COPILUL LUI FILIP — FIUL LUI ARISTOTEL

Alexandru s-a născut la sfîrşitul lunii iunie a anului 356 î.e.n. în palatul din capitala Macedoniei, Pella. Istoricii din antichitate au acoperit cu vălul unor povestiri fantastice naşterea celui care pentru un moment va deveni stăpînul lumii pe atunci cunoscute, iar după moartea eroului nenumărate legende privitoare la isprăvile lui îi vor răspîndi pretutindeni numele şi faima, asemuindu-l cu zeii. De altfel era obişnuit în antichitate ca „viitorimea" să aureoleze naşterea şi faptele oamenilor de seamă, prin intervenţia miraculoasă a zeilor atotputernici.

Înainte de căsătorie, mama lui Alexandru, Olimpia, avusese un vis. Se făcea că un trăznet năprasnic i-a lovit pîntecele şi din lovitură scăpărase o scînteie care, transformîndu-se într-un foc uriaş, cuprinse cele patru părţi ale lumii. La rîndul său regele Filip visase, după căsătorie, că pusese o pecete pe pîntecele soţiei, a cărei urmă în-

fățișa chipul unui leu. Și mai toți cei ce interpretaseră aceste vise susțineau că ele prevesteau o soartă deosebită copilului care se va naște și care la fire va fi asemenea leului.

Olimpia, mama lui Alexandru, era, se spune, o femeie rea — energică și capricioasă — dar nu lipsită de frumusețe, de inteligență și de grație. Ea era fiica regelui Epirului, la a cărui curte se impuseseră obiceiurile și cultura greacă.

Pe viitorul ei bărbat, pe regele Filip, l-a întîlnit din întîmplare — alții spun însă că totul a fost pus la cale — cu ocazia unei sărbători religioase ce se celebrase la Samotrace, oraș și insulă cu același nume, aflată în Marea Tracică cam la jumătatea drumului dintre Macedonia și strîmtoarea Hellespontului.

Scriitorii vechi ne mai menționează că cei doi s-au luat din dragoste. Cu toate acestea căsătoria n-a fost armonioasă decît vreo cîțiva ani. Certurile au început de timpuriu și se pare că ambii soți erau vinovați: Filip — deoarece petrecea cu frumoasele dansatoare și curtezane grecești, Olimpia din pricina ciudățeniilor ei. Ea avea o mare pasiune pentru misterele religioase ale epocii, la care lua parte asiduă. Alcătuite din practici magice și vrăjitorești, din orgii ce aminteau de cele tracice, ele comportau și unele ritualuri obscene. Aceste mistere, mult deosebite de practicile religioase obișnuite ale grecilor și chiar ale macedonenilor, atrăgeau mai ales păturile inculte, pe cei cu imaginație maladivă și pe femeile dornice de tot ce era taină și inițiere magică.

Se pare însă că Olimpia nu era numai o practicantă a unui astfel de cult, dar și o zeloasă căutătoare de prozeliți. Plutarh ne informează că devenise vestită în jocurile cu șerpi îmblînziți, pe care-i aducea și în apartamentul familial. Dacă acest fapt a fost — cum susțin unii — realul motiv, sau — după alții — numai un pretext al rupturii dintre cei doi soți e greu de spus.

Se pare că în familia regală s-a întîmplat ceea ce de obicei se întîmplă în familiile în care părinții nu se înțeleg: încercările unuia sau altuia din părinți de a-și alia pe copii. Este ceea ce probabil a făcut și Olimpia cu Alexandru. Totuși antipatia pe care Alexandru a manifestat-o uneori

față de tatăl său nu era numai un simplu ecou al resentimentelor mamei, ci se datora și observațiilor sale directe și a condamnării comportamentului imoral al lui Filip.

Cînd acesta se căsători pentru a doua oară, în anul 337 î.e.n., cu Cleopatra, de care se îndrăgostise ca un tînăr, avu loc un incident neplăcut și de rău augur pentru Filip. Ca de obicei se băuse mult, potrivit obiceiului macedonean, iar Attalus, tatăl Cleopatrei, ridicîndu-se să toasteze, ridică paharul în cinstea celui care se va naște din această căsătorie și care va conduce destinele statului macedonean. Auzind acestea și simțindu-se pe drept jignit, Alexandru întrebă: „Dar eu ce sînt?“ și lovi cu putere pe Attalus.

Filip, mînios, se ridică de la locul său și scoțînd sabia se năpusti asupra propriului său fiu, dar, sub influența vinului băut peste măsură, se prăbuși fără vlagă. Atunci Alexandru începu să rîdă, spunînd: „Iată, macedoneni, acesta-i generalul care vrînd să treacă din Europa pentru a cuceri Asia, nu e în stare să meargă de la o masă la alta“.

A doua zi Alexandru plecă în Illyria, de unde reveni ceva mai tîrziu, la insistențele tatălui său.

Indiferent de raporturile dintre Filip și Alexandru, cel dintîi a fost demiurgul istoriei fiului său.

Foarte inteligent și abil, Filip avea cunoștințe, idei și planuri care întreceau cu mult pe ale contemporanilor săi. Se spune că tot ce a realizat fiul a fost conceput de tatăl său, sau, cu alte cuvinte, Filip este acela care a pus temeliile marii construcții pe care o va desăvîrși Alexandru.

Alexandru era frumos la înfățișare. De statură mijlocie, avea un trup bine legat și mult mai vînjos decît părea la prima vedere. Își purta capul ușor înclinat spre umărul stîng, iar părul, buclat, dezvăluia o frunte inteligentă. Ochii, pătrunzători, fascinau pe cei care-l priveau, inspirîndu-le ori venerație, ori teamă. Fața-i era albă, iar vocea-i puternică avea un timbru ce încînta pe toți cei cu care vorbea. Îmbrăcat îngrijit, ras întotdeauna — deși pe atunci era la modă barba — Alexandru deveni după moarte un simbol, un *arbiter* al eleganței demne.

Dovedea de mic o seriozitate matură și-l interesau problemele importante. Se spune că într-o zi, în lipsa tatălui său, primi la curte, ca oaspeți, pe solii regelui perșilor. În-

trebările pe care Alexandru le puse acestora — despre lungimea și primejdia drumurilor străbătute, despre curajul perșilor în războaie și despre virtuțile regelui lor — au mirat mult pe oaspeți, care, la plecare, au spus că văd în acest copil un conducător a cărui faimă va întrece pe aceea a tatălui său.

De altfel se povestea că ori de cîte ori Filip cîștiga vreo bătălie sau cucerea vreo cetate, Alexandru spunea îngrijorat celor cu care se juca: „Tatăl meu va cuceri totul și mie nu-mi va lăsa nimic de seamă, mare și strălucit, pe care să-l săvîrșesc împreună cu voi". Ambițios, Alexandru dorea să înfrunte soarta prin curaj și prin virtute și de aceea spunea că cei curajoși pot cuceri totul, iar pentru îndrăzneți nimic nu-i greu. *Audaces fortuna adiuvat!* [1]

Într-o altă zi, Philonicos din Tesalia i-a adus regelui Filip un cal, numit Bucefal, pe care voia să i-l vîndă. În zadar au încercat însă cîțiva buni călăreți ai lui Filip să încalece calul, căci acesta, aproape sălbatic, nu lăsa pe nimeni să se apropie de el. Regele era gata să renunțe la cumpărarea calului, cînd Alexandru ceru voie tatălui său să încerce el să-l strunească.

„Și dacă nu vei reuși ce vei face?" îl întrebă Filip.

„Voi plăti eu prețul calului", răspunse Alexandru.

Regele se învoi și Alexandru se apropie de cal, apucă cu grijă frîul și întoarse calul cu fața spre soare, căci — după cum se părea — calul se speria de umbra sa. Apoi mîngîindu-l ușor, s-a aruncat pe el și-l porni într-un galop furtunos. Cei din jur priveau cu admirație și calul sălbatic, și pe iscusitul călăreț, iar cînd acesta descălecă mîndru, tatăl său se apropie de el și sărutîndu-l, cu lacrimi în ochi, i-a zis:

„Fiule, caută-ți un regat pe măsura ta, căci Macedonia e prea mică pentru tine".

Felul său de a fi, simplu și natural, l-a făcut iubit și de prietenii și de soldații săi. Se întrecea cu aceștia în tot felul de exerciții și nu se deosebea de ei nici prin haine și nici prin comportament. În îndeplinirea îndatoririlor ostășești însă nu se lăsa întrecut de nimeni. De aceea va fi îndrăgit și deopotrivă respectat de toți.

[1] Soarta ajută pe cei îndrăzneți.

Pentru vin nu avea la început pasiunea despre care vorbesc unii. Este adevărat că în serile în care discuțiile se prelungeau pînă tîrziu cu prieteni sau cunoscuți, obișnuia să bea ceva mai mult, dar aceasta o făcea nu de dragul băuturii, ci pentru a anima discuția.

De fapt nici vinul, nici petrecerile, nici odihna sau alte plăceri nu-i erau piedici la acțiunile sale. O dovedește viața sa scurtă, dar atît de bogată în fapte. La vigoarea trupului ținea mult și de aceea își găsea întotdeauna timp pentru a-și deprinde trupul cu fel de fel de exerciții războinice.

Spre sfîrșitul vieții însă îi plăcea să fie adulat, devenise vanitos; cauza poate o constituia mîndria și ambiția sa, iar vanitatea i-o susțineau lingușitorii care, ca totdeauna în istorie, trăgeau foloase din risipa laudelor. Iar cei cinstiți trebuiau adesea să le imite pilda, căci altfel puteau fi bănuiți de lipsă de respect sau chiar de vini mai grave.

Unul din marile merite ale lui Filip a fost acela de a fi știut să dea o educație complexă fiului său, pregătindu-l pentru cariera monarhică și ostășească.

Pînă la vîrsta de treisprezece ani Alexandru a fost instruit de o rudă săracă din partea mamei, Leonidas, care-i va da o educație foarte severă, de tip spartan. Multă vreme nu va uita Alexandru de vergile lui Leonidas.

În anul 343 Alexandru, împreună cu alți copii de la curte, va avea ca preceptor pe marele filozof grec Aristotel din Stagira, prieten intim cu regele Filip al II-lea. Acestuia, Aristotel i-a cerut deopotrivă ajutorul spiritual și material. Cu Filip a chibzuit stagiritul organizarea științifică a investigațiilor sale și tot de la el a obținut ajutoare materiale în vederea realizării lor.

Cunoscînd bine firea fiului său care se lăsa mai adesea cîrmuit de sfaturi decît de forță, Filip i-a încredințat educația acestuia marelui filozof. [1] Aristotel a dat elevului său

[1] Iată textul unei scrisori pe care Filip o trimisese, în acest scop, stagiritului: „Filip către Aristotel, sănătate. Destinul m-a învrednicit cu un fiu. Mulțumesc zeilor nu atît pentru că mi l-au dăruit, ci mai cu osebire că a văzut lumina zilei în timpul vieții tale. Fără îndoială că învățat și crescut de tine, va fi vrednic și de tatăl său și de împărăția pe care într-o zi va trebui s-o cîrmuiască".

multe învățături prețioase privind morala și filozofia, făcîndu-l părtaș la toate secretele vastelor sale cunoștințe, spre deosebire de „profesorii" epocii care nu-și prea trădau tainele învățăturilor lor proprii. Așa credem că trebuiesc interpretate cuvintele lui Plutarh, care afirmă despre Alexandru că a gustat învățături ascunse și adînci ce nu erau îndeobște răspîndite în mulțime. Din fire îi plăcea să citească și să învețe. Aristotel i-a mărit și mai mult dragostea pentru lectură. Se povestește că purta cu el *Iliada* pe care — numind-o merindea drumului pentru virtuțile războinice — o ținea cu grijă sub pernă, alături de sabie, chiar și noaptea. Cu aceeași pasiune citea însă și pe tragicii și pe liricii greci. De la Aristotel a deprins tînărul macedonean și curiozitatea și gustul pentru științele naturii și în special pentru medicină. Adesea el îngrijea pe prietenii săi bolnavi, cărora le dădea nu numai sfaturi, dar le prescria și unele rețete medicale.

Alexandru ținea foarte mult la Aristotel, de la care învățase atîtea lucruri folositoare. El însuși spunea că dacă tatăl său i-a dat viața — supremul bun al omului — Aristotel i-a împodobit-o cu tot ce e frumos și nobil, făcîndu-i-o plăcută și utilă.

Dar dacă Aristotel l-a inițiat în știința și literatura epocii, tatăl său l-a deprins cu problemele mari ale politicii și războiului. Încă de pe cînd avea 16 ani îi dădu comanda unei părți a cavaleriei și-i supraveghea în continuu pregătirea militară și formarea calităților de conducător politic.

Este adevărat că Alexandru era înzestrat cu multe și alese calități care-l predestinau unui viitor strălucit, dar în firea sa mai persistau unele trăsături violente și capricioase. Sfaturile și educația primită i-au întărit talentele, dar nu i-au putut stăvili întrutotul pornirile. Acest fapt a făcut ca spre sfîrșitul vieții sale, cînd s-a îndepărtat și mai mult de la frumoasele precepte recomandate lui încă din tinerețe, el a pierdut din stima și din admirația celor din jur.

Trei ani l-a avut Alexandru preceptor pe Aristotel (343—340 î.e.n.). Împreună cu ceilalți copii, de la curte, studiase, sub ochiul ager al stagiritului, departe de frămîntările capitalei, în mica și liniștita localitate Mieza. Se povestește că pe vremea istoricului Plutarh — deci după

cinci secole — încă se mai puteau vedea băncile pe care stătuseră Alexandru și colegii săi, urmărind lecțiile marelui filozof și savant grec.

În anul 340 î.e.n. tînărul Alexandru se reîntoarce la Pella. Chiar în acel an Filip al II-lea, plecînd într-o lungă expediție împotriva tracilor din Balcani, lăsă ca locțiitor pe fiul său care abia împlinise doar șaisprezece ani.

Mai tîrziu, în lupta de la Cheronea din anul 338 î.e.n., Alexandru s-a distins pe cîmpul de luptă, decizînd, prin atacul cavaleriei pe care o conducea, soarta bătăliei. Apoi tatăl său i-a încredințat o misiune diplomatică la Atena unde, mergînd pentru prima și ultima dată, avea să se entuziasmeze în fața minunatelor monumente de pe Acropole.

Pentru virtuțile sale ostășești, Filip al II-lea își prețuia foarte mult copilul și se bucura nespus de mult cînd auzea cum macedonenii îl numeau pe Alexandru rege, iar pe el doar simplu general.

În anul 337 î.e.n. Filip se despărți de Olimpia, mama lui Alexandru, și se logodi cu tînăra Cleopatra. Din această pricină între tată și fiu se produse o ruptură. Alexandru se retrase împreună cu mama în Epir, iar o parte din prietenii lui intimi au fost exilați din Macedonia. Curînd însă — prin intervenția corintianului Demaratos — Alexandru se împăcă cu tatăl său.

După un an, în 336 î.e.n., Filip căzu însă victima unei conspirații, pe cînd lua parte la serbările organizate cu ocazia căsătoriei fiicei sale, Cleopatra, sora lui Alexandru, cu regele Epirului. Pe cînd mergea în procesiune spre teatru, în robă albă și neînarmat, unul dintre conjurați — Pausanias — se năpusti asupra lui, ucigîndu-l cu un pumnal. Dar și el fu ucis imediat, căzînd de pe calul cu care voia să fugă și care se poticnise într-un butuc de viță de vie.

Aflînd de moartea soțului ei, Olimpia — care se pare că n-a fost străină de conspirație — se reîntoarse în Macedonia și ordonă să se facă funerarii somptuoase atît pentru Filip cît și pentru asasinul acestuia. Olimpia nu se simți însă cu totul răzbunată și ordonă — pe cînd Alexandru lipsea de acasă — ca cea de a doua soție, Cleopatra, să

fie omorîtă împreună cu copilul pe care-l născuse din căsătoria sa cu Filip.

Se pare că Alexandru își dojeni cu asprime mama pentru fapta sa, dar relațiile dintre ei n-au fost tulburate de această crimă.

Urcarea lui Alexandru pe tron n-a fost un eveniment redus la o simplă luare în posesiune. În Macedonia nu existau reguli precise privind succesiunea la tron; principiul masculinității și a primogeniturii nu-și făcuse încă apariția. Oricînd putea izbucni o luptă înverșunată între pretendenții la tronul lui Filip. Rudele, prietenii, aristocrații, generalii etc., cu toții puteau pretinde a fi rege, invocînd cele mai variate pretexte. Cu toate acestea marii comandanți ai oștirii, rămași credincioși familiei lui Filip, oferiră tronul celui care dovedise încă din fragedă copilărie că posedă toate calitățile cerute unui conducător de stat.

Urcîndu-se pe tron la vîrsta de douăzeci de ani, Alexandru dădu de la început dovadă de fermitate și curaj. După ce-și lichidă fără milă pe toți rivalii — printre care și pe fratele său Caranos — precum și pe conjurații care uciseseră pe rege, Alexandru restabili liniștea și ordinea în interiorul statului.

III FRĂMÎNTĂRI ÎN GRECIA

Vestea asasinării lui Filip pricinui puternice frămîntări în Grecia, renăscînd nădejdea eliberării polisurilor de sub stăpînirea macedoneană. Demostene reapăru din nou pe areua politică rămasă fără protagoniști cîtva timp. Atenienii sărbătoriră chiar moartea regelui macedonean, decretînd onoruri publice în memoria omorîtorului. Curînd, la apelul lui Demostene, cetățile grecești începură să se agite, pretextînd că jurămîntul de credință pe care-l depuseră înaintea lui Filip în orașul Corint, nu le obligau și față de fiul acestuia.

Soli elini plecară în Persia ca și în alte părți, ca să încheie alianțe împotriva macedonenilor. Demostene era convins că aceștia, conduși de un „copil necopt" — cum

îl numea el pe Alexandru — vor putea fi cu ușurință înfrînți și zăvorîți în propriile lor hotare. Cetățile grecești începură pregătirile de război. Atena își întări flota și trupele de pedestrași, iar Teba izgoni garnizoana macedoneană. Sparta la rîndul ei, care de altfel refuzase să depună jurămînt de credință lui Filip, era gata să intervină în orice moment.

La început Alexandru încredință cetățile grecești, prin soli, de bunăvoința pe care le-o poartă, dar deoarece soseau știri amenințătoare de la dușmanii din părțile de miazănoapte, se hotărî, fără a zăbovi, să intervină în Grecia, spre a preveni astfel o posibilă coaliție a tuturor vrăjmașilor dinafară. Era pe la sfîrșitul verii anului 336 î. e. n. Alexandru dădu cu această ocazie o primă dovadă a promptitudinii sale remarcabile, atît în luarea hotărîrilor, cît și în ducerea lor la îndeplinire. Ocolind valea rîului Tempe, tînărul general își făcu apariția pe neașteptate în Tesalia, căzînd în spatele trupelor tesaliene. Luați prin surprindere, ostașii depuseră armele. Alexandru convocă pe mai marii țării cărora, chezășuindu-le drepturile și libertățile, le ceru să-l recunoască, ca și pe tatăl său, șef al ligii tesaliene. Recunoscîndu-l ca atare, tesalienii se îndatorară pe deasupra să-l însoțească și mai departe spre miazăzi, pentru a-l ajuta să potolească răzmerița polisurilor.

Rapiditatea cu care Alexandru pătrunse în Tesalia și modul în care reuși s-o pacifice, îi impresionă profund pe greci, care începură a da înapoi. La Termopile tînărul rege macedonean convocă reprezentanții cetăților grecești — amficționiile — ca să-i recunoască printr-un decret, ca și lui Filip, hegemonia.

Dar dintre cei prezenți lipseau împuterniciții Tebei, Atenei și, ca de obicei, ai Spartei. Fără a mai sta pe gînduri, Alexandru se îndreptă în grabă spre Cîmpia Beoției, înăbușind în fașă, la Teba, răscoala care tocmai se urzea.

Cînd atenienii — cărora le plăcea mai mult să discute decît să acționeze — aflară că Teba se găsește în stăpînirea lui Alexandru, își pierdură și curajul și speranța. Spre a evita o situație similară, Atena trimise în grabă o

solie la Alexandru, căruia, cerîndu-i iertare pentru faptul că nu-l recunoscuse de îndată ca hegemon al întregii Grecii, îi făgădui deplină ascultare.

Tînărul rege primi cu multă solicitudine pe atenieni. Iertîndu-i, Alexandru reînnoi cu aceștia tratatul pe care tatăl său îl încheiase odinioară cu Atena. Solii se întoarseră cu o bună impresie despre tînărul general pe care, drept recunoștință, cetatea avea să-l copleșească cu și mai multe onoruri decît pe Filip.

Alexandru își continuă marșul pînă la Corint. Adunîndu-se aici solii polisurilor grecești spre a chibzui războiul împotriva perșilor — proiectat încă din timpul regelui Filip al II-lea — aceștia au votat ca expediția să fie condusă de Alexandru. Cu această ocazie toată aristocrația intelectuală grecească de acolo s-a adunat în jurul lui Alexandru — fost elev al marelui Aristotel — spre a-l felicita și a-i ura succes în marea expediție. Macedoneanul se aștepta ca și filozoful Diogene din Sinope, care locuia pe atunci la Corint, să vină și, asemenea celorlalți, să i se prezinte [1]. Neînfățișîndu-se, Alexandru însuși s-a dus să-l caute. L-a găsit întins la soare, avînd ca adăpost doar un butoi stricat. Ridicîndu-se puțin la venirea lui Alexandru, care era însoțit de ostași și lume, l-a privit cu indiferență și s-a așezat din nou cu fața la soare. Regele i-a dat binețe și l-a întrebat dacă n-are vreo dorință. Filozoful i-a răspuns scurt :

„Dă-te la o parte din fața soarelui, că-mi întuneci vederea !"

Macedoneanului i-a plăcut mult răspunsul și adresîndu-se celor ce-l însoțeau, le-a spus :

„Dacă n-aș fi cine sînt, aș dori să fiu Diogene".

IV. RĂZBOAIELE CU TRACII, GEȚII ȘI ILLIRII

Consolidîndu-și dominația asupra Greciei, Alexandru mai trebuia, înainte de a porni împotriva perșilor, să-și întărească poziția la miazănoapte. Aici primejdia triburilor traco-illirice deveni, după asasinarea lui Filip, tot mai mare. Acum, socoteau conducătorii acestora — cînd în fruntea statului macedonean se află un copil — vor putea ei să rupă lanțurile de dependență care-i lega de macedoneni și să-și reia nestingheriți incursiunile de pradă.

În primăvara anului 335 î.e.n. tînărul rege porni din Amphipolis [1] spre miazănoapte și trecînd fluviul Nestos [2] a ajuns, după un marș de zece zile, la poalele munților Haemus [3]. Aici Alexandru fu întîmpinat de războinicii triburilor tracilor liberi, hotărîți să oprească cu orice preț trecerea invadatorilor prin defileul munților [4]. Tracii, după obiceiul lor, adunaseră pe povîrnișul munților un mare număr de care, ce urmau, să fie slobozite la momentul potrivit, peste dușmanul din vale. Chibzuind cu comandanții săi, Alexandru hotărî ca în momentul în care tracii vor da drumul carelor, ostașii macedoneni să rupă rîndurile și să se împrăștie ; iar dacă locul nu va permite, atunci soldații să se arunce la pămînt și să se acopere cu scuturile, puse unele lîngă altele, dînd astfel putință carelor să treacă peste ei în viteză, fără a-i vătăma.

Lucrurile s-au desfășurat așa cum prevăzuse Alexandru, iar soldații, folosind tactica indicată, au scăpat cu toții de primejdia de a fi răniți sau omorîți. După aceea soldații macedoneni, scoțînd obișnuitele lor strigăte de luptă, trecură la atac. Tracii nu putură rezista ; aruncînd armele, fugiră care încotro. Pe cîmpul de luptă pierdură o mie cinci sute de luptători, iar femeile și copiii care-i însoțeau, ca și toate lucrurile pe care le aveau cu ei, căzură pradă în mîna macedonenilor.

De aici Alexandru trecînd munții a ajuns în cîmpie, unde se aflau triburile triballilor, ce se întindea la o distanță de trei zile de malurile fluviului — Dunărea. Regele lor, Syrmos, aflînd de expediția lui Alexandru, își puse mai întîi la adăpost femeile și copiii.

Dar și oastea triballilor fu surprinsă de Alexandru — după cît se pare — în valea rîului Iskăr din Bulgaria

[1] Unii biografi plasează acest eveniment în anul următor (335 î.e.n.).

[1] Azi Neohori, la gura fluviului Strymon (Grecia).
[2] Azi fluviul Mesta, ce se varsă în Marea Egee.
[3] Azi Balcanii din Bulgaria.
[4] Probabil prin pasul Șipca de azi.

de azi[1]. La început lupta a fost nedecisă, tribalii luptînd cu multă vitejie și dispreț față de moarte. Pînă la urmă însă atacul falangei și a cavaleriei macedonene puse în derută oastea triballilor, care se împrăștie, fugind în pădurile din apropiere. Pieriră trei mii de traci și numai vreo cincizeci de macedoneni.

După trei zile de marș Alexandru ajunse cu trupele sale la malurile fluviului Istru[2]. Aici îl așteptau cîteva corăbii de război venite în ajutorul său din cetatea dorică a Bizanțului[3]. Ele veniră pe Marea Neagră, pînă la gurile Istrului și de aici înaintară în susul fluviului cam pînă la locul de vărsare a rîului Iskăr din Bulgaria de azi. Îmbarcînd de îndată pe corăbii pedestrașii și călăreții, Alexandru dădu poruncă să se atace insula pe care se retrăseseră o parte din cetele înarmate ale triballilor. Atacul nu reuși deoarece acestea rezistară cu înverșunare, iar Alexandru neavînd corăbii suficiente, nu putea ataca cu tot efectivul forțelor de care dispunea.

Renunțînd să mai cucerească insula, Alexandru se hotărî să treacă pe malul stîng al Dunării împotriva geților care, așteptîndu-se deja să fie atacați, erau gata cu vreo patru mii de călăreți și vreo zece mii de pedestrași, să curme orice tentativă de debarcare.

Tînărul rege macedonean nu stătu însă pe gînduri și ordonă trecerea Istrului. În acest scop folosi cele cîteva corăbii bizantine care-i veniseră în ajutor și, mai ales, luntrile băștinașilor pe care aceștia le aveau pentru pescuit, pentru piraterie sau pentru vizitele ce le făceau prietenilor de pe țărmul de miazănoapte al fluviului. În plus, Alexandru porunci ca pieile corturilor să fie umplute cu paie și cusute unele de altele, folosindu-le în chip de plute. În felul acesta patru mii de pedestrași și vreo mie cinci sute de călăreți trecură, în timpul nopții, apele bătrînului fluviu. Dimineața macedonenii începură să înainteze prin holdele bogate, culcînd cu lăncile grîul ce le îngreuna marșul. După ce ieșiră din holde, trupele se rînduiră în ordine de bătaie.

---

[1] Se varsă în Dunăre, cam în fața orașului nostru Corabia.
[2] Istros, azi Dunărea.
[3] Așezată pe Bosfor în Turcia. Azi Istambul.

Înspăimîntați de prezența unor trupe care, reușind să treacă fără pod un fluviu atît de adînc, porniseră deja la atac, geții fugiră, retrăgîndu-se într-o cetate ce se afla la vreo cinci kilometri de Istru. Dar dîndu-și seama că nu vor putea rezista în fața unei oștiri atît de bine organizate, ei părăsiră cetatea, împreună cu femeile și copiii, pierzîndu-se în cîmpia fără sfîrșit a Dunării.

Alexandru intră în cetate și după ce o prădă, o incendie, apoi trimise prăzile în patrie, aducînd jertfe de mulțumire zeilor nemuritori și divinității fluviului care-i fusese favorabil. Tot în aceeași zi se întoarse, fără pierderi, în tabără.

Uimite de succesul pe care-l obținuse Alexandru, popoarele din jur îi trimiseră de îndată solii prin care îl încredințară de prietenia și bunele lor sentimente.

După ce, prin înfrîngerea tracilor, tînărul rege își asigură hotarul de miazănoapte al stăpînirilor sale, se pregăti să se reîntoarcă în țară. Dar tocmai atunci află, prin iscoade, că triburile de illiri conduse de Cleitos și Glaucias, s-au răzvrătit. Cu iuțeala ce-l caracteriza, Alexandru coborî pe valea Erigonului[1], ajungînd în apropierea cetății Pelion[2]. Trupele lui Cleitos ocupaseră vîrfurile semețe ale munților împăduriți ce înconjurau cetatea, așteptînd să-i atace pe macedoneni cînd aceștia vor încerca s-o cucerească.

Alexandru porni la atac, dar illirii rezistară. Totuși, printr-o manevră abilă, tînărul rege reuși să-i împingă în cetate, pe care o izolă apoi prin valuri de apărare, cu intenția de a-i sili să se predea fără luptă.

A doua zi însă sosi în împrejurimi și Glaucias cu o puternică armată. Prins între cele două oștiri — cei asediați în cetate și trupele lui Glaucias — Alexandru avea acum de făcut față unei grele situații. La aceasta se mai adăugau și dificultățile pricinuite de terenul muntos — drumuri strîmte și greu accesibile, povîrnișurile munților etc. — care nu îngăduiau desfășurarea corespunzătoare trupelor macedonene.

Alexandru, după o matură chibzuire, lăsă o parte din oaste să continue asediul, iar cu restul trupelor se retrase

---

[1] Azi Cerna, afluent al Vardarului, în nordul Macedoniei.
[2] Așezată între Macedonia și Illyria.

pe valea unui rîu ce curgea în apropiere. Retragerea era anevoioasă atît din cauza drumului îngust ce șerpuia printre stînci înalte și povîrnite, cît și din cauza ostașilor dușmani. Manevrînd falanga cu măiestrie, Alexandru reuși să-și concentreze la un moment dat toate forțele în forma unui triunghi, cu care lovi unul din flancurile illirilor. Speriați, aceștia fugiră, iar oștile lui Alexandru putură să-și continue retragerea. Dar în scurtă vreme illirii își revenirră și trecură și ei la atac, lovind ariergarda macedoneană. Datorită însă drumului strîmt, atacul trupelor lui Glaucias nu s-a putut face pe un front larg și pe lîngă aceasta ei fură întîmpinați cu bolovani aruncați cu ajutorul mașinilor de război. Illirii, înfricoșați, renunțară la urmărire.

Retragerea fusese doar o abilă manevră; Alexandru se opri la un loc ascuns, după ce află prin iscoadele sale că oștile vrăjmașe își întinseră corturile și, fără străji de veghe, se odihneau liniștite, încredințate că macedonenii s-au repliat definitiv, părăsind corpul de oaste din jurul cetății. În fruntea trupelor sale de elită, el se reîntoarse, pe drumul pe unde venise, și, în plină noapte, atacă pe illiri, care dormeau liniștiți în corturi. Luate prin surprindere, trupele lui Glaucias au fost în parte măcelărite, în parte luate în robie. Puțini au putut scăpa cu fuga.

Alexandru cîștigase bătălia de la miazănoapte. Tînărul rege știuse să-și conducă generalii experimentați și ostașii destoinici obținînd biruințe strălucite care-l consacrau ca pe un neîntrecut comandant. Marea sa carieră începuse.

V ULTIMA ÎMPOTRIVIRE

În timp ce toate acestea se petreceau în părțile de miazănoapte, în Grecia se răspîndise zvonul că Alexandru ar fi căzut în luptele cu triburile traco-illirice. Glasul lui Demostene se făcu auzit din nou. Ba la o adunare publică de la Atena fu adus în fața acestuia un tînăr, care arăta tuturor rana pe care el o primise în ziua în care Alexandru murise în bătălie. Mișcarea de eliberare luă un nou avînt; perșii se obligară și ei să ajute cetățile grecești să-și redobîndească libertatea pierdută. Luîndu-se după zvonuri, toți credeau cu tărie în fapte pe care dorindu-le din toată inima să se întîmple, le vedeau deja realizate. O agitație generală cuprinse polisurile. Teba se găsea în fruntea lor. Garnizoana macedoneană de aici fu omorîtă de cei care fuseseră exilați din cetate de către Filip al II-lea. Soliile tebane călcau acum drumurile Greciei ca să ceară ajutoare. Etolia, Elida și Arcadia se pregăteau să trimită trupe în ajutorul Tebei. Atena îi trimise arme, iar Sparta îi făgădui ajutorul ei militar. Soarele libertății părea că urcă din nou pe cerul Eladei.

Informat de cele ce se întîmplă în Grecia, regele macedonean porni din Illyria și numai în două săptămîni își făcu apariția în fața Tebei.

Vestea se răspîndi ca fulgerul în întreaga Grecie. Toți cei care făgăduiră ajutor Tebei își schimbară atitudinea, iar membrii confederației beoțiene: focidieni, plateeni, orhomenieni, thespieni, care multă vreme suferiseră din pricina Tebei, trecură din nou de partea lui Alexandru. La început acesta nu intenționa să facă uz de violență; nădăjduia că tebanii, în fața primejdiei, vor înțelege situația și se vor potoli. Încăpățînîndu-se însă, șefii tebanilor persistară în acțiunea lor dușmănoasă față de Alexandru. Se pare că tînărul rege tot nu voia să atace, dar unul din generalii săi, Perdiccas, pierzîndu-și răbdarea, dădu semnalul atacului. La început soarta luptei a fost îndoielnică, tebanii reușind să înjghebeze un contraatac spectaculos. Dar atunci interveni Alexandru, cu corpul lui de oaste și tebanii, deși rezistară eroic, pînă la urmă fură nimiciți.

A doua zi Alexandru convocă pe membrii ligii beoțiene — care, singurii, luaseră parte la luptă în numele ligii corintice [1] — spre a chibzui împreună cu privire la măsurile ce trebuiau luate împotriva Tebei.

Focidienii, plateenii, orchomenienii și thespienii, care avuseseră odinioară multe de suportat din partea tebanilor, opinară că cetatea trebuie să fie distrusă, teritoriul ei împărțit între aliați, iar populația să fie vîndută ca sclavi, ceea ce Alexandru a și acceptat.

---

[1] Potrivit stipulațiilor pactului federal de la Corint, toți aliații ar fi trebuit să dea ajutor macedonenilor împotriva Tebei; în fapt, numai membrii ligii beoțiene participaseră la luptă.

Cetatea fu dărîmată pînă la temelie ; au fost cruțate doar templele și casa marelui poet grec, Pindar, care văzuse lumina zilei la Teba. Peste treizeci de mii de supraviețuitori au fost vînduți ca sclavi ; au fost exceptați numai slujitorii cultelor diferiților zei și cei care fuseseră legați de macedoneni prin datina ospitalității.

Nimic nu mai rămase din cetatea Teba ; ruinele ei, străjuite de o garnizoană macedoneană, rămîneau ca un uriaș cenotaf al unei glorii pe veci apuse.

Cu ocazia atacului cetății Teba se povestește că niște traci din armata macedoneană au intrat în casa Timocleii, o femeie renumită prin înțelepciunea ei și, jefuind-o și necinstind-o, au întrebat-o dacă nu mai are bogății ascunse în alte părți. Atunci femeia a condus pe șeful cetei în grădină unde se afla o fîntînă adîncă, spunîndu-i că în fundul ei se află comorile sale cele mai de preț. Tracul aplecîndu-se să cerceteze fîntîna, fu împins de dîrza tebană în adînca fîntînă, unde acesta, rostogolindu-se, își pierdu viața. Cînd femeia fu adusă înaintea lui Alexandru și întrebată cine este, ea răspunse demn că este sora lui Theogene, care luptase la Cheroneea pentru libertatea Greciei, împotriva lui Filip. Admirîndu-i curajul și cuvintele, Alexandru porunci ca femeia să fie eliberată.

Soarta Tebei impresionă profund populația Greciei. Mișcarea de eliberare se destrămă. Atena trimise la Alexandru o solie ca să-l felicite pentru succes și pentru faptul că a scăpat teafăr din campania cu popoarele traco-illirice. Etolia la rîndul ei se supuse, iar Elida alese la conducere pe oamenii devotați lui Alexandru.

Atenienilor, tînărul rege le ceru să-i predea pe Demostene și pe ceilalți conducători ai partidului antimacedonean. Atena însă, printr-o solie, imploră cu umilință pe victoriosul macedonean să-i ierte pe cei care-i socotea vinovați. Alexandru renunță cu generozitate la cererea sa, fie din considerație pentru cetatea Atena, fie din dorința de a nu mări nemulțumirile în preajma expediției pe care o proiectase împotriva perșilor.

Un an îi fusese deajuns tînărului rege ca să-și consolideze dominația, vremelnic amenințată. Grecia era pacificată, iar exemplul Tebei — un teribil avertisment pentru cetățile ce ar mai fi intenționat să-i urmeze pilda.

MAREA CAMPANIE

3 — Alexandru cel Mare

VI CĂTRE ÎMPĂRĂŢIA LUI DARIUS

În toamna anului 335 î.e.n. Alexandru se întoarse în Macedonia, unde începu pregătiri intense în vederea expediţiei împotriva perşilor. Au fost recrutaţi ostaşi de pretutindeni : din Macedonia şi din regiunile vecine : Grecia, Tesalia, Tracia etc. La aceste trupe s-au adăugat cele ale mercenarilor. S-au construit corăbii şi au fost reparate cele vechi.

În Macedonia, ca să ţină locul lui Alexandru, a fost lăsat generalul Antipater, căruia i s-au încredinţat forţe îndestulătoare pentru a asigura liniştea regatului şi pentru a potoli orice încercare de răzvrătire a popoarelor supuse.

Se povesteşte că înainte de a pleca spre soare-răsare, unde îl aştepta gloria, dar de unde nu se va mai întoarce niciodată în Macedonia, Alexandru a împărţit prietenilor tot ce avea. Prietenul său, Perdiccas, îl întrebă atunci : „Şi ţie ce-ţi rămîne, Alexandre, dacă dai tot ?"

„Speranţa", i-a răspuns scurt tînărul rege.

„Atunci s-o împărţim şi pe aceasta în marea încercare ce ne aşteaptă pe toţi", a încheiat Perdiccas.

Adevărată sau nu, această împrejurare, relatată de istoricul Plutarh, reliefează însă acel entuziasm apollinic ce-i însufleţea pe toţi cei care, alături de tînărul rege, credeau cu tărie în steaua destinului lor.

Imperiul persan al lui Darius se întindea de la Marea Egee pînă la fluviul Indus, şi de la fluviul Iaxartes [1] pînă în deşertul Libiei. Întemeiat de Cyrus al II-lea cel Mare (558—529 î.e.n.) în al şaselea secol înaintea erei noastre, statul persan a cunoscut, vreme de o sută de ani, o rapidă şi frumoasă ascensiune. Sînt cunoscute în istoria lumii

[1] Azi Sîr Daria, ce se varsă în Marea de Aral.

numele lui Cambyse (529—522 î.e.n.), Darius I (522—486 î.e.n.) care, urmărind pe sciți, a ajuns chiar pînă la gurile Dunării și al lui Xerxes (485—465 î.e.n.), biruitorul de la Termopile.

Cînd Filip al II-lea al Macedoniei fusese asasinat, în anul 336 î.e.n., pe tronul imperiului persan tocmai se urca Darius al III-lea Codomanul, vlăstar al familiei domnitoare a Achemenizilor, al cărei întemeietor fusese Cyrus cel Mare.

Zdruncinat din pricina luptelor pentru tron, statul persan era departe de a constitui o unitate puternică, capabilă să reziste unor încercări grele. De fapt, imperiul era alcătuit dintr-o pluralitate de provincii, adevărate state mai mici — satrapiile — vasale puterii regale centrale, dar toate cu veleități de independență. Satrapii, lacomi să se îmbogățească și să parvină pe scara unei ierarhii rămase demult înafara criteriilor de valoare, adesea organizau comploturi împotriva Marelui Rege și masacre împotriva celor care, la rîndul lor, le amenințau poziția.

Pe de altă parte, popoarele care alcătuiau populația imperiului erau și ele diferite ca rasă, tradiții, credințe și obiceiuri. Departe de a se simți uniți, supușii Marelui Rege trăiau în unități distincte unele de altele, bine statornicite de propiile lor destine istorice. Acest amalgam pestriț de popoare, lipsit de conștiința unității de idealuri comune, făcea dintr-un stat, în aparență colosal, o construcție destul de fragilă în fața primejdiilor dinlăuntru și dinafară.

Din păcate nici noul rege, Darius, nu era înzestrat cu acea energie, șiretenie, curaj și cinism care le asigură marilor despoți mînă tare în cîrmuirea politică. Darius era realmente respectat de perși și de ceilalți supuși ai săi pentru calitățile sale de om virtuos, generos și blînd, dar asemenea calități nu erau potrivite cu nevoile timpului. Au fost epoci în istoria Orientului cînd teama valora mai mult decît admirația. *Oderint dum metuant.*[1]

Darius poseda în schimb bogății fabuloase pe care achemenienii le îngrămădiseră în cursul timpului, în palatele lor din marile orașe persane. Armata sa cuprindea peste o sută de mii de luptători, iar flota, care brăzda Mediterana, era temută de toate popoarele. Cu toate acestea ostașii săi, recrutați din rîndurile atîtor popoare, nu erau pătrunși de spiritul de sacrificiu, ci erau mînați doar de dorința de îmbogățire și cîștig. Pe deasupra, organizarea trupelor sale nu era unitară nici ca structură, nici ca armament. Nedisciplinați și fără un ideal comun, soldații Marelui Rege alcătuiau o masă amorfă, pusă în slujba unor comandanți uneori incapabili, alteori mînați de interese personale mărunte, niciodată însă conștienți de proporțiile unei primejdii.

Împotriva perșilor Alexandru porni în fruntea unei oști de vreo treizeci de mii de pedestrași și vreo cinci mii de călăreți. Cît privește mijloacele materiale ce-i stăteau la îndemînă, acestea erau foarte modeste, iar alimentele pentru oștire puteau să-i ajungă pentru vreo treizeci de zile.

Nucleul oștirii îl alcătuiau macedonenii; lor li se adăugau detașamente de tesalieni, traci și greci. Aceștia din urmă erau în parte trimiși de liga corintică — căci Alexandru era conducătorul acestei ligi — în parte năimiți cu bani, adică mercenari.

Flota sa, mult inferioară celei persane, număra vreo sută șaptezeci de corăbii.

Dar, deși mică, oștirea lui Alexandru era foarte bine instruită. Pedestrimea era organizată în falange, care, pînă la apariția legiunilor romane, au constituit cea mai eficace unitate de luptă din acele timpuri. Imaginată de Filip al II-lea, falanga macedoneană era alcătuită din șaisprezece rînduri de luptători care, la nevoie, se puteau dubla sau divide în două. Ostașii aflați în primele rînduri țineau lăncile lor lungi de peste cinci metri și jumătate[1] astfel înclinate spre dușman, încît ele alcătuiau un zid greu de străbătut. Soldații din rîndurile următoare țineau lăncile pe umărul camarazilor ce-i precedau; dacă falanga era atacată din flanc sau din spate, sulițele erau întoarse în direcția de unde venea atacul. În acest chip

[1] Să urască, dar să se teamă — deviza suveranilor autoritari, pe care Cicero (*De off.*, 28, 97) o citează după poetul tragic Attius.

[1] Erau cunoscute sub numele de *sarise*.

falanga se putea apăra din toate părțile, asemenea unui arici. „Om lîngă om, lance lîngă lance — spune istoricul Q. Curtius Rufus [1] — urmărind cu atenție comenzile, pedestrașii s-au obișnuit să păstreze rîndurile. Toți se supuneau ordinelor : fie să reziste, fie să învăluiască, fie să atace din flanc, fie a schimba tactica de luptă. Și în această privință deopotrivă de destoinici erau și comandanții și ostașii".

Pedestrimea din falangă era ajutată în luptă de unitățile de infanterie mobile, ușor înarmate, și de detașamente de cavalerie bine antrenate.

Tot atît de bine era organizat și serviciul tehnic al armatei macedonene. Trupele erau urmate de mașini de asediu : de turnuri de apropiere, berbeci, catapulte perfecționate pentru acele timpuri și de unități speciale de pontonieri și meșteșugari etc. La acestea se adăugau medici, curieri, topografi și chiar savanți și filozofi, dintre care putem aminti pe Calistenes, nepotul lui Aristotel și istoriograful oficial al expediției, pe filozoful sceptic Piron și pe filozoful materialist Anaxarhos.

Supravegherea lucrărilor de cancelarie și redactarea „ziarului oficial al expediției", în care se notau evenimentele curente, au fost încredințate lui Eumenes din Cardia.

Un rol important au avut și geografii și naturaliștii ; cei dintîi au alcătuit importante lucrări științifice, iar ceilalți au studiat plantele și animalele, unele necunoscute pînă atunci macedonenilor.

Armata macedoneană era condusă de generali destoinici care-și dovediseră calitățile încă de pe timpul lui Filip. Bătrîni sau tineri, erau cu toții convinși de succesul expediției și hotărîți să facă totul pentru izbînda ei. Numele lui Parmenion, Perdiccas, Crateros, Cleitos cel Negru, Antipatros, Antigonos, Lisimahos, Seleucos, Ptolemaios, Nearchos și a multor altora, le vom întîlni mereu în decursul evenimentelor ce vor urma.

Dar dintre toți, Alexandru se bucura de un imens prestigiu în rîndurile soldaților de rînd. Îmbrăcat simplu, împărțind cu ostașii de rînd și odihna și grijile, știind

[1] III, 2, 13.

să-și îmbărbăteze oamenii și să le umple cugetele de speranță, să le alunge temerile, Alexandru era sufletul expediției. Entuziasmul pe care numai el știa și putea să-l reverse asupra ostașilor, făcea din tînărul general un generalism în adevăratul înțeles al cuvîntului : un om în care cei mulți cred cu toată puterea ființei lor.

VII CUCERIREA CETĂȚILOR APUSENE

În primăvara anului 334 î.e.n. Alexandru trecu, cu ajutorul flotei, strîmtoarea Hellespont [1], debarcînd în Asia Mică fără nici o greutate și fără nici o împotrivire din partea perșilor.

După ce-și trecu trupele în revistă el se îndreptă spre Troia, unde poposi cîtăva vreme. Aici a adus, așa cum era obiceiul, sacrificii zeiței Atena și eroilor pe care-i cîntase Homer, mai cu osebire lui Ahille, fiindcă — spunea el — acesta a fost un mare războinic care, în timpul vieții, s-a putut bizui pe un prieten credincios, iar după moarte, pe un crainic vestit.

Pe cînd se găsea la Troia, Alexandru află că perșii concentraseră importante forțe armate lîngă fluviul Granic. [2] Generalul lui Darius, Memnon, grec în slujba perșilor, propuse satrapilor din Asia Mică să evite la început ciocnirea cu invadatorii, să pustiască totul în calea macedonenilor și, atrăgîndu-i cît mai mult spre interiorul țării, să-i lovească la momentul oportun. Planul era bine chibzuit, deoarece — precum se știe — rezervele de alimente de care dispunea Alexandru nu-i puteau fi îndestulătoare decît pentru cîteva săptămîni. La acest argument Memnon mai aducea și altele : poziția nefavorabilă de luptă și faptul că oștile persane nu erau conduse de Darius în persoană, ceea ce ar fi putut influența negativ moralul trupelor.

[1] Azi, strîmtoarea Dardanele.
[2] Azi, Kogaceai. Izvorăște din muntele Kanadag (în vechime Ida) și se varsă în Marea de Marmara.

Aceste propuneri, așa cum se va dovedi mai tîrziu, au fost respinse de generalii perși, care motivau că retragerea, chiar momentană, era o dezertare de la datorie, un fapt nedemn pentru vitejia persană. În realitate satrapii, care nu doreau ca focul războiului să le devasteze provinciile, nădăjduiau, subestimînd pe adversar, într-o biruință ușoară.

Între timp oștile lui Alexandru se apropiau de fluviul Granic și, prin iscoade, Alexandru urmărea mișcările perșilor. Deoarece malurile erau înalte și abrupte, Parmenion îl sfătui pe tînărul rege să nu se avînte imediat la luptă, ci să amîne atacul după ce vor fi chibzuit mai bine cu privire la planul de atac.

„Cunosc toate aceste primejdii — i-a răspuns Alexandru — și crezi c-o să ne împiedecăm de o gîrlă, cînd am trecut cu bine Hellespontul ?"

Fără a mai sta pe gînduri tînărul rege pregăti atacul. Lui Parmenion îi dădu comanda aripei stîngi a armatei, iar el luă conducerea flancului drept, intenționînd — potrivit tacticii macedonene — să facă o mișcare de învăluire din această parte.

Oștirea persană număra vreo douăzeci de mii de călăreți, iar ostașii din unitățile de infanterie erau în număr egal. Cavaleria împînzise malul, avînd îndărătul ei pedestrimea.

Cîtăva vreme oștirile rămaseră nemișcate, privindu-se de pe maluri. Avînd o poziție mai bună, perșii se hotărîră să aștepte atacul macedonenilor, care, la rîndul lor, pentru a-l declanșa, trebuiau să treacă apele Granicului. Temîndu-se de iuțeala apelor și de perșii ce-i așteptau, ostașii macedoneni începură să ezite. Atunci Alexandru se aruncă în apă în fruntea mai multor cete de călăreți și, înfruntînd cu dispreț ploaia de săgeți azvîrlite de perși, reuși să pună piciorul pe malul opus, în ciuda terenului lunecos din cauza mîlului. De îndată începu lupta cu călărimea persană. Luptă dîrză, corp la corp, cal lîngă cal.

Alexandru, în fruntea alor săi, atrase atenția dușmanilor nu numai prin fapte, ci și prin mărimea scutului său și prin panașul alb și înalt al coifului. Comandanții perșilor, Roisaces și Spithridates, ginerele lui Darius, se

repeziră împotriva lui. În încăierare Alexandru și Roisaces cad, iar Spithridates lovește cu pumnalul coiful lui Alexandru, care se turti, dar nu îngădui ca ascuțișul armei să atingă capul tînărului rege. Încercînd să lovească pentru a doua oară, Spithridates este însă străpuns cu lancea de Cleitos cel Negru, care-l salvă astfel pe Alexandru de la moarte sigură. La rîndul său, acesta îl lovi cu pumnalul pe Roisaces, care căzu la pămînt, neînsuflețit.

Pedestrimea macedoneană, care între timp trecu și ea rîul, începu lupta. Schimbătoare cîtăva vreme, cumpăna biruinței înclină în curînd spre macedoneni, care cîștigară o strălucită victorie.

Pentru ostașii săi căzuți în această luptă, Alexandru porunci să se ridice statui în bronz, lucrate de vestitul sculptor al lumii de atunci, Lysippos.

Dacă pierderile lui Alexandru au fost mai mici, cele ale perșilor s-au ridicat la cîteva mii de oameni. Restul trupelor persane se retraseră în grabă și în dezordine de pe cîmpul de luptă.

Mari bogății căzură în stăpînirea lui Alexandru. Satrapiile de la hotarele de apus ale Persiei, socotite adevărate ziduri de apărare ale imperiului, se supuseră după această primă ciocnire.

Acum Alexandru ar fi putut înainta cu multă ușurință spre interiorul Asiei Mici, căci pentru moment forțele persane nu-i mai puteau rezista. Era însă ceva care îl îngrijora : avea în spate flota perșilor. Și fiindcă pe mare nu putea s-o distrugă, se hotărî s-o lovească... pe uscat. Ocupînd coastele apusene ale Asiei Mici, flota persană își pierdea atît locurile de refugiu, cît și porturile de aprovizionare. De aici hotărîrea sa ca, înainte de a-și continua expediția spre interiorul imperiului, să supună orașele și porturile aflate pe țărmul răsăritean al Mediteranei. Multe din aceste așezări fuseseră întemeiate de greci ; năzuind spre independența, pe care perșii le-o refuzaseră, ele primiră cu încredere pe Alexandru, care, cel puțin formal, se voia la început un hegemon panelenic.

Pornind cu oștile spre miazăzi, după ce eliberă mai multe orașe, ajunse la cetatea Sardes [1], capitala satrapiei

[1] Azi, Sart.

Lidia. Înconjurată de întreite ziduri de apărare, cetatea era socotită ca inexpugnabilă. Cu toate acestea Mithrines, căpetenia persană a orașului, împreună cu cetățenii de frunte din Sardes, ieșiră înaintea lui Alexandru și, deschizîndu-i porțile cetății, îi puse la dispoziție orașul cu toate bogățiile sale.

Intrînd în Sardes, tînărul rege macedonean dădu locuitorilor acestei cetăți și celorlalți lidieni dreptul de a se folosi de vechile lor legi, acordîndu-le deplină autonomie. Iar pe Mithrines îl răsplăti regește, ca să fie și pentru alții o pildă de chipul în care înțelegea el să se poarte cu cei ce i se supuneau.

Alexandru se îndreptă spre sud-vest și în cîteva zile fu la Efes [1], cea mai însemnată cetate pe care grecii ionieni o întemeiaseră în Asia Mică. Aici răsturnă oligarhia filopersană și instaură democrația. Între timp sosiră solii din partea cetăților Magnesia [2] și Tralles [3], cu împuternicire de a le închina regelui macedonean. Tot din Efes trimise Alexandru pe Alkimachos, fiul lui Agatocles, să elibereze celelalte cetăți din jur, rămase încă sub jugul persan. Pretutindeni oligarhia era izgonită de la conducere, în locul ei fiind întronată democrația și domnia vechilor legi abolite de perși. Totodată Alexandru desființă dările pe care cetățile grecești erau îndatorate să le plătească perșilor stăpînitori.

După ce organiză serbări în cinstea zeilor și parăzi militare, oastea lui Alexandru se îndreptă spre o altă renumită cetate grecească, Miletul [4].

La început comandantul garnizoanei din Milet, Hegesistratos, făgădui lui Alexandru printr-o scrisoare că-i va preda cetatea fără luptă. Aflînd însă că oștile persane au sosit în apropiere, acesta se răzgîndi și se pregăti de rezistență. În fața acestei situații flota macedoneană ocupă, înaintea perșilor, în apropierea Miletului, o insulă mică, importantă prin poziția ei strategică. Flota persană, mult

[1] Oraș așezat la gura fluviului Caystros, lîngă actualul Aiaslîk.
[2] Oraș pe fluviul Meandru, la sud de Efes, lîngă actualul Inekbazar.
[3] Cetate așezată la est de Efes, lîngă actualul Aidin.
[4] Oraș pe coasta egeică ; azi, Kalabak-Tepe.

superioară ca număr, venind cu întîrziere se opri ceva mai la nord, în golful Mycale. Unii dintre generalii lui Alexandru, printre care și Parmenion, îl sfătuiră pe tînărul rege să atace flota persană. Chibzuind însă bine lucrurile și mai ales ținînd seama de disproporția numerică dintre cele două flote, Alexandru refuză să dea lupta pe mare, evitînd astfel o întîlnire inegală. Macedonenii, invincibili pe uscat, nu trebuiau — susținea Alexandru — să se expună într-o luptă navală, care, datorită superiorității flotei inamice, i-ar fi făcut victima sigură a perșilor.

Între timp locuitorii Miletului trimiseră vorbă lui Alexandru că sînt gata să-i deschidă porțile, cu condiția ca macedonenii să ridice asediul și să dea voie și perșilor să pătrundă în cetate. Alexandru le răspunse că n-a venit în Asia ca să primească ce i se dă, ci să ia ceea ce crede că i se cuvine. A doua zi conduse chiar el un atac bine organizat. Mașinile de război aruncară mari cantități de pietre asupra asediaților și berbecii loviră zidurile și porțile. În scurtă vreme se produse o spărtură. Soldații se repeziră în cetate, iar flota se apropie și închise intrarea în port. Miletul se predă. Cei mai mulți dintre locuitori pieriră în cetate, dar cei care reușiseră să se refugieze pe o mică insulă din vecinătate fură cruțați, cu condiția să se înroleze în oastea macedoneană. Tuturor celor rămași în viață li s-au dăruit drepturi și libertăți depline.

Flota persană, staționată la Mycale, nădăjduia încă să întîlnească flota macedoneană într-o luptă decisivă. Zadarnic însă, fiindcă Alexandru nu permise flotei sale să părăsească rada portului Milet. În schimb trupele macedonene tăiară legăturile flotei persane cu uscatul, de unde aceasta se aproviziona cu alimente și apă potabilă, încît perșii trebuiră să meargă pentru a-și împrospăta aceste provizii în insula învecinată, Samos.

La un moment dat cinci corăbii persane înaintară spre golful Milet, în nădejdea că vor putea atrage în luptă întreaga flotă macedoneană. Fură însă izgonite și reveniră în grabă la Mycale. Pierzînd nădejdea unei întîlniri decisive cu navele lui Alexandru, flota persană se retrase spre insula Samos. Refuzul lui Alexandru de a se lăsa antrenat în lupte navale era bine chibzuit. În adevăr, biruin-

țele de pînă acum ale lui Alexandru și mai ales cele care vor urma, vor dovedi că planul marelui general a fost strălucit, fiindcă Alexandru se gîndea — ne spune istoricul Flavius Arrianus — că o dată ce a pus stăpînire pe Asia Mică, cucerind și orașele de coastă, flota persană avea să-i cadă în mînă. Mai mult chiar, tînărul rege renunță să-și mai țină flota sa aproape de coastele Asiei Mici deoarece și așa nu o putea folosi.

De la Milet Alexandru porni cu oștile sale în direcția satrapiei Caria [1], ajungînd în scurt timp în apropiere de capitala acesteia, cetatea Halicarnas [2]. Orașul fusese pregătit de rezistență de către Memnon, căruia regele persan îi încredințase atît comanda flotei cît și a trupelor sale din cetățile de pe coastă. Marele rege mai spera încă într-o victorie a lui Memnon, a cărui competență era de altfel cu adevărat excepțională.

Înainte de a încerca cucerirea capitalei, regele macedonean se hotărî să pună stăpînire pe cetatea Myndos aflată în apropierea Halicarnasului; cetatea prezenta o mare importanță strategică pentru macedoneni, deoarece ea domina căile de acces spre capitala satrapiei.

Locuitorii Myndosului trimiseră soli la Alexandru, promițîndu-i capitularea, cu condiția ca oștile macedonene să se înfățișeze noaptea în fața porților orașului. Alexandru dînd crezare solilor, sosi în miez de noapte la Myndos, dar nimeni nu-i deschise. Înfuriat, porunci falangelor să atace, dar neavînd cu el mașinile de război, iar locuitorii rezistînd cu înverșunare, fu silit să se retragă și, renunțînd la atacul Myndosului, ordonă împresurarea Halicarnasului. Orașul era însă apărat de o puternică garnizoană alcătuită din perși și mercenari, iar flota persană, ancorată în port, susținea și apăra orașul. Alexandru — spera Memnon — urma să fie oprit aici, iar legăturile sale cu Macedonia, tăiate.

Alexandru însă avea altă credință. El porunci mai întîi ca șanțul de apărare al capitalei să fie umplut cu pămînt, pentru ca astfel să poată apropia mai ușor mașinile de război de zidul de apărare al cetății. Balistele, catapultele, berbecii și turnurile fură puse în poziție de luptă. În timpul nopții însă, asediații ieșiră din cetate și, surprinzînd pe macedoneni dormind, incendiară o parte din mașinile de război. Macedonenii, deși luați prin surprindere, reușiră pînă la urmă să respingă atacul asediaților, silindu-i să se retragă.

A doua zi lupta se declanșă cu înverșunare, dar, deși o parte din ziduri fuseseră dărîmate, Alexandru nu ordonă atacul general, nădăjduind să pună stăpînire pe oraș intact. Un nou atac al perșilor își pierdu avîntul cînd aceștia se pomeniră pe neașteptate în fața unui corp de trupe condus chiar de Alexandru.

După cîteva zile luptele reîncepură. Alexandru lovea necruțător cetatea cu proiectilele mașinilor sale, iar asediații contraatacau disperați. Cu ocazia unui contraatac o mie de perși fură măcelăriți, pentru că cei din cetate închiseră prea de timpuriu porțile de teamă ca nu cumva odată cu ai lor să pătrundă în oraș și macedonenii.

Văzînd nereușita contraatacului, Memnon își dădu seama că orașul nu mai poate fi apărat multă vreme: o parte din ziduri erau distruse, iar garnizoana, după pierderile suferite, nu mai era capabilă nici să reziste, nici să atace. De aceea hotărî să părăsească orașul, dar să păstreze portul, unde staționa flota persană.

În timpul nopții Memnon dădu poruncă să se incendieze orașul; ajutat de un vînt puternic, focul se întindea cu iuțeală. O parte din populație se refugie pe o mică insulă din apropiere, iar perșii și mercenarii pe o înălțime abruptă din apropierea portului, numită Salamacis.

Aflînd pe la mijlocul nopții de cele ce se petreceau în cetate, Alexandru dădu ordin ca macedonenii să pătrundă în oraș, să ucidă pe cei ce se vor opune, dar să-i cruțe pe cei ce vor sta liniștiți pe la casele lor. De asemenea porunci ca toți incendiatorii descoperiți să fie omorîți pe loc.

A doua zi Alexandru, după ce îngropă pe cei morți, porunci ca toate clădirile orașului să fie dărîmate, avertizînd astfel cetățile de pe litoral de soarta ce le așteaptă, dacă vor îndrăzni să i se împotrivească. Apoi, în apropierea ruinelor, lăsă o garnizoană macedoneană de vreo trei mii

[1] Satrapie în sud-vestul Asiei, cu reședința la Halicarnas (azi Budrun), pe coasta egeeană.
[2] Vezi nota precedentă.

de ostași, cu menirea de a supraveghea întreaga satrapie a Cariei și de a împresura înălțimea unde se refugiaseră perșii și mercenarii lor.

VIII BIRUITOR DE LA ȚARMUL MEDITERANEI PÎNĂ LA GORDION...

În toamna anului 334 î.e.n. cucerirea litoralului occidental persan putea fi socotită ca încheiată. Orașele și porturile din acele părți se găseau sub stăpînirea macedoneană, iar așezările grecești de aici, dobîndindu-și independența, deveniră aliate ale regelui macedonean. Flota persană era deja lipsită de bazele sale maritime de la Marea Egee.

După ce dădu concediu ostașilor căsătoriți, pînă în primăvara anului viitor, Alexandru își împărți oștile reorganizate în două. O parte, sub conducerea lui Parmenion, urma să se îndrepte spre nord către satrapia Lydia, unde avea să ierneze, iar de aici, în primăvara anului 333 î.e.n. aceasta urma să înainteze pînă la orașul Gordion. [1]

Cealaltă parte a oștirii, de sub comanda lui Alexandru, porni spre Lycia [2]. Toate așezările din aceste părți — vreo treizeci la număr — i se supuseră de bună voie. Flota persană pierdea în fiecare zi noi porturi și locuri de aprovizionare și apărare.

Pe cînd era în Lycia, Alexandru primi o solie din partea locuitorilor din orașul Phaselis [3] care-i cereau sprijin și ajutor împotriva pisidienilor. Aceștia avînd un avanpost întărit lîngă cetatea Phaselis, făceau dese incursiuni pe ogoarele phaseliților, pricinuindu-le mari pagube. Ajuns acolo, Alexandru, care voia să-și facă din acest oraș, locuit de greci dorieni, un aliat fidel, nimici cuibul pisidienilor, redînd liniștea și siguranța de care aveau atîta nevoie locuitorii oașului.

[1] În satrapia Frigia Mare (azi, Pebî).
[2] Lycia împreună cu Pamphilia și Pisidia alcătuiau o satrapie în sud-vestul Asiei Mici.
[3] Azi, lîngă Tekirova, pe coasta Mediteranei.

De la Phaselis oștile lui Alexandru se îndreptară spre Pamphilia, al cărei oraș principal era Perge. [1] O parte din trupele sale aveau să se îndrepte într-acolo pe drumurile de munte, iar o alta, sub comanda sa, trebuia să ajungă în același loc mărșăluind pe coasta mării.

Drumul spre Perge era anevoios ; vadurile rîurilor erau nesigure și uneori soldații străbăteau cu greu apa care le ajungea pînă la brîu. Vîntul bătea puternic, izbind valurile cu putere de țărmul abrupt. Dar pilda pe care Alexandru o dădea tuturor, gata oricînd să înfrunte primejdiile, îi îmbărbăta pe soldați, făcîndu-i să învingă obstacolele fără teamă.

De la Perge, unde solii aspendienilor îl încredințară de bunele sentimente ale locuitorilor cetății lor [2], Alexandru se îndreptă către Side [3], oraș care, după legendă, ar fi fost întemeiat de coloniști plecați din localitatea eolică Cyme. Lăsînd o garnizoană, regele macedonean porni către Syllion [4], așezare întărită prin poziția ei naturală și apărată de o puternică garnizoană alcătuită din mercenari străini.

Auzind însă că aspendienii, care-i juraseră, prin solii pe care-i trimiseră la Perge, credință și care se obligară să-i dea tribut în natură, refuzară să-i primească trimișii, Alexandru se abătu din drum și porni spre cetatea Aspendos. Locuitorii, de teama macedonenilor, părăsiră cetatea și trimiseră din nou soli la macedoneni ca să le ceară iertare și, dîndu-le ostatici, făgăduiră lui Alexandru că vor îndeplini tot ce le va porunci.

De aici Alexandru se întoarse din nou la Perge și apoi se îndreptă spre satrapia Frigia Mare din centrul Asiei Mici.

Drumul pe care-l alesese regele macedonean ducea spre apus pînă la poalele muntelui Taurus [5], iar de aici, printr-un defileu îngust, spre nord pînă la cetatea Telmissos [6]. Drumul prin chei era dificil, fiind rău și foarte îngust, iar în munți triburi de pisideni așteptau oștile macedonene, gata să le atace de pe înălțimi cu pietre și săgeți. Atunci

[1] Azi, Murtan, aproape de coasta Mediteranei.
[2] Aspendos din Pamphilia (azi, Balkîz).
[3] Port la Mediterana (azi, Eski-Adalia) situat la est de Aspendos.
[4] Așezare la nord de Aspendos.
[5] Munți ce despărțeau Pamphylia de Pisidia.
[6] Sau Termessos, așezare în Oisidia.

Alexandru se opri în fața defileului pentru a da impresia că renunță la atac, din cauza primejdiei. Stratagema îi păcăli pe pisidieni care se retraseră în cetate, lăsînd pentru paza trecătorii doar detașamente neînsemnate. Atunci Alexandru porni la atac și, reușind să pună pe fugă slabele posturi de pază, trecu prin defileu cu oștile sale, ajungînd în fața cetății Telmissos.

Aici sosiră soli din partea tribului de selgieni [1], care oferiră lui Alexandru alianța lor și ajutor împotriva telmissilor cu care erau în conflict. Regele macedonean încheie cu ei un tratat și porni în grabă spre Sagalassos [2], o cetate mai mare, locuită tot de pisidieni. Sagalassi erau foarte viteji și pentru a-i rezista lui Alexandru ei primiră ajutor și de la Telmissos. La început rezistară cu succes și reușiră să respingă trupele ușor înarmate ale macedonenilor. Cînd însă atacă falanga, sub conducerea lui Alexandru, avîntul lor se frînse. Ajungînd pe creastă, macedonenii ocupară platoul unde se afla așezată cetatea și răpuseră fără mare greutate pe pisidienii care, cu tot numărul lor mare, erau rău înarmați. Mulți izbutiră să fugă în pădurile din împrejurimi, ale căror poteci și ascunzișuri le cunoșteau bine.

După ce cuceri cetatea, Alexandru se îndreptă spre alte așezări din Pisidia, dintre care o parte se predară, iar o altă parte fură cucerite cu forța.

De aici Alexandru pătrunse în Frigia și înaintă spre Gordion [3], unde urma să se întîlnească cu trupele comandate de Parmenion, cu soldații proaspăt recrutați în Macedonia și cu ostașii care după ce-și petrecură concediul în patrie, în timpul iernii, reveniră la armata operativă.

Aici în Gordion, pe acropola orașului, se găsea faimosul car al lui Gordios, un frigian sărac care legase jugul de proțap cu o coajă de corn cu atîta dibăcie, încît nimeni nu-l putea desface. Oracolul prezisese că cel ce va dezlega nodul, va deveni stăpînul lumii.

Atunci Alexandru scoțînd sabia, tăie celebrul nod, exclamînd — după cum spune legenda — : „Dacă nu voi cuceri lumea cu mîna, o voi cuceri cu sabia" !

---

[1] Trib înrudit cu pisidienii.
[2] În zona muntoasă a Taurului (azi, Sîrg).
[3] Oraș în Frigia Mare ; azi, Pebî.

Era în primăvara anului 333 î.e.n. Conducătorii perșilor, cu Darius în frunte, nu erau încă pe deplin lămuriți despre însemnătatea luptei pe care o pierduseră la Granic. Ei credeau că totul se datorase întîmplării, iar în Alexandru vedeau doar un tînăr cutezător și nimic mai mult.

Singur generalul Memnon înțelegea gravitatea situației. Darius îi dădu largi împuterniciri pentru a continua lupta împotriva lui Alexandru. Generalul grec se hotărî să strămute teatrul de lupte pe teritoriul Greciei. În acest scop, atrase de partea sa pe toți dușmanii lui Alexandru. Avînd la dispoziție o flotă puternică, precum și portul Halicarnas, Memnon puse stăpînire pe Chios [1] și pe orașele de pe insula Lesbos [2] ; la asediul cetății Mytilene, orașul principal al acestei insule, el se îmbolnăvi însă și muri subit.

Singurul mare general al perșilor dispăru. Moartea lui Memnon a fost — după părerea istoricului Flavius Arrianus — cea mai mare pierdere pe care a suferit-o vreodată Darius, iar după opinia unui alt istoric grec, Diodor, o dată cu dispariția acestui general cauza lui Darius fusese definitiv pierdută.

Cînd Darius află de moartea lui Memnon întruni Consiliul său de război spre a chibzui ce era de făcut. Cei mai mulți fură de părere că însuși Darius trebuia să ia comanda trupelor, deoarece numai în acest chip putea fi învins Alexandru.

Atenianul Charidemos, care fugind de la curtea lui Alexandru se refugiase la perși, fu de părere că nu e bine ca soarta imperiului să fie jucată pe un singur zar : prezența regelui. Marele rege nu trebuia să intervină decît în ultimă instanță ; iar pentru primele ciocniri el își oferă serviciile în calitate de comandant.

Dar atenianul nu prezenta mare încredere ; propunerea sa nu fu primită de mai marii perșilor și nici Darius nu fu de acord. Din cauza poziției sale echivoce el fu acuzat de trădare și osîndit la moarte. Sentința fu executată imediat.

---

[1] Așezată în estul Mării Egee, în apropierea coastei Asiei Mici.
[2] Situată ceva mai la nord de Chios.

IX ...ŞI DE LA GORDION PÎNĂ LA ISSOS

Armata lui Alexandru plecă din Gordion spre est, către Ancyra.[1] Aici îi ieşi în cale o solie din Paphlagonia[2] care-i aduse la cunoştinţă că locuitorii sînt dispuşi să-i fie aliaţi cu condiţia să nu le pricinuiască pagube în ţară. Alexandru primi condiţia.

De aici Alexandru porni spre sud-est, către Cappadocia[3], fără să întîmpine nici o rezistenţă şi apoi cobori mai departe în aceeaşi direcţie spre litoralul mediteranean al satrapiei Cilicia[4].

Ţinut înconjurat de munţi înalţi şi prăpăstioşi, Cilicia nu oferea în direcţia spre care înainta oastea macedoneană decît o singură poartă de pătrundere în interiorul ei : un defileu îngust prin care de-abia puteau mărşălui, unul lîngă altul, patru ostaşi. Drumul prin aceste chei era anevoios şi presărat cu bolovani aduşi de revărsarea iute a torenţilor de pe malurile prăpăstioase ale munţilor.

Interiorul regiunii îl forma însă o cîmpie mănoasă — pe care odinioară înflorise o frumoasă civilizaţie — străbătută de cîteva mici rîuri ce-şi purtau repede apele limpezi şi reci, către mare. Dintre acestea cel mai cunoscut era Cydnus.[5]

Satrapul Ciliciei, Arsames, spirit indolent, lipsit de răspundere şi poate temător să dea piept cu oştile macedonene, se retrase, lăsînd pentru paza defileului doar o mică garnizoană. Aceasta aflînd că Alexandru în persoană, în fruntea unui detaşament se îndreaptă spre trecătoare, nu îndrăzni să schiţeze nici măcar un gest de împotrivire şi se îndepărtă de acolo în fugă. Astfel oştile lui Alexandru putură trece nestingherite prin cheile strîmte şi primejdioase ale munţilor, graţie lipsei de iniţiativă a satrapului persan.

---

[1] Azi, Ankara.
[2] Ţinut în satrapia Frigia Mare.
[3] Satrapie în nord-estul Asiei Mici.
[4] Situată în sud-estul Asiei Mici.
[5] Azi Messarlicciai care, izvorînd din Munţii Taurus, se varsă în Mediterană, lîngă oraşul Tarsos.

Dîndu-şi seama ce însemna înaintarea oştilor macedonene, Arsames încercă să pună foc oraşului Tars[1] pentru ca cel puţin acesta, cu bogăţiile sale uriaşe, să nu cadă în mîna cuceritorului. Alexandru aflînd însă despre plan îşi iuţi marşul şi înainte ca satrapul să-şi poată realiza gîndul, cuceri oraşul cu trupele sale de cavalerie şi cele uşor înarmate.

Intrînd în Tars, în toiul arşiţei de vară, Alexandru — obosit şi ispitit de apa rece şi curată a Cydnului — se aruncă în undele fluviului. Nu rămase însă multă vreme în apă, căci un junghi cumplit îi cuprinse trupul, care, cuprins de friguri, începu să se înţepenească. Medicii, îngrijoraţi, îşi pierdură pentru un moment nădejdea că regele se va putea însănătoşi şi nici nu se încumetau a-i prescrie vreun leac, de frică să nu dea greş. Numai prietenul său, Filip din Acarnania, îndrăzni să-i prepare o doctorie pe care i-o dădu în grabă, pentru a-şi recăpăta puterile — după cum spunea el — înainte de a sosi oştile lui Darius. Dar tocmai în acest moment sosi un trimis al generalului Parmenion, cu un răvaş prin care acesta îl avertiza să nu guste leacul, căci Filip, năimit de Darius, vroia să-l otrăvească pe Alexandru.

Cînd Filip îi întinse leacul, Alexandru îi înmînă scrisoarea şi pe măsură ce acesta o citea, el bea din doctorie, fără a-l slăbi din ochi pe doctor, cu dorinţa vădită de a-i descoperi gîndul.

Terminînd de citit scrisoarea, Filip îşi manifestă dezgustul şi-l imploră pe rege să-şi golească paharul, ceea ce Alexandru şi făcu cu încredere. Şi numaidecît leacul îşi făcu efectul : tăria acestuia l-a ameţit la început, dar apoi i-a redat vigoarea trupului şi a sufletului, iar Alexandru a adus mulţumire zeilor. Revenindu-şi cu totul el trecu în revistă oştile, care-l întîmpinară cu bucurie şi urale, declarînd cu toţii că sînt gata să-l urmeze.

Aflînd de îmbolnăvirea lui Alexandru, Darius grăbi trecerea trupelor sale peste apele Eufratului, îndreptîndu-se spre Cilicia. Regele Macedoniei porunci generalului său Parmenion să păzească defileul din munţi ce despart

---

[1] Capitala satrapiei Ciliciei, aşezată pe ţărmul Mării Mediterane. Azi Gözlu-Kule.

Cilicia de Siria, iar el își continuă marșul, ajungînd la cetatea Anchialos ce fusese întemeiată de către Sardanapal, regele asirienilor. Ca o mărturie din acea vreme statuia marelui rege străjuia încă deasupra mormîntului său, avertizîndu-i pe vanitoșii cuceritori prin inscripția în versuri asiriene că ambițiile lor sînt strădanii iluzorii.

De la Anchilaos Alexandru ajunse la cetatea Soloi [1] care, deși avea o populație de obîrșie greacă, avusese totuși o atitudine binevoitoare față de perși. Pentru acest fapt ea a fost silită să plătească 200 de talanți și lăsată în supravegherea unui detașament macedonean.

Alexandru mai fu obligat acum să facă o incursiune de „pacificare" în Cilicia, după care se întoarse din nou la Soloi, unde primi vești îmbucurătoare din Halicarnas [2], de la trupele macedonene ai căror comandanți raportau că biruiseră, după lupte grele, pe perși și cuceriseră mai multe cetăți din Caria [3].

La Soloi Alexandru organiză jocuri pentru trupele sale și pentru populația orașului, o întrecere între poeți și o mare paradă militară ce se termină cu o impunătoare retragere de torțe.

De aici oastea sa se îndreptă, după ce trecu peste un pod construit peste apa Pyramului, spre orașul Mallos [4], care fusese întemeiat de către coloniști de origine din Argos. Și deoarece Alexandru susținea că strămoșii săi coborau tot din acea parte a Greciei, el se purtă cu locuitorii orașului cu multă îngăduință și prietenie, declarîndu-i liberi de supușenia față de perși.

X ÎNFRÎNGEREA LUI DARIUS

Pe cînd Alexandru se odihnea încă la Mallos a fost informat că Darius, în fruntea unei oștiri uriașe, trecuse Eufratul și acum se afla în orașul sirian Sohoi, cale de

[1] Azi, Mezetli, pe țărmul Mediteranei.
[2] Azi, Budrun, pe coasta Mării Egee.
[3] Satrapie în sud-vestul Asiei Mici, cu reședința la Halicarnas.
[4] Așezat în partea sudică a Ciliciei pe malul micului fluviu Pyramos, aproape de vărsarea acestuia în golful Issos.

două zile de drum de Porțile Amanice, defileu [1] ce forma una din căile de legătură a Ciliciei cu Siria.

Alexandru convocă un consiliu de război pentru a chibzui asupra măsurilor ce se impuneau a fi luate. Toți fură de părere că macedonenii trebuie să pornească cu toate forțele contra lui Darius.

Două căi avea la îndemînă Alexandru pentru a ieși în fața oștilor persane, în cîmpia siriană: prin Porțile Amanice sau prin trecătoarea de la miazăzi, ce se afla spre partea sudică a golfului Issos. Cele dintîi erau de netrecut, din cauza drumului anevoios, pe cînd cea de a doua era mai potrivită acestui scop. De aceea Alexandru porni cu oștile sale de-a lungul coastei, puse stăpînire pe Issos, unde își lăsă soldații bolnavi și răniți, trecu prin pasul dintre munți și mare și poposi lîngă orașul Myriandros [2]. De aici urma să se îndrepte spre locul unde Darius își așezase trupele sale. Nu putu însă să plece atunci cînd plănuise, deoarece o furtună năprasnică și o ploaie torențială îl sili să rămînă cu oștile în tabără.

Regele regilor, Darius, credea la rîndul său că Alexandru, speriat de numărul și faima oștirilor persane, renunțase la gîndul de a se măsura cu el și că își pregătea o retragere puțin onorabilă, dar sigură. De aceea Darius, greșit sfătuit și de unii din cei apropiați lui, părăsi locul deschis unde-și așezase tabăra și unde putea să-și folosească din plin întregul potențial de luptă a uriașei sale armate, pornind pe urmele trupelor macedonene.

„Cavaleria ta — îl încredințau curtenii — va zdrobi sub copitele cailor armata macedoneană" [3]. Legănat de aceste măgulitoare asigurări ce-i făceau plăcere, Darius porunci armatei sale să treacă Porțile Amanice și să înainteze spre Issos. Perșii puseră stăpînire pe oraș și, după ce mutilară pe ostașii bolnavi sau răniți pe care Alexandru îi lăsase acolo, îi trimise în tabăra regelui macedonean, ca un semn a ceea ce avea să pățească întreaga sa armată.

[1] Format de un rîu ce curge la poalele muntelui Amanus.
[2] Oraș în Siria, azi Alexandretta.
[3] Flavius Arrianus, *Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia*, ..., 6, 5 (trad. Radu Alexandrescu, note Al. Suceveanu), București, p. 112.

Văzînd că oastea persană îl urmărește, Alexandru se hotărî să primească de îndată lupta, căci pentru el nu putea să existe o poziție mai prielnică pentru a o cîștiga. În adevăr, în această depresiune îngustă dintre munte și mare nu încăpeau multe trupe, ceea ce făcea ca uriașa armată persană să nu se poată desfășura în larg și nici să se reîmprospăteze după nevoie. Într-o asemenea situație falanga macedoneană cu admirabila ei tactică de luptă, putea să manevreze fără primejdia de a fi copleșită de forțele numeric superioare ale perșilor. De aceea, pe bună dreptate, istoricul Flavius Arrianus [1] putea scrie că „lupta avea să se dea între macedonenii dinainte învingători și perșii ca și învinși".

Prin iscoade Alexandru se informă cît mai în amănunt despre oastea lui Darius, care-l urmărea. Abia sosiră cercetașii, cînd în depărtare se putea zări deja uriașa oaste persană, care poposise lîngă fluviul Pinaros [2]. Aici își ridicară corturile și aprinseră focurile. Întregul orizont părea o mare de flăcări.

Pentru că a doua zi urma să aibă loc lupta hotărîtoare, Alexandru vorbi ostașilor săi :

„Nu peste multă vreme vom întîlni ostașii lui Darius. Robi în țara lor, acești soldați, în cea mai mare parte neinstruiți, nu luptă pentru un ideal, ci pentru a se îmbogăți din prăzi. Voi sînteți însă oameni liberi și luptați pentru o patrie liberă.

Recrutați din rîndul unor popoare fără virtuți și neîndemînatice, soldații lui Darius nu vă sînt egali nici în curaj și nici în priceperea treburilor ostășești. Izbînda ce vă așteaptă nu este o victorie asupra unui satrap sau a unei armate oarecare, ci asupra oștirii marelui rege care domnește peste întreaga Asie. Victoria vă va îngădui să puneți stăpînire nu numai pe un regat foarte întins, dar și să sfîrșiți cu suferințele, cu lipsurile și necazurile de pînă acum. Nu vă veți mai trudi pe ogoare sărace, căci veți avea la îndemînă bogățiile Răsăritului. În locul munților puțin roditori și al țarinelor pustiite de frig, veți stăpîni ogoare și cîmpuri mănoase. Și mîna ce acum ține

[1] Op. cit., II, 7, 3, p. 113.
[2] Azi, Paias, care se varsă în golful Alexandretta.

sabia, va apăsa coarnele plugului în pace și liniște. Voi, păstrîndu-vă încrederea neclintită, să dați ascultare comandanților voștri, care, înfruntînd oștile lui Darius, vă vor duce la victorie, jertfindu-se pentru voi și respectînd legea onoarei". [1]

După aceste cuvinte ostașii săi, amintindu-și prin cîte primejdii au trecut cu bine și privind cu încredere viitorul, cerură să pornească de îndată la luptă.

A doua zi în zori ieșiră din defileul în care își petrecură noaptea și porniră spre tabăra lui Darius. Cînd trupele macedonene ajunseră în cîmpie, Alexandru, îmbrăcîndu-și armura de război, dădu ordin ca trupele să ia formația de luptă.

Aflînd că Alexandru se îndreaptă cu oștile spre tabăra sa, Darius fu surprins, deoarece crezuse că macedoneanul nu va îndrăzni să i se opună, preferînd o retragere rapidă. Panica începu să cuprindă oastea persană surprinsă de iminența atacului ; neliniștea și teama creșteau pe măsură ce Alexandru se apropia.

În spațiul foarte îngust al cîmpiei de la Issos, înconjurată spre răsărit de munți și spre apus de mare, uriașa armată persană — pe care tradiția o ridica la cifra exagerată de 600 000 de ostași — practic nu se putea desfășura în toată amploarea ei.

Darius concepu un plan strategic definitiv și-și orîndui oștile în spatele micului fluviu Pinaros, care trebuia să servească drept un mare șanț de apărare. Totodată, spre a asigura armatei răgazul necesar pentru desfășurarea ei în linie de bătaie, el porunci ca un corp de 30 000 de călărași și 20 000 de pedestrași ușor înarmați să treacă fluviul ; aceștia trebuiau să îngreuneze înaintarea macedoneană pînă la organizarea trupelor persane în dispozitivul definitiv preconizat.

În centrul terenului Darius își așeză mercenarii — greci și barbari — în dreapta, spre țărmul mării, călăreții comandați de Nabarzes, iar în stînga, spre înălțimile muntoase, trupe ușor înarmate, alcătuite mai ales din arcași.

[1] Prelucrare după autorii antici.

Cea mai numeroasă parte a oștirii persane se afla însă în spatele acestei linii și tot aici se afla și Darius, însoțit de garda sa și de alte trupe auxiliare. Suit pe carul său de luptă, el urma — potrivit obiceiului strămoșesc — să conducă și la nevoie să sprijine de acolo pe generalii săi. În apropierea sa se afla familia regală precum și cele ale generalilor, aduse acolo spre a participa la fugărirea cotropitorilor macedoneni ce pășiseră pe pămîntul Asiei.

Alexandru își așează în centru falanga, cea mai puternică forță de luptă a sa. Spre munte, aripa dreaptă era alcătuită din pedestrași, în fruntea cărora se aflau Nicanor, Coinos și Perdiccas. Aripa stîngă se afla lîngă țărmul mării, sub comanda lui Parmenion. Acesta primi ordin să ocupe terenul pînă la țărmul mării pentru a nu îngădui forțelor persane, mult superioare, să se strecoare pe plajă și căzînd în spatele macedonenilor, să-i prindă ca într-un clește.

Cavaleria era repartizată la ambele extremități ale oștirii macedonene, puțin în spatele pedestrașilor, iar în fața acestora se găseau unități alcătuite din prăștiași și arcași.

Întreaga lungime a frontului, între munte și mare, nu depășea 3 km.

Lupta începu în după amiaza zilei de 12 noiembrie 333 î.e.n. Alexandru porunci oștilor sale să înainteze încet și cu prudență pentru a putea păstra ordinea în rînduri strînse. Călărind de la un capăt la altul al frontului, el își îndemna ostașii să fie la înălțimea virtuților strămoșești și a importanței luptei care avea să decidă viitorul lumii.

Cînd cele două oști ajunseră față în față, macedonenii scoaseră obișnuitul lor strigăt de război, la care perșii răspunseră în același chip. Codrii răsunară prelung din pricina ecoului, dînd parcă semnalul începerii bătăliei.

În fruntea călăreților, Alexandru atacă vijelios aripa stîngă a armatei persane și trecînd fără pierderi mari micul fluviu Pinaros, o sili să bată în retragere. Luptînd cu avînt, macedonenii se apropiau de cortul lui Darius. Garda persană, apărînd pe Marele Rege, rezista cu greu asaltului macedonean. Mulți dintre conducătorii persani pieriră loviți de macedonenii care înaintau vijelios. Perșii începură să cedeze și Alexandru cîștigă la aripa dreaptă

o strălucită victorie. Dar pe măsură ce Alexandru se avînta spre liniile persane, în centru, falanga macedoneană rămînea în urmă, rupînd astfel continuitatea frontului. Mercenarii greci care luptau în armata lui Darius observară acest lucru și contraatacară cu putere, socotind că a sosit momentul să încline balanța în favoarea Marelui Rege. Macedonenii însă luptau cu toată ardoarea.

În același timp comandantul persan al aripei drepte, Nabarzanes, trecu micul fluviu Pinaros și atacă cu călăreții săi pe macedoneni dinspre mare, unde se aflau mai ales trupe tesaliene. Acestea însă reușiră să reziste cu succes furiei oștirii persane, a cărei superioritate numerică părea că pînă la urmă va hotărî victoria.

Observînd cele ce se întîmplă, Alexandru — rănit la o coapsă în timpul atacului — cumpănind măsurile ce trebuiau luate, trimise în grabă ajutoare la centru ; loviți pe neașteptate, mercenarii greci ai lui Darius fură respinși, iar falanga macedoneană, reorganizîndu-și rîndurile, zdrobi forțele persane.

Darius neștiind cum să îndrepte situația, se hotărî să părăsească cîmpul de bătaie, iar trupele sale de rezervă, în loc să intre în luptă și să atace, imitară exemplul Marelui Rege.

Aripa dreaptă persană, condusă de Nabarzanes, cedă și ea după ce află că regele lor părăsise locul luptei. Împovărați de greutatea armelor pe care le purtau, cavalerii perși, retrăgîndu-se în derută, fură ajunși din urmă de călăreții tesalieni ai lui Alexandru, care, ușor înarmați, le pricinuiră pierderi grele.

În scurtă vreme uriașa oaste persană părăsi cîmpul de luptă, îndreptîndu-se în fugă spre munți. Drumurile fiind înguste și anevoioase, ostașii alunecau căzînd unii peste alții, adesea zdrobiți de roțile carelor sau de copitele cailor. Mulți pieriră fără să fi dat ochii cu oastea macedoneană.

Bătălia de la Issos, una din cele mai decisive lupte din istoria omenirii, se terminase. Pierderile perșilor erau uriașe : o sută de mii de oameni — spun izvoarele — dintre care zece mii de călăreți. Pierderile macedonenilor erau — afirmă aceleași izvoare — numai de trei sute de

pedestrași și o sută cincizeci de cavaleri. Desigur cifrele sînt exagerate și în ce privește oastea persană și în ce privește pe cea macedoneană. Alexandru cîștigase o strălucită victorie care avea să însemneze o cotitură radicală în istoria celor două continente.

Darius fugi un timp în carul său de luptă, dar cînd terenul deveni greu de străbătut, își aruncă mantia, scutul și arcul, gonind în galop spre satrapiile din interior.

Stăpîn pe tot frontul, Alexandru porni după Darius, căci socotea că prinderea Marelui Rege ar fi însemnat încoronarea totală a biruinței sale. Îl urmări pînă seara tîrziu cînd, lăsîndu-se întunericul și nemaiputînd desluși drumul, se întoarse înapoi în tabără.

După biruință macedonenii prădară tabăra perșilor, unde găsiră multe lucruri de preț în corturile conducătorilor. Soldații victorioși, nebuni de bucurie, își îngăduiră totul, pretutindeni trona bunul plac al învingătorilor. Mama, soția lui Darius și cele două fiice ale sale rămaseră captive. Pe cînd se văietau că și-au pierdut fiul, soțul și părintele, Alexandru le-a trimis un om de încredere să le vestească că Darius n-a murit, iar de el n-au de ce să se teamă căci le va trata cu blîndețe și le va ține în cinste și nu vor duce lipsă de nimic. Și spunîndu-le că el se luptă cu Darius pentru întîietate și nu din ură, le-a asigurat că nu le va pricinui nici un rău, căci virtutea unui rege constă mai ales în a se stăpîni pe sine, decît a învinge pe dușman.

Cortul Marelui Rege fu luat de soldații lui Alexandru și predat acestuia. Și văzînd macedoneanul atîtea lucruri minunate și scumpe — cele mai multe lucrate în aur și împodobite cu nestemate — ce se aflau în diferitele încăperi ale uriașului cort, unde domnea un miros încîntător de aromate și mirodenii, spuse celor din jur : „Asta înseamnă, după cît se pare, a fi rege !"

XI TEMELII PENTRU UN NOU STAT

A doua zi după victorie, Alexandru vizită răniții și dădu poruncă ca ostașii căzuți în luptă să fie îngropați cu cele mai mari onoruri. La ceremonie luară parte trupele macedonene îmbrăcate ca de luptă, iar Alexandru, făcînd elogiul celor dispăruți, își lăudă ostașii și, potrivit obiceiului, le împărți daruri.

Ecoul biruinței de la Issos — asemenea celui de la Salamina — cuprinse întreaga lume cunoscută pe atunci. Opoziția antimacedoneană din Grecia se stinse, iar cuvîntul lui Demostene se potoli. Lumea aștepta ca Alexandru, îmbătat de succes și avînd deschis drumul spre Persia, să pornească pe urmele lui Darius.

Alexandru era însă prudent, căci știa că pe mare perșii erau încă puternici. Pentru a putea cuceri imperiul lui Darius el trebuia să distrugă flota persană. Macedoneanul era conștient că flota și bazele acesteia de pe țărm îi amenințau spatele și puteau oricînd ridica Grecia continentală la revoltă împotriva sa.

Pe de altă parte, după strălucita victorie de la Issos, Alexandru își făcuse un plan de acțiune mult mai îndrăzneț. Pe ruinele statului persan Alexandru avea de gînd să înalțe un edificiu social mult mai măreț și mai trainic : un imperiu capabil să absoarbă și să refertilizeze toate forțele culturii și civilizației pe atunci cunoscute. Dar pentru aceasta era nevoie de desăvîrșirea cuceririi și de organizarea teritoriului cucerit.

Alexandru menținu organizarea teritorială în satrapii, dar în fruntea acestora își puse oamenii săi de încredere. Micșorînd totodată autonomia de care se bucurară satrapiile în cadrul imperiului persan și trecînd asupra autorității centrale unele din atribuțiunile lor, Alexandru punea temelia organizatorică a unui mare stat centralizat.

De asemenea față de orașele grecești sau elenizate de pe coasta de răsărit a Mării Egee, Alexandru, care înainte de Issos dorise să le acorde libertatea și să le unească pe toate într-o ligă panelenică sub controlul și cîrmuirea sa, își schimbă acum concepția : eliberarea acestora avea să însemneze numai o eliberare de sub dominația persană. În rest, însemna o înglobare ca o unitate autonomă într-o rețea administrativă ce alcătuia temelia noului stat care încă nu existase pînă atunci și nimeni nu-l plănuise încă.

Este ideea ce se va potența în toate măsurile sale de viitor.

După dezastrul de la Issos, Darius, însoţit de cîţiva oameni credincioşi, fugi pe drumuri ascunse, mai ales noaptea; primul popas îl făcu în localitatea Onchae[1]. Aici adună resturile trupelor persane şi vreo patru mii de mercenari greci, în fruntea cărora îşi continuă fuga pînă dincolo de Eufrat.

Din aceste părţi Marele Rege trimise lui Alexandru, care înaintînd de-a lungul litoralului în Siria, se afla la Marathos[2], o scrisoare prin care amintindu-i de bunele relaţii ce se stabiliseră între perşi şi macedoneni în timpul lui Filip, îi reproşa că el nu încercase nimic pentru a întări vechea prietenie şi alianţă. Ba, dimpotrivă, el debarcă în Asia şi fără motiv porni un război nedrept împotriva perşilor. Iată de ce el, Darius, strînsese atîta oaste împotriva macedonenilor. Şi acum, fiindcă pierduse bătălia, se adresează lui Alexandru „ca de la rege la rege", cerîndu-i să-i elibereze şi să-i înapoieze familia şi pe ceilalţi prizonieri perşi. Totodată îi oferea amiciţia sa şi împreună să încheie o alianţă militară.

La această scrisoare Alexandru răspunse prin mijlocirea lui Thersippos, care porni îndată spre locul unde se afla Darius. Iată textul scrisorii lui Alexandru:

„Strămoşii voştri au invadat Macedonia şi restul Eladei, aducînd peste noi urgia, deşi nu le făcusem niciodată nici un rău.

Mie mi s-a oferit titlul de conducător suprem al elinilor, am debarcat în Asia ca să răzbun pe elini pentru cele îndurate odinioară de la perşi. Răspunderea cade asupra voastră.

Aţi sprijinit pe perinthieni[3] şi perinthienii s-au purtat urît cu tatăl meu. Chos a trimis o armată în Tracia şi Tracia s-a dat de partea noastră. Tatăl meu a murit în urma unui complot (voi singuri v-aţi lăudat în aceşti termeni în scrisorile pe care le-aţi trimis pretutindeni), care a fost pus la cale de voi. Tu însuţi ai ucis pe Arses[4] cu ajutorul lui Bagoas şi te-ai suit pe tron, pe nedrept, împotriva datinei perşilor, cu care te-ai purtat mişeleşte. Pe urmă ai trimis elinilor scrisori în care mă vorbeai de rău, asmuţindu-i împotriva mea. Ai trimis bani la Sparta şi altor cîteva cetăţi greceşti, dar toate cetăţile au respins banii tăi, cu excepţia Spartei. Emisarii tăi au căutat să îndepărteze de mine pe propiii mei aliaţi şi să compromită pacea pe care m-am străduit să o aduc asupra Eladei.

Iată de ce am pornit împotriva ta; vina războiului îţi revine. Îţi amintesc că în prima parte a campaniei ţi-am învins căpeteniile şi satrapii; acum, prin voia zeilor, am ieşit biruitor asupra armatei comandate de tine şi sînt stăpîn pe pămîntul tău. Ostaşii tăi care au rămas în viaţă şi care au trecut de partea mea se bucură de toată atenţia, sînt plini de zel şi vor lupta pentru mine nesiliţi de nimeni. Astăzi sînt stăpînul Asiei[1]; vino dar la mine. Dacă te temi să nu-ţi fac vreun rău, trimite cîţiva oameni de încredere, le voi da garanţiile necesare. După ce vei fi venit la mine, nu vei avea decît să ceri, şi vei avea înapoi şi mamă şi nevastă şi copii şi ce-ţi va mai dori inima; eu îţi voi da tot ce mă vei ruga. Iar pe viitor, cînd vei mai trimite pe cineva la mine, nu uita că eu sînt regele Asiei şi cu mine să tratezi ca de la egal la egal şi dacă vei avea nevoie de ceva, adresează-te ca unuia de care depinde soarta tuturor alor tăi. În caz că nu vei face aşa, te voi condamna pentru jignirea pe care mi-o vei aduce astfel. Dacă îţi mai revendici titlul, atunci luptă pentru el şi nu fugi; eu unul voi şti să te găsesc oriunde te-ai afla".[2]

Scrisoarea avea şi valoarea unei duble proclamaţii: către popoarele imperiului mai întîi şi, apoi, către cetăţile greceşti. Către perşi, pentru a le vesti destrămarea hegemoniei lui Darius în Asia, care va trebui să recunoască un nou stăpînitor; către greci, spre a le aminti că dezastrul persan nu le mai poate îngădui nici o cît de mică nădejde într-un ajutor din partea imperiului răpus.

Cît timp Alexandru zăbovi în Cilicia, ordonă generalului Parmenion ca în fruntea cavaleriei tesaliene şi a

---

[1] Neidentificată; probabil era situată între Issos şi Thapsacos (azi Dipsi, oraş pe malul drept al Eufratului, în Siria).
[2] Oraş maritim fenician, la sud de oraşul Ruad de azi.
[3] Locuitori ai oraşului Perinthos (azi Eregli) de pe malul trac al Propontidei, asediat de Filip în anul 340 î.e.n.
[4] Fiul lui Artaxerxes III, Ochos.

[1] Expresia relevă ideea imperiului mondial la care rîvnea Alexandru.
[2] Flavius Arrianus, op. cit., II, 14, 4, p. 125—126

altor trupe să se îndrepte spre Damasc, unde se aflau în siguranță uriașele averi ale lui Darius.

Datorită trădării guvernatorului persan, orașul căzu repede în mîna generalului macedonean, precum și toate bogățiile strînse de familia domnitoare de-a lungul timpurilor. Au fost capturate averi ce întreceau orice închipuire și ca frumusețe și ca valoare. Fură luați și o mare mulțime de prizonieri, printre care se aflau solii cetăților grecești, Atena, Sparta și Teba care, înainte de bătălia de la Issos, nădăjduiau într-o victorie persană.

Dînd ordin lui Parmenion să păzească uriașele bogății chiar în Damasc, îi ceru să-i trimită de îndată pe solii greci. După ce sosiră, Alexandru porunci ca solii Tebei să fie puși în libertate, fie din motive personale (unul din ei aparținea unei influente familii tebane, celălalt fusese învingător la jocurile olimpice), fie din milă pentru cetatea pe care el însuși o distrusese pînă la temelie.

Pe solul Atenei, făcîndu-i o primire frumoasă din simpatie față de capitala spirituală a grecilor, Atena, îl păstră pe lîngă sine, iar pe spartan îl puse la închisoare, deoarece Sparta continua încă să fie ostilă politicii regelui macedonean.

XII TYRUL — O REZISTENȚĂ EROICĂ

De la Marathos Alexandru, intrînd în Fenicia, se îndreptă spre orașul Byblos[1], care-și deschise porțile fără luptă ; apoi vestitul Sidon[2], dușman de moarte al perșilor, făcu același lucru.

De aici Alexandru înaintă spre Tyr.[3] Înfemeiat în mileniul al III-lea î.e.n., Tyrul devenise unul din cele mai importante centre comerciale și meșteșugărești ale vremii. El se bucura totodată de faima de a fi o cetate inexpugnabilă, faimă dobîndită după ce vreme de paisprezece ani rezistase, cu succes, atacurilor marelui Nabucodonosor.

[1] Oraș în Fenicia ; azi Gebel.
[2] Oraș, tot acolo ; azi Saida.
[3] Principalul oraș al Feniciei ; azi Sur.

O delegație de tyrieni îl întîmpinară pe Alexandru, comunicîndu-i că sînt gata să-i urmeze poruncile. Atunci generalul macedonean spuse solilor pe un ton prietenos că ar dori să aducă chiar în cetatea lor un sacrificiu zeului Hercule, căci din acest zeu, pe care-l adoră tyrienii, își trag obîrșia și regii macedoneni.

Tyrienii refuzară însă, motivînd că cetatea trebuia să rămînă închisă pentru ambele tabere, deoarece ei vroiau să rămînă neutri în conflictul dintre macedoneni și perși. Alexandru, simțindu-se ofensat, se mînie, spunîndu-le fără înconjur că dacă nu va pătrunde în oraș de bună voie, va intra prin forța armelor.

Convocînd îndată pe comandanții săi de oști, Alexandru le făcu cunoscut că Tyrul trebuie cucerit cu orice preț. Dacă cetatea ar fi lăsată necucerită, oricînd perșii — a căror flotă era încă puternică — ar putea pune stăpînire pe coastă și chiar să mute războiul în Elada, în timp ce el, Alexandru, ar fi fost angajat în lupte pe continentul asiatic.

Cucerirea Tyrului însemna totodată căderea Feniciei, cu toate bogățiile ei, în mîinile macedonenilor și odată cu aceasta puternicile corăbii feniciene, ce alcătuiau grosul flotei persane, se vor adăuga celor macedonene, iar insula Cipru se va alia și ea în chip firesc cu biruitorii. Supremația lui Alexandru pe mare avea să fie astfel irevocabil asigurată, iar cucerirea Egiptului devenea o problemă ușor de rezolvat.

La rîndul lor tyrienii se hotărîră să reziste, bizuindu-se pe poziția cetății și pe ajutorul pe care nădăjduiau să-l primească din partea Cartaginei, veche colonie a Tyrului.

Asediul Tyrului — început în luna ianuarie a anului 332 î.e.n. — se anunța anevoios. Cetatea, înconjurată de ziduri puternice și înalte, se ridica pe o insulă stîncoasă la vreo 2 km de țărm.

Deoarece dinspre mare atacul cetății era practic imposibil atîta vreme cît flota persană și cea feniciană era stăpînă pe Mediterană, Alexandru se hotărî să lege insula de țărm printr-un dig. Ca materiale de construcție folosi pietrele din vechea așezare a Tyrului și masivii cedri din

regiunea Libanului. S-a lucrat cu mult sîrg și însuflețire la ridicarea digului. Însuși Alexandru urmărea lucrările și-și îmbărbăta zilnic lucrătorii, pe care-i răsplătea adesea cu bani și cu daruri. Mai întîi au fost așezate pietre, iar printre ele au fost bătuți pari groși de lemn. Golurile dintre pietre au fost umplute cu pămînt care, umezit de apa mării, se transforma într-un fel de mortar. Munca se îngreuna însă pe măsură ce digul se apropia de cetate, deoarece adîncimea mării sporea tot mai mult. Totodată dinspre Africa bătea adesea un vînt puternic care, ridicînd apa mării în valuri, împiedica munca ostașilor și a populației din regiunile învecinate pe care Alexandru o chemase la lucru.

La început tyrienii luară în glumă truda macedonenilor; apropiindu-se cu bărcile lor ușoare de locul unde se contura digul, ei îi întrebau în batjocură dacă sînt soldați sau vite de povară și dacă nu cumva regele lor Alexandru urmărind o asemenea nesăbuită construcție, nu se credea mai puternic decît Neptun ?

Cînd însă digul se apropie de cetate, tyrienii începură să atace pe macedoneni, aruncînd asupra lor pietre, săgeți și lănci. Alexandru, spre a ocroti pe lucrători de aceste atacuri, porunci să se întindă pînze și piei de animale peste locurile în care se lucra, iar la capătul digului, ce înainta spre mare, ridică două turnuri construite în mai multe etaje de unde ostași, înarmați cu arcuri, puteau oricînd trage cu ușurință în corăbiile tyrienilor care, bine echipate la rîndul lor, dădeau mult de lucru macedonenilor.

Tyrienii făcură ceva mai mult. Încărcară o corabie mare de transport, cu bolovani, la pupă — încît prora se ridica mult deasupra apei — în rest o umplură cu lemne și alte materiale inflamabile, o unseră cu smoală și pucioasă și cînd pregătirile fură gata, așteptară ca un vînt favorabil să bată dinspre mare spre dig. Cînd vîntul începu, vîslașii împinseră corabia spre dig, dădură foc prorei, săriră în bărcile ce pluteau pe lîngă vas și se retraseră. Cuprinsă de flăcări, corabia se îndreptă spre capul digului, unde pricinui un incendiu de mari proporții. Flăcările cuprinseră turnurile de apărare și le prefăcură în scrum. Intervenția ostașilor macedoneni se dovedi fără efect; mulți dintre

ei pieriră în flăcări sau se înecară în mare. Talazurile ridicate de izbirea corăbiei sparseră digul, sfărîmară lemnăria, iar bolovanii se prăbușiră în mare.

Alexandru nu se descurajă și ordonă ca digul să fie reparat și mărit pentru a putea adăposti și mai multe turnuri de apărare și mai multe mașinării de război.

În acest timp Darius trimite o nouă solie la Alexandru, cu propuneri de pace, cerîndu-i să-i elibereze prizonierii în schimbul a zece mii de talanți și făgăduia să-i dea de soție pe una din fiicele sale, luate prizoniere de macedoneni. În plus, îi oferea teritoriul de dincolo de Eufrat și titlul de aliat și prieten al regelui persan.

Cînd Alexandru a citit scrisoarea prietenilor săi intimi, Parmenion a spus : „Eu, dacă aș fi Alexandru, aș primi !"

„Și eu, dacă aș fi Parmenion", i-a răspuns marele general. În acest chip Alexandru își arătă în mod vădit intenția de a duce pînă la capăt cucerirea împărăției lui Darius.

Lucrările de refacere a digului continuară cu multă febrilitate, dar tyrienii încercau în fel și fel de chipuri să zădărnicească munca constructorilor. Înotînd dibaci pe sub apă, ei reușeau să se apropie de dig și de acolo cu căngi uriașe smulgeau lemnăria care susținea construcția, risipind o bună parte din materiale pe fundul mării.

Frămîntat de nereușita sa, Alexandru se gîndi chiar că ar fi mai bine să renunțe la asediu. În cele din urmă chibzui să atace cetatea și dinspre mare. În acest scop concentră în portul Sidon un mare număr de corăbii feniciene și grecești ; probabil numărul lor se ridica la 250.

Pînă la terminarea preparativelor și a înzestrării acestora cu toate cele trebuitoare atacului, Alexandru făcu o incursiune în dreapta Munților Antiliban, pentru a supune unele triburi arabe care amenințau căile de comunicație din regiune. În cîteva zile le birui sau reuși să le cîștige supunerea de bună voie. Apoi Alexandru se înapoie la Sidon, de unde, cu flota pregătită pentru atac, porni pe mare spre Tyr.

La început tyrienii hotărîră să primească lupta pe apă, dar cînd văzură numărul mare de corăbii de care dispuneau macedonenii, blocară, cu ajutorul navelor proprii, accesul

dinspre mare spre cele două porturi, nădăjduind să poată rezista. Flota lui Alexandru ancoră în apropierea digului, lîngă țărm, într-un loc mai ferit de furia vînturilor și a valurilor. Apoi se începu atacul cu mașinile de război care fuseseră verificate și reparate de meșteri pricepuți din Fenicia și din Cipru. O parte din aceste mașini erau instalate pe dig și o parte chiar pe corăbii.

În dosul zidurilor puternice tyrienii se apărau cu nădejde și curaj, aruncînd asupra vaselor vrăjmașe pietre, torțe aprinse și săgeți. Iar cînd totuși navele reușiră să-și facă drum spre ziduri, nu putură aborda din pricina bolovanilor pe care tyrienii îi aruncară în mare, pentru a face vasele să eșueze.

Alexandru ordonă însă să se scoată bolovanii din apă, operație extrem de grea, care cerea dibăcie și mult curaj. Pe lîngă talazuri, atacurile tyrenienilor — care trimiseră scufundători să taie odgoanele ancorelor lăsînd corăbiile macedonene în voia curentului și a valurilor — împiedicau îndeplinirea planului lui Alexandru. Numai după ce odgoanele au fost înlocuite cu lanțuri, operațiunea a putut fi continuată. Macedonenii reușiră să scoată pietrele din adînc și, apoi, cu ajutorul mașinilor le catapultară pînă departe în mare ; astfel putură să se apropie de cetate.

Dîndu-și seama de primejdie, tyrienii încercară să străpungă blocada macedoneană, mai ales că primiră știrea că din partea cartaginezilor nu vor putea primi nici un ajutor, aceștia fiind prinși într-un război pentru propria lor existență.

Încercară dar să spargă încercuirea prin portul lor de la miazănoapte, în fața căruia staționau navele cipriote. Într-un moment de acalmie, cînd macedonenii erau duși pe țărm după alimente și cînd însuși Alexandru se odihnea în cortul său de pe uscat, tyrienii se îmbarcară pe neobservate în corăbii și fără zgomot vîslîră spre navele cipriote.

Cînd ajunseră aproape de acestea, tyrienii scoaseră strigăte sălbatice și se năpustiră la atac. Reușiră să scufunde cîteva corăbii mari, pe altele să le avarieze și în învălmășeală se avîntară în larg.

Ieșind din cortul său, Alexandru își dădu seama de importanța luptei ce se dădea în sectorul cipriot. De îndată

porunci echipajelor să se urce pe corăbii și cu o parte din flotă porni în urmărirea navelor tyriene, pe care le și atacă. Cei din cetate văzură primejdia și făcură semn corăbiilor să se întoarcă, dar era prea tîrziu. Cîteva reușiră să intre în port, cele mai multe însă au fost fie scufundate, fie capturate.

În această zi tyrienii își dădură seama că au pierdut definitiv controlul pe mare, iar macedonenii înțeleseră că singurul, dar și cel mai dificil, obstacol ce le stătea în cale erau acum fortificațiile, socotite de secole, inexpugnabile.

Avea să urmeze ultimul și cel mai însemnat atac al asediului Tyrului. Macedonenii își aduseră vasele cu mașinile de război în fața zidurilor. La început mare lucru nu reușiră să facă, deoarece și tyrienii, la rîndul lor, construiră mașini de război pe cît de ingenioase, pe atît de primejdioase. Astfel ei născociră niște căngi de fier cuplate prin lanțuri de niște grinzi metalice. Catapultîndu-le cu ajutorul unor „tormente“ [1], spărgeau cu aceste căngi vasele asediatorilor, îi răneau greu pe cei de pe punte, sau îi agățau ridicîndu-i pe ziduri unde îi ucideau.

Se foloseau apoi de niște vase de bronz, umplute cu nămol și nisip pe care, înroșindu-le în foc, le aruncau de pe ziduri asupra marinarilor lui Alexandru, mutilîndu-i sau arzîndu-i de vii, căci nu era nici un mijloc de apărare împotriva unor asemenea ghiulele.

După ce atacurile macedonenilor eșuară de mai multe ori, Alexandru încercă un atac concentrat spre portul de miazăzi al cetății. Atunci el reuși în sfîrșit să facă o primă spărtură în zid, prin care, folosind punți mobile, se încercă o pătrundere. Dar răspunsul prompt al tyrienilor, care folosiseră toate mijloacele care le stăteau la îndemînă îi siliră pe atacatori să se retragă.

Urmară cîteva zile de acalmie în care timp Alexandru, așteptînd ca marea să se liniștească și cerul să se însenineze, pregăti un nou atac. Cînd socoti că a sosit momentul prielnic, macedoneanul porunci flotei să se apropie din nou de cetate. Un roi de săgeți, de pietre și torțe fură aruncate asupra tyrienilor ; iar mașinile de război macedonene izbiră din nou zidurile. Șubrezite de loviturile primite,

[1] Mașini de aruncat.

5*

acestea cedară în locul ales de Alexandru și, năruindu-se, deschiseră drumul asediatorilor pe o porțiune destul de largă. În acest moment vasele de atac se retraseră și în locul lor apărură cele ce purtau trupele de șoc, recrutate din cei mai destoinici ostași. Fură lansate punțile mobile pe care ostașii escaladară zidurile. În fruntea lor Admetos, comandantul uneia din corăbii, care străpuns de o lance tocmai în momentul cînd îi îndemna pe ai săi să-l urmeze.

De pe corabia sa, Alexandru urmărea de aproape atacul ; datorită însemnelor sale regeşti şi armelor sale strălucitoare, tyrienii îl recunoscură şi aruncară asupră-i o ploaie de săgeți, pietre și torțe. După ce primii soldați cuceriră cîteva turnuri de apărare de pe zidurile tyriene, Alexandru se avîntă — după cum ne informează Q. Curtius Rufus — în lupta ce se dădea, corp la corp, săvîrşind fapte de vitejie care insuflă soldaților săi încredere în forțele lor şi spirit de sacrificiu pentru dobîndirea biruinței.

Atacul asupra orașului se porni acum din toate părțile. Spre miazăzi corăbiile atacară cu furie portul, după ce distruseseră stavilele ce opreau intrarea în rada acestuia, dînd foc și scufundînd toată flota tyriană ancorată acolo. La miazănoapte vasele cipriote pătrunseră fără nici o greutate în portul de aici, intrarea în cetate fiind acum ușurată şi în această parte.

Pierzînd controlul asupra zidurilor de apărare, tyrienii hotărîră să se retragă în templul ridicat lui Agenor. În scurt timp templul se transformă într-o adevărată fortăreață. Aici ei vor lupta cu disperarea și eroismul cu care mai tîrziu cartaginezii se vor împotrivi marelui Scipio.

Dar mulți pieriră pînă să ajungă la templu. Unii se năpustiră, chiar fără arme, asupra macedonenilor, fără să se mai teamă de nimic ; alții se zăvorîră în case, unde preferară să-şi curme singuri viața decît să cadă în mîinile biruitorilor.

Lupta pentru cucerirea Agenorion-ului a fost scurtă, dar grea şi sîngeroasă. Pînă la urmă tyrienii fură copleşiţi şi lupta se transformă într-un masacru general. Furia învingătorilor, ațîțată de durata asediului şi de pierderile suferite, nu mai cunoştea margini. Au fost uciși atunci opt

mii de tyrieni[1], mai tîrziu un număr de două mii au fost crucificați pe țărmul mării. Treizeci de mii de tyrieni fură vînduți ca sclavi.

Au fost cruțați doar cei care se refugiară în templul lui Hercule : regele Azemilcos, mai marii orașului și solii cartaginezi care, potrivit unei vechi datini, veniseră să se închine la templul metropolei. Acestora din urmă însă Alexandru le aduse la cunoştinţă că macedonenii nu-i vor ierta pe cartaginezi şi le declară război de pe acum, dar că va fi dus cînd împrejurările o vor îngădui.

În luna august a anului 332 î.e.n., după șapte luni de asediu, Tyrul era în sfîrşit cucerit. În locul vestitului oraş, care contribuise mult la propăşirea culturii şi civilizației din acea epocă, se ridica doar un morman de ruine. Acum, ambițiosul cuceritor putea să-şi serbeze liniştit victoria aducînd sacrificii lui Hercule şi organizînd întreceri sportive şi parăzi militare, pe uscat şi pe apă. Tyrul devenise un loc sigur de staționare pentru trupele macedonene și un port minunat pentru corăbiile lui Alexandru.

Biruința asupra Tyrului avea să sporească într-un chip deosebit prestigiul regelui macedonean ; pe de altă parte dispariția acestui mare oraș și port comercial avea să uşureze dezvoltarea şi înflorirea rapidă a noilor aşezări urbane întemeiate de marele general și mai tîrziu, de urmașii acestuia, de către diadohi.

După cucerirea Tyrului în fața lui Alexandru se deschidea perspectiva cuceririi Egiptului. El ştia că nu-i este îngăduit să lase incertitudini în urma sa, înainte de a porni în lupta decisivă împotriva lui Darius. Spatele trebuia cu orice preț asigurat ; aceasta a fost şi va rămîne condiția oricărui atac ce năzuieşte a se încheia cu o victorie.

XIII GAZA PREFĂCUTĂ ÎN RUINE

La începutul lunii septembrie a anului 332 î.e.n., Alexandru plecă de la Tyr, îndreptîndu-se spre Egipt. Dînd poruncă flotei să navigheze de-a lungul țărmului fenician,

[1] Istoricul Diodor din Sicilia, XVII, 46, vorbește de 7000 de oameni, în timp ce Q. Curtius Rufus, IV, 4, numai de 6000.

regele, atacînd așezările care îndrăzneau să i se opună poposi în fața cetății Gaza.[1] Vechea capitală a filistenilor — ocupată acum de o garnizoană arabă condusă de omul de încredere al lui Darius, Betis, — era așezată pe un deal înalt, fiind înconjurată de întărituri puternice. Meșterii lui Alexandru opiniară că zidurile nu puteau fi dărîmate cu ajutorul mașinilor de război, deoarece, față de înălțimea pe care se ridica cetatea, acestea nu puteau acționa eficace. Atunci macedoneanul, dornic să săvîrșească ceva cu atît mai măreț cu cît sarcina era mai dificilă, porunci să se ridice în partea dinspre miazăzi a cetății — unde se părea că atacul va putea reuși mai ușor — un val de pămînt, pe care să poată transporta și folosi cu succes mașinile de război ce le avea cu sine. După ce valul fu terminat, începu atacul, organizat cu cea mai mare grijă. Alexandru, îmbrăcat de luptă, pregăti un sacrificiu potrivit obiceiurilor străbune. Atunci — spun izvoarele, receptive la miraculos — un corb scăpă pe neașteptate din cioc un bulgăr de pămînt, care, căzînd deasupra capului lui Alexandru, se prefăcu de îndată în pulbere.[2]

Aristander, prezicătorul în care Alexandru credea cel mai mult, îi tălmăci astfel faptul : „Orașul se va prăbuși, dar regele trebuia să se păzească în ziua atacului, căci îl pîndește primejdia de a fi rănit". Alexandru rămase cîtăva vreme departe de linia întîia, la adăpostul catapultelor. Datorită acestui fapt împresurații încercară o ieșire din cetate, năvălind impetuos asupra asediatorilor. La început, luați prin surprindere, macedonenii se retraseră, dar revenindu-și, contraatacară și ei cu putere. Strigătele de luptă ale acestora ajunseră la urechile lui Alexandru care, luîndu-și platoșa și armele, se aruncă în grabă în vălmășagul și larma bătăii. Intervenția lui fu salvatoare : atacul asediaților nu reuși să rupă rîndurile macedonenilor, dar marele general fu grav rănit de o săgeată, care, străpungîndu-i platoșa, a rămas adînc înfiptă în umăr.

Astfel o parte a prezicerii se îndeplinise, dar soarta asediului nu era încă hotărîtă.

---

[1] Port și oraș întărit, în Palestina, în vecinătatea muntelui Sinai.

[2] Versiunea istoricului Q. Curtius Rufus.

Între timp sosiră și mașinile de război, cu ajutorul cărora Alexandru cucerise Tyrul ; atunci marele general ordonă ca valul de pămînt să fie ridicat de jur-împrejurul cetății. În felul acesta, de pe vîrful lui, catapultele puteau lovi direct zidurile, care și începură să cedeze, cu atît mai mult cu cît pe alocuri macedonenii le săpară la temelii, micșorîndu-le și prin aceasta puterea de rezistență.

Totuși locuitorii orașului Gaza rezistară la trei atacuri consecutive. Al patrulea atac însă, dezlănțuit cu mare forță, reuși să dărîme întăriturile pe o porțiune, înlesnind macedonenilor, după două luni de asediu, să pătrundă în oraș. Se dădu o înverșunată luptă corp la corp. Vreo zece mii de locuitori și-au pierdut viața în acest măcel, iar femeile și copiii au fost vînduți ca sclavi. Bogății uriașe căzură în mîinile învingătorilor, iar — după spusa lui Q. Curtius Rufus — Alexandru, mîniat de rezistența locuitorilor Gazei, luă pe căpetenia lor, Betis, și legîndu-l de carul său de luptă îl tîrî în jurul orașului, imitîndu-l pe Achile cînd s-a răzbunat, după căderea Troiei, pe Hector.

Se împlinise așadar și cealaltă parte a prezicerii care desigur a fost tîlcuită, posterior evenimentelor, de logografii ce vroiau să-și înfrumusețeze cu detalii miraculoase operele.

Înainte de a pătrunde în Egipt, Alexandru — ne relatează istoricul Flavius Iosephus — vizită și Ierusalimul, unde preoții și poporul îmbrăcat în straie de sărbătoare recunoscură în el pe omul căruia profeții lui David îi făgăduiau biruința asupra perșilor. Cu această ocazie macedoneanul ar fi oferit și un sacrificiu în marele templu.

Adevărată sau nu, tradiția rămîne conformă atît cu intențiile lui Alexandru, cît și cu amorul propriu al locuitorilor Ierusalimului.

XIV ÎN EGIPTUL FARAONILOR

La începutul lunii decembrie a anului 332 î.e.n. Alexandru părăsi Gaza, care, ca și Tyrul, rămînea doar un uriaș morman de ruine. După o săptămînă de marș el ajunse la

Pelusion [1], pe teritoriul Egiptului. Toate orașele pe unde trecu i se supuseră fără condiții.

Peste Egipt era mai mare satrapul lui Darius, Mazakes. Acesta aflînd de biruința lui Alexandru la Issos și de fuga perșilor, se supuse pe dată macedoneanului. La rîndul lor, egiptenii nu schițară nici cel mai mic gest de împotrivire, căci după două sute de ani de stăpînire persană vedeau în Alexandru, dacă nu un stăpîn mai bun, cel puțin un răzbunător al nedreptăților la care îi supuseră perșii.

Lăsînd o garnizoană la Pelusion, Alexandru se îndreptă spre Memfis [2], vechea capitală a Egiptului. Dornic să-și atragă simpatia egiptenilor, macedoneanul se arătă foarte înțelegător față de concepțiile și credințele lor religioase. De aceea, la Memfis înălță jertfe în cinstea zeului Apis și a altor zei egipteni. Poate că ritualurile și practicile religioase ale egiptenilor îi reaminteau cîte ceva din misticismul și tainele religioase ale poporului macedonean pe care odinioară mama sa, Olimpia, le îndeplinise cu zel și temere.

Preoții egipteni, disprețuiți de perși — atît de intoleranți în materie religioasă — fură cîștigați de atitudinea binevoitoare a lui Alexandru și-l recunoscură drept faraon al Egiptului.

Deși regele Macedoniei nu avea intenția de a deveni faraon al țării Nilului, se pare că totuși acordarea acestui titlu nu i-a displăcut, ca unuia care se complăcea în a fi socotit vlăstar de zei. Titlul însă îi dădea o justificare teoretică pentru ceea ce vroia să realizeze în viitor : un stat atotputernic în care popoarele, obiceiurile și legile trebuiau să se amestece, dacă nu chiar să se unifice într-un uriaș organism politic. Poate că așa se explică întrecerile sportive și artistice pe care Alexandru le organiză în fața egiptenilor la Memfis, cu ajutorul celor mai iluștri reprezentanți ai artei și sportului grec, pe care în mod special i-a adus din Grecia în Egipt. Era primul pas spre acel sincretism social și moral, care trebuia să caracterizeze noul stat al lui Alexandru.

De la Memfis Alexandru a coborît cu flota pe Nil, ajungînd lîngă lacul Mareotis și insula Faros — insula

[1] Azi Tihan, localitate așezată pe cea mai de răsărit gură de vărsare a fluviului Nil în mare.

[2] Azi Sakkara.

focilor din poemele homerice — unde exista doar un sat sărac de pescari.

Acolo ochiul experimentat al marelui general a găsit locul potrivit pentru ridicarea unei cetăți-port, care curînd va deveni cel mai de seamă port al răsăritului mediteranean.

Se spune că Deinokrates, arhitectul oficial al lui Alexandru, a trasat de îndată planul noului oraș, urmînd în amănunt indicațiile date de rege. Și cum pentru stabilirea hotarelor cetății s-a folosit făina pe care soldații o țineau în vase pentru hrană, legenda povestește că păsările cerului s-au năpustit asupra acesteia, înghițind-o fără multă zăbavă. Atunci proorocul Aristandros spuse lui Alexandru, care-i ceruse sfatul, că cetatea va prospera în chip deosebit și va întrece cu mult toate celelalte orașe din împrejurimi. Și într-adevăr, prezicerea — imaginată, evident, mult în urma consumării faptelor — se va îndeplini : noua cetate, punct de legătură comercială între Europa și Orient, va înflori în scurtă vreme, devenind pentru secolele ce vor urma un centru cosmopolit al culturii și civilizației elenistice. Iar numele ei va aminti pînă în zilele noastre de unul din momentele cele mai trainice pe care cuceririle lui Alexandru le-a lăsat posterității.

Pe cînd Alexandru se afla în Egipt sosi acolo amiralul său Hegelochos, care-i aduse vestea că ultimele cuiburi de rezistență persană pe mare au fost lichidate și că toate insulele asupra cărora stăpînise Darius fuseseră alipite statului pe care Alexandru începea să-l construiască. Acum planul său de a avea spatele asigurat, prin zdrobirea puterii maritime persane, fusese îndeplinit.

XV LA ORACOLUL ZEULUI AMMON-RA

Înainte de a părăsi Egiptul și a-și continua expediția împotriva lui Darius, Alexandru făcu o călătorie pînă la oaza numită azi Siwah, din Libia, unde se află oracolul zeului Ammon-Ra, Libianul [1].

[1] Principala zeitate egipteană, identificată de greci cu Zeus.

De la Alexandria regele Macedoniei a străbătut de-a lungul coastei, vreo 240 km pînă la Paraitonion [1]. Drumul ducea prin deşert şi marşul era anevoios, datorită căldurii ce încingea pămîntul, secetei care usca izvoarele şi nisipului mişcător care îngreuna marşul caravanei.

De la Paraitonion s-a îndreptat spre miazăzi, în pustiu. Totul era sterp şi lipsit de viaţă ; deşertul părea o mare de nisip nesfîrşită, nu se zărea nici un copac, nici un fel de vegetaţie. După un timp şi proviziile de apă, care erau purtate pe cămile, în amfore, începură să nu mai fie îndestulătoare. Numeroase legende tîrzii au înfrumuseţat cu detalii de miracol greutăţile reale ale acestui dificil pelerinaj, precum şi abnegaţia şi curajul supraomenesc al soldaţilor care au reuşit să le înfrîngă cu ajutorul „zeilor prielnici". Ploile căzute din senin care înmuiau gurile însetate, corbii care, zburînd la mică înălţime, le arătau drumul spre templu după ce vînturile deşertului spulberaseră urmele oricărui drum etc., erau tot atîtea semne divine care ocroteau pe cei îndrăzneţi, încurajîndu-i spre îndeplinirea misiunii „sfinte".

După patru zile de drum istovitor caravana a ajuns la oaza în care se afla templul lui Ammon. Aşezată în mijlocul deşertului, oaza era alcătuită dintr-o pădurice de pomi roditori a căror umbră deasă nu lăsa să pătrundă arşiţa soarelui dogoritor. Izvoarele erau mereu reci, iar roua cădea în fiecare dimineaţă.

Cînd Alexandru s-a apropiat de templu, cel mai vîrstnic dintre preoţi i-a ieşit în cale şi l-a dus în sanctuar unde, spunîndu-i „fiu a lui Ammon", l-a salutat ca pe vlăstarul marelui zeu. Apoi, consultînd pe zeu, i-a prezis domnia peste întreaga lume, asigurîndu-l că nimeni nu-l va putea birui pînă va trece în rîndurile zeilor nemuritori.

S-a discutat mult despre această călătorie a lui Alexandru şi s-au încercat diverse motivări ale ei. Din antichitate şi pînă în zilele noastre problema a frămîntat necontenit pe cercetători. Oare i s-a făcut lui Alexandru o asemenea prorocire şi credea el însuşi în originea sa divină ?

Că i s-a făcut o asemenea prorocire este posibil, dar că ea era o linguşire inspirată de teama pe care o insufla

[1] Azi Ksar-Medged, oraş în Libia, pe ţărmul Mediteranei.

marele general ne-o spune desluşit istoricul latin Q. Curtius Rufus [1]. Alexandru însă credea sincer în originea sa divină. Scriitorul latin Aulus Gellius [2] ne relatează în această privinţă următoarea anecdotă, nu lipsită de umor. Într-o epistolă scrisă mamei sale, Olimpia, Alexandru ar fi semnat : „Alexandru, fiul lui Zeus Ammon". La aceasta Olimpia i-ar fi răspuns : „Taci, fiule, fii bun, şi nu mă pîrî Herei, căci s-ar putea să se răzbune crunt pe mine, dacă tu în scrisoarea ta declari că i-am fost rivală".

Credinţa că oameni mari, generali, filozofi, poeţi sînt vlăstari de zei era deopotrivă de răspîndită în Grecia ca şi în Orient. Adesea încă din timpul vieţii lor aceşti oameni de seamă erau veneraţi ca atare. Platon constituie un exemplu grăitor în acest sens.

Alexandru a îmbrăţişat şi el o asemenea concepţie şi se străduia s-o popularizeze printre ostaşi. Ne-o spune Q. Curtius Rufus : „Alexandru a acceptat nu numai să fie numit fiu al lui Jupiter (Zeus), dar chiar a poruncit acest lucru, pretinzînd să i se dea o astfel de numire." [3]

E discutabil dacă Alexandru a făcut aceasta din considerente politice sau şi din orgoliu romantic. Indiscutabil este însă că macedoneanul, care era nu numai un înzestrat militar, dar şi un om politic cu vocaţie — îmbinînd dîrzenia cu clarviziunea — a înţeles că noul stat pe care voia să-l edifice n-ar fi putut rezista în afara ideilor sociale şi politice ale timpului. Nu proclamau oare grecii, care credeau în tăria raţiunii, că oamenii de seamă sînt zei muritori şi nu legaseră ei viaţa cetăţilor de cultul eroic al întemeietorului devenit zeu eponim ? Iar statele orientului nu se întemeiau ele pe ideea monarhiei de drept divin, dovedită atît de puternică chiar şi atunci cînd era vorba să fie sudate popoare de neamuri diferite ca limbă, datini şi legi ?

Era fără îndoială un factor important ce putea constitui, alături de alte elemente, una din pietrele de legătură a noii structuri politice pe care Alexandru intenţiona s-o ridice în hotarele Oikumenei.

[1] IV, 7. Cf. şi Arrianus, III, 4, 5.
[2] XIII, 4.
[3] IV, 7.

De la oaza zeului Ammon, Alexandru se reîntoarse la Memfis. Aici găsi numeroase solii grecești, care, după ce le-au fost soluționate cu solicitudine cererile înfățișate, s-au reîntors satisfăcute în patrie. Tot aici i-au sosit și trupele de mercenari greci, care au fost de îndată încorporate în oastea sa, gata pregătită să-și continue expediția în Asia.

În Egipt Alexandru făcu însă și cîteva schimbări administrative importante. Mai întîi separă puterea militară de cea civilă. Peste forțele armate, navale și de uscat, puse mai mare un ofițer macedonean, iar conducerea civilă, cu excepția încasării impozitelor, a fost încredințată unui egiptean. Acest fapt, precum și recunoașterea zeilor egipteni de către Alexandru — care odată cu ridicarea planului orașului Alexandria stabilise că se vor construi temple deopotrivă pentru zeitățile grecești și egiptene — atrase simpatia tuturor băștinașilor, asigurîndu-i astfel o alianță pe care se putea bizui.

XVI ÎN CĂUTAREA LUI DARIUS

După ce rîndui toate acestea și după ce organiză noi sărbători la Memfis, Alexandru se îndreptă, la începutul anului 331 î.e.n., spre Tyr, cu toate forțele maritime și terestre de care dispunea.

În scurtul interval de timp petrecut acum la Tyr, Alexandru organiză și aici somptuoase jocuri și întreceri, la care participară ostașii săi și actori de seamă din Grecia. O solie ateniană, călătorind cu corabia sacră, veni să aducă mulțumiri lui Alexandru pentru izbînzile dobîndite asupra barbarilor și pentru a-l asigura de fidelitatea Atenei. La rîndul său, macedoneanul îngădui întoarcerea în patrie a atenienilor făcuți prizonieri de el în lupta de la Granic.

În Elada domnea liniștea, căci grecii se împăcaseră cu ideea dominației macedonene. Totuși Sparta și Creta îi rămîneau ostile, iar Mediterana era tulburată de primejdia piraților, dintre care unii aparțineau flotei ce fusese odinioară în slujba perșilor. De aceea Alexandru îl însărcină pe

Amphoteros să meargă cu o parte din vasele de război să nimicească pirații și să izgonească din Creta ultimele garnizoane de perși. Totodată primi sarcina să dea ajutor peloponezilor care, prieteni ai lui Alexandru, erau mereu amenințați de către spartani. De altfel aceștia din urmă, sub conducerea regelui lor Agis, puneau la cale o răscoală împotriva stăpînirii macedonene.

După ce mai luă cîteva măsuri privind organizarea administrației Siriei și Feniciei, Alexandru trimise înainte pe Parmenion spre a-i pregăti trecerea Eufratului pe la localitatea Thapsacos.[1] Între timp Darius își concentrase la Babilon ultimele forțe militare ale uriașului său imperiu. Istoricul Q. Curtius Rufus ne relatează — exagerînd — că oastea lui Darius era aproape de două ori mai mare decît aceea pe care o comandase la Issos, adică în jur de un milion de oameni. Și toți bine înarmați. Călăreții și caii aveau zale de protecție, pedestrașii erau înarmați cu lănci, săbii și scuturi, iar pe deasupra meșterii săi construiseră vreo 200 de care prevăzute cu sulițe, căngi și coase. Fixate în prelungirea oiștei sau acționate de roțile carelor trase de cai, aceste arme, adevărați strămoși ai tancurilor moderne, secerau și distrugeau tot ce le ieșea în cale.

În plus, din India sosiră vreo 15 elefanți, instruiți pentru lupte.

Alexandru, cu 40 000 de pedestrași și 7 000 de călărași, a ajuns la finele lunii iulie sau începutul lui august a anului 331 î.e.n., la Thapsacos. Aici cele două poduri pe care Parmenion trebuise să le construiască peste Eufrat nu fuseseră încă terminate, deoarece țărmul opus se afla în stăpînirea satrapului Mazaios, care comanda vreo 10 000 de ostași. Cînd însă satrapul auzi de sosirea armatei macedonene, se retrase în grabă, iar pontonierii lui Parmenion isprăviră repede lucrările. Trecînd fluviul, Alexandru alese pentru a înainta spre Babilon nu drumul cel mai scurt, care, mergînd de-a lungul fluviului, trecea prin locuri pustii și arse de soare, ci unul mai ocolit, care, ferit de căldurile toride ale anotimpului, oferea totodată posibilități sigure de aprovizionare atît pentru oameni cît și pentru animale.

[1] Azi Dipsi, important oraș în Siria, așezat pe malul drept al Eufratului.

În drum Alexandru dădu peste cîteva iscoade persane de la care află că Darius părăsise Babilonul şi se găsea pe malul stîng al fluviului Tigru, unde aştepta să lovească pe macedoneni. În general Alexandru ştia cu destulă exactitate ceea ce se întîmpla în oastea lui Darius, deoarece dispunea de un bun serviciu de informaţii alcătuit în special din evreii care odinioară fuseseră luaţi cu sila în captivitatea babiloneană de către vestitul Nabucodonosor şi care acum erau de partea macedoneanului, a cărui victorie finală o prevedeau şi mai ales o doreau. Se ştie totodată că Alexandru rezervase coloniştilor evrei un cartier special în noul său oraş, Alexandria.

Auzind de toate acestea, marele general se îndreptă fără zăbavă spre Tigru, dar ajungînd acolo află că Darius părăsise ţărmul stîng al fluviului — ceea ce constituia o gravă eroare strategică, deoarece apele Tigrului alcătuiau o piedică naturală greu de învins — şi se retrăsese spre răsărit, cantonîndu-şi trupele nu departe de ruinele Ninivei, în cîmpia numită Gaugamela. [1]

Trecerea Tigrului nu a fost deloc uşoară pentru oştile lui Alexandru; apa ajungea pînă la piept, iar iuţeala curentului — Tigru în limba persană înseamnă săgeată — nu îngăduia ostaşilor să-şi sprijine piciorul pe fundul rîului. Pentru a evita pierderile, Alexandru — anticipînd metodele lui C. Iulius Caesar — porunci ca soldaţii să se ţină puternic de mîini şi să treacă în mase compacte fluviul. La nevoie li s-a îngăduit să arunce bagajele pe care le purtau cu ei, dar să-şi păstreze totuşi armele. Adesea, din pricina îmbulzelii unii îşi pierdeau echilibrul, căzînd în vîrtejuri. Cu mari eforturi, dar fără pierderi mari, armata lui Alexandru reuşi să ajungă pe ţărmul stîng.

Trecerea a avut loc în ziua de 20 septemvrie a anului 331 î.e.n. În seara acelei zile se produse o eclipsă de lună.

După cum ne relatează istoricul latin Q. Curtius Rufus, armata macedoneană a fost cuprinsă de panică. Ostaşii au început să murmure că sînt tîrîţi pe tărîmuri îndepărtate

---

[1] Azi Tell-Gomel. Localitatea era situată în Asiria în bazinul rîului Bumelos (Bumedos), la vreo 80 km de satul Arbela (azi Erbil). În mod greşit această din urmă localitate a fost menţionată de istorie ca loc al bătăliei din 331 î.e.n. dintre Alexandru şi Darius.

fără voia lor şi că îndură greutăţi „din pricina trufaşei deşertăciuni a unei singure fiinţe, pentru care îşi varsă sîngele atîtea mii de oameni... şi care nutreşte năstruşnice gînduri de înălţare la cer". [1]

Răzvrătirea — ne spune acelaşi istoric — era gata să izbucnească în armată. Alexandru chemă la el pe prezicătorii care „deşi cunoşteau prea bine desfăşurarea cu regularitate a crugului vremii şi faptul că se întîmplă o eclipsă de lună atunci cînd aceasta trece prin umbra pămîntului, sau e ascunsă de soare, totuşi *nu iniţiaseră niciodată poporul de rînd, arătîndu-i cauzele acestui fenomen* [2]; de data aceasta însă ei fură obligaţi să spună că soarele aparţine grecilor, iar luna, perşilor şi că ori de cîte ori se întîmplă o eclipsă de lună, aceasta prevesteşte urgie şi prăpăd pentru neamurile persane" [3]. Dovedind o profundă cunoaştere a sufletului uman, istoricul încheia astfel: „Nimic nu mişcă şi nu călăuzeşte sufletele gloatelor cu mai puternice rezultate ca superstiţiile; în deobşte gloatele... se supun mai degrabă prezicătorilor decît comandanţilor. De aceea cele spuse de prezicători macedonenilor au redat nădejdea şi încrederea ostaşilor... Alexandru, convins că trebuie să profite de pe urma... creşterii avîntului, îşi puse în mişcare trupele. [4]"

După patru zile de marş, Alexandru află prin iscoadele ce fuseseră trimise înainte că o parte din cavaleria persană va tăia calea armatei macedonene. Atunci marele general, după ce se informă despre numărul cavalerilor, care nu depăşea cifra de o mie, luă cu sine cîteva escadroane din cavaleria sa de elită şi le ieşi în întîmpinare, tăindu-le el înaintarea. De îndată ce perşii văzură pe Alexandru, făcură calea întoarsă, căutînd să scape cu fuga. Mulţi au fost ucişi, iar alţii luaţi prizonieri. De la ei află Alexandru că Darius îşi stabilise tabăra în cîmpia de la Gaugamela.

---

[1] IV, 10. *Viaţa şi faptele lui Alexandru cel Mare* (trad. C. Gerota, P. H. Popescu), Buc., 1970, vol. I, p. 274.
[2] Sublinierea noastră.
[3] IV, 10, *ibidem*, p. 274—275.
[4] *Ibidem*, p. 175.

XVII LUPTA DE LA GAUGAMELA

Localitatea Gaugamela era așezată într-un ținut deschis, anume ales de Darius pentru a-și putea desfășura întreaga oștire. Se evitară în mod intenționat locurile închise spre a nu se repeta dezastrul de la Issos, datorat — după credința generalilor perși — îngustimii locului ce nu îngăduise oștilor persane să-și pună în valoare întreaga lor capacitate de luptă.

Alexandru își așeză tabăra nu departe de oastea persană și lăsă soldaților săi un răgaz de patru zile, spre a se odihni și a se pregăti de bătălie. Întărind tabăra, macedoneanul ordonă să se lase acolo toate bagajele ce ar fi putut îngreuna marșul și, în fruntea oștilor sale, porni în noaptea dintre 29 și 30 septemvrie spre pozițiile ocupate de Darius. A doua zi dimineața se afla pe colinele de pe care se puteau vedea mișcările trupelor persane.

Atunci Alexandru, convocîndu-și generalii și sfătuitorii, chibzui cu ei dacă trebuie să înceapă lupta imediat sau numai după ce va fi cunoscut mai îndeaproape locul de luptă și cum sînt orînduite oștile vrăjmașe. Unii au cerut să atace imediat, dar a biruit ideea bătrînului comandant Parmenion, care ceruse să se amîne atacul pînă va ști dacă perșii n-au săpat șanțuri, n-au înfipt pari sau n-au construit alte obstacole camuflate menite să împiedice înaintarea macedonenilor.

Alexandru ordonă ca ostașii săi să-și păstreze pozițiile ocupate, îngăduindu-le să se odihnească fără a strica formația de luptă. După ce cercetă el însuși poziția de bătaie a perșilor și terenul pe care se aflau, Alexandru își convocă comandanții, cărora le ceru ca în bătălie să-și îmbărbăteze necontenit oamenii, să nu uite de disciplina ostășească și să transmită neîntîrziat trupelor ordinele primite.

„O simplă nebăgare de seamă a unuia dintre voi și totul poate fi compromis în lupta care urmează să hotărască cine va fi stăpînitorul Asiei“, încheie marele general.

După ce sfîrși sfatul, cu comandanții oștilor, Alexandru ordonă să se dea merinde ostașilor și răgaz pentru odihnă.

Se povestește că în cursul nopții bătrînul general Parmenion a intrat în cortul lui Alexandru sfătuindu-l să atace chiar în acea noapte, căci cu greu va putea ține piept ziua unei oștiri atît de mari.

„Nu fur victoria — a fost răspunsul prompt și scurt al marelui general. Nu vreau ca Darius să învinovățească întunericul de înfrîngerea sa, așa cum mai înainte învinuise marea și strîmtorile“.

Alexandru nu închise ochii o bună parte din noapte. Îl frămîntau grijile bătăliei care avea să decidă soarta lumii pe atunci cunoscută. Nu adormi decît tîrziu. Și cînd comandanții în frunte cu Parmenion veniră la revărsatul zorilor zilei de 1 octomvrie a anului 331 î.e.n. să primească ordine, îl aflară încă dormind. Trezindu-l cu greu, prietenii obișnuiți întotdeauna ca șeful lor să se scoale primul, îl întrebară de pricina acestui fapt neobișnuit. Iar el răspunse :

„Așezîndu-și trupele într-un singur loc, Darius m-a cruțat de orice grijă. O singură zi va curma și obstacolele și primejdiile“ [1].

Și îmbrăcîndu-se Alexandru pentru lupta cea mare, își puse o haină strînsă în jurul trupului și peste ea o platoșă. Pe cap își așeză coiful de fier strălucitor, iar gîtul și-l înfășură cu un lanț lat, tot din fier. Pe deasupra se îmbrăcă cu o mantie viu colorată, care fluturînd în vînt — căci era prinsă numai cu o agrafă pe umăr — îi dădea o înfățișare înfricoșătoare. Apoi încălecînd pe Bucefal pe care-l folosea numai în lupte și purtînd în mînă sabia sa strălucitoare și ușoară — pe care o primise în dar de la regele din Citium — Alexandru își înflăcără ostașii, amintindu-le că trebuie să fie la înălțimea momentului hotărîtor.

„Ați lăsat, soldați, o dîră strălucitoare în istorie prin bravura voastră ; toată lumea vă cunoaște și vă admiră. Luptați așa cum vă e obiceiul : vitejește. Eu însumi voi lupta înaintea primelor steaguri.

Înapoi sînt sigur că nu veți da. De altfel, după ce ați străbătut atîta drum și atîtea tărîmuri, după ce ați biruit ape și munții lăsați acum cu mult în urmă, reîntoarcerea

[1] Cf. Diodor din Sicilia, XVII, 53.

în patrie, la vatra voastră scumpă, nu poate fi hotărîtă decît de tăria brațului vostru" [1].

Uriașa armată a lui Darius, evaluată cu exagerare de unii istorici antici la cifra de un milion, era așezată pe un front ce măsura peste 9 km și cuprindea în rînduri compacte : călăreți, pedestrași, arcași, prăștiași, care de luptă cu coase, elefanți etc.

Ca și la Issos, oastea persană reprezenta un amestec pestriț de neamuri fără pregătire ostășească suficientă și mai ales fără elan. Pe deasupra era și obosită, deoarece Darius așteptînd să fie atacat pe întuneric, dăduse ordin ca ostașii să vegheze în tot cursul nopții. În centrul frontului se afla însuși Darius însoțit de mai marii perșilor și de cele mai bune trupe, printre care și mercenarii greci, socotiți ca singurii care se puteau măsura cu puternica falangă macedoneană.

Alexandru își așeză oștile — șapte mii de călăreți și patruzeci de mii de pedestrași — într-o formație flexibilă, asemenea unei semilune ; în centru se afla falanga, iar la extremități arcașii ale căror săgeți puteau bate pînă departe. În acest chip inamicul cu greu ar fi putut prinde în clește oștile macedonene. Totuși pentru orice eventualitate, marele general dublă prima linie de atac cu o a doua încît să poată acționa pe două fronturi, dacă Darius ar fi încercat o învăluire cu forțele sale numericește superioare.

Totodată Alexandru porunci pedestrașilor din falange să-și pună în față scuturile și să lovească cu sulițele în ele, ca să sperie caii ce purtau carele înarmate cînd acestea se vor năpusti la atac împotriva lor. Iar dacă atacul va amenința să spargă rîndurile, ostașii să se depărteze unii de alții spre a evita cît mai mult pierderile.

Cînd cele două oști s-au aflat față în față goarnele sunară atacul, iar ostașii scoaseră strigătele obișnuite pentru bătălie. Alexandru în fruntea aripei drepte a oștirii lovi în mod pieziș, dar aripa stîngă persană rezistă și trecu la contra ofensivă. Macedonenii nu se dădură biruiți și trecură din nou la atac.

[1] După Q. Curtius Rufus, IV, 14.

Atunci Darius porunci să pornească de îndată carele înarmate împotriva falangei, iar atacul să fie sprijinit concomitent de călărașii perși conduși de Mazaios. Potrivit ordinelor primite macedonenii loviră scuturile cu lăncile, înspăimîntînd caii înhămați dintre care unii o luară înapoi, în goană, pricinuind vălmășeală în rîndurile perșilor. O altă parte însă reușiră să străpungă rîndurile ostașilor macedoneni care, potrivit ordinelor, lăsară loc liber ; arcașii și prăștiașii macedoneni aruncînd pietre și sulițe asupra cailor și vizitiilor, făcură inofensive carele de luptă persane. Totuși căzură și soldați macedoneni în iureșul năpraznic al atacului ; pe pămînt se puteau vedea mîini încleștate de scuturi, capete cu ochi înțepeniți, jumătăți de trupuri sîngerînde, toate retezate de coasele carelor înarmate.

Atunci Darius hotărî să atace cu întreaga oștire. Alexandru intui că perșii urmăreau să lovească cu toată tăria din flancuri pentru a putea învălui pe macedoneni. Acest lucru însemna implicit slăbirea posibilităților de rezistență la centru, unde se afla însuși Darius. De aceea ordonînd cavaleriei ușoare să atace aripa stîngă a oștirii persane spre a evita o încercuire, Alexandru izbi în plin centrul frontului persan cu ajutorul călăreților săi de elită și a ostașilor falangei ce se aflau în acea zonă. Ca un cui pătrunse în dispozitivul persan escadroanele de cavalerie ; linia dușmanului era ruptă în două. Lupta n-a ținut mult. În fața atacului vijelios condus de Alexandru și în mijlocul unei dezordini generale, Darius își pierdu cumpătul. Cînd macedoneanul cu ai săi ajunseră în apropierea carului de luptă al regelui, lovind în toate părțile cu sulițele și săbiile, o panică de nedescris se produse între ostașii ce trebuiau să apere pe Darius. Loviți din plin, aceștia cedară. O învălmășeală de cai, de oameni și de care împiedecară pe rege să manevreze carul său de luptă și să se retragă. Sărind din car, el aruncă armele și urcîndu-se pe un cal se îndepărtă în fugă, urmat de o parte din garda sa.

După succesul cavaleriei pedestrimea macedoneană putea înainta sigur, consfințind victoria. Centru oștirii persane era zdrobit. În flancul drept cavaleria macedoneană nimicise aripa stîngă persană. Perșii intrară în panică și

începură să se retragă în dezordine, urmăriţi de macedoneni care nu cruţau pe cei învinşi.

Frontul stîng al macedonenilor era însă în primejdie. Cavalerii perşi, greu înarmaţi, străpunseră frontul şi pătrunseră pînă la carele cu provizii ale macedonenilor, iar prizonierii luaţi de aceştia, scăpînd de sub supraveghere, se alăturară atacurilor şi împreună cu ei începură masacrul şi jaful.

Aflînd de aceasta comandanţii liniei macedonene de rezervă executară cu trupele lor o mişcare de rotaţie, căzînd în spatele perşilor. Unii dintre perşi fugiră, alţii fură omorîţi, dar alte escadroane persane continuau să atace aripa stîngă macedoneană, care intră la rîndul ei în derută.

Atunci comandantul aripei stîngi, Parmenion, chemă pe Alexandru să-i vină în ajutor. Acesta tocmai începuse urmărirea lui Darius. Cînd i-a sosit neplăcuta veste dădu ordin călăreţilor săi să-şi înfrîneze caii şi să se oprească.

„Nu-i în toate minţile Parmenion de-mi cere ajutor chiar în aceste clipe — spuse Alexandru ; trebuia sau să biruie sau să moară cu sabia în mînă."

Supărat, Alexandru făcu calea întoarsă şi se îndreptă în galop cu cavaleria sa de elită în ajutorul flancului stîng al oştirii macedonene. În drum se întîlni cu călăreţii perşi care fugiseră izgoniţi de la flancul stîng. Se încinse pe dată o luptă strînsă şi nesigură cîtăva vreme ; se lupta corp la corp ; perşii erau preocupaţi mai ales să-şi croiască un drum ca să-şi poată salva viaţa. Pînă la urmă Alexandru birui, iar călăreţii persani care reuşiră să scape se îndepărtară în goana cailor.

Cînd Alexandru ajunse în sfîrşit la aripa stîngă macedoneană, cavaleria tesaliană reuşise să înfrîngă escadroanele persane comandate de Mazaios şi le urmărea îndeaproape.

Zdrobită acum pe tot frontul, armata persană se retrăgea în mare panică înconjurată de norii de praf ai cîmpiei uscate. Biruitor, Alexandru se reîntoarse cu escadroanele sale în galop, pornind din nou în urmărirea lui Darius şi a oştilor sale. În timp ce Parmenion izbutise să pună stăpînire pe carele cu merinde şi pe animalele din

tabăra persană, Alexandru ajunse la apa Lycosului, unde trupele persane, într-o învălmăşeală haotică, încercau să treacă în grabă rîul fie prin vaduri, fie pe podul devenit cu totul neîndestulător pentru aceasta. Mulţi au fost ucişi de urmăritori, dar şi mai mulţi au fost înghiţiţi de vîrtejurile apei.

Din pricina întunericului care stătea să cadă, Alexandru opri înaintarea trupelor sale, spunînd ostaşilor care cereau să continue urmărirea că trupurile lor trudite şi braţele lor istovite în luptă aveau nevoie de o binemeritată odihnă.

Regele le dădu timp de odihnă pînă la miezul nopţii, cînd reluă din nou goana spre Arbela, unde nădăjduia să pună mîna pe Darius şi pe comorile acestuia. A doua zi, după 80 de kilometri de marş, Alexandru era la Arbela, însă Darius, fără a poposi vreo clipă, fugise mai departe însoţit de oamenii săi de încredere şi de două mii de mercenari greci. Regele Macedoniei captură acolo faimosul tezaur al Marelui Rege şi — pentru a doua oară — puse stăpînire pe armele şi carul său de luptă.

Strălucita victorie a lui Alexandru la Gaugamela nimici puterea militară a lui Darius. Pierderile macedonenilor au fost neînsemnate, dar ale perşilor foarte mari.[1]

Acum — ne spune Plutarh — Alexandru şi-a luat titlul de „Rege al Asiei", dezvăluindu-şi astfel năzuinţele şi intenţiile şi trimise polisurilor Greciei crainici ca să le vestească marea sa biruinţă, cu îndemnul de a-şi izgoni tiranii spre a deveni cetăţi independente în noul stat pe care el voia să-l clădească pe două continente.

XVIII ÎN CETATEA DE SCAUN A BABILONULUI

Darius scăpînd deocamdată de urmărirea biruitorului se îndreptă spre adîncurile Asiei, spre Media. Alexandru la rîndul său porni cu toată oastea spre Babilon. Fosta capitală

[1] Arrianus (III, 15, 6) calculează pierderile macedonenilor la 100 de oameni, iar a perşilor la 300.000 (!) ; Curtius Rufus (IV, 16) la 300 macedoneni şi 40.000 perşi ; iar Diodor din Sicilia (XVII, 61) respectiv la 500 şi 80.000.

a lui Hammurabi și Nabucodonosor, Babilonul devenise capitala regatului pers de pe vremea lui Darius, fiul lui Histape, care — după cum se știe — pe la finele secolului VI î.e.n. urmărind pe sciți, ajunsese pînă la gurile Dunării. Ocuparea orașului avea mai întîi o semnificație politică : biruitorul lui Darius intra triumfător în capitala Marelui Rege, justificînd și prin aceasta titlul de „Rege al Asiei“ pe care și-l luase după bătălia de la Gaugamela. În al doilea rînd, ocuparea orașului „cu o sută de porți de bronz“ era cea mai de seamă răsplată pentru soldații care luptaseră cu atîta curaj și abnegație în marea bătălie.

Alexandru înaintă prudent cu oastea în linie de bătaie, temîndu-se ca nu cumva locuitorii cetății, apărați de ziduri ce însumau o lungime de 90 km., să i se împotrivească, așa cum se împotriviră lui Cirus cu două sute de ani în urmă.

Dar babilonenii nu-l întîmpinară pe macedonean cu suliți, ci cu flori, cu daruri bogate și cu ovații, iar satrapul Mazaios, care comandase cavaleria persană la Gaugamela și care acum devenise conducătorul capitalei, o predă lui Alexandru cu toate comorile și bogățiile sale.

Aici, în orașul în care totul era nou și neobișnuit, ostașii lui Alexandru petrecură peste o sută de zile ; aici admirară ei construcțiile masive cu ziduri colosale, grădinile suspendate ale reginei Semiramida, socotite ca o „minune a lumii“ de pe atunci, covoarele neprețuite, cupele și vasele de aur din palatele orașului.

Bucurîndu-se de ospitalitatea locuitorilor, ostașii lui Alexandru începură să guste din plăcerile vieții orientale — amestec de trîndăvie și belșug — atît de diferită de mentalitatea greacă și mai ales de cea macedoneană.

La rîndul său, Alexandru se comportă cu omenie față de populația orașului căutînd, ca și în Egipt, s-o atragă prin toate mijloacele. Porunci să fie construite de îndată templele pe care le distrusese încă din prima jumătate a secolului VI î.e.n. regele persan Xerxes. Printre ele se afla și templul — acum devenit o carieră de piatră — a celui mai venerat zeu caldean, Bel Marduk, căruia însuși Alexandru îi aduse jertfe în prezența magilor. De altfel pretutindeni marele general își arăta respectul față de credințele și ritualurile caldeene pe care perșii intoleranți le prohibiseră.

Dar și față de aristocrația persană Alexandru nutrea sentimente de prietenie, dacă aceasta era gata să colaboreze cu el. De fapt nobilii perși, care nu mai aveau de sperat nimic de la Darius, se strînseră în jurul lui Alexandru.

El urmărea ca în noul organism al statului pe care voia să-l întemeieze, să integreze de îndată și în mod activ cu aceleași drepturi și îndatoriri, alături de macedoneni și greci, toate celelalte popoare, indiferent de credințele, obiceiurile și legile lor proprii. Discriminările dintre grec și barbar, răsărit și apus, biruitor și învins, urmau să dispară toate în statul său. Trecutul trebuia să cedeze viitorului. Așa se explică cum persanul Mazaios a rămas mai departe satrap al Babilonului, alături de care macedonenii Apolodoros și Asclepiodoros urmau să conducă treburile ostășești și financiare. De altfel peste tot organizarea satrapiilor fusese păstrată, în fruntea lor rămînînd vechii satrapi, cărora cîțiva macedoneni le erau rînduiți pentru gospodăria finanțelor și supravegherea militară.

XIX LA SUSA

De la Babilon Alexandru se îndreptă spre Susa, reședința regilor perși, unde erau de asemenea depozitate bogății fabuloase strînse de monarhii perși din generație în generație. Pînă la Susa făcu cam vreo douăzeci de zile. Armatele macedonene pătrunseră în oraș fără luptă, căci satrapul Abulites îl predă de bunăvoie ; după unii istorici el ar fi procedat așa îndeplinind porunca lui Darius, care socotea că în stăpînirea atîtor bogății macedonenii și-ar putea pierde ceva din vîrtoșenia lor războinică, dîndu-i putința să-și pregătească cu succes revanșa.

În palatul regal Alexandru a găsit 50 000 de talanți în lingouri de argint, multe mobile scumpe și lucruri de preț.

Printre acestea se afla și purpura din Hermiona, strînsă acolo de aproape două sute de ani. Purpura nu-și pierduse culoarea ei proaspătă și fragedă, deoarece, cea roșie fusese tratată — după spusele unor istorici — cu miere, iar cea albă cu untdelemn alb.

Totodată descoperi și lucruri jefuite de Xerxes din Acropola Atenei, printre care celebrul grup sculptat de Antenor, ce reprezenta pe Harmodios și Aristogeiton, omorîtorii tiranului Hiparchos. Macedoneanul porunci de îndată ca acestea să fie înapoiate atenienilor.

În palat, Alexandru, plăcîndu-i fastul regilor perși, a încercat să se urce pe tronul lor, dar acesta fiind prea înalt pentru statura sa pajii perși i-au pus, ca să poată ajunge la tron, o măsuță sub picioare. Atunci unul din ei a început să geamă și să ofteze. Întrebat de Alexandru care-i pricina mîhnirii, acesta i-a răspuns că îi este greu să vadă cum masa sfîntă, ce servea libațiilor lui Darius, este acum batjocorită de picioarele învingătorului. Alexandru porunci atunci să fie luată masa de acolo, socotind că a călcat legile zeilor ospitalieri. Dar Philotes, care era lîngă el, îi spuse :

„Nu fă una ca asta, căci e un semn de bun augur ca masa pe care a jertfit Darius să fie sub picioarele tale".

Alexandru primi sfatul și porunci ca masa să rămînă la picioarele tronului.

După ce instală în palatul de la Susa pe membrii familiei captive a lui Darius — care pînă atunci îl însoțiră în permanență și le dădu, după cît se spune, preceptori ca să-i învețe limba greacă — Alexandru organiză în cinstea locuitorilor orașului jocuri și spectacole și aduse, după obiceiul strămoșesc, jertfe zeilor nemuritori.

Tot în acea vreme sosi la Susa Amyntas al lui Andromedes, care, trimis cu un an în urmă în Macedonia după ajutoare, se reîntoarse acum cu o nouă armată de rezerviști. Noile oști împreună cu cele vechi aveau să primească o nouă organizare militară, mai eficientă din punct de vedere tactic, impusă de modul în care trebuia să fie dus războiul în satrapiile ce urmău a fi cucerite.

XX ÎN DRUM SPRE PERSEPOLIS

În luna ianuarie a anului 330, Alexandru, lăsînd treburile gospodărești ale satrapiei Susa pe seama fostului satrap pers Abulites, iar cele militare pe seama grecului Archeláos, fiul lui Theodoros, își propuse să continue înaintarea spre orașele Persiei de sus : Parșa (Persepolis) și Pasargadai.

După ce trecu apa Pasitigrului [1], intră în țara uscilor, care locuiau în regiunile de cîmp ; aceștia se predară fără condiții, dar triburile libere din regiunile de munte trimiseră soli la Alexandru înștiințîndu-l că de nu le va plăti daruri, așa cum obișnuiau și regii perși cînd treceau prin strîmtorile munților din țara [2] lor, nu-i vor lăsa calea deschisă și-l vor ataca ca pe un dușman.

Alexandru se prefăcu că primește condițiile și le răspunse prin aceiași soli să-l aștepte în trecătoarea din munți unde, lăsîndu-i liber drumul, vor primi darurile cerute.

Alexandru aflase de la perșii din satrapia Susei că există un drum ascuns care, prin potecile munților, duce drept spre așezările muntoase ale uscilor.

În fruntea gărzii sale personale și a vreo opt mii de soldați ușor înarmați, Alexandru, călăuzit de perșii din Susiana, porni noaptea pe potecile munților stîncoși și acoperiți de zăpadă ; după un marș anevoios ajunse în zorii zilei în cătunele uscilor. Luați prin surprindere, cei ce se aflau în sat au fost în cea mai mare parte măcelăriți, iar așezările lor, incendiate ; numai puțini și-au putut găsi scăparea în desișurile pădurilor.

De aici Alexandru se îndreptă spre trecătorile munților, unde aveau să-l aștepte, potrivit înțelegerii, ostașii usci. Mărșăluind în mare grabă macedoneanul reuși să ajungă înaintea acestora la strîmtori și-și rîndui ostașii în formație de luptă. Cînd sosiră, războinicii usci constatară că macedonenii au ocupat înălțimile ; atunci renunțară la

[1] Azi Karun ; rîu ce traversa satrapia Susiana și se vărsa în Tigru aproape de locul de vărsare a acestuia în golful Persic.

[2] Țara uscilor se învecina cu Susa și se întindea pînă la intrarea în Persia propriu-zisă, satrapie cuprinsă, la rîndul ei, între Carmania, Media, Susiana și Golful Persic, corespunzînd provinciei Farsistan din Iranul de azi

luptă și o luară la fugă. Urmăriți de macedoneni, mulți dintre ei pieriră, dar cei mai mulți au fost uciși de soldații lui Crateros pe care Alexandru îl trimise încă de mai înainte ca să ocupe locurile pe unde bănuia că s-ar putea retrage uscii în cazul cînd aveau să piardă lupta. Ceea ce se și întîmplă.

Alexandru era hotărît, după victorie, să strămute așezările uscilor departe de locurile lor de baștină. Istoricii spun însă că mama lui Darius, Sisigambis, captivă la Susa, l-ar fi rugat printr-o scrisoare pe Alexandru să-i cruțe, căci Madates, soțul nepoatei sale, fusese conducătorul acestor triburi.

Alexandru fu înduplecat, dar triburile de usci urmau să plătească un tribut anual în animale, deoarece fiind păstori, aceasta le era singura avere.

După înfrîngerea uscilor Alexandru își continuă marșul spre inima Persiei, dar la defileul cunoscut în antichitate sub denumirea de „porțile Persidei"[1] întîmpină o rezistență îndîrjită din partea satrapului Ariobarzanes. În timpul marșului, macedoneanul își împărțise trupele în două : o parte, sub comanda lui Parmenion, înainta pe drumul obișnuit, iar oastea ușor înarmată și cavaleria de elită sub propria lui comandă, urcînd munții pe o potecă mai scurtă, dar mai primejdioasă, reușise să ajungă mai devreme la strîmtorile ce străjuiau intrarea pe platoul persan.

Aici Ariobarzanes, după ce închisese defileul cu un zid proaspăt construit, îl așteptă în fruntea unei armate de 40 000 de pedestrași și șapte sute de cavaleri, hotărît să-i oprească înaintarea. La început Alexandru ordonă atacul, dar perșii rostogolind de pe munți stînci uriașe și aruncînd în macedoneni pietre cu praștii și săgeți, reușiră să-i respingă. În zadar încercară ostașii regelui macedonean să se agațe de stînci ca să ajungă pe înălțimi sau să se apere cu scuturile de pietre sau de săgeți ; poziția lui era de necucerit. Alexandru dîndu-și seama de primejdia în care se afla, ordonă retragerea, chibzuind ce

[1] Prin acel defileu se intra în satrapia numită Persia ; celelalte satrapii vecine erau : Susiana (cu capitala Susa), Media și Carmania. Partea ei sud-vestică se mărginea cu Golful Persic.

era de făcut. De la un prizonier de origine din Lycia, care vorbea deopotrivă limba persană și greacă, află că pentru a ajunge pe munți mai există un drum, mai bine-zis, o potecă ce numai cu anevoie poate fi străbătută deoarece trece prin locuri prăpăstioase acoperite cu păduri dese, peste care căzuse nu demult și zăpada.

Cu toate că licianul îl preveni că drumul era anevoios mai ales pentru oameni înarmați Alexandru hotărî totuși ca în fruntea unor trupe ușor înarmate, să folosească poteca din munți și pe acolo să cadă în spatele lui Ariobarzanes.

Restul trupei îl lăsă în tabără sub comanda lui Crateros, dîndu-i poruncă să nu schimbe nimic din înfățișarea corturilor și să aprindă focuri multe, pentru a face pe dușman să creadă că nimic nu se schimbase. Totodată acesta primise consemnul să atace numai după ce va fi auzit semnalul hotărît de Alexandru : un sunet prelung de goarnă, care avea să răsune îndată ce regele va învălui pe la spate trupele lui Ariobarzanes.

În timpul nopții Alexandru porni pe poteca arătată de lician. Drumul era anevoios din pricina povîrnișurilor și a zăpezii care îngreuna marșul pînă la istovire. La toate acestea se adăugau frica pricinuită de întunericul nopții și uneori temerea în sinceritatea călăuzei.

În dimineața zilei următoare Alexandru era cu ostașii săi pe creasta munților. Spre dreapta o potecă ducea către defileul apărat de perși, iar în față se afla cîmpia rîului Araxes[1], pe unde ducea drumul spre Persepolis. După un popas în care ostașii macedoneni și-au refăcut puterile cu ajutorul merindelor și a somnului, Alexandru i-a împărțit în două : o parte urma să coboare în vale unde trebuiau să construiască un pod peste Araxes — spre a ușura, în caz de victorie, trecerea grosului trupelor sale spre Persepolis — iar cu cealaltă parte porni tot noaptea spre tabăra lui Ariobarzanes. Drumul a fost și mai ane-

[1] Azi, Aras.

voios decît cel dinainte: torentele rupseră drumul, iar crengile dese ale copacilor multiseculari alcătuiau un gard viu aproape de nestrăbătut. Pe deasupra o furtună cu ninsoare se dezlănţui în timpul nopţii, pricinuind o adevărată panică în rîndurile macedonenilor.

Zorile puseră capăt suferinţelor şi Alexandru putu înainta pînă în spatele perşilor pe care-i lovi pe neaşteptate. Cratinos, răspunzînd la semnalul convenit — un sunet prelung de goarnă — porni şi el la atac. Loviţi din două părţi perşii se luptară cu deznădejde, dar cei mai mulţi pieriră, fie ucişi de armele macedonenilor, fie căzînd în prăpăstii, în fuga lor din faţa primejdiei.

Cu toate acestea Ariobarzanes reuşi să străpungă încercuirea şi cu o ceată de călăreţi fugi în munţi, de unde, pe drumuri tăinuite, se duse spre Media, patria sa de origine.

Fără a mai zăbovi, Alexandru se îndreptă spre Parşa — Persepolis [1], trecînd podul ce fusese construit între timp peste rîul Araxes de către soldaţii săi. Pe cînd mărşăluia astfel, primi o scrisoare din partea lui Tiridates, intendentul tezaurului regal, prin care i se aducea la cunoştinţă să se grăbească căci altfel uriaşele bogăţii ale regilor perşi vor fi jefuite. Atunci Alexandru porni în galop în fruntea trupelor de călăreţi şi ajunse la zidurile oraşului înainte chiar ca vestea izbînzii sale să fi fost cunoscută în oraş. În apropierea oraşului a fost întîmpinat, se spune, de cîteva mii de greci [2], care, fiind luaţi odinioară prizonieri de perşi, fuseseră supuşi la cele mai fioroase chinuri. Toţi acum în vîrstă înaintată aveau fie mîinile tăiate, fie picioarele, fie urechile sau nasul. La vederea acestor nenorociţi care aduceau mai mult a fantome decît a oameni, regele macedonean nu-şi putu reţine plînsul şi după ce încercă să le uşureze, prin cuvinte blînde, chinul, porunci ca toţi să primească din belşug tot ce le trebuie şi să fie trimişi să-şi revadă patria şi pe cei dragi ai lor.

---

[1] Azi, Tahiti — Gemsid.

[2] Patru mii spune Q. Curtius Rufus (V, 5), 800 Diodor din Sicilia (XVII, 69).

Alexandru intră fără luptă în cetatea Persepolis, capitala de odinioară a regilor perşi şi cel mai bogat oraş din cele pe care le luminase soarele, după cum îl caracteriza istoricul grec Diodor din Sicilia.

Aici Alexandru puse mîna pe tot tezaurul regal care, strîns din generaţie în generaţie de regii perşi începînd cu Cirus, se ridica la valoarea de 120 000 talanţi. Aceste uriaşe valori, sustrase circuitului economic, urmau acum să fie folosite pentru acoperirea nevoilor războiului care deveneau tot mai împovărătoare. Pentru transportul tezaurului au fost aduse din Susa şi Babilon mii de vite de povară şi cămile.

Oraşul fu lăsat mai multe zile la bunul plac al soldaţilor. Aceştia pătrunseră în case, omorîră pe locuitori şi jefuiră preţioasele averi pe care le găsiră. Aur, argint, nestemate, stofe scumpe vopsite cu purpură de mare sau ţesute în fire de aur deveniră răsplata victoriei macedonene. Uneori ostaşii distrugeau lucruri de preţ dintr-o simplă pornire de răutate şi ură : zdrobeau vasele artistic lucrate, spărgeau cu lăncile statuile scumpe, tăiau în bucăţi cu sabia stofele folosite ca ornamente, lovind fără milă în cei ce încercau să li se opună.

N-a fost cruţată nici clădirea impunătoare a palatului lui Xerxes. Edificiul, dispunînd de o somptuoasă sală a tronului, era înconjurat jur împrejur de 100 de coloane bogat ornamentate, iar la intrări păzeau animale legendare, sculptate artistic în piatră. Toată ura cuceritorilor se revărsă asupra acestei clădiri, care în ochii lor întruchipa suferinţele pe care cu 150 de ani în urmă Xerxes le adusese Greciei în vremea războaielor medice.

După relatarea unor istorici, se pare că palatul a fost incendiat la o petrecere pe care Alexandru o dăduse în cinstea prietenilor săi. La petrecere participau şi curtezanele care-şi însoţeau amanţii ; dintre acestea mai osebită la trup şi minte era Thais, ateniană de neam. După cîtăva vreme beţia puse stăpînire pe minţile tuturor. Atunci Thais spuse lui Alexandru că abia în acele clipe are răsplata suferinţelor pe care le-a îndurat cutreierînd Asia, dar

că şi mai fericită ar fi dacă, dansînd, ar da foc palatului, răzbunîndu-şi patria ei, Atena.

Cuvintele curtezanei n-au rămas fără efect asupra lui Alexandru şi prietenilor săi încălziţi de băutură.

„Să răzbunăm Grecia“ — strigară toţi într-un glas. Numai Parmenion se împotrivi, spunîndu-le că nu are rost să nimicească ceea ce acum le aparţinea lor în fapt şi nu duşmanului înfrînt. Alexandru însă ieşi primul din sală cu cununa de flori pe cap şi cu o torţă în mînă. Ceilalţi îl urmară. Construit în bună parte din lemn de cedru, palatul luă foc cu uşurinţă şi se prefăcu în scurtă vreme în scrum, sub privirile vesele ale ostaşilor macedoneni.

Aceasta a fost soarta palatului şi a oraşului Persepolis, multă vreme pricină de spaimă pentru toate seminţiile greceşti. Pe cît de prosperă fusese odinioară pe atît de nenorocită devenise acum vechea capitală persană ; şi ea nu se va mai reface niciodată, de-a lungul veacurilor.

Desigur comentarii cu privire la acest act al lui Alexandru n-au lipsit nici în antichitate şi nici în epoca nouă. Act necugetat sau act simbolic, el rămîne totuşi un fapt asupra căruia se va mai medita.

În oraşul Persepolis regele macedonean a zăbovit patru luni, în care timp a cucerit şi oraşul Pasargadai,[1] unde a capturat un alt tezaur regal în valoare de 6 000 de talanţi.

În acest timp îi sosiră lui Alexandru veşti bune din Grecia, unde forţele antimacedonene fuseseră înfrînte. Agis, regele Spartei, împresurase oraşul Megalopolis, cunoscut în toată Arcadia pentru sentimentele sale filomacedonene. Locţiitorul lui Alexandru în Grecia, Antipatros, reuşi ca în fruntea unei armate puternice să înfrîngă oastea spartană care asediase oraşul. Regele Agis căzu în luptă. Toate acestea avură loc în luna octombrie a anului 331 î.e.n. În urma acestei înfrîngeri întreaga Grecie înţelese că de-acum înainte orice încercare de a scutura jugul macedonean era sortită eşecului.

Este adevărat că la Atena nu încetară cu totul vechile resentimente macedonene. Nu mult după înfrîngerea lui Agis, Eschine şi Demostene îşi încrucişară din nou, în

[1] Localitate la nord-est de Persepolis, veche reşedinţă a lui Cirus (azi Fasa).

anul 330, armele desăvîrşitei lor oratorii cu ocazia judecării procesului lui Ctesifon, care ceruse recunoaşterea publică a meritelor lui Demostene.

În faţa tribunalului heliaştilor, alcătuit probabil din cîteva mii de juraţi, Eschine acuzînd pe Ctesifon lovea în Demostene şi în politica sa antimacedoneană. Oameni din toată Grecia au asistat la acest proces în care, de fapt, se puneau în discuţie curentele ce împărţiseră întreaga Grecie în două tabere opuse : cel naţional şi cel macedonean.

Demostene a răspuns pronunţînd celebrul său discurs pentru coroană, capodoperă a elocinţei din toate timpurile, în care apărîndu-şi politica sa naţională, arăta că Atena a luptat împotriva lui Filip pentru o cauză dreaptă, salvîndu-şi ceea ce se mai putea salva : onoarea. Juraţii dădură cîştig de cauză lui Demostene, dar asemenea dezbateri şi soluţii de cabinet nu schimbară nimic din situaţia de fapt, care asigura macedonenilor dominaţia indiscutabilă.

Alexandru ajunse acum stăpînul întregii Elade şi nimic nu-l mai ameninţa în ţara polisurilor odinioară independente.

XXII ASASINAREA ULTIMULUI AHEMENID

Cam la finele lunii aprilie şi începutul lunii mai a anului 330 î.e.n. Alexandru părăsi Persepolisul, după ce în prealabil reuşi să pacifice regiunile învecinate, adesea atacate de triburile războinice ce-şi aveau sălaşurile în munţi.

După înfrîngerea de la Gaugamela, Darius se refugiase în Media şi se stabilise la Ecbatana[1] înconjurat de cîţiva satrapi în frunte cu Bessos, satrapul Bactrianei. Aici aştepta el desfăşurarea evenimentelor : dacă o revoltă s-ar fi iscat în Elada sau în spatele macedonenilor, puteau ataca cu sorţi de izbîndă ; dacă însă Alexandru avea să-şi con-

[1] Reşedinţa de vară a regilor persani şi ulterior a regilor parţi ; azi Alwend.

ţinue victorios marşul, atunci urma să se retragă pînă în Bactriana[1] şi, devastînd totul în calea sa, să facă imposibilă înaintarea regelui macedonean şi posibilă biruinţa sa.

Răscoala aşteptată nu se produse însă; dimpotrivă, ultimele încercări de opoziţie din Elada fuseseră nimicite, iar Alexandru se îndrepta cu toate forţele spre Ecbatana.

Darius nu dispunea de o oaste prea numeroasă şi nici de mijloace materiale corespunzătoare; oastea sa era — pare-se — formată din vreo şase mii de pedestraşi şi trei mii de călăreţi, iar tezaurul său se ridica doar la şapte mii de talanţi, ceea ce era prea puţin pentru nevoile cărora trebuia să le facă faţă. De aceea regele macedonean grăbi marşul. Înainte de a ajunge la Ecbatana, macedoneanul află că Darius, neavînd curajul să-l înfrunte, fugise din acel oraş îndreptîndu-se spre părţile răsăritene ale Mediei.

După ce intră în Ecbatana, unde zăbovi patru zile, Alexandru trimise înapoi în patrie călărimea tesaliană şi celelalte trupe aliate greceşti, care-l însoţiseră în campaniile sale de pînă atunci. Tuturor le plăti solda cuvenită şi încă le mai dădu cîte ceva în plus. Pe cei care au dorit să rămînă mai departe în oştire şi să continue a sluji, sub ordinele sale i-a îmbiat cu bunăvoinţă.

Luînd o astfel de măsură, regele macedonean transformă caracterul campaniei sale: din panelenică deveni personală. În adevăr Elada nu va mai avea soldaţi care să participe în numele ei la luptele şi izbînzile macedoneanului, iar acesta din general al macedonenilor şi grecilor devenise rege al marelui stat pe care voia să-l organizeze după propria sa politică pe ruinele celui persan. Astfel tînărul rege voia să depăşească în materie de construcţie de stat tot ce se făcuse pînă la el, în ciuda opoziţiei pe care unii din bătrînii generali macedoneni o manifestau. Dintre aceştia cel mai de seamă era septuagenarul Parmenion.

După ce mai luă cîteva măsuri administrative în oraş, Alexandru porni cu cea mai mare iuţeală pe urmele lui Darius.

---

[1] Satrapie în răsăritul Persiei, cu capitala la Bactra (azi Balch) în Afganistan.

După unsprezece zile erau la Ragai[1], unde află că Darius şi cu ai săi trecuse deja defileul Porţile Caspice aflate, ţinînd seama de iuţeala cu care se deplasase regele macedonean, la o depărtare de o zi de acea localitate. Dîndu-şi seama că nu va putea ajunge pe Marele Rege, Alexandru dădu cîteva zile de odihnă ostaşilor săi istoviţi.

Oastea lui Darius intră în derută; mulţi ostaşi fugiră pe la casele lor, iar alţii trecură de partea macedonenilor. Temîndu-se ca oastea sa să nu se descompună cu totul, Darius adună pe mai marii oştirii şi, expunîndu-le situaţia în care se găseau, le ceru să se pregătească pentru a-şi încerca şansele într-un ultim şi decisiv atac. Aproape nimeni nu se alătură părerii lui Darius; pe toţi îi înspăimînta perspectiva unei noi lupte şi mai ales a unei noi înfrîngeri. Atunci satrapii Bessos, Nabarzanes şi Barsaentes puseră la cale un complot împotriva lui Darius. Îl prinseră şi-l luară cu ei într-o căruţă cu coviltir. După cît se pare satrapii intenţionau să-l predea viu regelui macedonean, ca să cîştige astfel favorurile şi încrederea acestuia.

După cinci zile de odihnă la Ragai, Alexandru reluă urmărirea lui Darius şi după ce trecu de porţile Caspice îi ieşiră în cale Bagistanes şi Antibelos, care, dezertînd din armata lui Darius, i se predară, aducîndu-i la cunoştinţă ce i se întîmplase Marelui Rege.

Auzind aceasta, lăsă grosul armatei sale sub comanda lui Crateros, iar el în fruntea cavaleriei sale de elită şi a unui număr mic de pedestraşi rezistenţi şi uşor înarmaţi, continuă în cea mai mare grabă marşul pe urmele celor care-l făcuseră prizonier pe Darius.

Călătorind ziua şi noaptea, Alexandru ajunse în satul unde Bessos îl făcuse prizonier pe Darius. Acolo puse mîna pe Melon, tîlmaciul lui Darius; bolnav fiind, acesta nu putuse urma convoiul lui Bessos, dar neaşteptîndu-se ca Alexandru să gonească atît de repede, se prefăcu că dezertase din armata persană, cerînd ajutor şi ocrotire regelui macedonean. Acesta aflînd de la el tot ce-l interesa, chibzui că urmărirea trebuie continuată fără întîrziere, deşi oamenii şi caii erau aproape istoviţi de greutăţile dru-

---

[1] Azi Rai, aproape de actualul Teheran.

mului. Îngăduind ostașilor, în plină zi toridă, un scurt popas, Alexandru porunci apoi continuarea marșului și, după o noapte și o zi, ajunseră, la prînz, în satul în care convoiul lui Bessos, ce-l ducea prizonier pe Darius, poposise cu o zi înainte.

Ca să-i poată ajunge Macedoneanul cercetă pe locuitorii satului dacă nu cunosc vreun drum mai scurt, care să le îngăduie să ajungă din urmă pe fugari. Aceștia îi răspunseră că există unul prin pustiu, dar e greu de străbătut din pricina nisipului și a lipsei de apă.

Atunci Alexandru alese dintre ai săi cinci sute de oameni mai voinici și mai curajoși, cu care, după ce-i urcă pe cai și le dădu arme de pedestrași, porni seara în galop întins prin pustiu. Restul trupei trebuia să-l urmeze pe drumul obișnuit, adică pe acela pe care apucase Bessos. Mulți dintre călăreții regelui macedonean muriră în drum, neputînd face față efortului și lipsei de apă.

Se povestește că în timpul marșului cîțiva soldați, dînd peste o mlaștină, luară de acolo cîteva burdufe de apă mîloasă și se îndreptară spre Alexandru.

„Unde duceți apa ?" i-a întrebat regele macedonean.

„Copiilor noștri — au răspuns ei, oferindu-i generalului apă într-o cască ostășească — căci dacă tu trăiești și ei vor trăi, dacă nu și ei vor pieri".

Luînd casca, Alexandru o apropie de buze, dar văzînd cu cît nesaț și jale îl priveau călăreții lui din jur, a spus :

„Dați-le lor să bea întîi, altfel nu vor mai crede în căpitanul lor".

Și auzind ei aceasta, strigară cu toții într-un glas :

„Du-ne, rege, la luptă căci nu mai simțim nici setea nici osteneala. Cu tine ne simțim pe drept nemuritori".

În dimineața celei de a șasea zi după plecarea din Ragai, după ce străbătuse într-un marș fulgerător 350 km, Alexandru zări convoiul de perși care, acoperiți într-un nor de praf, se retrăgeau în dezordine.

Deși perșii erau superiori regelui macedonean prin forțele de care dispuneau, totuși prezența lui Alexandru însuși în fruntea trupei sale de călăreți produsese panică în rîndurile trupelor lui Bessos. Acesta și ceilalți din anturajul său, vrînd să fugă călări, cerură lui Darius să se

urce pe cal și să-i urmeze. Marele Rege, refuzînd să asculte de cei ce-l detronaseră, fu străpuns cu lăncile de Bessos și de oamenii săi.

Părăsiți de conducătorii lor, ostașii perși se îndreptară care încotro ; Bessos cu călărașii săi o luară către Bactriana, lăsînd în mîna macedonenilor carele, bagajele, femeile și slugile.

Cînd sosiră, macedonenii găsiră pe Darius, într-o căruță, cu zece lovituri de lance pe trup. Era în agonie.

Legenda spune că Darius le-a cerut călăreților apă, iar Polystratos, un ostaș din ceata macedonenilor ce sosiră acolo cei dintîi, i-a întins un vas cu apă. Darius, mulțumindu-i, i-a spus :

„Omule, nu pot răspunde binelui tău ; te va răsplăti însă Alexandru, iar pe el, pentru cinstirea pe care a dat-o mamei, soției și copiilor mei, îl vor răsplăti zeii cei nemuritori" și, strîngînd mîna dreaptă a macedoneanului, muri.

În scurtă vreme după aceea, Alexandru sosi la fața locului și-l găsi pe Darius mort. Acoperindu-i trupul cu mantia sa, Alexandru porunci să i se dea onorurile cuvenite și trimise să fie îngropat acolo unde fuseseră înmormîntați după datină înaintașii acestuia.

Astfel se stinse în acea zi a lunii iulie din anul 330, la vîrsta de 50 ani, ultimul rege din familia domnitoare a Achemenizilor.

După victoriile strălucite obținute asupra perșilor, moartea lui Darius venea acum să consfințească nimicirea Persiei. Alexandru se înălța tot mai sus și mai sigur pe drumul pe care-l visase. Calitățile sale militare și politice îi chezășuiau în mod statornic ascensiunea.

Regele macedonean mai zăbovi cîtăva vreme în acele locuri, așteptînd sosirea din urmă a grosului trupelor sale. Între timp Alexandru luă unele măsuri administrative care, ca de obicei, ținteau să mulțumească — cel puțin aparent — pe localnici și să asigure interesele permanente ale noului stat în curs de formare : pe partul Amminapes, vechi prieten al lui Filip al II-lea, îl puse mai mare peste satrapia Parției, iar grecului Tlepolemos, fiul lui Pytho-

fanes, îi încredință supravegherea militară a aceleiași satrapii.

Socotindu-se moștenitor al marilor regi ai Persiei, Alexandru considera acum că misiunea sa era să continue cucerirea întregului imperiu muribund și să-i dea unitatea de care avea nevoie.

XXIII ÎN SATRAPIA HIRCANIEI

Trei ani — între 330 și 327 — i-au trebuit lui Alexandru să supună ținuturile îndepărtate din răsăritul imperiului persan. Aceste regiuni erau puțin cunoscute. Geografii timpului amestecau puținele date reale cu multă fantezie. Se credea de pildă că Marea Caspică se varsă în ocean și că lanțul muntos al Caucazului se continuă prin munții Hinducuș. Pe de altă parte aceste regiuni, greu accesibile, erau locuite de triburi înapoiate și războinice, pe care nici perșii nu reușiseră să le supună, încît apartenența lor la imperiul Marelui Rege era adesea mai mult simbolică.

Timp de trei ani a dus Alexandru lupte grele în satrapiile răsăritene, consolidîndu-și puterea cu armele și atrăgîndu-și de partea sa căpeteniile aristocrației locale. Uneori a trebuit să facă față și unor nemulțumiri iscate în propria sa armată, ai cărei ostași vroiau cîteodată, răpuși de dorul patriei și de ai lor, să se întoarcă acasă și să se folosească de binefacerile păcii și ale cuceririlor făcute cu propriile lor sacrificii.

Din Parția armatele lui Alexandru intrară în Hircania, satrapie ce se întindea între Marea Caspică și munții Elbruz. I se vestise lui Alexandru că acolo încă se mai aflau ostași mercenari din oastea lui Darius și că triburile tapurilor, ce locuiau în munți, erau hotărîte să i se opună.

În fruntea ostașilor ușor înarmați și a arcașilor, Alexandru luă drumul cel mai drept, dar și cel mai greu, către Hircania. Trecînd cu greu munții, regele și ostașii săi poposiră în cîmpie, unde își așezară tabăra, așteptînd sosirea ariergărzilor care, respingînd cu o ploaie de săgeți atacurile unor triburi libere din munți, reușiră să asigure înaintarea trupelor ușor înarmate. După cîteva zile de odihnă, Alexandru se îndreptă spre Zadracarta,[1] cetatea de scaun a hircanilor. Pe drum a fost ajuns de celelalte trupe ale sale comandate de Crateros, care raportă regelui macedonean că triburile tapurilor fuseseră fie înfrînte, fie cîștigate de partea lui. Tot atunci îl ajunse din urmă și Erigyos, comandantul trupelor de mercenari și ale trupelor auxiliare ce aveau în grijă aprovizionarea oștirii.

Între timp numeroase persoane de seamă, din rîndul celor ce alcătuiseră curtea lui Darius, se predară lui Alexandru, cerîndu-i îndurare. Așa făcură Nabarzanes care, în complicitate cu Bessos, pusese la cale uciderea lui Darius, satrapul Phrataphernes, Artabazos — satrapul credincios lui Darius pînă în cea din urmă clipă — și în fine, satrapul tapurilor, Antophradates. Odată cu ei veniră și soli din partea mercenarilor greci ce luptaseră sub steagul lui Darius, implorînd împăcarea cu regele macedonean.

Pe satrapi Alexandru îi primi cu cinste, arătîndu-le încredere și prețuire, dar mercenarilor greci le ceru — socotindu-i trădători ai cauzei panelenice — sau supunerea fără condiții sau să-și caute mîntuirea fiecare unde va crede de cuviință.

Aproape toată Hircania era supusă cu excepția părții de apus, unde locuiau marzii. Ducînd o viață sălbatică și trăind din jafuri, se părea că aceștia erau puțin dispuși să se supună regelui macedonean. De aceea Alexandru se îndreptă cu trupele și împotriva lor. După un marș de o noapte întîlni oștile acestora și le risipi fără multă greutate. Dar marzii se retraseră în munți îndărătul unor întărituri ridicate de ei cu mult meșteșug. Ei sădiseră în pămînt arbori tineri din ale căror crengi, fie introduse în pămînt, fie legate între ele, făcură un gard viu foarte des, aproape de nepătruns, care le apăra așezările de orice primejdie din afară.

Atacul nu era ușor deoarece marzii, ascunși în tufișuri și la adăpostul întăriturilor, reușiră să reziste ; ba izbutiră

[1] Azi Asterabad.

chiar să ia și prizonieri dintre macedoneni și chiar să prindă, după cum spune legenda, pe Bucefal, calul regelui macedonean. Atunci Alexandru le-a trimis crainici amenințîndu-i că de nu-i vor da calul, îi va ucide pînă la unul. Și în scurtă vreme regele își recăpătă pe cel mai credincios tovarăș de luptă.

Îndîrjit de rezistență Alexandru înconjură întreaga pădure fortificată, amenințînd să treacă așezările marzilor prin foc și sabie. Atunci aceștia se hotărîră să se predea cu toții, dînd ostatici lui Alexandru, care să le chezășuiască supunerea pe viitor.

Sfîrșind cu marzii, Alexandru cu ostașii săi se reîntoarse în tabăra sa, adică la locul de unde pornise expediția. Aici găsi pe mercenarii greci — vreo mie cinci sute la număr — care se predară fără condiții lui Alexandru, încredințîndu-și soarta în mîinile lui, convinși că o altă cale mai bună de a se salva nu puteau alege.

Alexandru se îndreptă cu oștile sale spre capitala Hircaniei, Zadracarta, unde se odihni vreo două săptămîni înainte de a continua campania.

XXIV SPRE BACTRIANA

Din Hircania Alexandru luă, în luna septembrie a anului 330 î.e.n., drumul care ducea spre satrapia Bactriana în a cărei capitală, Bactra, [1] Bessos se retrăsese, împreună cu partizanii săi. Acolo el s-a proclamat rege al perșilor sub denumirea de Artaxerxes al IV-lea, încoronîndu-se cu „tiara dreaptă“ a Achemenizilor.

Drumul spre Bactriana ducea prin satrapia Aria; îndată ce trecu de hotarele acesteia, Alexandru fu întîmpinat de Satibarzanes, satrapul arienilor. Supunîndu-i-se, satrapul îi aduse la cunoștință pregătirile lui Bessos care, încoronat rege al perșilor, își recruta o oaste puternică din bactrieni și sciți. Mulțumit de atitudinea lui Satibarzanes, Alexandru îl lăsă mai departe la conducerea satrapiei, dîndu-i ca ajutor pe macedoneanul Anaxippos, care cu vreo patruzeci de sulițari călări trebuia să supravegheze regiunea și să se îngrijească de celelalte coloane ale armatei macedonene ce urmau să mărșăluiască pe urma regelui.

Nu se depărtase prea mult de ținutul unde avusese loc întîlnirea cu Satibarzanes, cînd Alexandru primi știrea că satrapul masacrase pe macedonenii lăsați la curtea lui și chemase sub arme, în capitala Ariei, Artacoana, [1] toate forțele de care dispunea.

Fără a pierde timpul, Alexandru, lăsînd grosul armatei pe loc sub conducerea lui Crateros, făcu cale întoarsă. În fruntea ostașilor săi ușor înarmați și a trupelor sale de călăreți ajunse, după două zile de marș, în care străbătu peste 100 de km, la Artacoana. Neașteptîndu-se ca Alexandru să se întoarcă atît de repede, Satibarzanes și oamenii lui fură cuprinși de groază. Satrapul fugi cu o mică ceată de ostași la Bessos în Bactra, iar cei rămași fură omorîți sau luați robi. Puțini au scăpat retrăgîndu-se în munți.

După ce pacifică astfel regiunea și după ce puse în fruntea satrapiei Ariei pe persanul Arsaces, Alexandru își continuă expediția spre Bactriana. El se hotărî însă să facă un ocol mai mare pe la miazăzi, spre a tăia lui Bessos orice posibilitate de a primi vreun ajutor militar din părțile sudice ale imperiului sau chiar din India.

În fruntea armatei sale Alexandru intră în satrapia Drangiana, ținut locuit de triburile drangilor [2]. Cînd satrapul acestora, Barsaentes, unul din complicii lui Bessos la asasinarea regelui Darius, auzi de sosirea regelui macedonean, temîndu-se de pedeapsă, fugi în India, de unde, mai tîrziu, va fi trimis înapoi lui Alexandru, care-l va omorî, drept ispășire pentru fărădelegile săvîrșite.

Capitala Drangianei, Prophtasia [3], se supuse fără lupte lui Alexandru.

---

[1] Azi Balci în Afganistan.

[1] Localitate neidentificată.

[2] Numiți și zarangi, ei își aveau așezările pe malurile lacului Zareh din Afganistanul de azi.

[3] Așezată la nordul lacului Zareh susmenționat.

XXV COMPLOTUL

În toamna anului 330 î.e.n. pe cînd se afla în Drangiana, Alexandru descoperi o conspirație ce fusese urzită împotriva sa. În fruntea conspiratorilor se afla prietenul său Philotas, fiul bătrînului general macedonean Parmenion. Vechi tovarăș de arme al regelui Filip, Parmenion rămăsese mai departe în slujba tînărului rege macedonean.

Într-una din zile Dymnos, un om din anturajul lui Alexandru, de a cărui încredere se bucura, destăinui tînărului Nicomachos cu care avea strînse legături, că în trei zile regele macedonean va fi omorît de cîțiva oameni curajoşi și de seamă din oastea macedoneană. Printre ei se număra și el, Dymnos. Nicomachos dîndu-și seama de odioasa fărădelege îi răspunse răspicat că nu-i împărtășește gîndurile și că nu vrea să-i fie complice. Amenințat cu moartea de către Dymnos, Nicomachos se prefăcu că primește să fie părtaș la crimă, dar demn și neșovăitor dezvălui planul fratelui său Cebalinos, rugîndu-l să aducă totul la cunoștința lui Alexandru. Îndreptîndu-se spre curtea unde se afla regele macedonean, Cebalinos întîlni pe Philotas căruia destăinuindu-i totul, îl rugă să pună în gardă pe rege.

Philotas însă deși văzu chiar în acea zi pe Alexandru, cu care discutase multe și felurite lucruri, nu-i dezvălui nimic din cele spuse de către fratele lui Nicomachos.

Ieșind de la rege, Philotas îi spuse lui Cebalinos că n-a comunicat nimic regelui, deoarece nu găsise încă momentul potrivit pentru aceasta, dar că a doua zi îi va relata totul în întregime.

A doua zi Philotas îi dădu același răspuns, amînînd totul cu încă o zi. Lui Cebalinos i se păru nefirească purtarea lui Philotas și convins că nu trebuie să i se mai adreseze acestuia, dezvălui totul tînărului nobil Metron, mai-marele depozitului de arme. Acesta îl înștiință fără zăbavă pe Alexandru — care tocmai se îmbăia — de ceea ce se urzea împotriva lui.

Surprins și îndurerat de cele ce auzea, Alexandru porunci ca Dymnos să fie arestat, iar Cebalinos și Philotas să fie aduși înaintea sa. După ce mărturisi totul Dymnos

se sinucise, iar Philotas, fără să-și dezvăluie în vreun chip oarecare tulburarea, răspunse regelui că nu i-a adus la cunoștință cele spuse de Cebalinos, deoarece acestea provenind de la Nicomachos, un destrăbălat care se complăcea în relații nefirești cu Dymnos, nu păreau a fi vrednice de crezare.

A doua zi Alexandru porunci ca armata să fie adunată pentru a lua cunoștință și a judeca cele întîmplate. Luară cuvîntul mai întîi martorii acuzării: Nicomachos, Cebalinos și apoi Metron; apoi fu adus cadavrul lui Dymnos ca o confirmare a mărturiei lor.

Alexandru îndurerat, părînd asemenea unei statui a durerii — după cum afirmă Quintus Curtius Rufus — luînd cuvîntul demască pe șeful conspirației: pe Philotas. Multe și felurite argumente a adus Alexandru împotrivă-i.

„Ce poate oare, soldați, mai bine dovedi intențiile criminale ale lui Philotas, decît faptul că nu mi-a adus nimic la cunoștință din cele aflate în două rînduri de la Cebalinos? Tăinuirea urmărea să dea răgaz oamenilor săi să-și pregătească nestingheriți și fără teamă fărădelegea. Numai lăcomia și deșarta nădejde de domnie l-a îmboldit la toate acestea, dîndu-i curaj la tăinuirea mincinoasă. Dar aceste intenții nesăbuite nu sînt în mintea lui doar de puțină vreme. A fost încurajat de însuși tatăl său, Parmenion, care de mult îl vroia căpitan de oaste în locul meu. Nu scrisese el însuși o scrisoare adresată fiilor săi Philotas și Nicanor în care în mod tăinuit le făcea aluzie la ceea ce trebuiau ei să aștepte de la destin? N-a fost tot el acela care în lupta de la Gaugamela mi-a dat sfat greșit spre a-mi îngreuna biruința? Iar Philotas la rîndul său n-a fost odinioară complicele vărului meu Amyntas, care urzise împotriva mea un complot în Macedonia? Tot Philotas a fost acela care și-a dat în căsătorie pe sora sa lui Attalus, un alt dușman de moarte al meu, iar în Egipt și-a destăinuit gîndurile sale scelerate frumoasei curtezane Antigona, căreia la beție îi spunea adesea că sînt doar un copil care mă bucur pe nedrept de o faimă de care numai el, Philotas, și tatăl său Parmenion m-au învrednicit. Tot în Egipt a luat el în derîdere oracolul pe care mi l-a rostit Ammon-Ra,

libianul, spunîndu-mi că deplînge pe oamenii care au în fruntea lor un stăpîn ce purcede din zei.

Cu toate acestea n-am purtat nici pică, nici ură Philotas și nici tatălui său. Dimpotrivă, i-am cinstit cu misiuni de încredere și ranguri importante: lui Philotas i-am dat comanda cavaleriei mele de elită, iar lui Parmenion oști îndestulătoare ca să aibă în grijă satrapia Mediei, spre a păzi drumurile ce ne leagă de patrie și bogățiile regilor perși de odinioară. Am crezut în ei, dar tocmai unde vedeam un sprijin, tocmai acolo am dat de primejdie. Rămîne acum în puterea voastră, soldați, să chibzuiți și să hotărîți"[1].

Fu adus Philotas în lanțuri și îmbrăcat într-o manta veche. La început el a încercat să se dezvinovățească deși toate depozițiile martorilor erau împotriva lui. Pînă la urmă, probabil constrîns prin torturi[2], Philotas făcu destăinuiri complete: era adevărat că tatăl său îi vorbise de asasinarea lui Alexandru, dar că amînară punerea în aplicare a faptei numai după omorîrea lui Darius, căci altfel n-ar fi tras foloase decît perșii; de asemenea era adevărat că el, Philotas, grăbise ducerea la îndeplinire a planului comun, dar o făcuse fără știrea tatălui său, temîndu-se de vîrsta înaintată a acestuia.

Urmă apoi executarea lui Philotas și a complicilor săi care au fost uciși, potrivit obiceiului macedonean, cu pietre și suliți.

Stabilită totodată și vina lui Parmenion, Alexandru ordonă să fie executat și acesta înainte ca știrea procesului fiului său să-i ajungă la cunoștință; regele macedonean se temea probabil fie de o răzbunare din partea lui Parmenion, fie de izbucnirea unei răzvrătiri condusă de bătrînul general. De aceea Alexandru chemă la sine pe Polydamas, căruia, dîndu-i doi însoțitori arabi, îi ordonă ca, depășind iuțeala zvonurilor, să ajungă la Ecbatana, unde se afla Parmenion, și să-l ucidă pe loc. În unsprezece zile, călărind pe cămile și străbătînd locuri pustii, mesagerii

[1] Prelucrare liberă după datele lui Q. Curtius Rufus, VI, 9 și Plutarh, *Alexandru*, XLVIII—XLIX.

[2] Flavius Arrianus (III, 26) nu amintește de folosirea torturei, ci numai Q. Curtius Rufus (VI, 11) și Plutarh, *Alexandru*, XLVIII—XLIX.

lui Alexandru sosiră la destinație, unde își îndepliniră prompt și cu fidelitate trista lor misiune.

Se pare că executarea celor osîndiți de Alexandru n-a rămas fără efect asupra unei părți din armata macedoneană care, deși nu i-a arătat nemulțumirea în mod ostentativ, a lăsat totuși să i se înțeleagă mîhnirea. De aceea regele macedonean i-a organizat pe toți aceștia într-o unitate separată pentru a-i despărți de restul trupelor și a le feri de orice influență pe care cei dintîi ar fi putut-o avea asupra lor.

Acest eveniment a fost studiat în amănunt, analizat cu atenție, aprofundat și comentat în chip diferit de istoricii posteriori.

Stabilirea exactă a faptelor este prima sarcină a istoricului; comentarea acestora revine însă și cititorului nu numai povestitorului.

Precizarea faptelor istorice este adesea dificilă, iar uneori imposibilă. Izvoarele istorice scrise sînt însemnări care niciodată n-au scăpat și nu vor scăpa subiectivismului uman, factor ce dă omului cînd aripi, cînd îi paralizează mersul. La rîndul lor izvoarele nescrise, arheologice, pot fi extrem de utile pentru reconstituirea condițiilor vieții materiale de odinioară, dar rămînd adesea mute în ceea ce privește ideile și sentimentele care au pus în mișcare indivizii sau masele, conducătorii și popoarele.

Așa stînd lucrurile, nu putem jura cu totală încredere în izvoarele scrise a căror final este fie *pro*, fie *contra*. De altfel, o lectură atentă a lor ne indică unele incertitudini și oscilări la același autor și în cadrul aceleiași relatări. Interesele, simpatiile, necesitățile genului literar abordat, asemănările cu fapte din lumea contemporană autorilor etc., etc, pot foarte ușor explica asemenea sinuozități. Pe deasupra tuturor relatărilor, rezultă însă din mersul evenimentelor, a căror consistență apare din izvoare destul de clară, că după marile victorii ale lui Alexandru spiritul de opoziție din anturajul său a început să crească. Poate el s-a ivit încă din vremea primelor divergențe dintre regele macedonean și cel mai apropiat general al său, bătrînul și experimentatul Parmenion. Parmenion sfătuise pe Alexandru să-și făurească mai întîi o puternică flotă

pe mare și apoi să atace pe perși. Alexandru dimpotrivă hotărî să atace pe uscat porturile persane și reușind să le cucerească, distruse în acest chip forța maritimă persană.

În timpul bătăliei de la Granic Parmenion avu alte păreri strategice decît Alexandru, dar se dovediră mai bune cele ale regelui, iar mai tîrziu acesta respinse propunerile de pace ale lui Darius cu toată opinia potrivnică a lui Parmenion. Și cele ce au urmat, au dat cîștig de cauză tot lui Alexandru. E greu de spus dacă sfaturile lui Parmenion porneau din aprecierea eronată a realităților sau din reaua sa credință.

Cu toate acestea Alexandru a continuat, ca și mai nainte, să aibă aceeași încredere în Parmenion și fiul său Philotas, încredințîndu-le sarcini și comenzi ostășești de mare importanță.

După moartea lui Darius opoziția a continuat și mai mult să crească. Ceea ce îngrijora pe unii din anturajul lui Alexandru — pe lîngă greutățile campaniilor în continuă desfășurare — era intenția acestuia de a făuri un stat mondial pe noi baze politice, în egală măsură elenice și persane, occidentale și orientale. Alexandru era conștient că statul pe care-l visa nu se putea ridica pe temelii statornice dacă autohtonii ar fi fost lăsați la discreția învingătorului. Spiritul analitic asiatic uneori contemplativ pînă la pasivitate, alteori neîncrezător pînă la încăpățînare, mistic aproape întotdeauna, nu putea fi îndepărtat de la noua construcție socială ci, dimpotrivă, trebuia să se îmbine, în interesul noului stat, cu forța spiritului sintetic grec, raționalist, comprehensiv și adesea optimist. Diferența dintre „barbari“ și greci era sortită dispariției în noua structură socială, care însă, ca și mai nainte, avea să se întemeieze pe producția maselor de sclavi.

Iată de ce Alexandru era convins, și pe drept cuvînt, că elementul autohton — care de altfel după înfrîngerea lui Darius se arătase supus — trebuia cu orice preț atras la noua politică macedoneană. Este ceea ce de altfel vor face în unele situații și marii maeștri ai politicii, care au fost romanii — *parcere subiectis et debellare superbos* [1].

---

[1] Versurile din Vergilius, *Eneida*, VI, 853 : Cruță pe cei umiliți și doboară pe cei îndărătnici.

Alexandru trebuia să fie regele tuturor : al grecilor ca și al perșilor, al învingătorilor ca și al învinșilor. De aceea regele macedonean a încredințat multor autohtoni sarcini de răspundere și încredere în noua organizare statală, și dublîndu-i adesea, mai ales pentru treburile ostășești, cu macedoneni, a impregnat noului ruaj administrativ o trăsătură cosmopolită. De aici și grija pentru credințele, obiceiurile și datinile autohtonilor, pe care marele general le respecta cu fidelitate și înțelegere ; de aici și imitarea uneori a modei persane în ținuta și manierele sale proprii.

Apropiindu-se de obiceiurile persane Alexandru urmărea totodată să-i învețe și pe perși felul de a fi al macedonenilor, deoarece — așa cum am văzut — noua formă statală trebuia să se bizuie pe o rodnică simbioză macedo-persană. De aceea porunci să fie aleși treizeci de mii de copii pe care crescîndu-i în armata macedoneană i-a învățat grecește, obișnuindu-i cu traiul macedonean.

Legătura cu perșii o ținea prin prietenul său Hefaistion, care se îmbrăca după moda persană, imitînd pe Alexandru, iar cu grecii o ținea prin alt amic al său, prin Crateros, care nu-și părăsi portul patriei sale. Și pe cel dintîi — spune Plutarh — îl iubea foarte, iar pe cel de al doilea îl stima. Conștient și dîndu-și seama că pentru a realiza în viitor această unificare nu se putea dispensa de nici unul, Alexandru repeta adesea că „Hefaistion iubește pe Alexandru, iar Crateros pe rege“. Și în aceste cuvinte era un întreg crez politic : fără adeziunea băștinașilor un imperiu macedonean nu putea exista.

Nu toți cei apropiați însă marelui general îi împărtășeau opiniile. Parmenion și Philotas erau printre aceștia. Ei erau partizanii ideii, retrograde chiar pentru acea vreme, că învinșii n-au dreptul de a supraviețui. *Adversus hostem aeterna auctoritas.* [1] Ei se așteptau ca după biruință să devină despoți și, folosindu-se de bogățiile cucerite, să le folosească în sensul epicureic al termenului. Semnul de egalitate pe care Alexandru îl punea între biruitori și biruiți risipea însă iluziile celor care cereau ca arbitrarul satrapi-

---

[1] Dispoziție dintr-o veche lege romană folosită uneori pentru a desemna puterea discreționară a învingătorului față de cei învinși.

lor să fie înlocuit cu cel al lăncii învingătoare asupra „barbarilor".

Acest curent opoziționist va continua să se manifeste — așa cum vom vedea — și mai tîrziu. Cu toate acestea cei mai mulți înțelegeau lucrurile, cum le înțelegea și regele macedonean. Încetul cu încetul și ostașul de rînd și generalul aveau să se integreze în noul organism politic a cărui direcție Alexandru o intuise cu perspicacitatea și certitudinea marilor genii.

XXVI SPRE MUNȚII HINDUCUȘ

După ce a potolit spiritele în armată și după ce a mai făcut și unele schimbări în organizarea oștirii, Alexandru se îndreptă spre țara ariaspilor [1] care locuiau probabil în ținutul așezat între satrapiile Drangianei și Arachosia. Ei se numeau și evergeți, adică binefăcători, deoarece ajutaseră pe Cirus în expediția acestuia contra sciților, pe cînd se afla în primejdie într-un ținut pustiu.

Aci în mijlocul acestor triburi de agricultori harnici și liniștiți, Alexandru zăbovi cîtăva vreme, chezășuindu-le, drept răsplată a bunei primiri ce i-o făcuseră, libertatea, stăpînirea pămînturilor precum și legile lor proprii, care, după spusele istoricului Arrianus, nu erau cu nimic inferioare codurilor polisurilor grecești.

Tot atît de bine îl primiră și triburile gadrosienilor din sud, iar cele de arachosieni, a căror țară se învecina spre răsărit cu ținutul muntos al văii Indului, i se supuseră de bună voie.

În acest timp regele macedonean află că arienii, instigați din nou de Satibarzanes, luară armele împotriva macedonenilor. Ca de obicei, Alexandru se hotărî să intervină cu cea mai mare repeziciune și trimise împotriva lor vreo șase mii de pedestrași și vreo șase sute de călăreți sub comanda persului Artabazos și a grecilor Erigyos și Caranos.

[1] Numiți și arimaspi. Așezările lor se întindeau pe malurile rîului Etymandros (azi Hilmed).

După o luptă grea arienii au fost învinși, iar Satibarzanes căzu ucis de sulița lui Erigyos.

Fără să aștepte rezultatul luptei, Alexandru porni mai departe spre miazănoapte-răsărit, pătrunzînd în țara paropamisazilor [1]. Regiunea era săracă și pe la mijlocul lunei noiembrie a anului 330 î.e.n. cînd regele macedonean ajunse acolo, era un frig năprasnic, iar zăpada ce căzuse era groasă și înțepenită de ger. La aceasta se adăuga lipsa de merinde. Mulți ostași au pierit de frig, alții de foame. Refăcîndu-și forțele cu ceea ce găsiră în colibele paropamisazilor, care atunci pentru prima oară văzură străini înarmați pătrunzînd în așezările lor, soldații macedoneni îmbărbătați de Alexandru, mereu prezent printre ei, putură să-și continue înaintarea. Oastea ajunse apoi la munții Hinducuș [2] unde, din porunca lui Alexandru, puseră temelia unei cetăți cu numele Alexandria [3], în care au fost colonizați, pe lîngă băștinași, și o parte din soldații macedoneni care nu mai erau apți, fie din cauza vîrstei, fie a epuizării, să-și continue îndatoririle ostășești. Aici își stabili regele macedonean tabăra sa de iarnă.

În primăvara anului 329 î.e.n. ostașii lui Alexandru părăsind tabăra, trecură, îndurînd mari greutăți și lipsuri, munții Hinducuș prin trecătoarea înaltă a văii Kabulului. După un marș care în multe privințe anticipează trecerea Alpilor de către marele Hanibal, Alexandru ajunse, în fruntea armatei sale, în Bactriana, satrapia în care era stăpîn Bessos cu titlu de Mare Rege al perșilor.

XXVII PRINDEREA LUI BESSOS

Aflînd de înaintarea rapidă a regelui macedonean, Bessos porunci ca toată regiunea de la poalele munților Hinducuș să fie pustiită, nădăjduind că trupele macedonene sau vor face calea întoarsă, sau vor putea fi cu ușurință biruite

[1] Teritoriul lor se întindea la poalele munților Paropamissos (azi Hinducuș) care despart India de Bactriana. Azi acest teritoriu corespunde Kabulistanului.

[2] Istoricii Arrianus și Curtius Rufus numesc din eroare acești munți, munții Caucaz.

[3] Lîngă actuala așezare Ciariciar.

din lipsa de merinde. Lipsindu-le proviziile ostașii se hrăneau cu buruieni, cu pești din rîuri sau cîteodată tăiau vitele care le transportau poverile. Sfidînd lipsurile și greutățile pricinuite de zăpezi, oastea lui Alexandru, mărșăluind aproape fără oprire, ajunse în capitala Bactrianei, Bactra, pe care o ocupă fără nici o împotrivire, căci Bessos, înspăimîntat de marșul rapid al lui Alexandru, se retrase în grabă în fruntea unei părți din trupele de pedestrași, deoarece călăreții îl părăsiră, dincolo de fluviul Oxos.[1] După ce trecu fluviul, dădu foc vaselor pe care le folosi și urmat de oamenii săi de încredere, Spitamenes și Oxiartes, se îndreptă spre orașul Nautaca[2] din Sogdiana, ultima satrapie nordică a Persiei.

La Bactra sosiră din urmă și trupele conduse de Artabazos, Erigyos și Caranos, care adunase lui Alexandru vestea biruinței asupra arienilor și a morții conducătorului lor Satibarzanes.

În regiunea bogată a Bactrianei, patria lui Zaratustra — marele reformator al religiei iraniene — Alexandru zăbovi numai cît i-a fost necesar pentru refacerea trupelor istovite. După ce lăsă o garnizoană înarmată în cetatea Aornos[3] în frunte cu Archelaos, iar pe persul Artabazos, ca satrap al Bactrianei, marele general se îndreptă spre fluviul Oxos, pe urmele lui Bessos.

Străbătînd în grabă pustiul ce desparte regiunea rodnică a Bactrianei de Oxos, Alexandru ajunse la țărmul acestui mare fluviu cu ape repezi și adînci.

Trecerea fluviului ridica însă probleme dificile. De vase nu dispunea, iar ridicarea unui pod nu era cu putință din două motive: lemnul de construcție lipsind în apropiere, ar fi trebuit să fie adus din alte părți, ceea ce ar fi reclamat mari și îndelungate eforturi, iar malurile fiind povîrnite și albia plină de nisip moale, orice încercare de fixare a pilonilor de sprijin era sortită insuccesului. De aceea Alexandru porunci să se strîngă toate pieile de cort

[1] Azi fluviul Amu-Daria din Tadjikistan.
[2] Oraș neidentificat, la sud de Maracanda.
[3] Localitate neidentificată, deosebită de cetatea cu același nume din India.

și să fie umplute cu paie uscate, apoi le cusu spre a nu îngădui pătrunderea apei. După aceea legă între ele aceste saltele uriașe, le aruncă pe apă, iar deasupra lor puse grinzi de lemn și scînduri. Pe acest pod plutitor Alexandru își trecu întreaga sa oștire peste fluviu în cinci zile, și apoi își continuă drumul spre Nautaca.

În acest timp însă lucrurile luară o întorsătură favorabilă lui Alexandru. Spitamenes, unul din intimii lui Bessos înfricoșat de campania lui Alexandru și temîndu-se de ceea ce-l aștepta, se hotărî să-l trădeze pe generalul fugar, spre a-și cîștiga clemența regelui macedonean. El reuși să mai cîștige și alte persoane de vază din anturajul lui Bessos de partea sa, pe Dataphernes, Catanes și Oxyartes. Conjurații luară prizonier pe „regele Artaxerxes al IV-lea", cum se intitula Bessos, și trimiseră vorbă lui Alexandru că sînt gata să i-l predea la locul pe care-l va stabili el.

Avînd îndoieli asupra propunerii, regele Macedoniei trimise pentru a parlamenta cu Spitamenes pe Ptolemeu, fiul lui Lagos, însoțit de trupe suficiente pentru a rezista la un eventual atac neprevăzut. După patru zile de marș ostașii lui Ptolemeu ajunseră acolo unde cu o zi înainte făcură popas Spitamenes și cu ceilalți conjurați. Aici Ptolemeu a fost informat că intenția acestora de-al preda pe Bessos nu era chiar așa de sigură și de aceea generalul macedonean ordonă ca trupele să înainteze gata de luptă. În scurtă vreme ei ajunseră într-un sat unde îl aflară însă pe Bessos, înconjurat de un mic număr de ostași. Jenîndu-se să-l predea chiar ei pe Bessos trimisului lui Alexandru, conjurații preferară această soluție.

După ce puse mîna pe Bessos, Ptolemeu trimise de îndată o ștafetă la Alexandru ca să întrebe ce să facă cu cel ce se intitulase Marele Rege al Perșilor. Regele macedonean îi răspunse că vrea ca Bessos, gol și legat cu un lanț de gît, să stea pe partea dreaptă a drumului pe unde avea să treacă el și trupele sale. Porunca fu executată. Bătut cu vergile și schingiuit, Bessos a fost apoi trimis înapoi la Bactriana, de unde, mai tîrziu, ucigașul lui Darius avea să fie trimis pentru a fi executat la Ecbatana.

La Nautaca, Alexandru luă de la localnici un mare număr de cai, pentru refacerea efectivului cavaleriei sale, care suferise mult în urma marșurilor lungi și grele de pînă atunci și apoi porni mai departe spre Maracanda [1], reședința regilor din Sogdiana.

XXVIII BĂȘTINAȘII DIN SOGDIANA SE RĂSCOALĂ

De la Maracanda regele macedonean se îndreptă către nord-est, spre fluviul Iaxartes [2], pe care locuitorii riverani îl numeau „marele fluviu". Drumul trecea prin strîmtorile unor munți înalți și prăpăstioși locuiți de triburi sălbatice. Acestea — în număr de vreo 30 000 de oameni, se pare — atacară pe ostașii macedoneni trimiși după nutreț pentru animale, în parte omorîndu-i, în parte luîndu-i prizonieri. Alexandru îi atacă imediat, dar lupta a fost grea deoarece vrăjmașii ocupau poziții bune și bine apărate, iar pe deasupra erau și mai meșteri în aruncarea sulițelor și a pietrelor. Faptul îi îndîrji și mai mult pe macedoneni care reușiră pînă la urmă să ocupe pozițiile atacatorilor, pe care-i omorîră cu armele sau îi aruncară în prăpăstiile munților. Numai vreo opt mii au scăpat cu viață.

După ce trecu defileul, Alexandru își așeză tabăra la poalele munților în regiunea unde fluviul Iaxartes cotește, schimbîndu-și brusc direcția, spre miazănoapte.

Aici au venit să i se supună solii unor triburi de sciți, ce locuiau în regiunile învecinate. Regele macedonean le acceptă supușenia și-i trimise la casele lor însoțiți de oameni de ai săi, în calitate de împuterniciți speciali pentru încheierea unor convenții de pace și prietenie. Se pare însă că împuterniciții lui Alexandru aveau și misiunea de a culege date precise cu privire la felul de trai, la armele și numărul sciților, informații prețioase în eventualitatea unor viitoare ciocniri armate.

---

[1] Azi, după toate probabilitățile, Samarcand în R. S. S. Uzbecă (U.R.S.S.).
[2] Sîr-Daria de azi.

În acest timp însă o puternică răscoală izbucni în spatele armatelor macedonene : în fruntea ei se găsea Spitamenes care nu primise din partea lui Alexandru răsplata la care se aștepta în urma serviciului făcut acestuia prin trădarea lui Bessos. La îndemnurile lui Spitamenes și ai altora din jurul acestuia, Sogdiana și o parte din Bactriana luară armele împotriva cotropitorilor străini. Vestea răscoalei ajunse și la sciții de dincolo de Iaxartes care acum așteptau ca, la prima victorie a sogdienilor, să se arunce și ei asupra macedonenilor. Marea primejdie trebuia înlăturată cît mai repede și cu cele mai eficace mijloace.

Alexandru află că nuclee puternice de rezistență și eventual de atac se creau în șapte cetăți întărite din Sogdiana. El se îndreptă în grabă spre Gaza, cea mai apropiată dintre ele, iar pe Crateros îl trimise spre Cyropolis [1], cea mai mare și mai însemnată între toate aceste așezări.

Ajuns la Gaza, Alexandru dădu imediat ordin ca cetatea să fie luată cu asalt. O ploaie de pietre și săgeți se revărsă asupra orașului. Ocrotiți în acest chip pedestrașii putură înainta pînă aproape de valurile de apărare, care, fiind scunde, au putut fi repede escaladate de ostași cu ajutorul unor scări mobile. În scurtă vreme macedonenii puseră stăpînire pe cetate. A urmat un măcel cumplit.

În aceeași zi ostașii lui Alexandru luară cu asalt o a doua așezare fortificată sogdiană, iar în ziua următoare cuceriră, de la primul asalt, pe a treia.

În acest timp locuitorii din alte două cetăți vecine văzînd soarta celor dintîi, se hotărîră să fugă. Dar Alexandru nu le dădu răgazul de care aveau nevoie pentru aceasta, trimițînd împotriva lor cavaleria. Călăreții blocară drumurile și reușiră să cadă asupra celor ce încercau să fugă ; cei mai mulți fură uciși, iar restul luați robi. Cetățile fură dărîmate pînă la temelii.

Fără a pierde timpul Alexandru se îndreptă în grabă cu trupele spre cetatea Cyropolis, în fața căreia se aflau trupele sale trimise acolo sub comanda lui Crateros. Deși regele macedonean voise să cruțe cetatea — căci fusese

---

[1] Așezare întemeiată de regele Cyrus.

întemeiată de marele rege pers Cyrus, a cărui memorie o respecta pentru măreţia lui sufletească şi pentru faptele sale strălucite — totuşi a fost silit, datorită rezistenţei opuse de locuitori, s-o asedieze şi s-o ia prin luptă.

Apărată de 15 000 de ostaşi foarte viteji şi pricepuţi, cetatea rezistă cu succes atacului macedonean. În timpul atacului Alexandru observă însă că apele rîului care străbătea cetatea secaseră şi că locul din zidul de apărare pe unde acestea intrau în oraş era destul de mare pentru a îngădui unui om să se strecoare înăuntrul fortificaţiilor. Profitînd de faptul că locuitorii Cyropolisului erau cu atenţia îndreptată spre locurile unde macedonenii atacau cu maşinile lor de război, Alexandru cu garda lui personală se strecură, fără să fie văzut, în oraş prin acea deschizătură.

Apărătorii surprinşi, căci nu se aşteptau la o asemenea stratagemă, se aruncară cu deznădejde asupra gărzii lu Alexandru. Mulţi macedoneni au fost răniţi sau ucişi, printre care şi Crateros. Însuşi Alexandru a fost lovit cu un bolovan care-l vătămă destul de grav la ceafă şi la cap. Dar diversiunea slăbi apărarea zidurilor.

Pînă la urmă macedonenii reuşiră să pătrundă cu toţii în cetate, cîştigînd o strălucită victorie. Jumătate din apărătorii cetăţii au fost omorîţi, iar jumătate luaţi robi.

A şaptea cetate răsculată socotind că orice rezistenţă era zadarnică, nu mai opuse nici o rezistenţă şi se predă regelui macedonean.

În acest timp sosi vestea că Spitamenes asedia garnizoana macedoneană din Maracanda, răzvrătind populaţiile din jur. Alexandru trimise împotriva lui o armată de cîteva mii de oameni, socotind aceste efective suficiente pentru a face faţă necesităţilor momentane.

Zăbovind încă vreo trei săptămîni în acele locuri, Alexandru găsi timpul necesar pentru a ridica pe malul stîng al fluviului Iaxartes un fel de aşezare militară permanentă, căreia îi dădu denumirea de „cea mai îndepărtată Alexandrie"[1]. Aşezarea întărită fu populată cu ostaşi ma-

[1] Alexandria Eschata, lîngă actualul Leninabad (în U.R.S.S.).

cedoneni şi greci care depăşiseră vîrsta serviciului militar, dar pe lîngă aceştia au mai fost aşezaţi aici şi un număr de băştinaşi proveniţi din cetăţile distruse sau din împrejurimi.

XXIX LUPTELE CU SCIŢII

Pe malul drept al fluviului Iaxartes staţionau însă — aşteptînd desfăşurarea în continuare a evenimentelor — o mare mulţime de sciţi călări, care se simţeau ameninţaţi de cuceririle neîntrerupte ale oştirii macedonene. Mai mult chiar, sciţii începură din depărtare să-i ameninţe pe macedoneni, pe care-i numeau tîlhari, amintindu-le că şi arborii ce cresc în voie multă vreme pot fi desrădăcinaţi de furtună într-o singură oră şi că fierul cît e el de tare, rugina tot îl roade pînă la urmă.

Atunci Alexandru hotărî să treacă fluviul şi să-i atace. Înainte de aceasta însă — spun izvoarele istorice — regele macedonean prin prezicătorii săi a vrut să cunoască vrerea zeilor. De două ori prezicătorii au îndeplinit ritualul cuvenit şi de două ori măruntaiele victimelor jertfite au arătat semnele unei primejdii.

Alexandru însă, încrezător ca totdeauna în destinul său şi sfidînd prezicerea nefastă, dădu poruncă să se facă pregătirile pentru trecerea fluviului Iaxartes. Mai întîi maşinele de război catapultară asupra sciţilor, ce roiau călări pe malul opus, săgeţi şi pietre. Apăraţi în acest chip ostaşii macedoneni, folosind plute confecţionate din burdufe de piele umplute cu paie, reuşiră să treacă fluviul cu succes, deşi curentul apei îngreuna plutirea, iar săgeţile sciţilor se dovediră primejdioase. În sunetul trîmbiţelor debarcară mai întîi arcaşii şi prăştiaşii, apoi pedestrimea şi la urmă călăreţii care trecură apele fluviului fie înotînd pe cai, fie trăgîndu-i de căpăstru în urma plutelor.

La început sciţii voiră să-i înconjoare şi să-i nimicească pe macedoneni, dar pe măsură ce plutele acostau la ţărm, numărul acestora creştea şi presiunea macedoneană devenea tot mai puternică. Alexandru îşi făcu planul de

atac ; se hotărî să-i lovească pe sciți din două părți. El porunci ca Balacros cu o parte din trupele de pedestrași și de călăreți să atace dintr-o parte, iar împotriva flancului opus porni el însuși, atacînd în fruntea mai multor escadroane de cavalerie.

Loviți din față, de către apă, și din cele două flancuri, sciții fură prinși ca într-un cleşte. De abia reușiră să se retragă de pe cîmpul de bătaie. Macedonenii îi urmăreau îndeaproape, deși Alexandru nu se refăcuse încă de pe urma rănilor căpătate la atacul Cyropolisului. Urmărirea a fost înverșunată și grea, deoarece căldura soarelui era insuportabilă, iar apa sălcie și murdară a stepei, pe care ostașii trebuiau s-o bea, le provoca acestora pe lîngă dureri, și o slăbire generală. Însuși Alexandru suferi din această cauză. Totuși macedonenii fură biruitori. Și biruința asupra sciților a fost cîștigată tocmai în momentul în care o parte din popoarele Asiei ridicară armele împotriva lor. Această victorie le dovedise că invincibilitatea sciților era doar un mit și că oștirii macedonene nimic și nimeni nu-i putea rezista.

Sciții învinși la prima ciocnire trimiseră soli la Alexandru, cerîndu-i iertare pentru cele petrecute, motivîndu-și acțiunea prin aceea că nu triburile sciților au dorit războiul, ci doar cîțiva șefi mînați de dorința de a prăda și de a jefui. Solii făgăduiră lui Alexandru supunere și ascultare, iar acesta le înapoie toți prizonierii, fără nici un preț de răscumpărare, spre a dovedi — după spusele lui Curtius Rufus — „că s-a măsurat cu ei din vitejie, nu dintr-o pornire de ură". În orice caz, faptul a pricinuit o puternică impresie asupra vitejilor călăreți ai stepelor.

XXX SPITAMENES

Din satrapia Sogdianei sosiră însă vești că răzvrătirea împotriva macedonenilor nu luase încă sfîrșit. Dar garnizoana macedoneană din Maracanda rezistă atacurilor lui Spitamenes și reuși chiar să facă o incursiune împotriva

asediatorilor, pe care-i respinse. Spitamenes aflînd că Alexandru trimisese în ajutorul garnizoanei cîteva mii de ostași, hotărî să se retragă spre reședința regilor Sogdianei. Atunci armata trimisă de Alexandru, în fruntea căreia se găseau încercații săi generali Andromachos, Caranos și Menedemos, porni în urmărirea lui. În fuga sa, Spitamenes trecu prin vecinătatea țării sciților. Macedonenii pătrunseră din nou în țara acestora spre a-i pedepsi pentru ajutorul dat generalului persan răsculat. Și într-adevăr sciții dăduseră 600 de călăreți lui Spitamenes, încurajîndu-l. Potrivit obiceiului lor, cavalerii sciți atacau fulgerător falanga macedoneană, cînd dintr-o parte cînd din alta, hărțuind-o într-o continuă luptă. Cavaleria macedoneană nu putea contraataca cu eficacitate, fiind epuizată din pricina marșurilor forțate și a lipsei de furaje pentru cai. Aceștia erau sleiți de oboseală, pe cînd ai sciților, odihniți, iuți și foarte rezistenți.

În fața acestei situații macedonenii hotărîră să se retragă spre vadul unui rîu din apropiere ale cărui maluri erau împădurite, pentru a se putea apăra mai bine împotriva săgeților aruncate de sciți.

Aici însă apărură divergențe între generalii macedoneni cu privire la locul de staționare a trupelor. Neînțelegîndu-se între ei, comandantul cavaleriei porunci pînă la urmă ca trupele călări să treacă rîul, motivînd că malul opus oferea mijloace mai sigure de apărare. Pedestrașii, crezînd că e vorba de o retragere determinată de vreo primejdie iminentă, se aruncară și ei în valuri, trecînd în dezordine albia rîului.

Observînd toate acestea, oamenii lui Spitamenes îi atacară din toate părțile, fără a le da nici o clipă de răgaz. În zadar macedonenii încercară să opună rezistență pe o mică insulă a rîului ; cuprinși de panică cedară și fură uciși în cea mai mare parte. Scăpară doar patruzeci de călăreți și vreo trei sute de pedestrași.

Încurajat de acest succes Spitamenes, în fruntea cavaleriei de sciți și ai ostașilor săi, se întoarse spre Maracanda pe care o supuse, pentru a doua oară, asediului.

Cînd vestea ajunse la urechile lui Alexandru, acesta porni de îndată cu un corp de oaste de elită către Maracanda, unde, străbătînd fără să se odihnească 266 km, ajunse după trei zile și trei nopți. Auzind de sosirea regelui macedonean, Spitamenes se retrase din nou, în grabă, dar Alexandru ordonă urmărirea fugarului. Acesta continuă să se retragă pînă dincolo de hotarele Sogdianei, de unde începe pustiul atît spre apus cît și spre miazănoapte. Regele Macedoniei renunță la urmărire și, reîntorcîndu-se, trecu prin foc și sabie populația care ajutase pe Spitamenes, omorînd vreo douăsprezece mii de locuitori și distrugîndu-le așezările.

XXXI RĂZVRĂTIREA SE POTOLEȘTE

După această pacificare forțată a Sogdianei, Alexandru, lăsînd acolo o garnizoană de trei mii de oameni, plecă spre Zariaspa în Bactriana, unde rămase pînă la sfîrșitul iernii anului 329/328 î.e.n

La Zariaspa, Alexandru desfășură o vie activitate politică și organizatorică. Tot aici a fost adus și ucigașul lui Darius, Bessos, care fu judecat după obiceiul persan. Acuzarea a fost susținută chiar de regele macedonean. După condamnare, lui Bessos i se tăiară nasul și urechile, fiind apoi trimis la Ecbatana, unde avea să fie executat în fața nobilimii și a demnitarilor medo-perși.

În acest timp sosiră soli din partea sciților ce locuiau la miazănoapte de Marea Neagră. Aceștia veniră însoțind pe solii macedoneni pe care Alexandru, în vara anului 329 î.e.n., îi trimisese, la rîndul său, să ia contact cu triburile scitice din nord. Solii sciților vesteau pe Alexandru că regele lor murise și că urmașul acestuia era gata să i se supună. Pentru a întări adevărul celor spuse, solii îi aduceau daruri scumpe și propunerea ca regele macedonean să ia în căsătorie pe fata regelui scit. Alexandru, fără a primi propunerea de căsătorie, îi asigură pe solii sciților de bunele sale sentimente și-i încărcă la rîndul său cu daruri. Pentru moment sciții se arătară mulțumiți.

Tot atunci veni la curtea lui Alexandru regele chorasmienilor [1], Pharasmanes, însoțit de o mie cinci sute de călăreți, pentru a-și arăta bunele sale sentimente și intenții față de regele macedonean. Ba mai mult, el își oferea ajutorul militar în cazul în care Alexandru ar fi vrut să pornească război împotriva triburilor din vecinătatea Pontului Euxin. [2]

Mulțumind lui Pharasmanes, Alexandru încheie cu el un tratat de amiciție, spunîndu-i însă că expediția spre miazănoapte o amînă pentru mai tîrziu, căci deocamdată plănuiește cucerirea Indiei, care avea să-i aducă stăpînirea întregii Asii și consolidarea pe veci a cuceririlor făcute.

Intenția lui Alexandru, dezvăluită cu această ocazie pentru prima dată oficial, de a porni către India, a trebuit însă să fie amînată, căci populația Sogdianei se răzvrătise din nou.

Garnizoana macedoneană de acolo, alcătuită din cîteva mii de oameni, nu putea face față situației. După ce primi ajutoare din părțile apusene ale imperiului, Alexandru porni din Zariaspa, în primăvara anului 328, împotriva Sogdianei răsculate. Nu sînt date amănunțite cu privire la această campanie, dar în scurtă vreme răsculații au fost potoliți, unii capitulînd, iar alții căzînd în luptă inegală cu macedonenii.

După biruință Alexandru luă unele măsuri spre a îmblînzi populația rămasă fără hrană și adăpost. Cu această ocazie regele macedonean ridică noi orașe în Sogdiana, pe care le colonizǎ cu autohtoni și probabil cu veterani de ai săi.

Cu toate aceste măsuri primejdia din partea lui Spitamenes, care se refugiase la sciți, nu trecuse. De aceea regele trimise un corp de oaste cu misiunea de a-l prinde pe răzvrătit înainte de a încerca o nouă răscoală împotriva macedonenilor.

---

[1] Populație ce locuia pe cursul inferior al fluviului Oxos (azi Amu-Daria).
[2] Marea Neagră.

XXXII OMORÎREA LUI CLEITOS

După ce luă aceste măsuri, Alexandru se întoarse în capitala Sogdianei, Maracanda.

Aici avea să aibă loc o întîmplare grăitoare pentru ilustrarea spiritului de opoziție care — așa cum am mai văzut — își făcuse loc mai de mult împotriva politicii — de mulți neînțeleasă — pe care o ducea Alexandru. Este vorba de „cazul“ Cleitos.

Se povestește că aducîndu-i-se lui Alexandru cu ocazia unei sărbători religioase niște mere frumoase, acesta chemă pe bunul său prieten Cleitos să-i dea și lui cîteva. Cînd primi invitația regelui, Cleitos tocmai aducea sacrificii zeilor și, grăbindu-se să răspundă chemării lui, nu putu sacrifica toate animalele pregătite ; dintre acestea trei, care rămăseseră în viață, îl însoțiră pînă la Alexandru. Tălmăcindu-i-se semnul ca o prevestire rea, Alexandru porunci lui Cleitos să facă un nou sacrificiu de ispășire.

Fără a se grăbi la sacrificiu, Cleitos s-a dus să ia masa cu ceilalți generali, unde se afla și Alexandru. Înfierbîntîndu-se din pricina băuturii, Alexandru, plin de vanitate și mîndrie, începu să-și laude faptele de arme, micșorîndu-le totodată pe cele ale tatălui său. Cei vîrstnici n-au primit cu plăcere atitudinea lui Alexandru, iar Cleitos, și el înfierbîntat de băutură, îi reproșă chiar că s-a lepădat de tatăl său, lăsîndu-se să fie numit, în Egipt, fiul lui Ammon-Ra. Și la această învinuire mai adăugă altele, printre care și omorîrea lui Parmenion.

Cei din jurul lui Cleitos încercară, mai cu buna, mai cu amenințări, să-l ridice de la masă, dar el, împotrivindu-se, spuse :

„Cu prețul vieții mele am apărat pe rege, dar acum văd că amintirea acestui fapt nu-i face plăcere !“

Înfuriat peste măsură, Alexandru luă sulița unui ostaș din gardă și încercă să-și lovească prietenul, dar generalii Perdiccas și Ptolemeu interveniră la timp și, căzînd în genunchi în fața regelui, cerură să dea un răgaz supărării pînă a doua zi. Zadarnic însă. Neînduplecat, luă din nou lancea unui ostaș și așezîndu-se în pragul ușii pe unde

plecau cei ce luaseră parte la ospăț, așteptă pînă ce apăru Cleitos, pe care-l străpunse. Acesta căzu imediat și muri.

Toți cei de față rămaseră înmărmuriți. În fața corpului neînsuflețit al prietenului său, și Alexandru fu cuprins de remușcări. El scoase lancea din trupul lui Cleitos și o îndreptă spre sine. Soldații din gardă însă interveniră și, luîndu-i lancea, îl duseră în cortul său. Toată noaptea a plîns năvalnicul rege smulgîndu-și părul și zgîriindu-și fața cu unghiile. A doua zi prietenii săi interveniră și încercară să-l scoată din starea în care se afla. Mulți dintre ei și mai ales Anaxarhos din Abdera îl încredințară că fapta, hotărîtă mai înainte de Zeus, nu era ceva de care să se teamă.

„Oare se cade ca tu Alexandre, fala întregii lumi, să stai culcat la pămînt și plîngînd ca un sclav să te temi de o părere omenească deșartă ? Oare nu știi tu că Zeus însuși are lîngă dînsul și Legea și Dreptatea, pentru ca tot ce face el să fie și drept și legiuit ?“

XXXIII PACIFICAREA

În timp ce toate acestea se petreceau la Maracanda, Spitamenes, după ce-și strînse noi ajutoare de la sciții masageți[1], pătrunse cu trupele în Bactriana, unde atacă o mică trupă macedoneană care era de pază în imediata apropiere a frontierei. Comandantul a fost făcut prizonier, iar soldații au fost omorîți. Încurajat de acest succes, Spitamenes se îndreptă la început spre Zariaspa, dar, de teamă, renunță la plan și porni cu oștile spre locurile de unde venise.

În Zariaspa fuseseră lăsați de către Alexandru mulți ostași răniți și bolnavi, care acum se însănătoșiră. Auzind de intențiile lui Spitamenes, aceștia se constituiră îndată în unități de luptă și, împreună cu o parte din garnizoana cetății, porniră pe urmele acestuia. Atacați pe neașteptate,

[1] Populație scitică ce locuia pe fluviul Iaxartes (azi Sîr-Daria din Kazahstan).

sciţii suferiră mari pierderi omeneşti, iar prăzile pe care le duceau cu ei fură luate de urmăritori.

Dar pe cînd macedonii se reîntorceau fără grijă spre Zariaspa, sciţii lui Spitamenes îi atacară din spate, omorîră mulţi dintre ei, fiind gata să pună mînă chiar pe Zariaspa. Cînd însă auziră că generalul Crateros se pregătea să pornească împotriva lor, făcură îndată cale întoarsă spre pustiurile de apus, de unde veniră.

Crateros îi ajunse însă din urmă în apropierea pustiului, reuşind cu greu să cîştige biruinţa. Spitamenes se refugie încă o dată în pustiu.

Împrejurarea fiind adusă la cunoştinţa lui Alexandru, acesta porni de la Maracanda spre Xenippa [1], localitate aşezată lîngă hotarul dintre Sogdiana şi Sciţia, unde se statorniciseră mulţi locuitori refugiaţi din Bactriana, care refuzară să se supună macedonenilor. Bactrienii, nefiind ajutaţi de localnici, temători să nu fie pedepsiţi de Alexandru în cazul unui eventual sprijin, se supuseră, dar numai după ce fuseseră învinşi într-o luptă dificilă pentru macedoneni.

De aici regele se îndreptă spre cetatea lui Sisimithres, fortificată pe o stîncă. Pregătirile de asalt erau mult îngreunate datorită poziţiei cetăţii ; dar ele deveniră inutile, deoarece cetatea se predă fără luptă.

În acest timp Spitamenes îşi mai încercă o dată norocul în Sogdiana. În fruntea a trei mii de călăraşi sciţi şi a unităţilor de sogdieni şi bastrieni, ce-i rămaseră încă credincioşi, Spitamenes trecu hotarul ce separa ţara sciţilor masageţi de Sogdiana : în cale le ieşi generalul macedonean Coinos cu trupele sale. După o luptă sîngeroasă armatele lui Spitamenes fură înfrînte : sogdienii şi bactrienii se predară, iar Spitamenes cu sciţii se refugiară din nou în pustie. Auzind că Alexandru este gata să-i urmărească şi în deşert, sciţii tăiară capul lui Spitamenes şi-l trimiseră regelui macedonean drept mărturie a bunelor sentimente şi intenţii ce le vor avea faţă de macedoneni.

[1] Localitate neidentificată.

Pieirea lui Spitamenes marca actul final al răzvrătirii din Sogdiana. Pacificarea forţată întreprinsă de Alexandru îşi dădea acum roadele. Oştile macedonene se adunară la Nautaca unde petrecură iarna anului 328/327 î.e.n., în care timp regele macedonean plănuia campania pe care voia s-o întreprindă în India în vara anului 237 î.e.n.

XXXIV „PIATRA" DIN SOGDIANA ŞI „PIATRA" LUI CHORIENE

Cu toate acestea în munţi se mai găseau cîteva fortăreţe în care se retrăseseră unii din băştinaşii ce se opuseseră lui Alexandru.

Prima din aceste fortăreţe era aşa-zisa „Piatra din Sogdiana", unde bactrianul Oxyartes îşi trimisese familia împreună cu mai mulţi nobili sogdieni, partizani de ai săi. Ajuns în faţa fortăreţei, Alexandru înţelese că aceasta va fi greu de cucerit şi că proviziile pe care le aveau la îndemînă cei din cetate erau îndestulătoare pentru un timp foarte îndelungat. Cu toate acestea regele macedonean nu se lăsă bătut, deşi sogdienii din fortăreaţă îl batjocoreau, spunînd că numai cu ostaşi ce ar avea aripi ar putea să le cucerească cetatea.

Alexandru alese dintre ostaşii săi cîteva sute de macedoneni ce erau obişnuiţi să se caţăre pe stînci şi făgăduindu-le mari recompense, le dădu îndrumările necesare pentru escaladare. Cu ajutorul funiilor de in şi a ţintelor, aceştia, datorită curajului şi spiritului lor de sacrificiu, reuşiră să se urce în timpul nopţii pe versantul cel mai abrupt al stîncii pe care se afla cetatea şi care, din acest motiv, nici nu era supravegheat de sogdieni. Vreo treizeci dintre macedoneni îşi găsiră moartea în timpul ascensiunii, dar ceilalţi ajunseră în zori pe vîrful muntelui, de unde, cu ajutorul unor drapele, anunţară pe Alexandru de reuşita încercării. Acesta puse pe crainici să strige duşmanilor că a făcut rost de soldaţi cu aripi, care acum îi ameninţă să le ia cu asalt cetatea.

Speriați, sogdienii, care credeau că numărul ostașilor ce se cățărară era mult mai mare, se predară cu toții regelui macedonean. Printre aceștia se afla și fata lui Oxyartes, pe nume Roxana, de a cărei frumusețe Alexandru fu de îndată cucerit. Curînd avea să-i devină soție, iar Oxyartes, colaborator apropiat.

De aici Alexandru se îndreptă spre altă fortăreață: „Piatra" lui Choriene, așezată în ținutul muntos al fluviului Oxos, între Sogdiana și Bastriana.

Asemenea fortăreței precedente și aceasta se găsea așezată în vîrful unui munte abrupt, ce se ridica semeț dintr-o prăpastie adîncă. Pentru a putea coborî armata în prăpastie, Alexandru porunci să se taie de pe versanți toți brazii, din care să se facă scări. După zile și nopți de muncă grea macedonenii reușiră să ajungă în fundul prăpastiei, unde începură să construiască de îndată platforme înalte de pe care să se poată ataca fortăreața. La început cei din cetate luară în derîdere strădaniile macedonenilor, dar cînd aceștia porniră să arunce cu mașinile de catapultat sulițe și pietre, panica intră în apărători. Aceasta creștea pe măsura în care cei din fortăreață își dădeau seama că sulițele lor nu puteau vătăma pe macedonenii ce se apărau cu niște platoșe mari, foarte rezistente la lovituri.

Speriat de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, Choriene ceru, printr-un crainic, lui Alexandru să-l trimită la el pe Oxyartes cu care să trateze. Ajungînd sus, acesta din urmă îl convinse pe Choriene să se predea, încredințîndu-l că orice rezistență este inutilă. Ceea ce Choriene și făcu, iar Alexandru îi lăsă mai departe și cetatea și ținutul înconjurător în stăpînire.

După toate probabilitățile în aceste părți a avut loc și căsătoria lui Alexandru cu frumoasa Roxana. A fost pe de o parte rodul unor sincere sentimente personale, iar pe de alta expresia unor convingeri politice strîns legate de necesitatea de a întemeia un stat întins și puternic. „El (Alexandru), susținea cu tărie — ne încredințează Q. Curtius Rufus — că dacă perșii s-ar uni cu macedonenii prin căsătorii, imperiul său s-ar consolida și numai așa ar

dispare pe de o parte rușinea învinșilor și pe de alta orgoliul învingătorilor". [1]

Ea anunța, de data aceasta într-un mod ostentativ, intenția marelui general de a pune, în fapt, bazele unei monarhii orientale care să domine și să împace deopotrivă toate popoarele cucerite, sau care pe viitor vor urma să fie cucerite.

XXXV NEMULȚUMIRI LA CURTEA LUI ALEXANDRU

După toate acestea Alexandru se îndreptă spre Bactra, unde aveau să aibă loc cîteva evenimente care dovedeau că spiritul de opoziție dintre Alexandru și aristocrația macedoneană persista, deși în aparențe totul părea că merge bine și fără dificultăți.

Aflat acum în satrapiile orientale ale imperiului pers, Alexandru, continuînd tradițiile Achemenizilor, introduse la curtea sa multe din obiceiurile persane. Printre acestea figura și așa-zisa „proskinesis" (prosternare), adică îngenuncherea în fața regelui.

Aceste măsuri produseră unele nemulțumiri în rîndurile aristocraților macedoneni din jurul lui Alexandru. Ele contraziceau ideea pe care ei o aveau despre regele lor; acesta trebuia în marea campanie a „grecilor" doar să le reprezinte interesele, iar „barbarii" să fie nimiciți, eventual tolerați, dar nicidecum asociați la cîrmuirea treburilor statului. Protagonist al acestui curent era Calistenes, istoriograful oficial al regelui macedonean și totodată nepot și discipol al lui Aristotel. Ca elin și filozof, ca istoric al isprăvilor oștirii macedonene, el nu putea îngădui introducerea obiceiurilor persane și mai ales a prosternării. Să îngenunche „barbarii" înaintea regelui, căci sînt învinși, dar nu macedonenii biruitori! Spiritul liber al Eladei nu putea fi umilit, spunea Calistenes.

Se pare că Alexandru nu a primit cu îngăduință re-

[1] VIII, 4 (trad. C. Gerota — P. H. Popescu Gălășanu), vol. II, Buc., 1970, p. 216.

flexiile lui Calistenes și că a devenit și mai bănuitor după ce a aflat că filozoful tăinuise așa-zisul „complot al pajilor" ce fusese urzit împotriva sa.

După cum se știe, regele Filip luase hotărîrea ca fiii demnitarilor macedoneni să fie trimiși la curtea regelui îndată ce ajungeau la vîrsta adolescenței. Aici ei îngrijau de persoana regelui, ajutîndu-l la treburile mărunte. Printre aceștia se afla și un oarecare Hermolaos, care se arătase a fi un zelos partizan și prieten al filozofului Calistenes și, ca și acesta, se manifesta cu ostilitate față de sinoikismul macedo-persan.

Se povestește că la o vînătoare, un mistreț se năpusti spre Alexandru care, potrivit obiceiului curții, aștepta cu lancea în mînă să-l lovească cel dintîi. Hermolaos grăbindu-se lovi mistrețul înaintea regelui care se mișcase ceva mai încet. Înfuriat, regele porunci ca Hermolaos să fie biciuit și să i se ia calul.

La rîndul său, Hermolaos jură să se răzbune pentru pedeapsa pe care o primise și, împreună cu alți cîțiva paji, hotărî să-l asasineze pe Alexandru în timpul somnului, cînd unul din ei va fi de gardă.

Complotul fu însă descoperit, iar conspiratorii arestați. La judecată ei recunoscură complotul pe care l-a urzit, dar mărturisiră că au fost împinși la acest gest necugetat de către Calistenes. De îndată acesta fu aruncat în închisoare.

Armata întrunită ca for de judecată pronunță sentința de executare a pajilor potrivit obiceiului macedonean. Calistenes fiind elin și nefăcînd parte din armată, n-a putut fi judecat de către ostași. În așteptarea procesului el a rămas multă vreme în închisoare, unde se pare că a și murit. Într-o altă versiune se susține însă că filozoful grec a fost executat în India prin răstignire pe cruce.

Opoziția aristocrației macedonene împotriva lui Alexandru rămase însă circumscrisă numai în această sferă. Ea n-a coborît și în cugetele ostașilor de rînd care, entuziasmați de vitejia lui fără seamăn și de dărnicia pe care o dovedea după orice luptă, îl urmau cu încredere și cu dragoste, pretutindeni unde acesta poruncea.

Soldații, cu care el împărțise pînă acum toate greutățile și bucuriile campaniilor, îi rămîneau tot atît de devotați ca și în prima zi. Cu ei avea să pornească spre țara minunilor, misterelor și a bogățiilor fabuloase: India.

XXXVI — INDIA LA CAPĂTUL LUMII

După cunoștințele geografice ale oamenilor de atunci India era așezată la capătul lumii; dincolo de ea se întindea nesfîrșitul ocean. Cucerirea acestei lumi aparte îl atrăgea pe Alexandru prin faimoasele sale bogății, prin minunatele povești ce se spuneau pe seama acestor tărîmuri și a locuitorilor și mai ales pentru faptul că drumurile de acces spre India fuseseră cîndva departe de regatul lui Darius I, al cărui succesor se socotea. Și pe deasupra, nici un muritor de seamă nu ajunsese pînă în India; numai unor zei ca Dionysos și Hercule le fusese dat, spuneau legendele, să vadă și să cunoască țara misterelor. Un motiv în plus pentru regele macedonean să rîvnească cucerirea ei.

Prudent însă, Alexandru se informase cît îi stătuse în putință despre situația politică din India și aflase de contradicțiile numeroase, ce făceau ca această țară să constituie doar o expresie geografică și nu o unitate politică bine închegată. Arii cuceritori nu se împăcau cu populațiile dravidinene supuse; neînțelegerile și luptele dintre ei căpătaseră un caracter endemic. La aceasta se adăugau contradicțiile încă și mai ascuțite dintre castele indiene, al căror exclusivism și închistare frînau progresul social.

Alexandru mai știa pe deasupra că fără de aliați campania în India avea să întîmpine mari greutăți și de aceea, din vreme, stabilise raporturi de prietenie cu unii din regii indieni, printre care cu Taxiles, al cărui regat se întindea la răsărit de Indus.

Pentru a cuceri India Alexandru făcu mari și minuțioase pregătiri militare. Armata lui se ridica, după unele informații, la 120 000 de ostași, cifră care pare mult exagerată. O bună parte din trupele trimise din Macedonia, sleită

în ultimii ani ai campaniei de rezervele sale umane, fuseseră lăsate drept garnizoane în cetățile cucerite sau colonizate în noile orașe ridicate în marele regat al Persiei. Numărul soldaților macedoneni era deci mai redus față de cel al trupelor recrutate de la popoarele autohtone ale Asiei Mici și în special dintre mezi și perși. Neînsemnat era de asemenea și numărul unităților de mercenari greci și alte neamuri balcanice.

La sfîrșitul primăverii anului 327 î.e.n. Alexandru porni cu oștile sale din Bactriana în direcția Indiei, deschizînd un drum spre o lume peste care negura necunoașterii mai dăinuia încă. Risipind-o, Alexandru va face cunoscut omenirii lucruri noi, asemenea celor pe care Darius le dezvăluise atunci cînd, trecînd Dunărea, pășise în lumea atît de puțin cunoscută a sciților.

XXXVII ÎNCEPUTUL CAMPANIEI. LUPTELE CU ASPASIENII

La zece zile după ce părăsi Bactra, Alexandru, străbătînd munții Hinducuș, ajunse la Alexandria, cetate pe care el o întemeiase cu prilejul primei sale campanii în Bactriana. Aici nu a fost mulțumit de felul cum a găsit orașul și de aceea îi schimbă conducerea, în fruntea căreia puse pe prietenul său Nicanor, ofițer în cavaleria sa de elită. Apoi procedă la o recolonizare a orașului cu elemente indigene din localitățile vecine și cu ostași de ai săi care vădeau a nu mai fi în stare a suporta greutățile viitoarelor campanii.

De aici regele macedonean se îndreptă spre orașul Niceea[1], unde sacrificiile pe care le aduse zeiței Atena aveau să simbolizeze începutul noii sale campanii de cucerire a Indiei. Din acest oraș Alexandru trimise soli la Taxiles și la alți prinți indieni ce domneau în părțile fluviului Indus, cerîndu-le să-i iasă în cale de îndată ce se va apropia cu oastea de ținuturile lor.

[1] În grecește „orașul victoriei", oraș situat pe cursul superior al rîului Cophen.

În apropierea cursului superior al rîului Cophen[1] ce se varsă în fluviul Indus, mulți prinți indieni în frunte cu Taxiles, călări pe elefanți, ieșiră în întîmpinarea lui Alexandru, pe care-l primiră cu mult fast și cu onoruri deosebite. Pe deasupra îi oferiră daruri scumpe și-i făgăduiră toți elefanții de care dispuneau — 25 la număr, spun izvoarele — pentru a-i folosi în viitoarele lupte. La rîndul său Alexandru le mulțumi, promițîndu-le răsplata cuvenită pentru prietenia lor, iar celor care nu făcură act de supunere le promise răzbunarea biruinței pe care în curînd o vor simți asupra lor și a pămîntului pe care-l stăpînesc.

În apropierea rîului Cophen, Alexandru își împărți oștile sale în două : o parte, sub conducerea generalilor Hephaistion și Perdiccas, trebuia să înainteze pe malul drept al rîului, să supună prin orice mijloace pe locuitorii din acele regiuni și să ajungă pînă la Indus. Aici ostașii aveau să construiască peste marele fluviu un pod, pe care armata macedoneană reunită avea să treacă în India propriu-zisă. Sarcina acestei coloane n-a fost grea ; însoțiți și de prinții indieni, ostașii macedoneni înfrînseră slaba rezistență pe care uneori o întîlniră și ajunseră repede la Indus, unde, în așteptarea lui Alexandru, începură construcția podului.

Alexandru cu cealaltă parte a oștirii porni pe țărmul de miazănoapte a rîului Cophen. Drumul era greu deoarece ramificațiile munților Hinducuș înaintau pînă la țărm, iar apele rîului se învolburau adesea în torente vijelioase și repezi.

Împărțirea armatei în două coloane și înaintarea pe cele două maluri ale rîului Cophen era rezultatul unui bine chibzuit plan strategic : atacînd simultan triburile de pe cele două țărmuri, Alexandru împiedica orice încercare de unire a lor în vederea unei rezistențe comune, iar drumul din Persia spre India, odată pacificat, avea să asigure nestingherită legătura dintre oștirea macedoneană și satrapiile persane.

[1] Afluent al fluviului Indus ce străbate Afganistanul și Pakistanul de azi.

În regiunea muntoasă și pustie dintre munții Hinducuș și Indus, Alexandru avea să înfrunte mari greutăți, dar, ca întotdeauna, cu tenacitatea și calitățile sale de ostaș desăvîrșit, știu să le învingă și să iasă biruitor. Nu fără temei contemporanii i-au comparat faptele cu ale legendarului Hercule.

Pornind în marș, Alexandru ajunse în țara triburilor de aspasieni, care se retraseră în cetățile din ținuturile lor muntoase, hotărîți să reziste invadatorilor.

Trecînd peste crestele stîncoase și prăpăstioase ale munților, regele macedonean ajunse la prima lor cetate fortificată. Băștinașii de pe crestele zidurilor trăgeau asupra soldaților nori de săgeți și aruncau pietre. O săgeată străpunse platoșa lui Alexandru, rănindu-l la umăr. Răniți au fost și generalii săi Ptolemeu al lui Lagos și Leonnatos. Din cauză că trupele erau istovite, iar regele rănit, atacul a fost întrerupt în timpul nopții. A doua zi dimineața lupta a fost reluată, aspasienii fiind obligați să părăsească prima centură de apărare a cetății și să se retragă în spatele celui de al doilea zid de protecție.

Deși acest al doilea zid era mai puternic, băștinașii, cu toată vitejia de care dădeau dovadă, nu putură să reziste. Cînd văzură că sînt copleșiți de săgețile macedonenilor și că aceștia se cățărau pe ziduri fără nici o greutate cu ajutorul scărilor mobile, aspasienii fugiră prin porțile care dădeau spre potecile din munți. Unii au putut să scape, mulți au fost însă omorîți, iar cetatea distrusă pînă la temelii.

De aici Alexandru porni spre o altă cetate aspasiană: Andaca. Aceasta se predă însă fără împotrivire. Lăsînd aici o garnizoană sub conducerea lui Crateros, cu misiunea de a cuceri toate cetățile din regiune, Alexandru porni mai departe pe urmele căpeteniei triburilor de aspasieni.

După două zile de marș forțat regele macedonean era în fața cetății în care se refugiase căpetenia triburilor, dar acesta, aflînd de apropierea oștirii dușmane, dădu foc așezării și se retrase în grabă spre munți, folosind potecile ascunse și greu de străbătut ale acestora. Aspasienii pe care macedonenii îi mai aflară în cetate fură uciși. Din cetate Ptolemeu, fiul lui Lagos, observă cum pe o potecă,

pe înălțimi, căpetenia aspasienilor împreună cu trupele sale se retrăgea. Fără a mai sta pe gînduri, el, aruncîndu-se pe cal, în fruntea unui detașament de elită porni pe urmele fugarilor. Ajungînd la poteca ce urca în munți descălecară cu toții și se avîntară în urmărirea indianului. Acesta văzîndu-se urmărit îndeaproape se întoarse cu oamenii ce-l însoțeau și între el și Ptolemeu începu o aprigă luptă. Indianul îl lovi cu o lance în piept, dar lovitura fu parată de platoșa generalului macedonean. Acesta la rîndul său, mai norocos, reuși să-l doboare dintr-o lovitură de lance în coapsă. Aspasienii fugiră la început, dar apoi se întoarseră și se năpustiră cu furie asupra detașamentului macedonean, pe care erau gata a-l pune în derută, dar chiar atunci sosi Alexandru cu grosul trupelor, la locul încăierării. Înfrîngînd pe aspasieni, care fugiră în păduri, Alexandru rămase victorios.

Continuîndu-și marșul regele macedonean ajunse la cetatea Arigaios, pe care o află arsă și părăsită. Găsind-o însă foarte bine așezată, Alexandru porunci să fie reparată și o populă cu autohtoni și cu ostași de ai săi, care, din cauza vîrstei sau a rănilor primite în lupte, nu mai puteau urma campania.

XXXVIII ALTE VICTORII

Intrînd și mai adînc în munți, Alexandru își așeză tabăra la marginea unei păduri. Ostașii săi trimiși după furaje se întoarseră spre seară, aducîndu-i vestea că în apropiere se aflau numeroase oști indiene, judecînd după numărul focurilor pe care ei putuseră să le observe.

Dîndu-și seama de primejdie, Alexandru hotărî să atace imediat, spre a nu da dușmanilor răgaz de pregătire. Lăsînd o mică parte din trupe pentru paza căruțelor și a bagajelor, Alexandru porni cu grosul trupelor sale și cînd ajunse în apropierea dușmanilor, care se odihneau la focuri, hotărî să le atace tabăra din trei părți. După o luptă înverșunată, în care indienii dovediră reale însușiri războinice, Alexandru cîștigă și aici o însemnată victorie. Au fost

făcuţi patruzeci de mii de prizonieri, fură capturate numeroase turme de animale, şi alte multe bogăţii căzură în mîna biruitorilor. Unele izvoare afirmă că numărul vitelor mari ar fi atins cifra de 230.000 de capete şi că pe cele mai mari şi mai frumoase Alexandru hotărî să le trimită pe ogoarele Macedoniei. Dar fără îndoială că cifra este exagerată.

Aici îi sosi vestea că triburile de assaceni, care numărau vreo cîteva zeci de mii de ostaşi, pedestraşi şi călăreţi, se pregăteau să-i reziste. Îndreptîndu-se spre ţinuturile lor, Alexandru străbătu la început regiuni muntoase, stîncoase şi pustii, dar cînd coborî în vale găsi ţinuturi bogate în pomi roditori, vii şi multe aşezări.

Se pare că în acest loc veni la regele macedonean, regele din acele părţi, pe nume Acuphis, însoţit de vreo treizeci de demnitari. Intrînd în cortul lui Alexandru şi văzîndu-l purtînd cu măreţie şi demnitate impunătoarele sale arme de luptă, aceştia căzură la pămînt în semn de respect şi de supunere. Alexandru îi primi cu mărinimie, făgăduindu-le libertatea şi independenţa ţării. Capitala lor, oraşul Nysa [1], pe care legendele timpului o socoteau întemeiată de zeul grec Dionysos, care şi-ar fi întins stăpînirea şi asupra indienilor, rămase neatinsă.

Continuîndu-şi marşul împotriva assacenilor, regele macedonean ajunse la cea mai importantă cetate a lor ce se numea Massaga [2]. Aici căpetenia cetăţii, Assacanos, credea că va putea rezista vreme îndelungată asediului trupelor lui Alexandru. Regele macedonenilor recurse la o stratagemă : el se prefăcu că se retrage, ceea ce dădu curaj indienilor care, bucuroşi, urmărind în dezordine pe macedoneni, se îndepărtară de zidurile cetăţii. Atunci Alexandru ordonă falangii să se reîntoarcă şi să atace cu toate forţele. Surprinşi, indienii suferiră pierderi grele, dar reuşiră să se retragă din nou în fortăreaţă. Alexandru ar fi voit ca odată cu indienii să pătrundă şi trupele lui în cetate. Rănit însă de o săgeată la genunchi nu reuşi să-şi ducă planul la îndeplinire. De aceea, a doua zi Alexandru

[1] Azi Jedelabad (în Pakistan). Aşezare la poalele munţilor Nishadha prin care munţii Hinducuş se continuă cu Himalaia.
[2] Azi Masaka.

porunci să fie aduse maşinile de război cu care reuşi să facă o spărtură în ziduri, dar apărătorii nu îngăduiră trupelor lui să pătrundă în cetate. Nici a treia zi nu avu mai mult noroc. A patra zi lupta continuă şi detaşamentele de elită ale regelui macedonean, folosind o punte volantă, erau gata să escaladeze zidurile, aşa cum procedaseră odinioară la asediul Tyrului. Dar, supraîncărcată, puntea se rupse, iar ostaşii se prăvăliră, loviţi în acelaşi timp de săgeţile trase din turnuri de către apărători.

A cincea zi atacul reîncepu, dar assacenii rezistară fără a se clinti pînă cînd Assacanos, căpetenia lor, lovit mortal de un proiectil aruncat de maşinile macedonene, se prăbuşi. Descurajaţi, băştinaşii trimiseră o solie la Alexandru, căruia îi cerură pace. Regele macedonean primi, cu condiţia ca assacenii să se înroleze sub drapelul macedonean. Nevoind să primească, ei fură ucişi, iar cetatea lor distrusă.

XXXIX MAI PRESUS DECÎT HERCULE

Continuîndu-şi expediţia, trupele lui Alexandru cuceriră încă două cetăţi : Ora [1] şi Bazira [2], pe care, ca şi pe Massaga, regele macedonean le transformă în curînd în puncte fortificate care să asigure spatele oştilor sale aflate în plină înaintare. Dar mulţi băştinaşi din cetăţile cucerite se refugiară pe uriaşa stîncă Aornos [3] care se înălţa cutezător pe unul din cei mai înalţi munţi din acele ţinuturi.

În vechime se spune că nici Hercule nu izbutise să pună stăpînire pe această stîncă şi de atunci ea era socotită ca de necucerit de puterea omului.

Alexandru se hotărî să încerce şi el. Dar mai înainte ocupă fără împotrivire cetatea Peucelaotis [4], aşezată aproape de vărsarea rîului Cophen în fluviul Indus, pre-

[1] Nume grecesc dat unei localităţi indigene.
[2] Azi Bazar.
[3] Azi probabil Pîr-Sar ; localitate deosebită de cetatea cu acelaşi nume din Bactriana.
[4] Azi Peshwar.

cum și alte cîteva așezări mai mici de pe țărmul drept al aceluiași fluviu.

Acum toată regiunea muntoasă de la miazănoapte de Cophen, cu excepția fortăreței Aornos, se afla sub stăpînirea macedoneană. Primind denumirea de India „de dincoace de Indus", noul ținut avea să devină o nouă satrapie a imperiului pe care Alexandru îl creea acum cu sabia.

Regele macedonean își așeză tabăra în apropierea semeței stînci. De altfel și numele ei Aornos[1], pe care i-l dădură macedonenii, însemna locul pe care nici pasărea în zbor nu-l putea atinge. Masivul stîncos se ridica spre cer drept ca un con înconjurat jur-împrejur de prăpăstii abrupte, colțuroase și foarte adînci. Oamenii din partea locului, care veniră să se supună lui Alexandru, îi arătară locurile pe unde totuși ostașii, cățărîndu-se cu grijă, ar fi putut să se ridice spre înălțime. Un detașament de sub conducerea lui Ptolemeu apucă pe o potecă ce urca pieptiș și, fără a fi zăriți de indieni, reuși să se urce pînă la o anumită înălțime pe care o întăriră cu palisade. Aici aprinseră un foc prin care îi semnalau lui Alexandru locul unde se aflau. A doua zi regele macedonean porni chiar el cu un corp de trupe spre vîrf, dar încercarea sa dădu greș. Războinicii băștinași după ce respinseră pe rege, începură să atace și locul pe care Ptolemeu îl fortificase. Acesta doar cu mare greutate reuși să păstreze poziția.

În timpul nopții Alexandru însă aduse lui Ptolemeu la cunoștință că a doua zi va ataca din nou, cățărîndu-se pe un loc apropiat de acela pe care el, Ptolemeu, îl întărise cu palisade. Să aștepte, îi spunea Alexandru, și să păstreze cu cea mai mare grijă fortificațiile cîștigate fără a ceda nici o palmă de stîncă. A doua zi Alexandru cu ai săi reluă ascensiunea. Indienii coborîră puțin din vîrf, pentru a arunca pietre, suliți și proiectile asupra macedonenilor. Ostașii lui Alexandru reușiră însă să ajungă pînă la înălțimea ocupată de Ptolemeu, cu care făcură joncțiunea. Cu forțele unite Alexandru încercă încă un atac, dar atacul eșuă ca și cele anterioare.

[1] Probabil este traducerea greacă a cuvîntului sanscrit *awarna* ce înseamnă o fortăreață pe o creastă.

Atunci Alexandru hotărî să încerce imposibilul. Între poziția pe care o dețineau trupele sale și fortăreața aflată pe înălțime, se întindea o prăpastie îngustă. Alexandru porunci ca ea să fie astupată. Arbori tăiați fură aruncați în prăpastie, apoi stînci; valul astfel construit începu să se înalțe tot mai mult, unind poziția lui Alexandru cu temelia stîncii pe care se ridica fortăreața naturală. Se lucra cu mult sîrg. Alexandru era pretutindeni; dînd tuturor exemplu, el găsea în același timp cîte un cuvînt potrivit pentru ostașii săi, pe care deopotrivă îi lăuda și-i încuraja.

La început indienii își bătură joc de strădaniile ostașilor lui Alexandru; apoi încercară să le îngreuneze munca aruncînd pietre și bușteni asupra lor. Totul era însă zadarnic, căci valul se ridica văzînd cu ochii. După ce fu ridicat cît era nevoie, au fost aduse catapultele care începură să arunce în sus suliți și pietre împotriva apărătorilor fortăreței. Stînca din apropierea acesteia, avînd o înălțime aproape egală, fu cucerită de un grup de ostași în fruntea cărora se afla chiar Alexandru. Înspăimîntați de realizarea macedonenilor, indienii propuseră lui Alexandru să-i predea fortăreața naturală, dacă vor cădea de acord asupra condițiilor de pace. Era însă o stratagemă prin care indienii urmăreau să cîștige timp, pentru ca noaptea să coboare pe celelalte versante, pe poteci ascunse, și să se împrăștie. În aceeași noapte însă, Alexandru cu vreo șapte sute de soldați de elită se cățărară cu ajutorul funiilor — cu care se ajutau unii pe alții — pînă în vîrf, unde apărătorii tocmai se pregăteau de plecare. Mulți băștinași fură omorîți în luptă, iar alții se prăbușiră în prăpastie căutînd să-și afle mîntuirea coborînd în vale pe potecile nesigure ale stîncii.

Astfel reuși Alexandru să pună stăpînire pe inexpugnabila fortăreață naturală pe care nici legendarul Hercule — potrivit credințelor oamenilor de atunci — n-o putuse cuceri. După ce lăsă aici o mică garnizoană, Alexandru, continuîndu-și expediția, ajunse la o altă cetate a assacenilor, Dirta, pe care fratele lui Assacanos, cu o mare armată, o părăsise, la vestea apropierii macedonenilor, îndreptîndu-se

spre răsărit. De teama lui Alexandru oștirea trecu dincolo de fluviul Indus, unde soldații, în plină debandadă, se răzvrătiră împotriva șefului lor ucigîndu-l. Drept mărturie, capul fratelui lui Assacanos fu adus lui Alexandru, care încetă să mai urmărească trupele dezorganizate.

XL CĂPETENIILE INDIENILOR SE SUPUN

Ajuns la țărmul fluviului Indus, Alexandru ordonă să se construiască corăbii — lemn bun de construcție se găsea din belșug — pe care își îmbarcă soldații. Apoi porni pe fluviu în jos pînă ce ajunse la locul unde rîul Cophen se varsă în Indus. Acolo, în primăvara anului 326 î.e.n. făcu joncțiunea cu trupele comandate de Hephaistion și Perdiccas care construiseră, potrivit instrucțiunilor de mai înainte ale lui Alexandru, un pod de vase peste Indus.

Pe malurile fluviului ostașii lui Alexandru, obosiți de atîtea greutăți, suferințe și primejdii se odihniră mai multe zile. Aici sosiră și darurile făgăduite de căpetenia indiană Taxiles : animale, bani și ostași. Cei ce aduseră darurile îi vestiră totodată pe Alexandru că locuitorii regatului lui Taxiles [1] îl așteptau ca pe un prieten adevărat.

Înainte de a ordona ca trupele să treacă fluviul în „țara minunilor și a misterelor", Alexandru organiză, ca de obicei, serbări, întreceri sportive și curse de cai. La urmă se pregătiră jertfe în cinstea zeilor ocrotitori. Semnele arătau că trecerea putea fi începută : zeii erau prielnici.

Parte din oaste trecu fluviul Indus pe podul de vase făcut de Hephaistion și Perdiccas, parte, folosind plutele și corăbiile ce fuseseră construite din buștenii pădurilor uriașe din împrejurimi.

Dincolo de fluviu îi ieși în cale maharadjahul Taxiles în fruntea armatei sale ; el se închină în semn de supunere

[1] Capitala regatului lui Taxiles se afla pe locul unde azi se ridică Rawalpindi în Pakistan, între fluviile Indus și Hydaspes.

și prietenie. Apoi Alexandru și Taxiles se îndreptară, în fruntea oștilor unite, spre capitala țării, unde populația îi primiră cu flori și urale. Avură loc serbări în cinstea lui Alexandru la care participară și alte căpetenii indiene din împrejurimi. Aici veniră soli și din partea regelui Abissares, al cărui regat se întindea în părțile muntoase de la miazănoapte. Aceștia aduseră cu dînșii daruri bogate și-l asigurară pe regele macedonean de bunele lor sentimente. Tot aici sosi și o solie din partea unei alte căpetenii locale numită Doxaris.

Țara Penjabului de azi [1] trecu astfel fără condiții de partea macedoneanului. Alexandru procedă și aici la organizarea teritoriului din stînga fluviului Indus, pe care-l uni într-o singură satrapie cu cel din dreapta acestuia, după care porni mai departe spre soare-răsare, spre rîul Hydaspes [2].

Dincolo de acest fluviu, puternicul rege indian, Poros [3], îl aștepta însă cu o puternică oaste și cu un număr mare de elefanți, hotărît să lupte contra cotropitorului.

XLI PREGĂTIRI ÎMPOTRIVA REGELUI POROS

În cîteva zile oștirea lui Alexandru ajunse la rîul Hydaspes. Era prin luna iunie a anului 326 î.e.n. Ploile tropicale torențiale începură, furtunile bîntuiau toată regiunea, căldura devenea greu de suportat, iar apele vijelioase ale rîului apăreau pentru toți ca o adevărată mare înfuriată.

Pe malul de răsărit se vedea uriașa oștire a lui Poros, carele sale de luptă și elefanții, care, anume întărîtați de gonaci, scoteau răgete înfiorătoare. Alexandru înțelese că traversarea rîului nu va fi deloc ușoară, cu atît mai mult cu cît țărmul de răsărit era îndeaproape supravegheat de

[1] În partea de nord-est a Pakistanului.
[2] Azi Gelam, afluent al fluviului Indus.
[3] Țara regelui Poros corespundea regiunii Lahore din Pakistan. Ea se întindea între afluenții Indusului : Hydaspes (azi Gelam) și Acesines (azi Cinab).

ostașii lui Poros, atenți mai ales la locurile care păreau mai ușor de trecut.

Alexandru însă era hotărît să treacă rîul cu orice preț. Pentru a înșela pe indieni asupra locului pe unde va trece, oștile sale, împărțite în detașamente mai mici, patrulau pe malul de apus în toate direcțiile, pentru a distrage atenția de la locul anume ales pentru manevră. În acest timp ostașii săi aduceau zilnic cu carele grîne din împrejurimi, iar cu plutele furaje, ca și cum ar fi strîns tot ce trebuia pentru o iernare pe acele meleaguri. El făcu așa ca sub formă de zvon acest fals plan al lui să ajungă la urechile lui Poros. Și mai mult, zvonul preciza că Alexandru va trece iarna cînd apele rîului vor scădea.

Poros se lăsă păcălit, în timp ce regele macedonean chibzuia cu febrilitate pe unde să treacă rîul cît mai repede, cu atît mai vîrtos cu cît auzise că Abissares, cu toată fidelitatea pe care i-o declarase prin soli, intenționa să trimită ajutoare importante regelui Poros.

Într-una din nopți Alexandru ordonă ca, în sunetul trîmbițelor, cavaleria și pedestrașii să se îngrămădească în cîteva locuri pe mal ca și cum s-ar fi pregătit de îmbarcare pe corăbii și plute. Poros dădu alarma și porunci ca trupele, carele și elefanții să se deplaseze la locul unde urma să se producă presupusul atac macedonean. Zadarnic însă căpetenia indiană așteptă acolo pînă dimineața; oastea lui Alexandru nu părăsi țărmul de apus al rîului. În nopțile următoare manevrele macedonene se repetară și pînă la urmă Poros crezu că este vorba de o tactică folosită cu scopul de a-l obosi pe el și oastea lui. Și de fapt avea dreptate. Dar în timpul acesta, după ce studiase cu atenție terenul, Alexandru stabilise cu exactitate pe unde era posibilă trecerea trupelor sale peste apă.

El găsi că cel mai potrivit loc de transbordare ar fi acolo unde rîul făcea un cot, într-o zonă acoperită cu păduri dese care îngăduiau ca manevrele trupelor să nu fie observate de pe malul opus ocupat de Poros. Tot în acea parte se afla în mijlocul rîului o mică insulă împădurită, care de asemenea contribuia la camuflarea mișcărilor oștilor macedonene.

După ce regele macedonean termină toate pregătirile porunci generalului Crateros ca acesta cu o parte din oaste să rămînă pe loc și să țină trează atenția indienilor asupra sa, prin mișcări de trupe și mare zarvă.

În timpul acesta oastea ce urma să treacă rîul fusese rînduită astfel : în primul rînd erau dispuse cîteva unități de elită, alcătuită din călăreți și prăștiași iscusiți care, în frunte cu Alexandru, trebuia să dea primii atacul, iar apoi trupele de pedestrași care aveau să înceapă traversarea îndată ce lupta cu indienii era angajată. Pregătirile de trecere avură loc în timpul nopții. O furtună și o ploaie torențială măturară întreaga regiune. Ploaia îngreuna mișcările trupelor, iar larma furtunii acoperea zgomotul făcut de pregătirile macedonenilor. Indienii nu auziră nimic. În timpul nopții plutele din piei au fost umplute cu fîn și cusute cu grijă, iar bărcile de lemn montate cu multă atenție.

În zori ploaia și vîntul încetară. Cerul era însă acoperit de nori grei, iar apele rîului Hydaspes se umflă, devenind amenințătoare. Alexandru dădu totuși semnalul de trecere. Drumul era deschis de un vas cu treizeci de vîsle, pe care se afla chiar regele.

Pe plute trecu cavaleria, iar cu ajutorul vaselor, pedestrașii ; se pare că numărul total al ostașilor se ridica la cifra de 15 000.

În clipa în care Alexandru debarcă împreună cu generalii săi, văzu însă că luntrile cu ostași se opriră nu pe țărmul stîng, ci pe o insulă din mijlocul apei, despărțită de mal de un braț nu prea mare a rîului Hydaspes, umflat acum de ploi.

Observînd debarcarea, străjerii lui Poros porniră în galop spre tabăra acestuia, dînd alarma.

Cu greu armata macedoneană găsi vadul, iar oamenii și animalele trecură prin apă anevoie, luptînd cu curentul năvalnic al rîului. Grăbindu-se, ca nu cumva oștile lui Poros să-i surprindă, ostașii reușiră însă în curînd să pună piciorul pe mal și aici Alexandru rînduindu-și în linie de luptă — arcașii călări, călăreții și pedestrașii — porni avîntat spre tabăra lui Poros.

Regele indian crezînd că Alexandru n-a putut să treacă un număr destul de mare de soldați, trimise împotrivă-i doar pe fiul său cu numai două mii de călăreți și o sută și douăzeci de care de război [1].

XLIII POROS — ÎNVINS

Ciocnirea a fost scurtă. Carele de luptă împovărate de greutatea oamenilor se afundară în nămolul bălților, iar călăreții indieni, văzînd că au de-a face cu Alexandru însuși, își pierdură cumpătul și bătură în retragere. Pieriră patru sute dintre ei, printre care și fiul lui Poros.

Aflînd de toate acestea regele indian se hotărî să atace cu toate forțele și, profitînd de superioritatea sa numerică, să distrugă oștirea dușmanului înainte ca celelalte trupe macedonene, rămase pe malul drept sub conducerea lui Crateros, să debarce și să vină în ajutorul lui Alexandru.

În fruntea a patru mii de călăreți, treizeci de mii de pedestrași — însoțiți de trei sute de care de luptă și două sute de elefanți — Poros porni atacul. Un număr mic de ostași cu cîțiva elefanți rămaseră în tabără ca să supravegheze mișcările trupelor lui Crateros.

Cele două oști se întîlniră pe un șes nisipos, tocmai bun pentru desfășurarea în voie a forțelor ce intrau în luptă.

Poros își rîndui oastea după tactica indiană : în frunte puse elefanții, iar în spatele acestora își așeză infanteria. La cele două extremități se găseau detașamentele de cavalerie și carele de război.

Dar Poros nu îndrăzni să atace cel dintîi, ci așteptă. Alexandru ordonă atunci cavaleriei să-și încetinească mersul pentru ca pedestrașii să o poată ajunge din urmă. Aceștia, dornici să se arunce în luptă, sosiră în pas alergător, dar obosiți de efort și de greutatea drumurilor desfundate, aveau nevoie de puțină odihnă. De aceea pentru a le da un răgaz, regele macedonean își rotea de jur-împrejur

[1] Cu privire la ciocnirile dintre trupele lui Alexandru și cele indiene, îndată după debarcare, izvoarele istorice nu oferă indicații certe.

cavaleria, înșelînd pe indieni care, neștiind de unde va porni atacul, continuau să aștepte.

În fine Alexandru se hotărî să atace, conștient fiind că în fața superiorității numerice a lui Poros, prudența și curajul trebuiau să joace un rol hotărîtor. De aceea se hotărî să nu lovească frontal, unde numărul mare al elefanților și pedestrașii, rînduiți în unități compacte, cu ușurință ar fi putut spulbera atacul macedonean, ci din flanc, unde forțele vrăjmașe erau mai slabe. El însuși se decise să atace, în fruntea unui corp de cavalerie, frontul stîng al indienilor, dînd poruncă generalului Coinos, căruia îi lăsă în grijă pe ceilalți călăreți, să intre în luptă numai dacă aripa stîngă a dușmanilor va fi intrat în panică.

Atacul lui Alexandru a fost fulgerător. O ploaie de săgeți fu aruncată asupra indienilor de către sulițașii călări ; urmă apoi iureșul cavaleriei de elită care puse în derută trupele călări ale lui Poros. Indienii se grăbiră să-și regrupeze forțele, dar, potrivit ordinului, Coinos atacă și el cu oștile sale călări frontul drept al vrăjmașilor. Astfel indienii se văzură nevoiți să facă față la extremități, unei duble șarje de cavalerie. Speriați, cavalerii lui Poros se retraseră spre centru și se adăpostiră printre elefanți.

În acest timp falangele macedonene se apropiau, în formație strînsă, de centrul armatei indiene : indienii porniră cu elefanții în întîmpinarea oștilor lui Alexandru. Se încinse o luptă crîncenă, una din cele mai grele la care luase parte vreodată trupele regelui macedonean. Elefanții făcură largi breșe în rîndurile macedonenilor, dar și rănile pe care le primiseră îi făcură furioși și de nestăpînit. Răgetul lor sălbatic speriau deopotrivă și pe oameni și animalele. Cavaleria indiană se regrupă și porni din nou la atac împotriva călăreților macedoneni, dar aceștia mai experimentați în luptă, îi respinseră pentru a doua oară. Din nou indienii își căutară adăpost în spatele elefanților.

Corpul de cavalerie al lui Alexandru, împreună cu cel al lui Coinos, se aruncară apoi asupra pedestrașilor indieni care, deși pricinuiră pierderi grele macedonenilor,

nu le putură rezista și în cele din urmă căutară și ei refugiul în spatele elefanților.

Într-un spațiu destul de restrîns se găseau acum amestecați într-o învălmășeală cumplită oameni și animale, tovarăși de arme și inamici. Elefanții, rămași în mare parte fără conducători — uciși de sulițele macedonenilor — speriați și ațîțați din pricina rănilor, striveau totul în picioare, iar cu trompa apucau arme și oameni, aruncîndu-i în toate părțile. Indienii căutîndu-și adăpost în jurul elefanților aveau mai mult de suferit, pe cînd macedonenii, folosind o tactică mai mobilă, se apropiau de elefanți numai pentru a le tăia fie picioarele, cu securi pregătite din vreme, fie trompele, cu niște săbii curbate asemenea unor seceri.

În momentul în care însă elefanții, sleiți de vlagă din pricina atîtor răni începură, mugind, să fugă de pe cîmpul de bătaie, Alexandru porunci tuturor ostașilor săi — călăreți și pedestrași — să refacă rîndurile și să atace. În zadar Poros încercă să schimbe soarta bătăliei îmbărbătîndu-și oamenii de pe elefantul său de luptă ; panica și teama puseră stăpînire pe toți. Indienii o luară la fugă, dar în această vreme, trupele pe care Alexandru le lăsase sub comanda lui Crateros, pe celălalt mal al rîului Hydaspes, reușiră să debarce și, odihnite fiind, porniră în urma fugarilor, pricinuindu-le mari pierderi.

Vreo douzeci și trei de mii de indieni căzură în luptă, iar printre aceștia se aflau și alți doi fii ai lui Poros, trei mii de cai și peste o sută de elefanți rămaseră neînsuflețiți pe cîmpul de bătaie. Pierderile de oameni și materiale ale lui Alexandru — ne asigură izvoarele timpului — au fost însă cu mult mai mici.

Cînd văzu că totul e pierdut, Poros se aruncă el însuși în luptă ; cîtăva vreme platoșa sa și istețimea elefantului său dresat îl feriră de primejdii, dar pînă la urmă Poros, lovit de o săgeată și temîndu-se să nu cadă viu în mîinile lui Alexandru, se hotărî să fugă și el. Alexandru porni năvalnic pe urmele lui ; dar bătrînul și credinciosul său cal de luptă, Bucefal, sleit de puteri datorită încercărilor la care fusese supus în timpul luptei, se prăbuși fără suflare la pămînt. Atunci regele macedonean trimise cîțiva

ofițeri după Poros, căruia, făgăduindu-i libertatea, îi ceru să se predea.

Poros se predă și fu adus în fața lui Alexandru. Acesta fu adînc impresionat de ținuta demnă a învinsului. Izvoarele spun că regele macedonenilor l-a întrebat pe Poros cum vrea să fie tratat, la care întrebare acesta i-a răspuns cu un singur cuvînt : „regește"!

„Și altă dorință n-ai ?" a continuat Alexandru.

„Nu ! i-a spus Poros, căci totul e cuprins în acest cuvînt : regește"[1].

Și Alexandru s-a purtat într-adevăr regește cu Poros, căruia i-a lăsat mai departe regatul în stăpînire, ba încă i-a adăugat și alte ținuturi, socotind pe bună dreptate că generozitatea poate fi de multe ori cea mai înțeleaptă politică față de cel învins.

XLIV EXPEDIȚIA CONTINUĂ

După victorie Alexandru acordă ostașilor săi un răgaz de odihnă de treizeci de zile. În amintirea victoriei, regele macedonean porunci să se ridice pe cele două maluri ale rîului Hydaspes două orașe : Niceea[2], adică orașul biruinței, și Bucefalia[3], în amintirea calului său care murise pe cîmpul de bătaie. Tot aici aduse onorurile cuvenite memoriei celor căzuți în luptă și organiză, pentru biruitori, jocuri, serbări și întreceri de tot felul.

Apoi, lăsînd acolo pe generalul Crateros cu o parte din oștile macedonene, cu misiunea de a ridica și fortifica orașele plănuite, Alexandru plecă mai departe spre nord-est, împotriva triburilor de indieni care locuiau în vecinătatea regatului lui Poros. Toată populația se supuse ; teritoriul lor, care cuprindea — spun izvoarele — treizeci și șapte de orașe, fiecare avînd peste cinci mii de locuitori, a fost pus sub ascultarea lui Poros.

[1] Detaliile privind această întîlnire sînt înfățișate în mod diferit de izvoarele istorice.
[2] Azi Succiainpur, pe stînga lui Hydaspes.
[3] Azi Jihlam, pe dreapta aceluiași rîu.

În acest timp Alexandru primi soli de la căpetenia indiană Abisaros; acesta, cu toată credința jurată lui Alexandru, i se va arăta apoi potrivnic. Solii, printre care se afla și fratele lui Abisaros, aducînd daruri, bani și elefanți, îi făgăduiră din nou ascultare. Alexandru însă le ceru să-l vestească pe Abisaros că numai dacă va veni el în persoană l-ar putea convinge de sinceritatea sentimentelor sale în care cu greu regele macedonenilor mai putea crede.

Tot în acest timp — ne relatează izvoarele — Alexandru primi soli din partea lui Sisicottos, pe care Alexandru îl lăsase guvernator al assacenilor. Acesta îi făcea cunoscut că triburile de assaceni se răzvrătiră. De îndată Alexandru vesti pe satrapii Tyriaspes și Filip să pornească împotriva răsculaților cu oștile pe care le aveau la îndemînă. Aceștia se conformară și assacenii fură potoliți fără prea multă greutate.

Apoi Alexandru își continuă marșul înspre rîul Acesines[1], afluent, de partea stîngă, al Indusului. Trecerea s-a făcut ca de obicei, cu ajutorul luntrilor și plutelor din piele, dar apele rîului, care curgeau vijelios printre bolovani, au pricinuit unele pierderi în oameni și animale.

De aici porni în urmărirea căpeteniei indiene, Poros, nepotul regelui Poros, învins de Alexandru; acest al doilea Poros, după ce în zadar încercase prin viclenie și trădări să-l cîștige pe regele macedonean — pentru care fapt izvoarele grecești îl numesc „lașul" — se refugiase cu oamenii și bogățiile sale spre părțile răsăritene.

Urmărindu-l fără răgaz, trupele macedonene ajunseră la rîul numit Hydraotes[2], un alt afluent de pe partea stîngă a Indusului.

De aici trimise pe Hephaistion cu o parte din trupe spre miazăzi în urmărirea lui Poros „cel laș", cu misiunea de a cuceri întreaga regiune și de a o pune sub stăpînirea credinciosului Poros.

Alexandru în fruntea grosului oștirii traversă fără greutate rîul Hydraotes, ajungînd în țara triburilor de indieni liberi pe care în zadar mai înainte un Poros sau

---

[1] Azi Cinab.
[2] Azi Ravi.

Abisaros încercaseră să le cucerească. Prea puțini se supuseră fără luptă; cei mai mulți își așteptau dușmanii cu armele în mîini.

După ce cuceri fără luptă capitala triburilor de adraisteni, Alexandru ajunse în fața cetății Sangala[1], capitala cathailor, cunoscuți prin vitejia și disprețul lor față de moarte. În ajutorul acestora veniră și triburile de oxydraceni și malli[2].

Cetatea era bine apărată în mod natural, iar localnicii o înconjuraseră pe dinafară cu care de război puternice și mari, rînduite pe trei linii, încît luarea cu asalt nu era un lucru ușor. Pe deasupra numărul mare de luptători aflați în cetate, care puteau oricînd încerca o ieșire, îl neliniștea pe Alexandru. Totuși se hotărî să înceapă lupta de îndată și, în acest scop, își rîndui oastea în linie de bătaie. În fruntea cavaleriei, regele macedonean lovi cu toată forța partea stîngă a sistemului de apărare, deoarece observase că în acea parte carele de război ale indienilor nu erau în număr prea mare. Atacul însă nu reuși și cavaleria macedoneană, primită cu o ploaie de săgeți aruncate din carele de luptă, trebui să se retragă. Atunci Alexandru descălecă și în fruntea pedestrașilor, care sosiră din urmă, porni din nou la atac. Indienii părăsiră prima linie de care și se repliară pe cea de a doua linie. Macedonenii au fost puși la grea încercare, deoarece aveau în fața lor oameni viteji și experimentați în lupte. Dar perseverența oștilor lui Alexandru și dorința de a învinge s-au impus. După ce reușiră să facă o spărtură în cea de a doua linie de care, macedonenii străpunseră ușor pe cea de a treia, iar indienii, văzînd că totul e pierdut, se retraseră în cetatea propriu-zisă.

Prevăzînd că în timpul nopții cei asediați vor încerca o ieșire, Alexandru înconjură cetatea cu toate trupele sale. Regele nu se înșelase, căci în plină noapte indienii încercară să părăsească cetatea prin dreptul unei bălți aflată în apropiere de ziduri. Cei care încercară să treacă primii fură

---

[1] Azi Jandiala, în Pakistan.
[2] Triburi de indieni liberi de la confluenta celor cinci rîuri din Pendjab.

uciși de soldații care stăteau de veghe ; de aceea indienii renunțară la punerea în aplicare a planului lor.

A doua zi Alexandru ordonă să se ridice fortificații în jurul cetății. Zona din partea bălții, care n-a putut fi fortificată, fu încredințată lui Ptolemeu, fiul lui Lagos, căruia i se dădu un număr mare de ostași în subordine, deoarece se aflase de la cei ce dezertau că indienii tot pe acolo vor încerca să se retragă. Se convenise ca de îndată ce asediații vor încerca să forțeze trecerea să se dea un semnal cu goarna pentru a pune în alarmă toate trupele macedonene.

Așa cum prevăzuse, indienii în disperarea lor încercară să străpungă încercuirea macedoneană în zona bălții supravegheate de către Ptolemeu. Acesta dădu alarma și oștile lui Alexandru reușiră să înfrîngă atacul celor asediați, silindu-i să se retragă în cetate.

În dimineața zilei următoare Poros — care fusese trimis de Alexandru să-i aducă noi ajutoare pentru a-și împrospăta forțele — sosi cu vreo cinci mii de indieni și cu elefanți de luptă. Trupele lui Alexandru porniră la atac. Mai întîi săpară în cîteva locuri temeliile zidurilor cetății, care erau de cărămidă, deschizînd astfel spărturi în centura de apărare. Apoi fixară scările de escaladare și în scurtă vreme ostașii macedoneni erau în cetate. Alexandru voind să dea o pildă tuturor celor care vor îndrăzni în viitor să i se împotrivească în India, porunci soldaților să fie nemiloși. Peste șaptesprezece mii de indieni fură uciși, iar vreo șaptezeci de mii luați prizonieri.

De aici Alexandru porni spre alte două cetăți indiene ai căror apărători, aflînd de dezastrul Sangalei, fugiră care încotro. O bună parte din ei fură ajunși de ostașii regelui macedonean și masacrați.

În scurtă vreme soarta Sangalei fu cunoscută de toate popoarele indiene din jur. De aceea pretutindeni unde sosea Alexandru, căpeteniile și locuitorii se supuneau, temîndu-se să nu împărtășească și ei același destin.

Așa de pildă rajahul Sophites [1] ieși, îmbrăcat în veșminte împodobite cu aur și purpură, înaintea cuceritorului și prezentîndu-i omagiile și supunerea locuitorilor,

[1] Era rajah în Saubhuta.

îl rugă să le asigure pacea și liniștea. Alexandru se învoi și lăsă mai departe pe Sophites în stăpînirea regatului pe care probabil îl și mări cu noi teritorii.

Timp de cîteva zile întreaga oaste a lui Alexandru s-a bucurat de ospitalitatea rajahului. Toți primiră daruri, iar Alexandru primi o sută cincizeci și cinci de cîini-tigri de vînătoare, vestiți pentru calitățile lor deosebite. Și ca să le dovedească calitățile, rajahul porunci ca într-un loc închis să fie lăsat un leu și patru asemenea cîini-tigri. Cîinii biruiră leul. Un indian pătrunse acolo și tăie unuia din cîini un picior. Cîinele nu dădu înapoi, ci rămase cu colții înfipți în fiară. Apoi îi tăie încă un picior și încă unul. Cîinele nu se clinti. Ținînd prada cu dinții, rămase în această poziție pînă își pierdu tot sîngele și apoi căzu mort pe trupul neînsuflețit al leului.

De aici Alexandru se îndreptă spre țara regelui Phegeus. Poruncind locuitorilor să-și lucreze mai departe ogoarele, regele îl întîmpină cu daruri pe Macedonean, cerîndu-i să îngăduie oamenilor săi să-și ducă mai departe truda lor zilnică în liniște și pace. Impresionat, Alexandru îi satisfăcu dorința.

XLV „AICI S-A OPRIT ALEXANDRU"

Oastea macedoneană se îndreptă apoi spre rîul Hiphaisis [1], dincolo de care se spunea că sînt ogoare mănoase, bogății multe și felurite și oameni tot atît de pricepuți în cultivarea pămîntului cît și în întocmirea legilor. Și pe deasupra erau și războinici iscusiți. Aceste știri înflăcărară imaginația, temperamentul și vanitatea marelui general : cu tot dinadinsul voia el să treacă dincolo, să ajungă pînă la malurile fluviului sfînt al indienilor, Gangele, și să devină stăpînul de necontestat al întregului pămînt locuit pe acele vremuri.

Nu tot acestea erau însă sentimentele și părerile ostașilor. După opt ani de războaie neîncetate, grele și sîngeroase, soldații ajunseră la limita din urmă a rezistenței lor trupești și sufletești! Nu-i mai interesau nici bogățiile, nici

[1] Afluent al Indusului, pe partea stîngă. Azi Bias.

gloria, nici mirajul necunoscutului. În schimb ei voiau cu toţii să-şi revadă patria, familia şi prietenii. Unii îşi spuneau părerile pe ascuns, în şoaptă, alţii deschis şi în auzul tuturor. Descurajarea, freamătul şi împotrivirea oştilor ameninţa să ia proporţii.

Atunci Alexandru îşi adună ostaşii şi le vorbi deschis.

„M-aţi urmat pînă acum fără murmur şi fără şovăire. Am cîştigat împreună biruinţe fără seamăn : am cucerit ţări bogate şi am biruit popoare iscusite în războaie. Am îndeplinit totul cu ajutorul vostru ; curajul şi braţele voastre au fost totdeauna chezăşia biruinţelor. Alături de voi eu v-am împărtăşit însă soarta ; bucuriile şi greutăţile războiului au fost deopotrivă ale mele ca şi ale voastre.

Sîntem acum la sfîrşitul greutăţilor. Am ajuns aproape de locul unde răsare soarele. Încă puţin şi vom fi la Gange şi la ţărmul oceanului fără capăt. Curînd hotarele Macedoniei se vor întinde pînă acolo unde pămîntul însuşi se sfîrşeşte. Să nu faceţi ca acei truditori ai pămîntului care mînaţi de lene, lasă să le scape din mînă roadele ce dau în pîrg. Încă puţin şi veţi avea biruinţa deplină, iar răsplata din urmă va întrece cu mult primejdiile.

Temeiurile hotărîrii sălăşluiesc în voi, dar viaţa de erou ne cere să lăsăm celor ce ne vor urma o pildă nemuritoare şi luminoasă de curaj şi vitejie“ [1].

Urmă un lung timp de tăcere. Nimeni nu îndrăznea nici să-l contrazică, nici să-l aprobe.

De mai multe ori ceru Alexandru să i se spună părerea. Abia într-un tîrziu se ridică şi luă cuvîntul tovarăşul său de luptă, Coinos. Vorbind în numele ostaşilor de rînd, Coinos se pronunţă pentru renunţarea la expediţie. Campaniile de pînă acum secerară mulţi macedoneni, alţii au fost răniţi sau împrăştiaţi în diferite garnizoane ale Asiei. Cei care au mai rămas duc dorul după pămîntul lor ; obosiţi după atîtea suferinţe şi lupte, nu vor mai avea puterea să continue expediţia, iar dezastrul nu va putea fi evitat.

Lui Alexandru nu-i plăcură aceste cuvinte care îndemnau la măsură şi cumpătare şi se închise două zile în cortul său, nădăjduind că soldaţii îşi vor schimba părerea şi-l

[1] Prelucrare liberă după Arrianus şi Q. Curtius Rufus.

vor urma în noua sa campanie. Zadarnică a fost aşteptarea lui Alexandru ; soldaţii au rămas neclintiţi în hotărîrea lor. Regele se văzu silit să ordone reîntoarcerea în patrie. Sau, ceea ce nu era imposibil, poate îşi dăduse el însuşi seama de riscurile pe care le comporta noua sa expediţie spre Gange.

Oastea întreagă salută cu entuziasm şi strigăte de bucurie hotărîrea marelui general. Mulţi plîngeau asemenea unor copii. Neînvins în lupte, Alexandru era învins acum de proprii săi ostaşi. Şi ascultînd de ostaşii săi, regele macedonean n-a avut decît de cîştigat ; poate că altfel s-ar fi pierdut într-un şir de lupte fără de sfîrşit şi fără glorie, care ar fi putut pune capăt în mod anonim strălucitei sale cariere militare.

Pe malul rîului Hyphasis, Alexandru puse să se ridice, ca o mărturie a faptelor sale, douăsprezece altare, avînd fiecare o înălţime de 22 metri. După indicaţiile istorice de mai tîrziu, ele fuseseră închinate „tatălui meu Ammon“, „fratelui meu Hercule“, „fratelui meu Apollo“, „Atenei celei prevăzătoare“ etc. ; pe coloana din mijloc sta scris : „Aici s-a oprit Alexandru“.

Apoi Alexandru aduse jertfe, după datină, zeilor, şi organiză jocuri şi întreceri între soldaţi. În fine, după ce reîntări în stăpînirile lor pe căpeteniile indiene ce-i fuseră fidele, armata primi poruncă, la finele lunii august a anului 326 î.e.n., să pornească pe drumul pe care venise, adică în direcţia rîului Hydraotes şi apoi mai departe spre soare apune.

DEZNODĂMÎNTUL

XLVI ÎMBARCAREA

Trecînd rîul Hydraotes oastea macedoneană se îndreptă spre rîul Acesines, pe al cărui țărm găsi deja ridicată cetatea pe care garnizoana, lăsată acolo de el la venire, primise poruncă s-o construiască. După obiceiul său, regele macedonean o coloniză cu băștinași din împrejurimi și cu ostași ce nu mai puteau face față greutăților serviciului militar.

Aici zăbovi numai pentru o scurtă odihnă și pentru a primi darurile aduse de soli de la căpeteniile din jur, care-l asigurară pe marele comandant de devotamentul și bunele sentimente ale celor care i le-au trimis.

Trecînd apoi apele Acesinesului, ajunse la țărmul rîului Hydaspes, unde își stabili tabăra în cele două orașe pe care le ridicară ostașii săi, Niceea și Bucefalia.

Aici Alexandru hotărî ca trupele să nu se reîntoarcă pe drumul pe care veniseră în Asia, ci să coboare pe apele Hydaspesului și ale Indusului pînă la ocean și de acolo să se îndrepte, pe uscat sau pe mare, spre inima imperiului său. Ideea era fecundă. Popoarele indiene din părțile Indusului urmau să fie supuse, iar fluviul să fie un hotar natural al marelui său imperiu ; cultura și civilizația helenistică avea să cîștige noi adeziuni, iar informația științifică să se îmbogățească cu noi date și fapte. Și poate și mai de preț pentru vanitosul cuceritor era gloria pe care acesta voia s-o dobîndească în luptele ce le va purta cu locuitorii din valea Indusului, în compensația expediției abandonate fără voia lui de pe țărmurile Gangelui.

De aceea dădu ordin ca să se construiască cît mai repede cu putinţă vasele de care avea nevoie ; de altfel încă după ce cîştigase biruinţa de la Hydaspes, împotriva lui Poros, Alexandru poruncise să se facă toate preparativele pentru construirea unei flote, deoarece încă de atunci plănuise o viitoare expediţie pe valea Indusului în jos.

Se lucra cu zel pe ambele maluri ale rîului, care deveniseră un vast şantier de construcţii navale. Materialul lemnos era din belşug, iar numărul mare al ostaşilor care munceau făcea ca zilnic progresele să devină vizibile. Se construiră în scurtă vreme vreo mie de vase plutitoare[1] : nave de război, corăbii pentru transportul trupelor şi merindelor, plute, bărci mai mici etc.

Ca marinari rîndui Alexandru pe cei mai pricepuţi în arta navigaţiei, mai ales egipteni, fenicieni şi greci, toţi obişnuiţi cu marea şi greutăţile ei. Mai mare peste toată flota puse pe Nearchos, iar pe Onesicritos din Astypalia drept cîrmaci al corăbiei pe care avea el însuşi să călătorească.

Pe corăbii îmbarcă Alexandru vreo opt mii de oameni ; restul armatei avea să-şi continue marşul pe jos, de-a lungul celor două maluri ale rîului. Trupele de pe ţărmul drept au fost puse sub comanda generalului Crateros, iar cele de pe malul stîng sub conducerea lui Hephaistion. Ariergarda trupelor a fost lăsată pe seama lui Filip, satrapul provinciei dintre Indus şi Bactriana, cu misiunea de a aştepta acolo trei zile şi apoi să coboare pe urmele oştilor lui Alexandru, pe care trebuia să le ajungă la un loc anume convenit, pe ţărmul rîului Hydaspes.

După ce sfîrşi toate pregătirile, precum şi reconstruirea unor cartiere distruse de inundaţii în oraşele de curînd întemeiate de el : Niceea şi Bucefala, Alexandru dădu porunca de plecare. Era într-una din zilele lunii noiembrie a anului 326 î.e.n. Regele macedonean aduse sacrificii zeilor elini, ocrotitori ai celor ce călătoresc pe mare, iar

[1] Cifra e discutabilă (Vz. Diodor din Sicilia, XVII, 95). Fl. Arrianus (VI, 2, 3) ridică numărul la două mii, incluzînd în el şi ambarcaţiunile vechi ce fuseseră construite anterior.

trompeta dădu semnalul de pornire. Una cîte una corăbiile se desprinseră de ţărm.

„A fost de altfel un moment unic : toată această mulţime de vase începu să bată apa cu vîslele în aceeaşi clipă ; tot atunci s-a auzit şi strigătul şefilor de echipaje, comandînd cele două mişcări ale vîslelor, şi strigătul vîslaşilor în clipa în care vîsla bătea apa rîului. Pereţii malurilor, care în unele locuri erau mai înalţi decît corăbiile, reflectau larma şi dădeau prin aceasta sunetelor o intensitate neobişnuită, făcîndu-le să răsune şi-ntr-o parte şi în alta. Vîlcelele de pe amîndouă malurile sporeau şi ele sunetele tot aruncîndu-le de colo-colo pe pereţii lor nuzi. Caii, vizibili în corăbiile lor de transport, stîrneau uimirea indienilor care asistau la acest spectacol, pentru simplul motiv că la ei în ţară nu se pomenise niciodată ca nişte cai să fie suiţi pe corăbii... ; ca urmare, cei ce fuseseră prezenţi chiar în punctul de plecare se ţinură după flotă vreme îndelungată şi ori de cîte ori le ajungea la ureche strigătul vîslaşilor ori zgomotul făcut de lopeţi, prietenii lui Alexandru de pe maluri răspundeau cîntînd ceva în limba lor necunoscută nouă şi alergau mai departe în lungul malului, fără a slăbi corăbiile din ochi“.[1]

XLVII. NOI LUPTE...

După trei zile de călătorie pe drumul fără pulbere a rîului, Alexandru ajunse la locul unde, potrivit înţelegerii, îl aşteptau trupele conduse de Crateros şi Hephaistion. Aici rămase două zile în care timp avea să sosească şi ariergarda condusă de satrapul Filip. Se crede că numărul soldaţilor din oştile macedonene reunite se ridica la cifra de 120 000 de combatanţi. Alexandru ordonă acum celor trei corpuri de trupă să-şi continue drumul spre miazăzi, rînduind ca punct de întîlnire a lor locul unde cele două rîuri Hydaspes şi Acesines se întîlnesc. De cele mai multe ori populaţia băştinaşă din acele părţi se supunea de bună voie macedonenilor.

[1] Fl. Arrianus, VI, 3, 3, op. cit. (trad. R. Alexandrescu, p. 303—304).

În scurtă vreme sosi însă vestea că după confluența celor două rîuri mai sus pomenite, triburile de malli și oxydraceni făceau pregătiri febrile pentru a se împotrivi invaziei macedonene. În acest scop își puseră la adăpost femeile și copiii și își adunau trupe. Alexandru grăbi marșul și după cinci zile ajunse, cu toate forțele, la locul de confluență a celor două rîuri.

Locul era foarte primejdios pentru navigație ; apele se învolburau cu atîta furie și putere încît cu greu se putea ține cîrma, iar din pricina zgomotului făcut de valurile care se spărgeau de stînci, cei ce vîsleau sau manevrau pînzele numai cu greu puteau desluși comenzile.

Măsurile cele mai severe au fost luate pentru a se preveni accidentele : cîrmacii trebuiau să ocolească stîncile, iar vîslașii să tragă din răsputeri cînd corăbiile tăiau vîrtejurile apelor. Vasele mai scurte și mai pîntecoase rezistară bine. Corăbiile lungi însă avură de suferit, iar cîteva ambarcațiuni mici și ușoare au fost aruncate pe țărm.

După cîte ni se relatează și corabia pe care se afla Alexandru deveni pentru puțină vreme jucăria vîrtejurilor. Se spune că regele se dezbrăcase și era gata să se arunce în apă ca să-și salveze, în caz de primejdie, viața, înotînd. Pînă la urmă, vîslașii, depunînd eforturi supraomenești, reușiră să învingă cerbicia apelor și să strecoare corabia printre curenții șerpuitori și amenințători.

Dar locul primejdios fu depășit, apele se liniștiră și zgomotele se potoliră. Alexandru putu astfel să ancoreze pe țărmul drept al rîului, unde ambarcațiunile avariate fură reparate. Nearchos, comandantul flotei, primi ordin să continue drumul și să nu se oprească pînă în țara mallilor și oxydracenilor ; în schimb, Alexandru rămase cu o parte din oști în acele ținuturi spre a supune sau a primi supușenia triburilor indiene de acolo, împiedecînd o eventuală joncțiune a acestora cu populația mallilor și oxydracenilor, aflată sub arme.

După această incursiune Alexandru se întoarse din nou la rîul Acesines ; aici ordonă trupelor să-și continue marșul spre miazăzi, urmînd a se regrupa din nou la confluența acestuia cu Hydraotes. Iar el, Alexandru, în fruntea unor trupe de elită, se îndreptă, folosind un drum greu dar scurt, tot spre miazăzi, către țara mallilor.

Mallii erau certați cu vecinii lor oxydraceni, dar îndată ce aflară de primejdia comună se împăcară, strîngînd o armată de vreo 70 000 de ostași. Pînă la urmă însă nu reușiră totuși să realizeze un front comun împotriva dușmanului, deoarece toți șefii de triburi doreau să fie comandanți supremi. Datorită acestei certe dintre ei, armata se risipi în diverse locuri și cetăți întărite.

După cîteva ore de marș, Alexandru poposi lîngă un loc bogat în apă dulce unde porunci ca toți ostașii să-și ia apă, spre a putea străbate fără greutăți stepa pustie.

Trupele mărșăluiră fără odihnă restul zilei și toată noaptea ; în dimineața zilei următoare ajunseră în fața unei cetăți în care se refugiaseră un mare număr de malli. Aceștia, zărind pe macedoneni, le ieșiră înainte neînarmați căci, neputînd să creadă că Alexandru ar fi putut străbate așa de repede pustiul, bănuiau că era vorba de trupele aliaților sau ale prietenilor.

Alexandru îi atacă prin surprindere. Călăreții loviră cu putere, ucigînd mii de oameni ; malli care scăpaseră cu fuga se adăpostiră în cetate. Regele asedie fortăreața și-i porunci generalului Perdiccas să se îndrepte spre o alta din vecinătatea ce aparținea tot mallilor și s-o înconjoare cu trupele, spre a împiedica fuga indienilor.

Alexandru luă cu asalt prima cetate ; malli nu putură să se împotrivească și fură răpuși pînă la unul de ostașii macedoneni.

Cînd Perdiccas ajunse la cetatea vecină, o găsi pustie ; locuitorii, speriați, fugiră. Generalul macedonean porni în grabă pe urmele lor cu trupele sale ușor înarmate, ajungîndu-i în scurt timp. O parte din ei fură uciși. Numai puțini își găsiră scăparea refugiindu-se într-o regiune mlăștinoasă.

Alexandru informat că o mare parte din triburile de malli, speriate de atacul neașteptat al macedonenilor, căutau să-și găsească scăparea trecînd pe malul stîng al rîului Hydraotes, se îndrepta cu toate forțele sale în acea direcție. Mărșăluind fără răgaz, ostașii macedoneni ajunseră la rîu nu după multă vreme. Parte din indieni reușiră să treacă apele rîului, dar alții tocmai îl traversau. Pe aceștia din urmă Alexandru îi măcelări, iar pe fugari, după

ce trecură și oștile macedonene rîul, îi urmări, ucigîndu-i sau făcîndu-i prizonieri.

Auzind că un număr oarecare de malli și-au găsit totuși adăpost într-o cetate brahmană [1], situată la miazăzi de rîul Hydraotes, Alexandru porni la atac în această direcție. Zidurile exterioare ale cetății cedară de la primul atac al falangei macedonene ; indienii își căutară adăpost în cetățuia din interior, în care se baricadară, hotărîți să reziste invadatorilor. Odată cu indienii însă reușiră să se strecoare în cetățuie și cîțiva macedoneni, dar, din pricina numărului lor mic, fură siliți să se retragă. Atunci Alexandru ordonă să se ridice pe ziduri scările mobile, în timp ce în alte părți mașinile de război le sfredeleau la temelie. Pentru a da curaj soldaților, regele macedonean se urcă primul pe scări și apoi pe ziduri ; de îndată soldații fură alături de el și, în scurtă vreme, cetățuia fu cucerită. Toți apărătorii pieriră : parte în flăcări, căci dăduseră foc la case, parte vitejește cu sabia în mînă. Cu toții erau în număr de vreo cinci mii de suflete.

După o zi de odihnă Alexandru își continuă expediția împotriva altor cetăți indiene de pe malul stîng al rîului Hydraotes, dar pretutindeni acestea fuseseră părăsite de locuitori. Chiar și cea mai bine fortificată cetate — un fel de reședință de căpetenie — fusese abandonată, iar locuitorii se retrăseseră pe malul drept, înalt și povîrnit, al rîului Hydraotes, unde ocupînd poziții de apărare, se hotărîră să reziste trupelor invadatoare.

Ajuns la rîu, Alexandru porunci cavaleriei să-l treacă și să atace pe indienii malli de pe țărmul nordic. La început aceștia se înspăimîntară de curajul pe care-l arătau călăreții macedoneni, dar, dîndu-și seama de disproporția numerică — indienii erau vreo 50 000, iar cavaleria macedoneană, număra doar 4—5 000 de ostași — ei încercară să arunce trupele macedonene în apele rîului. Alexandru porunci călăreților să nu angajeze lupta, ci să se retragă, hărțuind pe dușman, pînă la sosirea falangelor, de pe țărmul stîng al rîului. După ce pedestrașii trecură rîul, Alexandru ordonă dezlănțuirea atacului. Indienii o luară la

[1] Probabil așezată la nord de actualul Haiderabad din Pakistan.

fugă îndreptîndu-se spre o fortificație din împrejurimi. Trupele macedonene îi urmăriră, dar, căzînd noaptea și fiind obosite, își așezară tabăra lîngă cetatea întărită, amînînd atacul pentru a doua zi.

XLVIII SINGUR ÎN FAȚA PRIMEJDIEI

A doua zi dimineața macedonenii dezlănțuiră atacul. Zidurile exterioare, neputînd fi apărate, fură părăsite de indieni, care se retraseră cu toții în cetățuia fortificată din interior. Cu toate că macedonenii atacau cu mașinile de război și foloseau scările mobile, totuși lui Alexandru i se părea că ostașii săi nu au destul avînt. De aceea smulse o scară mobilă din mîna unui soldat și sprijinind-o de zid începu, temerar, să se urce spre înălțimi. Sus pe zid, el se apără împotriva săgeților vrăjmașe doar cu scutul. Macedonenii văzîndu-și regele în primejdie se grăbiră să se urce pe scări, ca să ajungă cît mai repede alături de el. Dar urcîndu-se prea mulți pe aceleași scări, acestea se rupseră și soldații se rostogoliră la pămînt. Acum Alexandru rămase singur pe creștetul zidului ; în jurul lui ploua cu săgeți, iar brațul stîng cu care mînuia scutul își pierduse vlaga. Atunci tovarășii săi de arme îl sfătuiră să sară în mijlocul lor, ei fiind gata să-l prindă, ferindu-l astfel de vătămarea trupului. Dîndu-și seama de primejdie, dar în același timp sfidînd soarta, Alexandru se hotărî să dea a lor săi un exemplu de îndrăzneală și dispreț de moarte. Dintr-un salt se aruncă de pe zid, dar nu în tabăra macedoneană, ci între indienii dușmani. Dacă nu va birui își va vinde scump viața, iar amintirea sa va rămîne veșnică prin această pildă de abnegație și curaj. Sărind cu abilitate, Alexandru căzu în picioare lîngă un copac stufos, cu un trunchi de o grosime neobișnuită. Se lipi de trunchiul gros al copacului ca să nu poată fi lovit din spate, iar de săgețile și lăncile dușmanilor se apăra cu scutul. Indienii văzîndu-l singur căpătară curaj și cercul se strînse treptat în jurul lui Alexandru. Cîțiva se năpustiră chiar asupra lui, dar regele macedonean îi omorî cu sabia ; însăși că-

petenia indienilor căzu în încăierare. Atacul devenea tot mai strîns, dar Alexandru nu se dădea biruit. Oboseala însă începu să se facă simțită.

Între timp dintre tovarășii săi de luptă — Peucestas, Abreas și Leonnatos — care reușiră să ajungă pe creștetul zidurilor, înainte de a se fi rupt scara mobilă, săriră în apărarea regelui. Unul dintre ei, Abreas, avea să cadă lovit în față de o săgeată. Atunci indienii atacară cu și mai multă putere, aruncînd asupra lui Alexandru sulițe și pietre. O săgeată îi străpunse platoșa, lovindu-l în piept. În iureșul luptei Alexandru nici nu-și dădu seama că era lovit și continua să se bată, dar sîngele ce-i curgea din rană îi istovi puterile. Căzu în genunchi și, sleit de vlagă, leșină, prăbușindu-se cu capul pe scut. Văzîndu-l pe Alexandru în primejdie de moarte, Peucestas și Leonnatos se așezară în fața lui, apărîndu-l cu prețul vieții lor împotriva indienilor, care, întețindu-și atacul, îi săgetară pe amîndoi rănindu-i destul de grav.

Între timp ostașii dinafara zidurilor chibzuiră în grabă cum să vină în ajutorul regelui lor care, după părerea multora, se expuse fără temei unei grele încercări. Întrucît scările mobile se rupseră, ostașii folosiră un alt procedeu pentru a escalada zidurile ; bătură în ele cuie și se cățărară pînă sus, iar de acolo săriră pe rînd înlăuntrul zidurilor unde Alexandru zăcea leșinat. Aici ei făcură cu scuturile lor un adevărat zid în jurul regelui. Cîțiva reușiră să ajungă pînă la poarta principală și-i traseră zăvoarele, dînd putință celor dinafară să pătrundă în cetățuie. Aceștia se aruncară cu furie asupra indienilor omorînd de-a valma bătrîni, femei și copii. Furia lor nu mai cunoștea nici o limită.

Alexandru fu luat de soldați pe scut. Nu se știa dacă va mai scăpa sau nu cu viață. Revenindu-și din leșin, regele ceru să i se scoată săgeata din piept, dar aceasta avînd în vîrf cîrlige, nu putea fi mișcată din loc. Atunci el îi îndemnă să-i lărgească rana cu sabia sa și astfel să i se poată smulge fierul săgeții. Fu ascultat, dar sîngele țîșni cu și mai multă putere. Regele leșină din nou. Toată seara și noaptea întreagă se luptă cu moartea. Se răspîndise chiar zvonul că viața îl părăsise ; știrea ajunse tocmai pînă la

taberele macedonene ce așteptau la confluența rîului Hydraotes cu Acesines. Toată oștirea se întreba : cine o va conduce spre patrie prin țări străine, peste munți înalți, prin pustiuri primejdioase și peste apele adînci ? Și cum vor birui ei, macedonenii, popoarele din cale al căror curaj negreșit va crește cînd vor afla că marele Alexandru e mort ?

După o săptămînă de suferințe rana prinse a se vindeca. Alexandru scăpase încă o dată de moarte. Cu toate acestea zvonul morții sale fusese atît de convingător încît foarte mulți ostași nu credeau în miraculoasa însănătoșire a regelui. Alexandru vesti printr-o scrisoare că este în viață, dar și așa mulți socotiră că ea fusese întocmită de cei din jurul regelui, interesați să nu pricinuiască în aceste momente grele neliniște în rîndurile oastei.

De aceea Alexandru, preocupat de acest zvon, dădu poruncă de îndată ce se însănătoși să fie transportat la apa rîului Hydraotes. Aici se urcă pe un pat ce fusese așezat pe corabie. Vasul alunecînd în josul apei se îndreptă spre confluența rîului Hydraotes cu Acesines unde se aflau trupele macedonene ce mărșăluiră pe uscat. Trupele ieșiră în întîmpinarea regelui, iar acesta îi salută cu mîna întinsă, după obiceiul macedonean. Soldații izbucniră în urale. Cînd Alexandru fu coborît pe mal i se aduse o litieră, dar generalul porunci să i se aducă calul. Aclamații, strigăte de bucurie, urale puternice ; călare, Alexandru se îndreptă spre cortul său. Cînd coborî, cu toții îl înconjurară și strîngîndu-i mîna sau atingîndu-i hainele, îi făcură urări de bine aruncîndu-i ghirlande de flori.

În acest timp sosiră la Alexandru soli din partea mallilor care, impresionați de biruințele sale, îi oferiră capitularea întregii țări. Tot atunci veniră soli și din partea triburilor de oxydraceni, vecini ai mallilor, ce făcură act de supunere fără condiții marelui general.

În urma acestor capitulări, satrapia Indiei fu mărită cu teritoriile mallilor și oxydracenilor și pusă sub comanda generalului Filip.

Însănătoșindu-se complet, Alexandru porunci să se construiască noi corăbii și, după ce le încărcă cu trupe,

coborî pe Hydraotes în jos, iar apoi pe Acesines [1] pînă la vărsarea acestuia în fluviul Indus. Aici Alexandru zăbovi cîtăva vreme ; generalul Perdiccas sosi și el cu armata sa, iar populațiile indiene din jur îi trimiseră, odată cu solii care îi anunțau capitularea, multe și prețioase daruri.

Dîndu-și seama de importanța strategică și comercială a acestui loc, Alexandru hotărî să se ridice și aici un oraș, care urma să joace un important rol politic și economic în regiunea Pendjabului. Noua Alexandrie era destinată să devină capitala satrapiei Indiei, pe care regele macedonean o întemeiase după cucerirea acestei țări.

XLIX PE VALEA INDUS-ULUI, ÎN JOS

În luna februarie a anului 325 î.e.n., Alexandru porni cu oștile mai departe pe apa fluviului Indus, în jos. Cea mai mare parte din oști — cele greu înarmate puse sub comanda generalului Crateros — au primit ordin să mărșăluiască pe malul stîng al fluviului. Drumul era bun pe acest țărm, iar pe de altă parte în acele regiuni mai rămaseră triburi care, nefăcînd act de supunere macedonenilor, puteau oricînd să le atace flota sau să le îngreuneze într-un chip sau altul retragerea. Armata lui Crateros, așadar, avea să ocrotească deplasarea flotei care, sub comanda lui Alexandru, se retrăgea spre miazăzi pe apele Indusului.

După puțină vreme corăbiile și trupele ajunseră în orașul Sogdiana, așezat pe malurile fluviului, reședința căpeteniei triburilor de indieni din acele locuri. Alexandru porunci ca orașul să fie transformat într-o colonie întărită și, înzestrînd-o cu toate cele necesare unui mare port comercial, îi dădu numele de Alexandria Sogdiana [2]. Tot aici stabili el și reședința noii strapii pe care o creă — ce se întindea de la confluența rîului Acesines cu Indus-ul și pînă la ocean — și în fruntea căreia rînduise căpetenie pe Peithon.

[1] De notat că Hydraotes este considerat ca un afluent al rîului Acesines și de aceea și după confluență acest rîu se numește, pînă la vărsarea sa în Indus, tot Acesines.

[2] Între actualele orașe Multan și Alor din Pakistan.

Continuîndu-și călătoria, Alexandru ajunse în țara regelui Musicanos [1], despre care se spunea că ar fi cel mai înfloritor ținut din întreaga Indie. Surprins de iuțeala cu care oștile macedonene ajunseră pînă acolo, Musicanos ieși în calea lui Alexandru cu daruri bogate, îi oferi supunerea lui și a poporului său.

Fără a zăbovi multă vreme aici, Alexandru porni mai departe spre miazăzi și intră în țara cîrmuită de Oxycanos [2], care încercă să i se împotrivească. Zadarnic însă, căci fu luat prizonier, iar două din cele mai mari cetăți ale sale fură cucerite fără prea mari eforturi. Celelalte cetăți se predară de bunăvoie.

Continuîndu-și expediția, regele macedonean porni spre regatul lui Sambos [3], care, de teamă, părăsise în grabă orașul Sindimana [4], capitala țării. Ajuns în fața acestui oraș, Alexandru a fost primit cu bunăvoință ; porțile i-au fost deschise, iar elefanții și averile lui Sambos i-au fost date în dar. Celelalte cetăți urmară și ele pilda capitalei, afară de una singură în care brahmanii îndemnară la rezistență. Pînă la urmă cetatea fu totuși cucerită, iar brahmanii pe care Alexandru îi socotea vinovați, fură executați.

Între timp Alexandru primi vestea că regele indian Musicanos, care mai înainte i s-a supus fără luptă, sfătuit de casta brahmanilor să lovească în cel ce le invadase pămînturile, se răsculase acum împotriva sa. Răzvrătirea cuprinse treptat ambele maluri ale Indus-ului, iar garnizoana macedoneană, lăsată în acele locuri de Alexandru, fu măcelărită.

Împotriva lui Musicanos fu trimis satrapul Peithon, iar Alexandru atacă cetățile indiene din apropiere. Luate prin surprindere, acestea fură cucerite, iar populația ucisă sau luată în sclavie. Musicanos fu prins și executat împreună cu un mare număr de brahmani, care au fost spînzurați pe marginea drumurilor, în semn de amenințare

[1] Populația hindusă peste care domnea se numea musicani (muhikași). Ei locuiau ambele maluri ale Indus-ului.

[2] După alții se numea Porticanos. Regatul său se afla pe partea dreaptă a fluviului Indus.

[3] Așezat tot pe dreapta fluviului Indus.

[4] Sau Sindomana ; azi Sehwan în Pakistan.

pentru toți cei ce s-ar fi simțit tentați să le imite pilda în viitor.

Tot atunci sosiră la Alexandru soli din partea regelui patalilor[1], Moeris. Aceștia îl vesteau că regele lor îl așteaptă ca pe un prieten, punîndu-i la dispoziție tot ce avea nevoie.

În aceste locuri Alexandru decise ca o parte din oastea lui să se întoarcă în Persia pe uscat, prin satrapiile Arachosia și Drangiana[2]. Pusă sub comanda lui Crateros, aceasta trebuia să ajungă în satrapia Carmania[3], unde, în orașul Alexandria, era stabilit locul de întîlnire cu coloanele comandate de Alexandru.

Două au fost motivele pentru care regele macedonean luase această hotărîre. Mai întîi retragerea spre patrie avea să se facă pe mare și pe țărmul mării — de la Indus spre apus — ceea ce pe de o parte nu necesita forțe militare prea mari, iar pe de alta sărăcia ținuturilor nu îngăduia o aprovizionare suficientă unor oștiri numeroase.

În al doilea rînd, vești proaste veneau din Persia. Uneori autohtonii își revendicau prin răscoală libertatea, iar alteori se iscau neînțelegeri aprige chiar între veteranii lăsați să apere cuceririle macedonene. Oastea lui Crateros trebuia să înăbușe în germeni orice încercare de răzvrătire împotriva noii ordini rînduite de Alexandru, indiferent de la cine sau în ce mod ar fi fost declanșată.

După ce rîndui toate acestea, Alexandru coborî cu flota pe Indus în jos; pe stînga fluviului coborau trupele aflate sub comanda lui Peithon, iar pe țărmul drept cele de sub comanda lui Hephaistion. Tustrele coloanele urmau să se întîlnească în orașul Pattala, capitala regelui indian Moeris.

După trei zile de drum Alexandru află că Moeris, de teamă sau îndemnat de brahmani, părăsise capitala și devastînd mănoasele locuri ale regiunii se retrăsese cu trupele sale în deșert.

---

[1] Populație hindusă ce-și avea așezările în delta fluviului Indus. Capitala lor era Pattala (azi Haiderabad) așezată la punctul de ramificare a deltei.

[2] Ambele satrapii erau așezate în partea de miazăzi a actualului Afganistan.

[3] În sud-vestul actualului Iran.

Pe la finele lunii iulie a anului 325 î.e.n. Alexandru debarcă în Pattala, pe care o găsi pustie; de teamă oamenii fugiseră luînd fiecare ceea ce avea mai de preț. Urmăriți de macedoneni o parte din ei se reîntoarseră la căminurile lor, căci Alexandru le făgădui că vor putea să-și continue liniștiți viața în oraș, după vechile lor legi și datini. În același timp, convins de importanța așezării orașului pentru schimburile comerciale dintre apus și răsărit, regele macedonean porunci să se zidească acolo o cetate de apărare, un port și docuri care să ușureze viitoarea dezvoltare economică a Pattalei.

L FLUX ȘI REFLUX ÎN DELTĂ

Înainte de a porni cu oștile spre Persia Alexandru voi să se informeze personal de posibilitățile de navigație pe Indus pînă la vărsarea acestuia în apele oceanului, spre a asigura flotei sale o călătorie lipsită de surprize și primejdii.

Mai întîi folosind vasele cele mai rapide Alexandru coborî pe brațul drept al Indus-ului, în timp ce o armată pedestră îl urmărea de-a lungul țărmului răsăritean.

În prima zi călătoria decurse fără incidente, dar a doua zi se iscă o furtună de la miazăzi, care, umflînd apele în valuri mari, deterioră o parte din corăbii, iar pe altele le scufundă.

Necunoscînd locurile, Alexandru ceru să-i fie aduși cîțiva băștinași spre a-i folosi drept călăuze. Apa Indusului se lățea pe măsură ce corăbiile înaintau spre sud. Vîntul începu să sufle mai tare dinspre mare, valurile porniră din nou să se umfle, iar corăbiile înaintau tot mai anevoie. Atunci flota se retrase, la sfaturile indienilor, pe un canal mai ferit. Îndată după ce ancorele au fost aruncate, începu refluxul oceanului, fenomen despre care oamenii lui Alexandru nu aveau nici o cunoștință. La început apele se retraseră, lăsînd vasele pe uscat; unele se împotmoliră, iar altele se înclinară fie spre proră, fie pe una din laturi. Multe corăbii suferiră avarii: pretutindeni se vedeau scînduri rupte, vîsle stricate, pînze

zdrențuite. Părea că flota naufragiase. Dar în curînd apele se umflară din nou, ridicîndu-se pînă la vechiul nivel.

Corăbiile fură acum ridicate din nou de ape și împrăștiate care încotro. Apa sărată a oceanului împingea apa dulce a fluviului înapoi, făcînd să se ridice adevărate talazuri. Corăbierii necunoscînd fenomenul, înspăimîntați și temători de această nemaivăzută dezlănțuire de forțe, își pierdură cumpătul. Vasele ciocnindu-se între ele, își rupeau fie cîrmele, fie vîslele. Părea adesea că pe coama valurilor se înfruntă două flote vrăjmașe. Iar oamenii lui Alexandru se întrebau întrei ei fără să-și poată răspunde : oare de unde venea atîta noian de ape și unde se ascund ele cînd, fără nici o noimă, valurile dispăreau, lăsînd fundul fluviului dezgolit ?

Alexandru, elev al marelui filozof Aristotel, nu se lăsă impresionat. El întrebă pe oamenii locului despre fenomen și observînd toate cu luare aminte înțelese, dacă nu taina, cel puțin periodicitatea regulată a fenomenului. De aceea așteptînd cu calm și încurajîndu-și ostașii, reuși, în vremea refluxului următor, să-și repare corăbiile și să-și pregătească marinarii cum să procedeze cînd apele vor fi din nou ridicate de flux.

LI PREGĂTIRILE DE REÎNTOARCERE

După ce-și repară corăbiile Alexandru trimise cîteva din ele spre mare, unde călăuzele indiene îi spuseră că se află o insulă numită Cilluta [1], care avînd un țărm adăpostit, oferea un loc prielnic pentru ancorarea vaselor. Pe deasupra, insula avea apă bună de băut, iar de acolo nu era departe locul de întîlnire a fluviului Indus cu apele oceanului. După ce corăbiile trimise în cercetare adeveriră informațiile indienilor, Alexandru coborî cu restul flotei pînă la insulă și de acolo se avîntă spre apele oceanului.

[1] Plutarh, *Alex.*, 66, o numește Scilustis.

spre a verifica dacă navele pot sau nu pluti fără primejdie prin acele locuri, aproape de nimeni umblate [1].

Ajungînd la ocean Alexandru făcu sacrificii zeilor apelor și le ceru să-i ocrotească flota, pe care, sub comanda lui Nearchos, urma s-o trimită pe ocean spre golful Persic, acolo unde fluviile Tigru și Eufrat se unesc cu apele mării.

După această incursiune ce însemna o repetiție generală a retragerii pe mare, Alexandru se reîntoarse la Pattala, unde îl așteptau toate oștile : pedestrași, călăreți și restul corăbierilor.

Ajungînd la Pattala, unde cetatea de apărare fusese terminată, iar construcțiile portului începute, Alexandru se hotărî să cerceteze și brațul stîng al Indusului, spre a vedea dacă acest braț n-ar fi mai prielnic pentru navigație decît cel dintîi.

Coborînd cu corăbiile pe brațul stîng, Alexandru constată, nu după multă vreme, că acesta se transformă într-un fel de lac ce semăna foarte mult cu un golf al oceanului ; de altfel și apa sărată și forma peștilor ce trăiau în acele ape o dovedeau. Aici ancoră o parte din vasele sale și cu alte cîteva străbătu lacul în continuare, pînă la gura propriu-zisă a fluviului, de unde pătrunse din nou în ocean.

Navigația se făcu fără greutăți sau primejdii — fluxul și refluxul oceanului nu aveau tărie în teritoriul locului — ceea ce îl duse pe Alexandru la concluzia că cea de a doua cale a Indusului este mai lesnicioasă pentru a ieși în larg decît cea dintîi.

După ce Alexandru ieși la cea de a doua gură a Indusului, trimise spre apus, pe țărm, un număr oarecare de călăreți, care, odată cu cercetarea țărmului, trebuiau să sape puțuri de apă dulce din care să se aprovizioneze corăbiile în mersul lor spre golful Persic.

Apoi regele macedonean se întoarse cu vasele sale din nou la Pattala, de unde, pentru a doua oară, coborî pe brațul stîng al Indusului pînă ajunse în apele liniștite ale

[1] Trebuie amintit că pe timpul lui Darius I (521—486) din ordinul său, Sylax din Cariadna făcuse o călătorie pe Indus, apoi pe ocean și ocolind Arabia, a ajuns cam în locul actualului Canal de Suez (cf. Herodot. IV, 44).

lacului unde porunci să se construiască un port, în care să ancoreze corăbiile înainte de plecare, precum și șantiere unde acestea să fie verificate și reparate în vederea grelei călătorii pe mare.

Se făcură pregătiri serioase și pentru aprovizionarea cu alimente a flotei, care vreme îndelungată urma să străbată întinsul oceanului, o cale nesigură și primejdioasă.

În fruntea flotei rămase Nearchos, unul din cei mai buni generali și prieten al lui Alexandru. Priceperea, devotamentul și vitejia încercatului general constituia o chezășie că totul va decurge în cele mai bune condiții. Dar vremea nu era încă bună pentru navigație pe mare. Musonul de vară bătea cu putere dinspre miazăzi îngreunînd ieșirea în larg. Alexandru de altfel a fost informat de localnici că cea mai prielnică vreme pentru navigație pe mare este din luna octomvrie pînă în februarie, cînd musonul de iarnă suflînd dinspre răsărit va împinge ușor vasele pe valuri, în direcția dorită.

LII DRUMUL SPRE APUS...

Pe la finele lunii august a anului 325 î.e.n. Alexandru părăsi Pattala, în fruntea unei armate de aproximativ 30—40 000 de ostași, îndreptîndu-se spre apus, către Persia, urmînd un drum paralel cu coastele mării.

După aproape o lună și Nearchos ridică ancora din delta Indusului ; în fruntea unei flote de 100—150 corăbii, care purtau peste 10 000 de corăbieri și ostași, el se îndreptă, urmînd linia țărmului spre apus, către golful Persic.

Pornind spre Gedrosia[1] Alexandru depăși trecătorile munților și după vreo nouă zile de drum ajunse în valea rîului Arabies[2]. Ambele maluri erau locuite de triburi care, nefăcînd act de supunere fură socotite vrăjmașe. În stînga fluviului locuiau arabiții, iar pe malul drept triburile de oreiți. Arabiții aflînd de apropierea lui Alexandru fugiră cu toții și se ascunseră în locuri pustii. Oreiții au fost trecuți

[1] Sau Gadrosia, satrapie persană situată spre vestul Indusului. (Azi Belucistan).

[2] Sau Arabios, mic fluviu ce se varsă în Oceanul Indian (azi Arabah sau Poovally).

prin foc și sabie ; ogoarele au fost distruse și casele incendiate.

Pornind mai departe Alexandru se îndreptă cu oastea sa spre munții care făceau hotarul dintre țara oreiților și a gedrosienilor. Aici oreiții uniți cu gedrosienii ocupară trecătorile fiind deciși să taie trecerea oștilor macedonene. Cînd însă regele macedonean ajunse aproape, oreiții și gedrosienii nu cutezară să i se împotrivească. Ei se predară. Alexandru îi iertă și ceru căpeteniilor lor să-i readucă în așezările de unde plecaseră, făgăduindu-le că nimic nu li se va întîmpla.

LIII DEȘERTUL

După aceasta Alexandru porni spre Gedrosia. Intrînd în deșertul acestei satrapii — pustietatea Mekran — armatele regelui aveau să treacă prin greutăți pe care cu greu le vor răzbi.

Drumul ce ducea pe marginea țărmului era greu din pricina soarelui dogorîtor și a nisipului fierbinte în care picioarele pedestrașilor și ale cailor se afundau la fiecare pas. Umbră nu era, căci rarii copaci întîlniți în cale aveau frunzișul rar, iar tufele ce creșteau pe alocuri — deși cu flori foarte plăcut mirositoare — nu puteau sluji împotriva arșiței.

Și pe măsură ce înainta drumul devenea și mai greu și mai anevoios. Vegetația era tot mai săracă, reducîndu-se la cîteva ierburi ce se tîrau pe pămînt. Rîuri nu erau, iar apă de băut nu se găsea decît cu mare greutate. Chinuită ziua de soarele dogorîtor și de lipsa apei, oștirea mărșăluia mai mult noaptea. Odată cu greutățile marșului soldații trebuiau să se ocupe și cu depozitarea din loc în loc, pe coasta mării, a merindelor destinate aprovizionării flotei, care, venind din urmă, plutea de-a lungul țărmului spre golful Persic. Cu toate ordinele severe însă soldații, înfometați, foloseau merindele pentru ei, nemailăsînd nimic pentru flota ce avea să sosească. De aceea Alexandru încredință grija aprovizionării corăbierilor unor detașamente speciale care fuseseră lăsate în urmă cu menirea

de a cumpăra de la băștinașii ce locuiau în interiorul țării, alimente — făină, oi și curmale — și de a le depozita, sub pază, pe coastele oceanului.

Îndepărtîndu-se puțin de țărm, armata își continuă drumul spre Pura [1], capitala Gedrosiei, care era încă departe. Pustiul devenea tot mai greu de străbătut. Pretutindeni nisip fierbinte ce se întindea cît puteai cuprinde cu ochii, asemenea unor valuri uriașe ridicate — spuneau cei slabi — de duhurile necurate. Apă se afla din ce în ce mai greu, iar merindele se împuținau și ele. Pînă la urmă ostașii se hotărîră să taie, fără nici o încuviințare, animalele de tracțiune și caii de călărie, iar bogățiile pe care acestea le cărau din India, le dădură foc, nimicindu-le.

Curînd merindele se terminară. Chinuiți de foame și de sete, obosiți de mersul greu peste dunele deșertului, soldații cădeau din mers, lipsiți de vlagă. Cei ce nu aveau putere să se țină de grosul trupelor, rămîneau în urmă și rătăcind calea, mureau înghițiți de nisipul dogoritor al deșertului. Curînd își făcu apariția și ciuma.

Oboseala, foamea, setea și molima făceau zilnic sute de victime. Marșul se transformă într-o retragere dezordonată. Fiecare se grăbea să ajungă undeva unde ar fi putut să-și potolească foamea și setea ; toți mergeau grăbindu-se cît puteau, conștienți că fiecare palmă de pămînt străbătută le mărea putința de a se salva din ghiarele morții.

În zadar rugau cei care cădeau istoviți sau bolnavi pe tovarășii lor de arme să-i ajute sau să-i ia cu ei. Animalele de transport fuseseră aproape toate sacrificate, iar cei ce mai aveau viață în ei, cu greu se mai puteau ei înșiși mișca. Cu toții se gîndeau doar la mîntuirea lor. Teama de propria soartă înlătura mila și compătimirea.

În armată nu mai era nici o rînduială ; disciplina dispăruse și nici unul dintre comandanți nu mai avea putere să ceară să fie respectată. Căpeteniile nu mai știau nici dacă merg pe drumul cel bun.

În sfîrșit după șaptezeci de zile de la plecarea din delta Indusului oastea lui Alexandru, zdrobită de oboseală, ajunse în capitala Gedrosiei, Pura. Potrivit relatării istoricului Plutarh, regele macedonean s-ar fi împotrivit în

[1] Azi Puhra.

Persia numai cu un sfert din oastea cu care a plecat din India. Sleiți de putere, cu hainele rupte și cei mai mulți fără arme, ostașii arătau ca niște umbre ; la rîndul lor, cele cîteva animale care supraviețuiră, erau toate la capătul puterilor. Falnica armată a lui Alexandru ce cunoscuse numai victorii, fusese înfrîntă de urgia deșertului.

La Pura zăbovi mai mult timp pentru ca oastea să se poată reface. Apoi porni, pe la începutul lunii decemvrie a anului 325 î.e.n. spre Carmania [1], unde nădăjduia să întîlnească oștile pe care le trimise anterior în India, sub comanda lui Crateros.

LIV PE VALURILE OCEANULUI

De un lucru însă era acum îngrijorat mai tare Alexandru : nu primise nici o veste despre expediția lui Nearchos. Nu trecu mult însă și știrea mult așteptată sosi : Nearchos ajunsese, biruind oceanul, cu flota sa, pe țărmul Carmaniei.

La 21 septemvrie a anului 325 î.e.n. Nearchos ridicase ancora din delta Indusului. Abia ieșise în larg cînd, din pricina vîntului ce sufla cu putere dinspre mare, fu nevoit să intre într-unul din porturile de pe țărmurile locuite de arabiți. Vreo douăzeci de zile poposiră în acele locuri. Cînd vîntul deveni favorabil, porniră din nou spre apus, urmărind îndeaproape uscatul. Navigația a fost grea, corăbiile luptînd din răsputeri cu valurile, cu stîncile, cu furtunile și cu lipsa de merinde și de apă. Cu ocazia unei furtuni năprasnice ce avea să scufunde trei corăbii și să avarieze o mare parte din flotă, Nearchos porunci, în ultima zi din octomvrie, să arunce ancora aproape de portul Cocala [2], așezat cam la hotarul dintre țara arabiților și oreiților. Aici Nearchos zăbovi vreo zece zile în care timp își repară corăbiile și se aprovizionă cu hrană și apă potabilă.

Apoi flota își continuă drumul spre vest pînă la gura fluviului Tomeros [3], unde cu greu ostașii putură debarca,

[1] Satrapie persană așezată în sud-vestul actualului Iran.
[2] Port așezat la est de fluviul Tomeros.
[3] În apropiere de hotarul răsăritean al Gedrosiei.

din pricina triburilor de oreiți care-și apărau cu vitejie țara.

Spre sfîrșitul lunii noiemvrie Nearchos ajunse în dreptul țărmului de unde se deschide deșertul și de unde începuseră grelele încercări ale oștirii lui Alexăndru. Locuitorii țărmului trăiau ca niște sălbateci. Colibele lor erau făcute din lut și scoici, iar ca hrană foloseau pește uscat la soare sau alte vietăți pe care le aruncau pe țărm valurile. De aceea ei și erau numiți „mîncătorii de pește". Lipsa merindelor, a apei potabile și greutățile de navigație se făceau tot mai simțite, mai ales în timpul zilei. Noaptea, cînd temperatura era mai suportabilă, matelotii nu îndrăzneau însă să navigheze din pricina necunoașterii drumului pe mare, presărat cu felurite și mari primejdii. După cîtăva vreme Nearchos găsi un autohton, care, cunoscînd bine tainele țărmului Gedrosiei pe unde el pescuia, se oferi să se îmbarce pe corabia comandantului și să-i arate drumul pe care se putea pluti fără primejdie. Flota putea acum să navigheze și în timpul nopții. Cu toate acestea lipsa hranei, a apei de băut și greutățile de tot felul, nemulțumiră trupa, care era gata să se răscoale.

Părăsind coastele Gedrosiei, flota se apropie de țărmul Carmaniei, regiune bogată în merinde, apă și roade de tot felul. Nemulțumirile dispărură ca prin farmec ; ostașii se simțeau deja în patrie ; ei debarcară în strîmtoarea Harmozeia [1] pe ale cărei țărmuri se putură odihni în voie. Despre armata condusă de Alexandru însă, Nearchos nu știa încă nimic.

Într-una din zile cineva îi aduse vestea că Alexandru se afla deja în satrapia Carmaniei, unde soldații săi se odihneau după atîtea suferințe și încercări.

Întîlnirea dintre Alexandru și Nearchos a fost dramatică. Cu greu regele macedonean putu să-și recunoască pe generalul și tovarășul său de arme. Cu plete lungi și murdare, cu fața suptă și galbenă, slab la trup și purtînd o îmbrăcăminte aproape zdrențuită, Nearchos părea o fantomă. Alexandru îl strînse cu bucurie în brațe, izbucnind în lacrimi.

[1] Azi Ormuz (?), între Arabia și podișul Iran.

„Ce-mi fac ostașii și unde-i flota ?" a fost prima întrebare a regelui macedonean care nu mai credea că-și va revedea vreodată corăbiile și soldații.

„N-ai pierdut nimic — i-a răspuns Nearchos — căci corăbiile și ostașii te așteaptă cu nerăbdare la țărmul oceanului, după ce au înfruntat cu bărbăție și curaj valurile".

LV DUPĂ REÎNTOARCERE

Alexandru avea acum din nou sub comanda sa toate oștile, căci între timp și Crateros, după ce străbătuse Arachosia și Drangiana, sosi în Carmania cu trupele ce-i fuseseră încredințate în India, cu misiunea de a le readuce în Persia pe calea uscatului.

În Carmania trupele reunite acum aveau să petreacă zile vesele, după unii autori, zile de desfătare și orgii. Timp de o săptămînă alaiul soldaților cheflii străbătu Carmania în cîntece și jocuri. În fruntea tuturor, Alexandru, asemenea lui Dionysos, conducea petrecerile. În urma lui veneau care încărcate cu soldați, toate împodobite cu ghirlande de flori și acoperite cu pături albe sau vopsite multicolor.

Locuitorii primiseră poruncă să iasă în calea alaiului cu merinde și cu vin. În pragul fiecărei case se aflau amfore mari pline cu vin și altele cu roade de tot felul. Pretutindeni se auzeau cîntece de liră și flaut, iar soldații jucau dezlănțuindu-se cu furia orgiilor organizate în cinstea lui Dionysos.

Dar petrecerile și ospețele se sfîrșiră și Alexandru porunci ca flota să-și continue drumul pe mare pînă la Golful Persic, iar de acolo să urce în sus pe cele două fluvii unite — Tigru și Eufrat — spre inima imperiului pers, către Susa.

Cele mai multe trupe, cuprinzînd și elefanții, precum și carele cu poveri, primiră ordin ca sub conducerea lui Hephaistion să se deplaseze tot spre Susa, de-a lungul coastei strapiilor Carmaniei și Persiei. Drumul pe care aveau să-l

străbătută trecea prin regiuni bogate în roade, iar timpul iernii era bun și propice deplasărilor de trupe.

În fine, Alexandru, în fruntea oștilor sale de elită, se îndreptă la fel spre Susa, dar pe drumul cel mai scurt ce trecea prin Pasargadai și Persepolis.

Trei ani lipsise Alexandru din Persia. Satrapii pe care-i lăsase în locul său, perși sau macedoneni, deveniseră abuzivi și urmăreau fiecare să devină tirani autocrați în ținuturile pe care le stăpîneau. Mulți din ei socoteau că regele macedonean nu se va mai întoarce din Orientul îndepărtat ; va fi învins, credeau unii, va muri din pricina greutăților și primejdiilor pe care le va întîlni în cale, gîndeau alții. Se răspîndise chiar zvonul că Alexandru ar fi pierit în pustiul Gedrosiei.

De îndată au fost luate măsuri severe. Unii satrapi au fost înlăturați, iar alții chiar uciși. În scurtă vreme ordinea și disciplina au fost restabilite.

Trecînd prin Pasargadai Alexandru dădu poruncă să fie restaurat mormîntul lui Cyrus, întemeietorul statului persan. Apoi puse să se scrie pe soclul monumentului cu litere grecești, ceea ce pînă atunci era săpat numai cu litere persane. Inscripția glăsuia : „Omule, oricine ai fi și ori de unde ai veni — căci știu că vei veni — eu sînt Cyrus cel care am întemeiat imperiul persan. Nu mă pizmui pentru mica bucată de pămînt ce-mi acoperă trupul" !

Se pare că inscripția a dat mult de gîndit regelui macedonean cu privire la viața zbuciumată a omului, în care se întrupează atîtea năzuințe, vise și speranțe.

Cînd aflară de apropierea lui Alexandru de Persepolis și apoi de Susa, unii dintre satrapi, simțindu-se vinovați, fugiră. Printre aceștia se afla și Harpalos, amic din copilărie al lui Alexandru și care se bucura de toată încrederea acestuia. Nefiind apt pentru serviciul militar din pricina unei infirmități fizice, Harpalos fusese lăsat să administreze bogățiile regești ce se aflau în Babilon. Crezînd că regele macedonean nu se va reîntoarce, Harpalos își organiză o curte regească, risipind în lux și fast uriașa visterie a lui Darius, ce-i fusese încredințată. Cînd află că Alexandru se apropie, Harpalos fugi la Atena, ducînd cu el cinci mii de talanți și șase mii de mercenari.

LVI SERBĂRILE DE LA SUSA

În luna februarie a anului 324 î.e.n. Alexandru era la Susa. De îndată sosi și Hephaistion cu oastea ce-i fusese încredințată, iar de la Nearchos primi știrea că flota macedoneană ancorase pe fluviul Tigru.

Toți satrapii, comandanții de oști, prinții și oamenii mai de seamă din Persia fură chemați la Alexandru, la Susa, pentru a lua parte la festivitățile pe care le pregătea.

Regele macedonean organiza sărbătorirea trupelor care se înapoiaseră biruitoare din India. Cu această ocazie a avut loc un eveniment unic în felul său, un fapt care în gîndirea lui Alexandru urma să simbolizeze contopirea învingătorilor cu cei biruiți. Era vorba de căsătoria în masă a macedonenilor cu fete persane ; peste zece mii de ostași din oastea sa s-au căsătorit în acea zi. Însuși Alexandru se însură [1] cu Statira, fiica mai mare a lui Darius, în timp ce fiica mai mică a acestuia deveni soția iubitului său amic Hephaistion. Toți prietenii săi intimi, tovarăși de arme, îi urmară exemplul : Crateros, Perdiccas, Ptolemeu, Seleucos, Eumenes și alții se căsătoriră cu fete nobile persane.

Marele cort regal fu întins cu ocazia acestui eveniment. Cupe mari făurite din aur împodobeau mesele ; pretutindeni atîrnau stofe scumpe și covoare prețioase. Coloane învăluite în aur și argint, încrustate cu nestemate se ridicau de jur-împrejur, sprijinind uriașul cort a cărui circonferință avea — spun unii istorici — aproape un kilometru.

La mijloc se afla masa regală. Scaunele fruntașilor erau de argint ; al lui Alexandru era de aur. În șiruri lungi se întindeau mesele pentru invitați, al căror număr se ridica la nouă mii — după cum glăsuiesc izvoarele istorice.

Înainte de începerea ospățului trompetele anunțaseră că regele sacrifică zeilor pentru ca aceștia să-i fie favorabili ; toți mesenii îl imitară, folosind în mod simbolic cupele ce se aflau pe mese.

[1] Alexandru era deja căsătorit cu Roxana, fiica lui Oxyartes, dar poligamia era tradițională în familia regală macedoneană, căsătoriile jucînd adesea un rol politic și diplomatic.

La un sunet de trompetă apărură în sală, după obiceiul persan, miresele, care, cu vălul pe față, se așezară fiecare lîngă soțul său. Cîteva zile în șir ținură serbările și petrecerile. Au avut loc jocuri, întreceri sportive și spectacole de teatru date de cei mai buni actori ai timpului. Veniră la nuntă rapsozi și cîntăreți de harpă din Grecia, măscărici și dansatori pe frînghie din cele mai îndepărtate ținuturi, magi persani ca să înveselească uriașa mulțime de căsătoriți și de oaspeți.

Toți tinerii însurăței primiră daruri bogate de tot felul, iar ostașii și ofițerii un ajutor bănesc în valoare de douăzeci de mii de talanți, sumă uriașă pe acea vreme.

LVII NEMULȚUMIREA VETERANILOR

Alexandru își făcea acum noi planuri de cucerire: voia să cotropească întreaga lume cunoscută pe atunci și să devină singurul ei stăpîn. Începuse războiul în numele ligii corintice; devenise hegemonul lumii greco-macedonene și apoi stăpînul imperiului persan; acum voia să ajungă stăpînul lumii, un cosmocrator.

În înfăptuirea acestui plan, Alexandru credea că elementul hotărîtor va fi unitatea de sînge și de gîndire dintre biruitori și biruiți. Aceasta avea să ducă la o participare egală a lor la putere, la o comunitate care să asigure temelia uriașei construcții plănuite. În acest scop fuseseră celebrate la Susa căsătoriile în masă ale macedonenilor cu fete persane; tot în acest scop recrutase în oaste tot mai multe elemente persane.

Cînd Alexandru se întoarse din India la Susa, i-au fost prezentați cei treizeci de mii de copii persani pe care el îi lăsase să fie educați după moda macedoneană. Găsindu-i vîrtoși la trup și vioi la minte, Alexandru numindu-i epigoni, adică urmași, nu și-a ascuns bucuria și și-a exprimat încrederea în aceste tinere vlăstare persane instruite după tactica macedoneană și în crezul lui Alexandru.

Dar ostașii lui Alexandru nu vedeau cu ochi buni toate acestea. Ei se simțeau umiliți că rangurile în armată ca și recompensele erau împărțite deopotrivă între ei și perși. Noua organizare pe care Alexandru o dădu trupelor sale de cavalerie dovedea că el nu mai face nici o deosebire între cele două popoare. Obiceiurile persane deveniră dominante la curtea lui Alexandru, iar căsătoria în masă fusese celebrată tot după datinile persane. Se temeau cu toții că în curînd își vor pierde cinstea cuvenită, cu atît mai mult cu cît regele își crease o gardă personală alcătuită numai din perși înarmați cu lănci și vergi.

Nemulțumirea avea să răbufnească pe cînd trupele lui Alexandru se aflau în localitatea Opis [1], pe fluviul Tigru. Era în luna iulie a anului 324 î.e.n. Zvonuri felurite circulau printre ostași cu privire la intențiile războinice ale lui Alexandru. Atunci, adunîndu-și soldații, regele le aduse la cunoștință că cei răniți și cei care din pricina vîrstei nu puteau duce mai departe greutățile viitoarelor campanii, vor fi scoși din rîndurile luptătorilor și trimiși în patrie, adică în Macedonia. Nu vor pleca însă cu mîna goală. Vor fi răsplătiți din visteria regală, iar o dată ajunși acasă se vor bucura de stima și cinstea concetățenilor pentru care vor rămîne o pildă de bărbăție și de jertfă.

Veteranii izbucniră însă în strigăte de nemulțumire. Nu temerea că cei mutilați și bătrînii n-ar putea duce greutățile războiului, strigau soldații, îngrijora pe rege, ci dorința ascunsă de a avea în jurul său o armată de barbari care să-l asculte orbește. Și dacă vrea să se lipsească de veterani, atunci să se lipsească de toți ostașii macedoneni, care se vor întoarce bucuroși în patrie, iar Alexandru să-și continue expedițiile cu ajutorul zeului Ammon-Ra, din care pretinde că se trage.

Cum vociferările deveneau tot mai amenințătoare, Alexandru plecă, urmat de cîțiva ofițeri, și porunci să fie puși în lanțuri și executați vreo treisprezece ostași care i se părură că îndemnau mai cu curaj la răzmeriță. Apoi, potolindu-se strigătele, Alexandru reveni și vorbi astfel

[1] Azi Odoan, localitate în Iran, pe stînga Tigrului.

soldaților săi : „Macedoneni ! [1] N-am de gînd să pun vreo stavilă dorului vostru de casă, după cum n-am de gînd să vă vorbesc în acest sens, deși, după mine, vă puteți duce ori unde vreți. În schimb, dacă veți pleca, vreau să vă fie limpede în minte cum m-am purtat eu față de voi și cum ați înțeles voi să-mi răspundeți. Voi începe, cum este și normal, de pe vremea lui Filip, tatăl meu (...) pe atunci nu știați, aproape nici unul, decît de cojoc și să duceți oile la păscut în munți — cîteva oi pentru care trebuia să vă bateți din greu cu (...) vecinii voștri.

Filip v-a înlocuit cojoacele cu hlamida (...) v-a făcut în stare să țineți piept (...) barbarilor vecini (...) Mai tîrziu v-a adus în oraș și v-a dăruit cu cele mai bune legi și cu cele mai frumoase datini.

Filip a izbutit să vă facă stăpîni peste barbarii care, înainte vreme, aveau putere asupra voastră și vă robiseră, nelăsîndu-vă nimic (...) [2]

Ei bine, oricît de mari ni s-ar părea aceste realizări ale tatălui meu (...) și oricît ați fi avut de tras foloase de pe urma lor, ele nu se pot totuși măsura cu ceea ce am izbutit să fac eu. Trebuie să știți că n-am moștenit de la el decît cîteva pocale de aur și argint, iar visteria nu poseda nici măcar șaizeci de talanți, în timp ce datoriile lui Filip se ridicau la suma de cinci sute de talanți. Aflați acum că la aceștia am mai adăugat și eu opt sute de talanți, care mi-au îngăduit să vă scot de pe meleagurile ce nu vă mai puteau mulțumi, apoi să vă ofer Hellespontul, într-o vreme cînd perșii erau stăpînii mărilor. Mai tîrziu am zdrobit cu cavaleria pe satrapii lui Darius, făcînd din voi stăpînii întregii Ionii, ai Eoliei, ai ambelor Frigii și ai Lidiei. Am asediat Miletul și Miletul a căzut. Celelalte state au capitulat în fața noastră, toate, și v-am lăsat să trageți foloasele de pe spinarea lor.

Bogățiile Egiptului și ale Cyrenei [3], care ne-au încăput în mînă fără vărsare de sînge, tot vouă v-au revenit (...) [4]

[1] Fl. Arrianus, VII, 9 și 10, op. cit., p. 360—363.
[2] Urmează o scurtă expunere a rezultatelor expedițiilor militare ale lui Filip.
[3] Oraș în Libia, pe coasta Mediteranei.
[4] Urmează enumerarea cuceririlor sale.

Cu ce altceva m-am ales eu din tot acest zbucium afară de mantia de purpură pe care o vedeți și de această diademă ? Eu personal n-am avut nimic de cîștigat (...) Mă hrănesc cu ce vă hrăniți și voi și dorm exact atît cît dormiți și voi. Ba pot să spun că mănînc chiar mai simplu decît unii dintre voi, cărora le place să mănînce bine ; și aș mai putea spune că priveghez pentru voi, ca să puteți dormi în liniște (...) Ei bine, aș vrea să știu dacă-și închipuie cineva că a avut mai mult de îndurat decît am îndurat eu pentru el (...) Hai, cine are răni de arătat, să vină încoace, să se dezbrace și să le arate ; pe urmă am să i le arăt și eu pe ale mele ! Îl previn însă că pe toată partea anterioară a trupului meu nu va găsi nici un mădular fără cicatrice ; am pe mine urme de la toate armele folosite fie în lupta de aproape, fie în lupta de departe (...) vă port din victorie în victorie peste tot pămîntul, peste mări, peste toate fluviile, peste toți munții și peste toate întinderile (...)

Majoritatea ați primit cununi de aur, ca mărturie pe veci a vitejiei voastre și a recunoștinței mele. Morții noștri au avut parte de o moarte glorioasă și de o înmormîntare ca nimeni altul ; în patrie celor mai mulți le-au fost înălțate statui de bronz ; părinții lor se bucură de stima tuturor și au fost scutiți de orice obligație cetățenească și de toate dările (...)

Ei bine, zilele acestea tocmai mă gîndeam că a venit vremea să las la vatră pe cei ce nu mai sînt în stare a lupta și-mi pusesem în minte să-i răsplătesc așa încît toată lumea în patrie să-i fericească. Văd însă că vreți să plecați cu toții. Așa e ? Atunci spuneți celor de acolo că pentru a vă întoarce, l-ați părăsit pe Alexandru, regele vostru, învingătorul mezilor, perșilor (...) [1].

Spuneți că l-ați lăsat pe Alexandru în grija barbarilor pe care-i învinsese. Cuvintele voastre vă vor atrage, cu siguranță, toată stima lumii, iar zeii vor vedea în ele o dovadă certă de pietate.

Puteți pleca“ !

[1] Urmează numele popoarelor învinse și a țărilor străbătute. Istoricii moderni sînt de acord a recunoaște, în mare măsură, autenticitatea acestui discurs.

Soldații rămaseră derutați ; acum erau cu toții concediați și puteau pleca oriunde. Dar fără comandanți, fără un plan de acțiune, fără un țel precis și fără disciplină ce-ar fi putut ei face ? Oastea biruitoare de odinioară deveni o masă confuză și nemulțumită, gata să acționeze călăuzită de instincte, căci nimeni nu mai putea comanda și nimeni nu se simțea dator să asculte.

Alexandru, abătut și supărat, se retrase în castelul regal de la Opis, unde rămase două zile. A treia zi chemă la el pe mai marii perșilor cărora le încredință posturile de comandă din noua sa oștire, care, organizată după tiparele macedonene, urma să fie alcătuită numai din soldați de viță asiatică.

Făcînd cunoscut acest lucru macedonenilor, Alexandru le porunci să plece, sau dacă preferă, să-și aleagă un comandant și să lupte împotriva noii sale oștiri. Cînd aflară de toate acestea soldații macedoneni, temîndu-se de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, se adunară cu toții în fața palatului și aruncîndu-și armele în semn de căință, cerură într-un glas îndurare. Apoi strigară că sînt gata să-i predea pe cei ce-i ațîțară la răzmeriță și că vor rămîne zi și noapte în fața porților palatului, pînă cînd regele îi va ierta.

Auzind strigătele de jale ale soldaților săi și văzîndu-le căința, pe care probabil o și aștepta, Alexandru ieși din palat. Ostașii se apropiară cu toții de el, implorîndu-l să-i ierte și să le fie iarăși căpetenie. Regele îi iertă, iar macedonenii își ridicară armele și se întoarseră în tabere, veseli și cîntînd cîntece de luptă.

Urmă apoi un ospăț ; luară parte și soldații macedoneni și perși. Masa comună simboliza, în intenția lui Alexandru, înțelegerea între biruitori și biruiți, prosperitatea viitoarei colaborări dintre cele două popoare. De acum înainte, odată cu înfrîngerea acestei ultime reacții a patriotismului macedonean, etalonul aprecierii ostășești și a celei sociale urma să fie valoarea personală și devotamentul față de rege.

LVIII MOARTEA LUI HEPHAISTION

După ce ospățul a luat sfîrșit, peste unsprezece mii de veterani macedoneni, bătrîni sau mutilați, au cerut să se reîntoarcă în patrie, fiind cu neputință să-și continue îndatoririle lor ostășești. Alexandru le plăti toate drepturile ce li se cuveneau și urîndu-le drum bun, se despărți de ei cu lacrimi în ochi. La rîndul lor, nici veteranii nu-și putură stăpîni plînsul. Sub conducerea lui Crateros, unul din credincioșii aghiotanți ai lui Alexandru, porniră spre patrie, de unde urma să vină la rîndul lor contingente noi de recruți macedoneni.

De la Opis, Alexandru se îndreptă, pe la finele lunii august a anului 324 î.e.n., către răsărit, spre Ecbatana.

După ce detașamentele trecură munții, ajunseră la localitatea Bagistane,[1] unde vizitară celebrele grădini cunoscute sub numele de grădinile Semiramidei. De aici sosiră în cîmpia numită de către Herodot „Cîmpia Nysei",[2] pe care pășteau hergheliile regilor perși ; odinioară acestea cuprindeau un număr de o sută cincizeci de mii de cai, din care Alexandru găsi acum abia o treime. Restul dispăruseră, fiind în cea mai mare parte furați de geambașii din partea locului.

În această regiune oștile macedonene petrecură aproape o lună de zile. De aici armatele porniră către Ecbatana, unde ajunseră pe la finele lunii octomvrie a anului 324 î.e.n. În acest bogat și frumos oraș, veche capitală a Mediei, Alexandru se instală în palatul regal. Palatul constituia un monument de o mare valoare arhitectonică pe care mezii îl ridicară pe cînd erau în culmea puterii lor politice.

Construcția era făcută din lemn de chiparos și cedru, iar plafonul, acoperișul și coloanele de susținere căptușite cu aur și cu argint. Nu mai puțin impunător era templul zeiței Anytis din apropiere.

În spatele palatului regal se ridica o colină pe care se afla o citadelă întărită cu tunuri de apărare, iar în față se

[1] Situată la sud-estul Ecbatanei.
[2] III, 106 și VII, 40.

întindea frumosul oraş, construit după cele mai îndrăzneţe reguli arhitectonice.

În acest mare oraş Alexandru organiză întreceri sportive, concursuri de teatru şi coruri, şi înălţă zeilor jertfe de mulţumire pentru reuşita strădaniilor sale. Toate sfîrşiră cu un ospăţ sardanapalic, menit să mulţumească deopotrivă pe soldaţi şi pe generali.

La Ecbatana se întîmplă ca cel mai bun prieten al lui Alexandru şi confidentul planurilor sale, Hephaistion, să moară. Faptul, atît de comentat din vechime şi pînă astăzi, pare să contureze ideea că Alexandru începuse să se comporte asemenea unui despot oriental.

Se pare că Hephaistion, fiind bolnav, trebuia să urmeze dieta prescrisă de doctor. Acesta lipsind, pacientul se ospătă cu o pasăre friptă şi o sticlă de vin rece. Moartea surveni în cîteva ore. Auzind de moartea celui mai devotat prieten şi cuprins de o durere fără margini, Alexandru începu să se comporte asemenea unui tiran. Doctorul, care nu avea nici o vină, a fost crucificat. Apoi Alexandru dădu ordin să fie tunşi caii şi catîrii din Persia, să se dărîme cetăţile vecine şi să fie masacraţi locuitorii lor nevinovaţi. În fine, interzise orice cîntec în lagărul său şi consacră 10 000 de talanţi, sumă uriaşă pe atunci, pentru a ridica un monument funerar lui Hephaistion.

La ce serveau toate acestea e greu de spus, dar, cu toate exagerările inerente uneori tradiţiei, ele vorbesc dacă nu despre un caracter, totuşi despre unele porniri.

LIX CELE DIN URMĂ PLANURI

În primăvara anului 323 î.e.n. Alexandru ajunse pe malurile Eufratului în cetatea Babilonului, pe care o făcuse capitala imperiului făurit după atîtea campanii lungi, grele şi glorioase.

Prin aşezarea sa strategică, prin poziţia sa economică, prin splendidele sale construcţii şi prin rolul pe care-l jucase în istoria vechii civilizaţii mesopotamiene, străvechea cetate a Babilonului era, într-adevăr, cea mai potrivită să devină capitala noului imperiu.

În scurtă vreme sosiră aici soli şi ambasadori din toate părţile lumii pe atunci cunoscute. Veneau să ofere regelui daruri, să-i ceară ajutorul, să-i arate devotamentul, să-l ia judecător în neînţelegerile lor proprii sau cu vecinii. Aceste cereri şi asigurări de respect şi devotament l-au făcut pe Alexandru să se considere — după spusa onestului său biograf Arrianus — „un adevărat stăpîn al întregului pămînt şi al mărilor“.[1]

Rînd pe rînd se perindară, în faţa regelui, etrusci, cartaginezi, celţi, iberi, libieni, sciţi, italici şi romani. Despre mulţi, macedonenii auzeau acum pentru prima oară. Solii cetăţilor greceşti purtau cununi cu flori, aşa cum obişnuiau ori de cîte ori venerau un zeu.

Dar Alexandru era departe de a fi mulţumit cu ceea ce obţinuse pînă atunci. Neastîmpărul de a cunoaşte totul, pasiunea de a obţine noi biruinţe, dorinţa de a-şi consolida şi mări imperiul pînă la hotarele cele de pe urmă ale lumii, acel „patos“ care necontenit îl împinge pe om la întrecere cu sine însuşi, nu puteau să-i dea liniştea celuia care rîvnea la cosmocraţie.

Noile sale planuri de cucerire împînziseră întreaga Oikumenă. În occident voia ca, făcînd o expediţie împotriva Cartaginei, să ajungă pînă la coloanele lui Hercule[2]; nici Sicilia şi nici Italia nu rămîneau în afara planului său de cuceriri.

Îl interesa de asemenea regiunea Mării Caspice, unde trimisese deja o expediţie condusă de Heracleides pentru a construi acolo o flotă spre a-i cerceta ţărmurile şi apele. Dar marea necunoscută rămînea Arabia. De fapt popoarele de acolo nici nu-i trimiseră soli şi nici nu-i arătară în vreun chip oarecare că le-ar păsa de el. În adevăr triburile de beduini, războinici şi neîndurători — despre care însă nu se ştiau decît puţine lucruri — ameninţau adesea hotarele satrapiilor persane şi drumurile comerciale ce legau, pe uscat, continentele Asiei şi Africei. Urmărind să înlăture primejdia din partea triburilor de beduini şi să

[1] VII, 15, 5.
[2] Strîmtoarea Gibraltar de azi.

găsească un drum mai scurt de la Babilon pînă la Marea Roșie, pentru a putea stabili comunicații directe cu Alexandria Egiptului, Alexandru se hotărî să atace cu toate forțele regiunile arabe. Această campanie i-ar fi deschis totodată drum sigur spre mările de apus.

În prealabil Alexandru însărcinase pe Nearchos să organizeze cîteva explorări ale coastei arabice, în vederea pregătirii marii expediții proiectate spre acele locuri. Veștile nu erau bune; pe toți îi înspăimîntase imensitatea acelei peninsule pustii. Dar Alexandru nu era omul care să se descurajeze. El porunci să se pregătească o flotă uriașă în acest scop, la Babilon. Se construiră noi șantiere, în realitate un port cu totul nou și modern pentru acea epocă; se procură tot ce era necesar pentru construirea de corăbii noi și se lucră cu sîrg pentru echiparea oamenilor și a vaselor. Au fost angajați marinari iscusiți din Siria și Fenicia, cărora li s-au făgăduit solde ademenitoare. Trupe numeroase alcătuite din macedoneni, perși și mercenari se concentrară la Babilon. Mii de oameni lucrau în același timp la refacerea digurilor și canalelor de irigație care, lăsate în părăsire de regii perși, se ruinară, îngreunînd navigația pe Eufrat. Totodată fură distruse barajele pe care administrația persană le ridicase odinioară pentru a împiedica pătrunderea flotelor străine prin cele două fluvii spre inima țării.

O atmosferă războinică domnea în tot Babilonul. Trupele de uscat, organizate acum, după cîte se pare, potrivit modelului legiunilor romane, făceau exerciții zilnice de luptă, iar corăbiile ancorate în marele port ridicau cu rîndul ancora, pentru a obișnui pe mateloți cu vîslitul și lupta pe mare.

Prezent pretutindeni, Alexandru supraveghea pregătirile oștirii organizînd întreceri între soldați; răsplătea cu laude sau coroane de aur pe cei biruitori.

Toți așteptau serbările și sacrificiile religioase care urmau să încheie pregătirile și să obțină de la zei ajutorul și ocrotirea lor pentru expediție.

LX SFÎRŞITUL

Era la începutul verii anului 323 î.e.n.; ziua plecării sosi.[1] Alexandru aduse sacrificii zeilor, să-i fie prielnici. Și toată oștirea era veselă și se bucura de dărnicia regelui, care petrecea și el alături de generalii săi și a conducătorului flotei, Nearchos. Cînd Alexandru se ridică de la masă, veni la el un intim al său, tesalianul Medios, și-l invită să continue petrecerea în casa lui. Și acolo se înveseliră cu toții pînă în zori, la gîndul noilor biruințe ce-i așteptau pe macedoneni. La despărțire Alexandru făgădui lui Medios că din nou îl va vizita în seara următoare. Într-adevăr, în seara zilei stabilite regele era, potrivit făgăduinței, la Medios, în tovărășia căruia bău pînă noaptea tîrziu. Cînd s-a întors acasă Alexandru nu se simți bine; mîncă puțin, se îmbăie în grabă și adormi cuprins de friguri.

A doua zi regele era tot bolnav, iar frigurile se înteţiră. Cu toate acestea își îndeplini, potrivit ritualurilor, îndatoririle către zei și dădu, ca de obicei, ordine subalternilor. Spre seară Alexandru se ridică din pat și făcu o baie în Eufrat. Nici baia și nici odihna nopții următoare nu-i ușurară suferințele.

Dimineața Alexandru era din nou în camera sa de lucru, dar fără putere zăcea pe patul suferinței. În zadar Medios încerca să-l distreze cu vorbe de duh, căci nimic nu-l putu înveseli pe general care nu va închide ochii toată noaptea.

În dimineața zilei următoare, după îndeplinirea ritualurilor obișnuite, Alexandru primi pe Nearchos, cu care chibzui să amîne plecarea flotei cu cîteva zile pînă la însănătoșirea sa.

Dar boala se agravă și mai mult; dorind să sfîrșească cu suferința și mai ales să se convingă pe sine că e spre vindecare, porunci ca peste două zile toată flota să fie cu pînzele sus, gata pentru a porni în larg.

[1] Istoricii epocii amintesc de cîteva evenimente nefaste care s-ar fi petrecut între timp și care ar fi „prevestit“ nenorocirea ce se apropia. Create posterior morții lui Alexandru, ele constituie una din acele creații legendare ce se pun în circulație, îndeosebi după moartea eroilor, țintind să-i idealizeze ca pe niște ființe supranaturale.

Cu toate eforturile făcute pentru a învinge boala, călдurile se înteţiră şi noaptea ce urmă a fost şi mai chinuitoare. A doua zi, în ciuda bolii istovitoare, Alexandru încă mai dădea ordine şi sfaturi celor din jur, dar după încă o zi, dîndu-şi seama de gravitatea bolii, porunci ca plecarea flotei să fie amînată din nou.

Noaptea următoare a însemnat un calvar ; dimineaţa Alexandru dădu ordine ca generalii să rămînă la palat, iar comandanţii mai mici să nu-şi părăsească posturile.

Legenda spune că unii apropiaţi ai săi l-ar fi întrebat cui lasă tronul dacă s-ar întîmpla ca zeii să-l ducă printre ei.

„Celui mai vrednic" — a spus Alexandru.

„Şi cînd să-ţi aducem onoruri divine" ? l-a întrebat prietenul său Perdiccas.

„Atunci cînd voi cu toţii veţi fi fericiţi", ar fi răspuns regele macedonean.

Mai trecu o zi ; marele general dormi puţin, dar călдurile îi sleiră puterile şi cînd comandanţii veniră să-l vadă nu mai putea vorbi.

Aflînd de boala regelui soldaţii dădură năvală la palat ; la început acestora li s-a ascuns situaţia, dar după ce au aflat adevărul şi-au îmbrăcat hainele de paradă şi unul după altul au trecut în şir pe lîngă patul marelui general. Era ultimul omagiu pe care i-l aduceau ostaşii săi devotaţi.

Cîteva zile în şir Alexandru zăcu într-un fel de letargie ; sfîrşitul veni în seara zilei de 13 iunie a anului 323 î.e.n.

Cu toţii plînseră şi scoaseră strigăte de jale : macedonenii plîngeau pe cel mai viteaz rege al lor, perşii pe cel mai vrednic şi iertător stăpîn. În durerea comună — cel puţin pentru un moment — nu mai existau învingători şi învinşi.

Noaptea ce se lăsă, făcu ca o tainică frică să cuprindă sufletele soldaţilor macedoneni. Cine le va fi de-acum conducător ? Nu vor începe lupte între generali pentru dobîndirea puterii ? Vedea-vor ei oare, după atîtea biruinţe şi cînd simţeau mai puternic dorul de patrie, căminul şi pe cei dragi ai lor ? Nu cumva rănile ce începuseră a se vindeca se vor deschide din nou în lupte fără de glorie ?

Şi ostaşii adormiră cu aceste gînduri în Babilonul învăluit în noapte şi tristeţe.

EPILEGOMENA

Apărut la răspîntie de istorie, Alexandru marchează începutul unei ere noi.

Înaintea sa toată filozofia politică era sau cantonată în cercul strîmt, uniform şi autarhic al cetăţii greceşti *(polis)* sau emana cu incertitudini şi fără contur din organizarea imperiilor despotice în care omul nu cuteza să se înalţe.

Omenirii îi lipsea perspectiva largă a istoriei ; totul era local şi particular. Generalizarea, chiar sub vestmînt empiric, nu era pe deplin posibilă din cauza dimensiunilor reduse ale arenei pe care se desfăşurau evenimentele.

Ştiinţele naturii nu făcuseră decît progrese relative ; cunoştinţele ştiinţifice ale vremii erau reduse. Pentru cei mai mulţi lumea era încă o întindere mărginită de un necunoscut imaginat în cele mai fabuloase chipuri.

După Alexandru îşi croieşte drum noul concept al statului universal unitar, cel puţin sub aspect politic şi cultural. Omul se rupe acum de îngrădirile impuse de obştile orientale şi polisurile greceşti, de izolarea religioasă şi etnică şi încearcă să se angreneze într-o ordine civilizatorică. De esenţă greacă noua civilizaţie universală, elenismul, deschide largi posibilităţi de înflorire a personalităţii în viaţa socială şi eroismului individual în istorie. Perspectiva istorică cuprinde acum tot ce este general, tot ce ţine de *Oikumena*, adică de lumea cunoscută sau în curs de a fi cunoscută. „Voi deschide, spunea marele macedonean, pentru toate seminţiile, drumul către locurile pe care natura le-a ascuns în depărtări".[1]

Ştiinţele şi artele se vor dezvolta sub noul impuls generator de energii individuale, iar spiritul de investigaţie va căpăta tot mai mult certitudine şi încredere în propria-i menire.

Faptele pline de „miraculos" ale lui Alexandru au fascinat lumea încă din timpul vieţii sale. Povestea lor a dat de pe atunci naştere legendei şi epopeii. Scriitorii greci şi

[1] *Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat* (Q Curtius Rufus, IX, 6, 22—23).

latini i-au consacrat pagini și lucrări pline de entuziasm și de admirație, iar literatura orientală, mai receptivă la miraculos, i-a atribuit un rol supranatural. Coranul face din el un precursor al lui Mahomed, în timp ce poetul persan Nizami îl socotește descendent al legendarului Abraham.

Unele scrieri creștine îl privesc ca pe un erou credincios, iar literatura eroică a Evului Mediu apusean îl aseamănă cu un cavaler, chintesența și prototipul omului desăvîrșit, numindu-l uneori — ca acele *„Chansons de geste"* — „stăpînitor al lumii".

În Franța, Spania, Germania și Anglia literatura medievală cultă îi cîntă faptele, iar J. Racine îi consacră o tragedie ce-i poartă numele.

Nu mai puțin populară a devenit figura marelui cuceritor în Țările Române, datorită *Alixăndriei* care s-a bucurat de o largă circulație pătrunzînd pînă în păturile sătești. Multă vreme acest roman popular a fost cartea de căpetenie a spiritelor dornice să cunoască istoria lumii și a eroilor ei.

Artele au găsit, la rîndul lor, în faptele memorabile ale lui Alexandru, modele vrednice de inspirație. Sculpturi, picturi, mozaicuri, țesături, broderii, încrustații în lemn și metale, miniaturi pe manuscrise de preț sau pe tipărituri au înfățișat în cele mai felurite și fabuloase chipuri aventurile unui erou devenit pentru artist ca și pentru public un permanent contemporan.

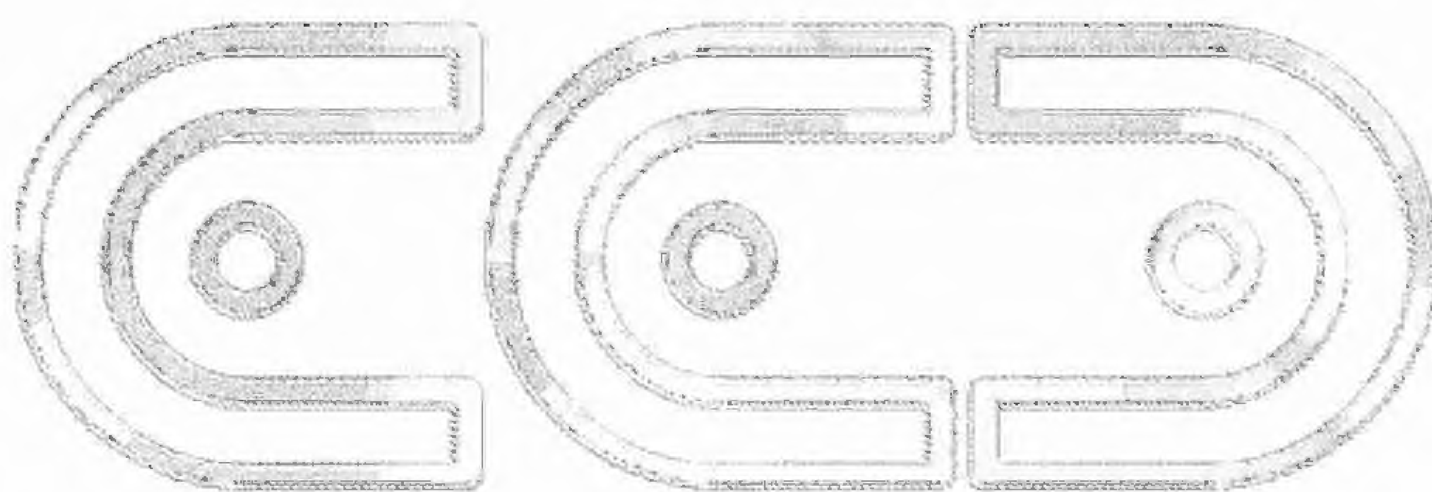
În fine oamenii politici și de stat, generalii și conducătorii de oști i-au luat adesea viața și realizările drept pildă și îndemn. Nu regreta oare un Caesar că nu realizase nimic la vîrsta cînd Alexandru cucerise lumea ?

Și interesul pentru faptele eroului nu poate surprinde atîta vreme cît istoria cea dreaptă trece în Panteonul ei numai pe cei ale căror fapte strălucite — rod al minții sau brațelor — îi îndrituiesc la această supremă și ultimă cinstire.

CUPRINS

DEZNODAMÎNTUL

Scanare și prelucrare digitală

de

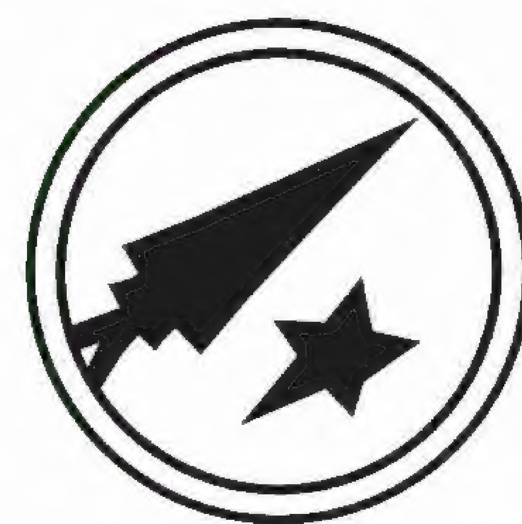
Anonim

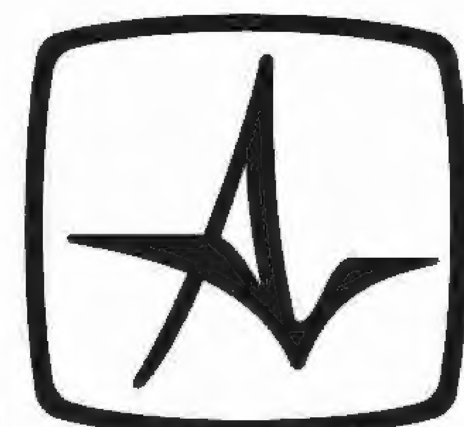
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

